

**Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України**

**Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України**

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

БАРАНОВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 342.9:347.734]:336.711.65:004.774(477)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ
БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ**

Спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування

Галузь знань 28 – Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.О. Баранов

Науковий керівник: Дяченко Світлана Анатоліївна, доктор наук з державного управління, доцент

КИЇВ - 2026

АНОТАЦІЯ

Баранов О.О. Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах цифровізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування, галузь знань 28 – Публічне управління та адміністрування. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2026.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення важливої наукової проблеми, що полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні методологічних та прикладних засад організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур та розробці практичних рекомендацій щодо їх удосконалення за умов цифровізації в Україні. Актуальність теми визначається тим, що цифрова трансформація банківської системи змінила як канали надання фінансових послуг, так і архітектуру банківської діяльності, порядок обігу даних, моделі ідентифікації, параметри безпеки, режими взаємодії з клієнтом і межі державного регуляторного впливу. Для України ця проблематика посилюється воєнним станом, євроінтеграційним курсом, оновленням правового поля платіжних послуг, розвитком відкритого банкінгу, цифрової ідентифікації, кіберстійкості та потребою узгодження національного регулювання з європейськими підходами і стандартами. Метою дослідження визначено науково-теоретичне обґрунтування методологічних та прикладних засад організаційно-правових механізмів регулювання розвитку банківських структур та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення за умов цифровізації в Україні. Об'єктом дослідження є механізми державного регулювання банківських структур. Предметом дослідження є організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах цифровізації.

Теоретико-методологічну основу дисертації становлять положення науки публічного управління та адміністрування, теорії державного

регулювання, інституційного аналізу, системного підходу, а також сучасні наукові розробки у сфері цифрової трансформації фінансового і банківського секторів, відкритого банкінгу, цифрової ідентифікації та операційної стійкості банківських структур. У роботі використано концептуально-аналітичний, системний, інституційний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний, ризик-орієнтований, сценарний і модельний підходи. Інформаційну базу дослідження становлять вітчизняні та зарубіжні наукові праці, нормативно-правові акти України, акти Національного банку України, стратегічні документи держави, матеріали міжнародних та європейських інституцій, офіційні аналітичні й статистичні джерела з питань регулювання цифрових банківських послуг, обігу даних, цифрової ідентифікації, захисту прав користувачів фінансових послуг і цифрової операційної стійкості.

У дисертації уточнено понятійно-категорійний апарат дослідження публічного управління та державного регулювання розвитку банківських структур в умовах цифровізації. Банківські структури обґрунтовано як інституційно організовані елементи дворівневої банківської системи, включеної до сфери публічного управління, а організаційно-правові механізми державного регулювання їх розвитку – як цілісну систему правових норм, інституційних повноважень, організаційних процедур, цифрових інтерфейсів, наглядових інструментів і засобів ризик-контролю, за допомогою яких держава забезпечує керовану трансформацію банківського сектору. Авторське визначення понять банківські структури, банківська послуга, банківський продукт, цифрова банківська послуга та цифровий банківський продукт дало змогу розмежувати інституційний рівень функціонування банківської системи, функціональну форму банківської діяльності, стандартизовану форму її ринкової пропозиції та цифрові модифікації цих форм. Цифровізацію банківських структур доведено як комплексний об'єкт публічного управління, у якому поєднуються правовий, інституційний, технологічний, сервісний і безпековий виміри. Такий підхід дозволив перейти від розгляду цифровізації як сукупності окремих технологічних рішень до її

аналізу як цілісного процесу, що потребує спеціально сконструйованого організаційно-правового механізму державного впливу.

Обґрунтовано структурну будову організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур в умовах цифровізації через виокремлення нормативно-правового, інституційного, організаційного, технологічного, ризик-контрольного та оціночного компонентів, що дало змогу визначити функціональне призначення кожного компонента, логіку їхньої внутрішньої взаємодії та місце цифрових технологій у системі публічного управління банківською системою. У процесі дослідження проаналізовано нормативно-правове забезпечення розвитку банківських структур в Україні та світові моделі регулювання цифрових банківських послуг. Показано, що український банківський сектор перейшов від фрагментарної цифровізації до нормативно оформленого цифрового середовища, у якому відкритий банкінг, цифрова ідентифікація, дистанційна взаємодія й електронна автентифікація стали складовими регуляторної архітектури. Водночас чинне правове поле зберігає нерівномірність гармонізації з європейськими підходами, фрагментарність регулювання даних, цифрової операційної стійкості, захисту прав споживачів та відкритої взаємодії на платіжному ринку. Доведено, що результативність державного регулювання залежить від ступеня інтеграції сучасних інструментів у цілісний керований механізм. Окрему увагу приділено інституційним важелям державного сприяння розвитку банківських структур і впровадженню цифрових технологій у банківську діяльність, передусім ролі Національного банку України, Кабінету Міністрів України, Міністерства цифрової трансформації України, державних органів у сфері кіберзахисту, фінансового моніторингу, податкового адміністрування, а також участі професійних об'єднань, фінтех-структур і споживачів фінансових послуг.

Наукову новизну одержаних результатів формує низка взаємопов'язаних положень. Уперше розроблено процесно-орієнтовану модель організаційно-правового забезпечення публічного управління

розвитком банківських структур за умов цифровізації в Україні. На відміну від фрагментарних описових підходів, вона поєднує в єдиному управлінському циклі вплив екзогенних і ендегенних чинників, регуляторно-стратегічний, інституційно-координаційний, функціонально-інструментальний, ризик-контрольний та результативно-оціночний контури, етапи реалізації, критерії оцінювання, механізм зворотного зв'язку та процедури коригування регуляторної практики з урахуванням рівня цифрової зрілості банківських структур, безпекових викликів і євроінтеграційних вимог.

Удосконалено понятійно-категорійний апарат дослідження публічного управління та державного регулювання розвитку банківських структур за умов цифрової трансформації; теоретико-методологічне концептуалізування архітекτονіки організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур в умовах цифровізації; організаційно-правову конфігурацію нормативно-правового та інституційного забезпечення розвитку банківських структур України у контексті цифровізації; напрями поліпшення законодавчого забезпечення розвитку цифрових банківських послуг і продуктів; а також підхід до реалізації контрольної функції держави у банківській системі України на основі ризик-орієнтованого моніторингу, цифрового аудиту й превентивного реагування.

Подальшого розвитку набули положення про адміністративно-правову природу організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур, концептуальні підходи до цифровізації банківських структур України як комплексного об'єкта публічного управління та державного регулювання, підходи до порівняльного аналізу й адаптації світового досвіду, а також прикладні положення щодо гармонізації національного регуляторного середовища з європейськими стандартами цифрового банкінгу, захисту даних, операційної стійкості та управління цифровими ризиками.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у нормотворчій діяльності під час підготовки

пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері банківської діяльності, цифрових банківських послуг, відкритого банкінгу, електронної ідентифікації, обігу даних, кіберстійкості та захисту прав споживачів фінансових послуг; у діяльності органів публічної влади і регуляторів – для підвищення якості державного регулювання розвитку банківських структур, узгодження компетенцій суб'єктів управління, удосконалення процедур координації, контролю, моніторингу та оцінювання результативності цифрової трансформації банківського сектору; у практичній діяльності банківських структур – при формуванні внутрішніх політик цифрового розвитку, управління ризиками, цифрової взаємодії з клієнтами та адаптації до вимог відкритого банкінгу; у науково-дослідній роботі та навчальному процесі – для подальшого опрацювання проблем публічного управління цифровою трансформацією банківської системи й викладання дисциплін, пов'язаних із публічним управлінням, банківською діяльністю, фінансовим правом, платіжними послугами та цифровою економікою.

Ключові слова: публічне управління та адміністрування, банківська система, банківські структури, банківська діяльність, організаційно-правові механізми, державне регулювання, нормативно-правове забезпечення, інституційна спроможність, цифровізація, цифрова трансформація, відкритий банкінг, блокчейн, кібербезпека, фінансові технології, фінансові послуги, цифрові банківські послуги, цифровий банківський продукт, управління ризиками, фінансова стійкість, кіберстійкість, європейські стандарти.

ABSTRACT

Baranov O.O. Organizational and Legal Mechanisms of Banking Structures in the Context of Digitalization. – Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

Thesis to obtain the degree of Doctor of Philosophy in the specialisation 281 – Public Management and Administration, field of knowledge 28 – Public Management and Administration. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2026.

The thesis presents a theoretical synthesis and a novel solution to an important scientific problem, which consists in the scientific and theoretical justification of the methodological and practical foundations of the organisational and legal mechanisms for state regulation of the development of banking structures, and in the formulation of practical recommendations for their improvement in the context of digitalisation in Ukraine. The relevance of the topic stems from the fact that the digital transformation of the banking system has altered both the channels for the provision of financial services and the architecture of banking activities, data circulation procedures, identification models, security parameters, modes of interaction with clients, and the scope of state regulatory influence. For Ukraine, these challenges are exacerbated by the state of war, the path towards European integration, the modernisation of the legal framework for payment services, the development of open banking, digital identification and cyber resilience, as well as the need to align national regulations with European approaches and standards. The aim of the study is to provide a scientific and theoretical justification for the methodological and applied foundations of the organisational and legal mechanisms regulating the development of banking structures, and to develop practical recommendations for their improvement in the context of digitalisation in Ukraine. The object of the study is the mechanisms of state regulation of banking structures. The subject of the study is the organisational and legal mechanisms for the development of banking structures in the context of digitalisation.

The theoretical and methodological framework of the thesis is based on the principles of public management and administration, theories of state regulation, institutional analysis and the systems approach, as well as recent academic research in the field of digital transformation of the financial and banking sectors, open banking, digital identification and the operational resilience of banking institutions. The study utilises conceptual-analytical, systemic, institutional, comparative-legal, structural-functional, risk-oriented, scenario-based and modelling approaches. The research is based on domestic and foreign academic works, Ukrainian legislation, regulations of the National Bank of Ukraine, national strategic documents, materials from international and European institutions, and official analytical and statistical sources on the regulation of digital banking services, data circulation, digital identification, the protection of financial service users' rights, and digital operational resilience.

The thesis refines the conceptual and categorical framework for the study of public administration and state regulation of the development of banking structures in the context of digitalisation. Banking structures are defined as institutionally organised elements of a two-tier banking system falling within the sphere of public administration, whilst the organisational and legal mechanisms of state regulation of their development are defined as a coherent system of legal norms, institutional powers, organisational procedures, digital interfaces, supervisory tools and risk control measures, through which the state ensures the managed transformation of the banking sector. The author's definition of the concepts of banking structures, banking services, banking products, digital banking services and digital banking products has made it possible to distinguish between the institutional level of the banking system's functioning, the functional form of banking activities, the standardised form of its market offering, and the digital modifications of these forms. The digitalisation of banking structures has been established as a complex area of public administration, combining legal, institutional, technological, service and security dimensions. This approach has enabled a shift from viewing digitalisation as a collection of individual technological solutions to analysing it as

a holistic process requiring a specially designed organisational and legal mechanism for state intervention.

The structural framework of the organisational and legal mechanisms for state regulation of the development of banking structures in the context of digitalisation has been substantiated by identifying the regulatory, institutional, organisational, technological, risk control and assessment components, which has made it possible to determine the functional purpose of each component, the logic of their internal interaction and the role of digital technologies in the system of public governance of the banking system. During the research, the regulatory framework for the development of banking structures in Ukraine and global models for the regulation of digital banking services were analysed. It has been demonstrated that the Ukrainian banking sector has transitioned from piecemeal digitalisation to a legally defined digital environment in which open banking, digital identification, remote interaction and electronic authentication have become integral components of the regulatory framework. At the same time, the current legal framework retains inconsistencies in harmonisation with European approaches, as well as fragmentation in the regulation of data, digital operational resilience, consumer protection and open interaction in the payments market. It has been demonstrated that the effectiveness of state regulation depends on the degree to which modern tools are integrated into a coherent, managed mechanism. Particular attention was paid to the institutional mechanisms for state support of the development of banking structures and the introduction of digital technologies into banking activities, particularly the role of the National Bank of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, and state bodies responsible for cyber security, financial monitoring and tax administration, as well as the involvement of professional associations, fintech organisations and consumers of financial services.

The scientific novelty of the findings is formed by a number of interrelated propositions. For the first time, a process-oriented model of the organisational and legal framework for public governance of the development of banking structures in

the context of digitalisation in Ukraine has been developed. Unlike fragmented descriptive approaches, it combines within a single management cycle the influence of exogenous and endogenous factors, regulatory-strategic, institutional-coordination, functional-instrumental, risk-control and performance-evaluation contours, implementation stages, evaluation criteria, a feedback mechanism and procedures for adjusting regulatory practice, taking into account the level of digital maturity of banking structures, security challenges and European integration requirements.

The conceptual and categorical apparatus of research on public administration and state regulation of the development of banking structures in the context of digital transformation has been refined; theoretical and methodological conceptualisation of the architecture of organisational and legal mechanisms for state regulation of the development of banking structures in the context of digitalisation; the organisational and legal configuration of the regulatory and institutional framework for the development of Ukraine's banking structures in the context of digitalisation; areas for improving the legislative framework for the development of digital banking services and products; as well as an approach to the implementation of the state's supervisory function in Ukraine's banking system based on risk-oriented monitoring, digital auditing and preventive response.

Further development was given to the provisions concerning the administrative and legal nature of the organisational and legal mechanisms for the development of banking structures, conceptual approaches to the digitalisation of Ukraine's banking structures as a complex object of public administration and state regulation, approaches to the comparative analysis and adaptation of international experience, as well as practical provisions regarding the harmonisation of the national regulatory environment with European standards for digital banking, data protection, operational resilience and digital risk management.

The practical significance of the findings lies in the fact that the theoretical propositions, conclusions and recommendations set out in the thesis can be utilised in legislative work when drafting proposals to improve Ukrainian legislation in the

areas of banking, digital banking services, open banking, electronic identification, data circulation, cybersecurity and the protection of financial services consumers' rights; in the activities of public authorities and regulators – to improve the quality of state regulation of the development of banking structures, harmonise the competences of regulatory bodies, and refine procedures for coordination, control, monitoring and evaluation of the effectiveness of the digital transformation of the banking sector; in the practical activities of banking institutions – in the formulation of internal policies on digital development, risk management, digital interaction with customers and adaptation to the requirements of open banking; in research and the educational process – for further study of issues relating to the public governance of the digital transformation of the banking system and the teaching of subjects related to public governance, banking activities, financial law, payment services and the digital economy.

Keywords: public governance and administration, the banking system, banking structures, banking activities, organisational and legal mechanisms, state regulation, regulatory framework, institutional capacity, digitalisation, digital transformation, open banking, blockchain, cybersecurity, financial technologies, financial services, digital banking services, digital banking products, risk management, financial stability, cyber resilience, European standards.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

Публікації в наукових фахових виданнях України

з державного управління за напрямом, з якого підготовлено дисертацію:

1. Баранов О.О. (2024). Організаційно-правові механізми регулювання інноваційних послуг банківських структур в умовах цифровізації. *Наукові інновації та передові технології. Серія Управління та адміністрування*, №4(32), С. 31-40. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/issue/view/226>

2. Баранов О.О. (2024). Напрями вдосконалення діяльності банківських установ в умовах цифровізації, закордонний досвід. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія Державне управління*, №4(22), С. 292-303. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4\(22\)](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/issue/view/227/323>

3. Баранов О.О. (2025). Особливості механізмів публічного управління технологіями FinTech в банківському секторі України (в умовах воєнного стану). *Суспільство та національні інтереси. Серія Публічне управління та адміністрування*, №1(9), С. 302-314. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1\(9\)](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/issue/view/312/412>

Опубліковані праці апробаційного характеру:

4. Баранов Олександр. Публічне управління процесом цифровізації банківських структур. *Шевченківська весна – 2023: публічне управління та державна служба* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 29 берез. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 340 с. С. 101-103. URL:

<https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2028/files/64782da7-cb8b-48ff-9710-268197951e8c.pdf>

5. Баранов Олександр. Сучасні виклики для управління банками в контексті мегатренду цифровізації. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26–27 квіт. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 380 с. С. 162-164. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf>

6. Баранов Олександр. Оцінка безпеки діяльності банківських структур в умовах війни. *Політичні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання*: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 26 трав. 2023 р.) / за ред. Г. П. Ситника, Л. М. Шипілової. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2023. 54 с. С. 45-47. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4213dddc-7924-44b4-bd33-8077f584a981.pdf>

7. Баранов Олександр. Організація безпекового середовища України суб'єктами публічного управління: аналіз та стратегічні орієнтири. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього* : матеріали щоріч. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 квіт. 2024 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Т. П. Паламарчук. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 358 с. С. 145-148. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2109/files/96b2c931-691f-4363-8347-6e4c48948b9e.pdf>

8. Баранов Олександр. Управління розвитком територіальних громад в повоєнний період та перспективи їх економічного зростання. *Шевченківська весна – 2024: публічне управління та державна служба*: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 20 берез. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Т. П. Паламарчук. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. 232 с. С.182-184. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2098/files/9427a194-d677-4d5b-a160-8a71cd1ce836.pdf>

9. Баранов Олександр. Роль банківських структур у розвитку територіальних громад України: євроінтеграційні вимоги та виклики повоєнного відновлення. *V щорічний Всеукраїнський круглий стіл до Дня місцевого самоврядування в Україні Євроінтеграційні тренди розвитку місцевого самоврядування: виклики війни та повоєнної відбудови*: матеріали щоріч. Всеукр. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 10 груд. 2025 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. С. Колтун, Ю. Ф. Дехтяренка. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2025. 138 с. С.5-8. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2280/files/c892209e-4a69-45bf-8fd6-0b58d73e59e5.pdf>

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	16
ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	31
1.1. Онтологічна сутність банківських структур та організаційно-правові механізми їх державного регулювання.....	31
1.2. Цифровізація банківських структур як комплексний об'єкт публічного управління та державного регулювання	43
1.3. Класифікаційна характеристика організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур	58
Висновки до розділу 1	73
РОЗДІЛ 2 ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР ТА МОДЕЛІ ЇХ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	77
2.1. Нормативно-правове забезпечення розвитку банківських структур в Україні та світові моделі регулювання цифрових банківських послуг	77
2.2. Інституційні важелі державного сприяння розвитку банківських структур і впровадження цифрових технологій у банківську діяльність	103
2.3. Порівняльний аналіз основних компонентів організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур в умовах цифровізації	119
Висновки до розділу 2	141
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	144
3.1. Адаптація провідного світового досвіду державного регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації в Україні	144
3.2. Напрями вдосконалення організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур та цифрових банківських послуг в Україні	181
3.3. Процесно-орієнтована модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур за умов цифровізації в Україні	200
Висновки до розділу 3	214
ВИСНОВКИ.....	218
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	222
ДОДАТКИ.....	245

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

НБУ – Національний банк України

НКЦПФР – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

ІКТ-ризика – ризики інформаційно-комунікаційних технологій

ІБ – інформаційна безпека

МВФ – Міжнародний валютний фонд

ЄЦБ – Європейський центральний банк

СЕП – Система електронних платежів

API – Application Programming Interface – інтерфейс прикладного програмування

DORA – Digital Operational Resilience Act – Акт про цифрову операційну стійкість

PSD2 – Revised Payment Services Directive – Переглянута Директива про платіжні послуги

eIDAS – electronic IDentification, Authentication and trust Services – Регламент Європейського Союзу про електронну ідентифікацію, автентифікацію та довірчі послуги

AI – ІІ – штучний інтелект

AML – Anti-Money Laundering – протидія відмиванню коштів

KYC – Know Your Customer – «знай свого клієнта»

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток банківських структур у цифровому середовищі постає як один із базових чинників фінансової стійкості держави, безперервності платіжного обігу, доступності фінансових послуг і здатності економіки функціонувати в режимі високої турбулентності. Цифрова трансформація змінила не лише канали взаємодії банку з клієнтом, а й архітектуру банківської діяльності, порядок обігу даних, моделі ідентифікації, параметри безпеки, способи надання платіжних послуг і межі регуляторного впливу. За таких умов розвиток банківських структур набуває значення не окремої технологічної тенденції, а комплексного процесу, від якого залежить збалансованість фінансової системи країни, довіра до державних і ринкових інститутів, а також здатність публічної влади забезпечувати належний рівень правової визначеності та операційної стійкості банківської системи.

Актуальність теми для України посилюється поєднанням кількох стратегічних обставин: мобілізаційної економіки, євроінтеграційного курсу держави, оновлення правового поля платіжних послуг, розгортання відкритого банкінгу, розвитку цифрової ідентифікації та необхідності узгодження національного регулювання з європейськими підходами до обігу даних, захисту прав споживачів, кіберстійкості та інституційної спроможності регуляторів. Такий вектор закріплюється у Стратегії розвитку фінансового сектору України, Національній економічній стратегії на період до 2030 року, Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2030 року, Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», Законі України «Про платіжні послуги», а також у новому нормативному контурі відкритого банкінгу. Поєднання цих документів формує нову рамку державної політики, у межах якої банківські структури розглядаються не лише як учасники фінансового ринку, а як елементи критично важливої цифрової інфраструктури держави.

Зміст цифрової трансформації банківської сфери виходить за межі технологічного оновлення окремих сервісів і потребує аналізу як комплексного об'єкта публічного управління та державного регулювання. У цій площині поєднуються онтологічні характеристики банківських структур, нормативно-правові режими банківських і платіжних послуг, інституційні повноваження регуляторів, організаційні процедури координації, вимоги до електронної ідентифікації, стандарти безпеки, механізми доступу до даних, цифрові інтерфейси та інструменти нагляду. Така багаторівнева конфігурація зумовлює необхідність дослідження організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур не у вузькому галузевому, а в системному публічно-управлінському вимірі, де результат визначається не окремою нормою чи технологією, а якістю узгодження правових, інституційних, організаційних і технологічних компонентів.

З огляду на зазначене особливої актуальності набувають три взаємопов'язані площини дослідження, реалізовані в дисертаційній роботі: перша – теоретико-методологічне осмислення банківських структур, цифровізації та організаційно-правових механізмів їх державного регулювання як цілісної категорії публічного управління; друга – виявлення глобальних тенденцій розвитку банківських структур, аналіз світових моделей регулювання цифрових банківських послуг і порівняння ключових компонентів відповідних механізмів; третя – прикладне обґрунтування напрямів удосконалення державного регулювання в Україні, адаптація провідного міжнародного досвіду та побудова процесно-орієнтованої моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах цифровізації. Такий ракурс дослідження поєднує теоретичне значення теми з її прикладною цінністю для модернізації фінансового сектору, посилення його стійкості та узгодження національної банківської системи з європейськими регуляторними підходами.

Значний внесок у формування теоретико-наукових засад удосконалення державного регулювання банківської системи, ринку фінансових та

банківських послуг, нормативно-правових аспектів регламентування банківської діяльності, державних механізмів регулювання фінансових установ, безпекових заходів, особливостей застосування інструментарію фінансового контролю банків внесли: О. Арєф'єва, В. Баранова, О. Барановський, Л. Бондаренко, З. Варналій, Н. Версаль, У. Владичин, Д. Гладких, О. Дзюблюк, Л. Долінський, А. Золковер, О. Іваницька, І. Краснова, М. Кужелєв, М. Крупка, С. Лобозинська, О. Любкіна, І. Лютий, О. Марценюк-Розарьєнова, В. Міщенко, А. Мороз, О. Музика-Стефанчук, С. Науменкова, Н. Пігуль, Н. Приказюк, Л. Примостка, С. Реверчук, О. Рожко, М. Савлук, І. Скоморович, Т. Смовженко, О. Солодка, С. Ходакевич, Л. Худолій, О. Чеберяко та ін.

Вагомий вклад у розроблення методологічних підходів до публічного управління розвитком банківської системи, інституціональних механізмів державного регулювання банків, управління ризиками, забезпечення фінансової стабільності, інвестиційно-інноваційного розвитку зробили В. Бодров, В. Геєць, О. Глущенко, В. Горник, І. Грищенко, А. Гриценко, Б. Данилишин, Ю. Дехтяренко, С. Дяченко, О. Зубчик, Т. Іванова, А. Ігнатюк, Ю. Ковбасюк, А. Кожина, В. Козюк, О. Колодізєв, В. Колтун, Л. Комаха, В. Костюк, М. Кочеров, А. Лелеченко, І. Лук'яненко, С. Майстро, М. Миколайчук, О. Муравський, Ю. Петрушенко, Л. Примостка, М. Тимчак, О. Файчук, В. Шпачук та ін. Доктринальне підґрунтя розвитку цифровізації банківської системи, фінансових послуг, фінтеху та державного регулювання цих процесів формує науковий доробок учених і практиків таких, як: Ю. Вергелюк, М. Ганцяк, Л. Гаряга, Н. Давиденко, С. Коваленко, Т. Коваль, І. Кочума, О. Мандич, В. Михайлов, Д. Мялковський, В. Нянько, О. Петрівський, О. Підхомний, А. Поддєрьогін, О. Пуцентайло, А. Рой, П. Рубанов, Н. Рянова, А. Семеног, А. Семенченко, В. Степаненко, І. Терещенко, І. Федорова, Д. Фомов, О. Харченко, І. Чепурко, О. Шевченко, Л. Яструбецька та ін.

Серед наукових праць, у яких досліджуються теоретико-методологічні та прикладні засади цифрової трансформації банківського сектору, відкритого

банкінгу, фінтеху, цифрової публічної інфраструктури, кіберстійкості та регуляторної політики у фінансовій сфері, необхідно виокремити дослідження таких зарубіжних учених, як: А. Бут, Т. Бабіна, Г. Бекарт, Р. Вішни, Дж. Ерентрауд, Т. Гайдош, Дж. Кларк, Ф. Кансой, А. Ліптон, Г. Родрігуес, Ч. Се, Я. Скудлярський, Д. Торрес, Е. Феєн, І. Хасан, С. Ху та ін. Праці зазначених авторів охоплюють вплив фінтеху на ринкову структуру та публічну політику, регуляторний периметр цифрових банків і фінтех-платформ, значення відкритого банкінгу для конкуренції, інновацій і фінансової інклюзії, роль доступу до даних у зміні конкурентного середовища, вимоги до кіберризик-регулювання та цифрової операційної стійкості, а також значення цифрової публічної інфраструктури для розвитку сучасних фінансових послуг.

У роботах вітчизняних і зарубіжних учених закладено теоретико-методологічні засади дослідження цифрової трансформації банківського сектору, відкритого банкінгу, фінтеху, цифрової ідентифікації, кіберстійкості та регуляторної політики у фінансовій сфері. У наукових працях висвітлено глобальні орієнтири цифрової трансформації банківської системи України, методологію дослідження ринку банківських послуг, правові виклики цифрового банкінгу, регулювання інноваційних банківських продуктів, цифрових активів і фінансових технологій, а також практичні аспекти впровадження цифрових банківських послуг і новітніх технологій в Україні.

Проте, у сучасних наукових дослідженнях організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах цифровізації переважно розкриваються фрагментарно: через окремі правові режими, інституційні рішення, технологічні інструменти або безпекові аспекти, без зведення їх у цілісну категорію публічного управління. У дослідженнях не сформовано узгодженого підходу до поєднання нормотворення, розподілу компетенцій, координації суб'єктів, цифрової інфраструктури, відкритого банкінгу, вимог до даних, ризик-контролю та оцінювання результативності в межах єдиного циклу державно-управлінського впливу на розвиток банківських структур. Недостатньо опрацьованими залишаються також питання понятійного

розмежування банківських структур, банківських послуг, банківських продуктів, цифрових банківських послуг і цифрових банківських продуктів, що ускладнює побудову цілісної моделі організаційно-правового забезпечення їх розвитку в Україні. Такий стан наукової розробленості зумовлює потребу в комплексному дослідженні, спрямованому на системне обґрунтування організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур в умовах цифровізації, адаптацію релевантного міжнародного досвіду та побудову процесно-орієнтованої моделі публічного управління у цій сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконувалося згідно комплексної наукової програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Модернізація суспільного розвитку України в умовах світових процесів глобалізації» на кафедрі регіональної політики на громадських засадах у межах науково-дослідної роботи № 23КП074-03 на тему: «Теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій запровадження інноваційних управлінських технологій у місцевому самоврядуванні» (№ ДР 0123U102412) (Довідка № 074-16-08.5-20/21 від 10.02.2026).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження визначено науково-теоретичне обґрунтування методологічних та прикладних засад організаційно-правових механізмів регулювання розвитку банківських структур та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення за умов цифровізації в Україні. Відповідно до мети визначено такі **завдання** дослідження:

- дослідити онтологічну сутність банківських структур та організаційно-правових механізмів їх державного регулювання;
- розкрити зміст цифровізації банківських структур як комплексного об'єкта публічного управління та державного регулювання;
- здійснити класифікаційну характеристику організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур;

- проаналізувати нормативно-правове забезпечення розвитку банківських структур в Україні та світові моделі регулювання цифрових банківських послуг;
- визначити інституційні важелі державного сприяння розвитку банківських структур і впровадження цифрових технологій у банківську діяльність;
- провести порівняльний аналіз основних компонентів організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур в умовах цифровізації;
- узагальнити провідний світовий досвід державного регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації та обґрунтувати можливості його адаптації в Україні;
- визначити напрями вдосконалення організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур та цифрових банківських послуг в Україні;
- розробити процесно-орієнтовану модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур за умов цифровізації в Україні.

Об’єкт і предмет дослідження. Об’єктом дисертаційного дослідження є механізми державного регулювання банківських структур.

Предметом дослідження є організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах цифровізації.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження становлять положення науки публічного управління та адміністрування, теорії державного регулювання, інституційного аналізу, системного підходу, а також наукові розробки у сфері розвитку банківських структур, цифрової трансформації фінансового сектору, відкритого банкінгу, цифрової ідентифікації, операційної стійкості та захисту прав споживачів фінансових послуг.

Мета дослідження зумовила використання комплексу загальнонаукових і спеціальних методів. Концептуально-аналітичний метод, методи абстрагування, узагальнення та категоріального аналізу застосовано для

уточнення понятійно-категорійного апарату дослідження, розмежування понять банківських структур, банківських послуг, банківських продуктів, цифрових банківських послуг і цифрових банківських продуктів, а також для з'ясування онтологічної сутності організаційно-правових механізмів їх розвитку. Системний підхід використано для розгляду банківських структур як складових цілісної банківської системи, включеної до ширшої архітектури фінансового сектору та публічного управління. Інституційний аналіз дав змогу визначити коло суб'єктів державного регулювання, їх компетенції, взаємозв'язки, координаційні механізми та роль у забезпеченні цифрової трансформації банківської діяльності. Порівняльно-правовий і порівняльний методи застосовано для зіставлення українського нормативно-правового забезпечення розвитку банківських структур із міжнародними та європейськими підходами до регулювання цифрових банківських послуг, відкритого банкінгу, електронної ідентифікації, доступу до даних і цифрової операційної стійкості. Формально-юридичний метод і метод документального аналізу використано для дослідження законів України, підзаконних актів, актів Національного банку України, стратегічних документів держави, а також міжнародних і європейських регуляторних актів, що визначають правові засади розвитку банківських структур в умовах цифровізації. Структурно-функціональний метод застосовано для виокремлення компонентів організаційно-правових механізмів державного регулювання, встановлення їх внутрішньої побудови та логіки взаємодії. Ризик-орієнтований підхід використано для оцінки викликів, пов'язаних із кіберзагрозами, обігом даних, захистом прав споживачів, операційною стійкістю та безпекою цифрових сервісів у банківському секторі. Сценарний підхід і кейс-аналіз правозастосовчої практики застосовано для оцінки адаптаційного потенціалу провідного міжнародного досвіду та визначення меж його імплементації в українських умовах. Метод моделювання та процесного проєктування використано для розроблення процесно-орієнтованої моделі організаційно-

правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур за умов цифровізації в Україні.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дисертаційного дослідження становлять вітчизняні та зарубіжні наукові праці з проблем розвитку банківських структур, державного регулювання банківської діяльності, цифрової трансформації фінансового сектору, відкритого банкінгу, фінтеху, цифрової ідентифікації, захисту персональних даних, кіберстійкості та цифрової операційної стійкості. Важливу частину інформаційної бази становлять нормативно-правові акти України, насамперед закони України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про фінансові послуги та фінансові компанії», «Про платіжні послуги», «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», «Про захист персональних даних», а також підзаконні нормативні акти Національного банку України, зокрема акти у сфері відкритого банкінгу, платіжного ринку, ідентифікації та інформаційної безпеки. До інформаційної бази також увійшли міжнародні та європейські нормативні документи й аналітичні матеріали, що визначають сучасні підходи до регулювання цифрових банківських послуг, доступу до даних, електронної ідентифікації, захисту прав користувачів фінансових послуг і цифрової операційної стійкості, а також офіційні документи, стратегії, звіти і статистичні матеріали Національного банку України, органів державної влади України, інституцій Європейського Союзу, міжнародних фінансових організацій, центральних банків і профільних аналітичних центрів. Окрему групу джерел становлять офіційні матеріали щодо розвитку платіжного ринку, впровадження відкритого банкінгу, функціонування цифрової ідентифікації, обігу даних, фінансової інклюзії та безпеки цифрової банківської інфраструктури, що дало змогу поєднати теоретичний, нормативний, інституційний та прикладний рівні аналізу й сформуванню належного підґрунтя для обґрунтування напрямів удосконалення організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур в умовах цифровізації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні методологічних та прикладних засад організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур та розробці практичних рекомендацій щодо їх удосконалення за умов цифровізації в Україні. Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які маюють наукову новизну, полягають у тому, що:

уперше:

– розроблено процесно-орієнтовану модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур за умов цифровізації в Україні, яка, на відміну від фрагментарних описових підходів, поєднує в єдиному управлінському циклі вплив екзогенних і ендогенних чинників, регуляторно-стратегічний, інституційно-координаційний, функціонально-інструментальний, ризик-контрольний та результативно-оціночний контури, етапи реалізації, критерії оцінювання, механізм зворотного зв'язку та процедури коригування регуляторної практики з урахуванням рівня цифрової зрілості банківських структур, безпекових викликів і євроінтеграційних вимог;

удосконалено:

– понятійно-категорійний апарат дослідження публічного управління та державного регулювання розвитку банківських структур в умовах цифровізації шляхом авторського визначення понять банківські структури, організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур, банківська послуга, банківський продукт, цифрова банківська послуга та цифровий банківський продукт, що дало змогу розмежувати інституційний рівень функціонування банківської системи, функціональну форму банківської діяльності, стандартизовану форму її ринкової пропозиції та цифрові модифікації цих форм і сформувати концептуальне підґрунтя для побудови процесно-орієнтованої моделі публічного управління у цій сфері;

– теоретико-методологічне концептуалізування архітекτονіки організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур в умовах цифровізації шляхом виокремлення та змістового розмежування нормативно-правового, інституційного, організаційного, технологічного, ризик-контрольного та оціночного компонентів, що дало змогу точніше визначити їх функціональне призначення, внутрішню взаємодію та місце цифрових технологій у системі публічного управління банківською сферою;

– організаційно-правову конфігурацію нормативно-правового та інституційного забезпечення розвитку банківських структур в умовах цифровізації шляхом конкретизації компетенцій Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Міністерства цифрової трансформації України, банківських структур, суб'єктів фінансових технологій, професійних об'єднань і споживачів фінансових послуг, а також через включення механізмів співрегулювання, цифрової ідентифікації, відкритого банкінгу та цифрової взаємодії учасників ринку;

– напрями поліпшення законодавчого забезпечення розвитку банківських структур в умовах цифровізації, які, на відміну від чинного фрагментарного регулювання, орієнтовані на формування узгодженого правового режиму цифрових банківських послуг і продуктів, дистанційної взаємодії з клієнтом, відкритого банкінгу, обігу даних, експериментальних регуляторних режимів та інструментів кіберстійкості, що підвищує правову визначеність цифрового банкінгу та зменшує регуляторні розриви;

– підхід до реалізації контрольної функції держави у банківській системі в умовах цифровізації, який передбачає інтеграцію ризик-орієнтованого моніторингу, цифрового аудиту, автоматизованого виявлення відхилень, превентивного реагування на фінансові, операційні, кібернетичні та репутаційні ризики, а також посилення координації між регулятором, банківськими структурами і технологічними учасниками ринку, що розширює

спроможність держави забезпечувати стійкість і безпеку банківського сектору;

набули подальшого розвитку:

- положення про адміністративно-правову природу організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур в умовах цифровізації, зокрема в частині поєднання регуляторного, інституційного, сервісного, технологічного та безпекового вимірів у межах єдиного предметного поля публічного управління;

- концептуальні підходи до цифровізації банківських структур як комплексного об'єкта публічного управління та державного регулювання, у межах якого поєднуються нормативно-правові режими, інституційні компетенції, цифрова інфраструктура, вимоги до даних, механізми ідентифікації, алгоритмізація процесів, сервіси взаємодії та інструменти нагляду;

- підходи до порівняльного аналізу й адаптації світового досвіду механізмів державного регулювання розвитку банківських структур в умовах цифровізації, зокрема у частині імплементації практик Європейського Союзу, Великої Британії, Сполучених Штатів Америки та азійських країн щодо відкритого банкінгу, цифрової ідентифікації, експериментальних регуляторних режимів, кіберстійкості та співрегулювання до українського правового й інституційного середовища;

- прикладні положення щодо гармонізації національного регуляторного середовища з європейськими стандартами цифрового банкінгу, захисту даних, операційної стійкості та управління цифровими ризиками, що поглиблює підґрунтя для подальшого вдосконалення організаційно-правових механізмів розвитку цифрової трансформації банківських структур у системі публічного управління України.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження мають науково-теоретичне, нормативно-прикладне та практико-орієнтоване значення. Обґрунтовані в роботі

теоретичні положення, висновки та пропозиції щодо розвитку банківських структур в умовах цифровізації, удосконалення організаційно-правових механізмів їх державного регулювання, розмежування нормативно-правового, інституційного, організаційного, технологічного, ризик-контрольного та оціночного компонентів, а також розроблена процесно-орієнтована модель організаційно-правового забезпечення публічного управління можуть бути використані: у нормотворчій діяльності – під час підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері банківської діяльності, цифрових банківських послуг, відкритого банкінгу, електронної ідентифікації, обігу даних, кіберстійкості та захисту прав споживачів фінансових послуг; у діяльності органів публічної влади та регуляторів – для підвищення якості державного регулювання розвитку банківських структур, узгодження компетенцій суб'єктів управління, удосконалення процедур координації, контролю, моніторингу та оцінювання результативності цифрової трансформації банківського сектору; у практичній діяльності банківських структур – при формуванні внутрішніх політик цифрового розвитку, управління ризиками, цифрової взаємодії з клієнтами, адаптації до вимог відкритого банкінгу та імплементації сучасних регуляторних підходів; у науково-дослідній роботі – для подальшого опрацювання проблем публічного управління цифровою трансформацією банківської системи, розвитку фінансових технологій і гармонізації національного регуляторного середовища з європейськими стандартами; у навчальному процесі – під час викладання дисциплін, пов'язаних із публічним управлінням, банківською діяльністю, фінансовим правом, цифровою економікою, платіжними послугами та цифровою трансформацією фінансового сектору, а також при підготовці навчально-методичних матеріалів.

Наукові висновки, пропозиції та рекомендації, що містяться в дисертації, враховані та використані в діяльності:

- ТВБВ №10005/029 філії Житомирське обласне управління АТ «Державний ощадний банк України» у частині удосконалення організації

управлінських і адміністративних процедур у процесі надання банківських послуг із використанням цифрових каналів обслуговування клієнтів; застосування електронного документообігу та цифрових інформаційних систем під час внутрішньої організації роботи відділення та взаємодії з центральними підрозділами банку; урахування підходів до управління цифровими ризиками, пов'язаними з інформаційною безпекою, захистом персональних даних та кіберзахистом у процесі надання банківських послуг;

- АТ «УКРСИББАНК» щодо вдосконалення внутрішніх процедур дистанційного обслуговування клієнтів, електронної ідентифікації та документообігу, підвищення ефективності управління ризиками та забезпечення інформаційної безпеки, що дозволило оптимізувати процеси надання фінансових послуг, підвищити якість обслуговування клієнтів, знизити операційні ризики та вдосконалити внутрішній контроль;

- АТ «БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ», де використано розроблені положення, спрямовані на вдосконалення процедур електронної ідентифікації, цифрового документообігу, дистанційного обслуговування клієнтів, а також розвитку системи управління ризиками і захисту інформації, у результаті чого досягнуто підвищення ефективності надання фінансових послуг, покращення якості обслуговування клієнтів, зменшення операційних ризиків;

- АТ «Фонд декарбонізації України», де використано методичні основи для організації дистанційного фінансування і цифрової взаємодії з клієнтами, рекомендації щодо впровадження електронної ідентифікації користувачів і документообігу при укладанні фінансових договорів, способи забезпечення інформаційної безпеки та захисту даних у процесі електронних транзакцій; рекомендації для цифровізації внутрішніх операцій ухвалення рішень і контролю фінансових процесів;

- Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де враховано та частково використано при розробці навчально-методичного забезпечення з дисциплін «Публічні фінанси» та «Бюджетний процес» для

здобувачів другого (магістерського) рівня освіти спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертації оприлюднені на науково-практичних конференціях, у тому числі за міжнародною участю, зокрема: «Шевченківська весна – 2023: публічне управління та державна служба» (Київ, 2023); «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього» (Київ, 2023); «Політичні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання» (Київ, 2023); «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього» (Київ, 2024); «Шевченківська весна – 2024: публічне управління та державна служба» (Київ, 2024); «V щорічний Всеукраїнський круглий стіл до Дня місцевого самоврядування в Україні «Євроінтеграційні тренди розвитку місцевого самоврядування: виклики війни та повоєнної відбудови» (Київ, 2024).

Особистий внесок здобувача. Основні ідеї дисертаційного дослідження та наукові розробки, які були виконані в його межах, належать особисто здобувачу. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою роботою, в якій розвинуто теоретико-методологічні засади та досліджено практику реалізації організаційно-правового забезпечення розвитку банківських структур в умовах цифровізації. У дисертаційній роботі використано положення опублікованих одноосібних наукових праць, що є результатом особистих досліджень автора.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 9 наукових публікаціях, серед яких 3 статті у фахових українських наукових журналах з публічного управління, та 6 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації – 255 сторінок. Робота містить 14 рисунків, 23 таблиці та 8 додатків. Список використаних джерел налічує 222 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

1.1. Онтологічна сутність банківських структур та організаційно-правові механізми їх державного регулювання

У фінансовій системі України банківська система виконує базові стабілізаційні, платіжні та трансмісійні функції: через неї забезпечуються грошово-кредитна стабільність, акумуляція й перерозподіл фінансових ресурсів, проведення платежів, реалізація регуляторних рішень і підтримання довіри до фінансового обігу. Закон України «Про банки і банківську діяльність» визначає банківську систему України як сукупність Національного банку України, інших банків і філій іноземних банків, створених і таких, що діють на території України відповідно до законодавства України [89].

Банки ж визначаються цим законом як юридичні особи, які на підставі банківської ліцензії мають виключне право надавати банківські послуги; а банківська діяльність – це залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб (ст. 1 закону [89]). Таке нормативно-правове визначення задає інституційну рамку для аналізу банківських структур як складових елементів банківської системи, включеної до фінансової системи країни та відповідних механізмів державного регулювання їх розвитку (рис. 1.1.).

Дворівнева побудова банківської системи України визначає логіку її функціонування. На першому рівні Національний банк України забезпечує стабільність грошової одиниці, здійснює банківське регулювання та нагляд, визначає правила функціонування платіжного ринку, формує вимоги до управління ризиками та інформаційної безпеки [112]. На другому рівні банки

та філії іноземних банків реалізують операційну, сервісну й інноваційну складові банківської діяльності, взаємодіючи з клієнтами, платіжною інфраструктурою, постачальниками технологічних рішень і державними сервісами [89].

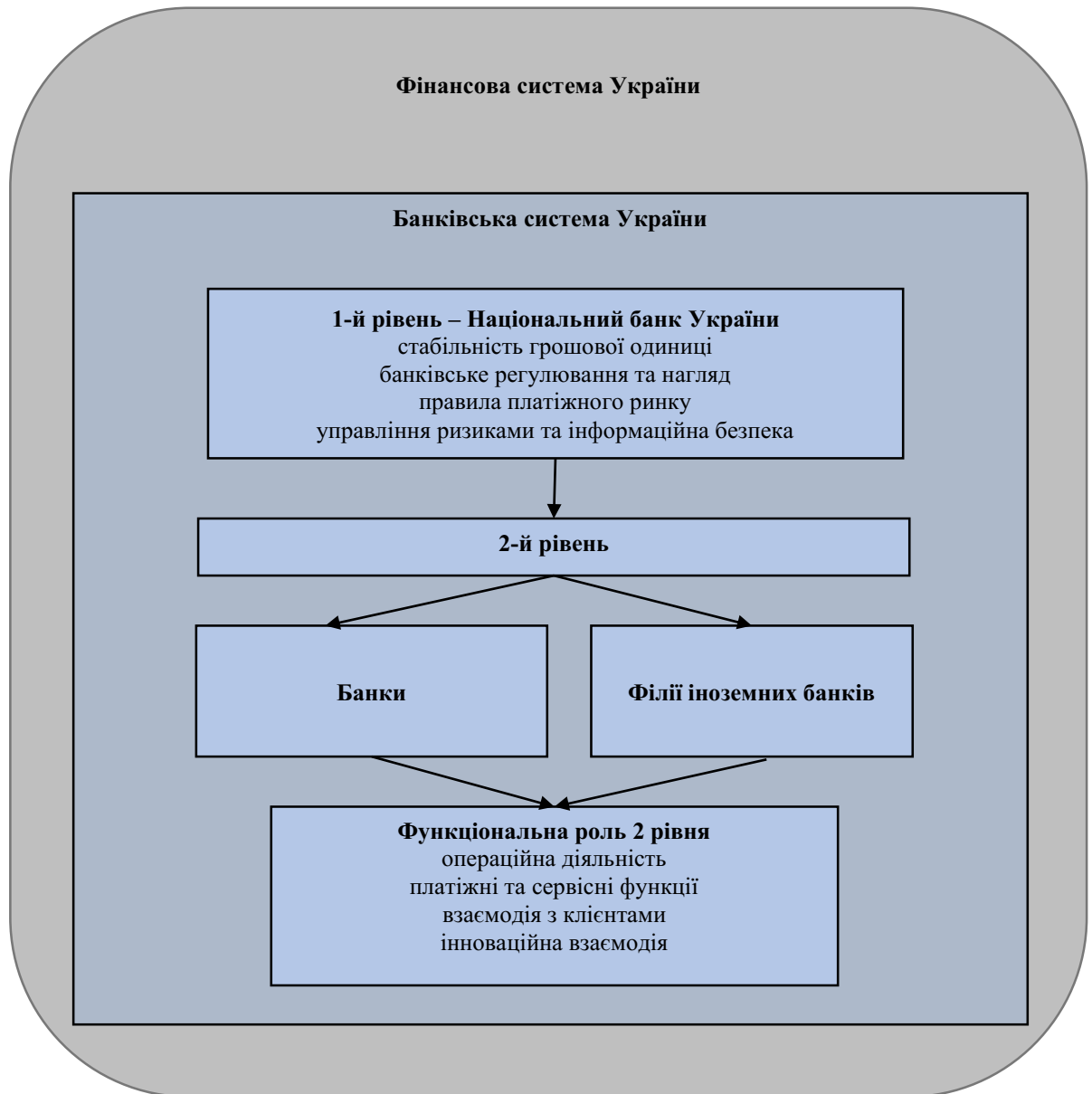

Рис. 1.1. Місце дворівневої банківської системи України у фінансовій системі та функціональна специфіка її рівнів.

Джерело: складено автором на основі [89]

З огляду на офіційну регламентацію базових понять, окреслених вище, в межах дисертації доцільно уточнити визначення терміну «банківські структури». А саме:

банківські структури – це інституційно організовані елементи банківської системи України, представлені Національним банком України, банками та філіями іноземних банків, через які реалізуються регуляторні, наглядові, платіжні, кредитні, сервісні, інформаційні, контрольні та пов’язані з управлінням ризиками функції у сфері банківської діяльності.

Цифровізація істотно змінює умови розвитку банківських структур. Банківська діяльність дедалі більше спирається на дистанційну ідентифікацію, обмін даними, алгоритмізацію процесів, інтеграцію з фінтех-сервісами, відкриті інтерфейси взаємодії та постійний контроль операційної стійкості. У правовому полі України таку трансформацію регулюють Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», Закон України «Про платіжні послуги», Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», Закон України «Про захист персональних даних», а також спеціальні акти НБУ, насамперед Положення про відкритий банкінг в Україні [121, 115, 110, 102, 87] та ін. За таких умов розвиток банківських структур постає не лише як організаційне або технологічне оновлення, а як організаційно-правова проблематика.

Сучасна наукова література дає підстави виокремити щонайменше три підходи до осмислення цього змісту. Перший зосереджується на інституційно-правовій архітектурі цифрової трансформації банківського сектору; другий – на відкритому банкінгу, керуванні даними та нових формах конкуренції; третій – на цифровій операційній стійкості, кіберризиках і захисті прав користувачів. Для коректного визначення сутності організаційно-правового механізму розвитку банківських структур важливо не підмінювати один із цих зрізів усією категорією, а розглядати їх у взаємозв’язку [60].

У межах першого підходу цифрова трансформація банківської системи трактується як багаторівневий процес, у якому технологічні інновації дають

результат лише за наявності належної інституційної рамки. У статті Ю. Вергелюк, М. Ганцяка та Д. Фомова обґрунтовано, що для України ключовими орієнтирами виступають не окремі цифрові сервіси, а узгодження нормативної бази, платіжної інфраструктури, наглядових практик і цифрової готовності банків [219]. Схожий висновок міститься й у доповіді BIS Papers No. 117 валютно-економічного Департаменту Банку міжнародних розрахунків, де цифрова трансформація фінансових послуг розглядається крізь призму зміни ринкової структури, посилення ролі даних, переходу до платформених моделей та зміни співвідношення між банками, фінтех-компаніями і великими технологічними платформами [180]. Для досліджуваної теми це означає, що розвиток банківських структур має оцінюватися не як автоматичний наслідок впровадження технологій, а як результат регуляторно організованої перебудови системи.

Другий підхід концентрується на відкритому банкінгу як на формі нормативно організованого обміну даними та доступу третіх сторін до інфраструктури рахунків за згодою клієнта. Огляд Chengbo Xie та Sijia Hu показує, що відкритий банкінг поєднує принаймні три аналітичні лінії: конкуренцію, інновації та фінансову інклюзію, причому результат залежить від конкретного дизайну інституційних правил і ролі держави у впорядкуванні ринку [171]. Емпіричне дослідження Tanja Vabina та співавторів поглиблює цей висновок: на масиві міжнародних даних автори встановили, що політики відкритого банкінгу пов'язані зі зростанням входу фінтех-компаній на ринок, а британські мікродані показують розширення доступу до фінансових порад, кредитування та нових кредитних зв'язків для малих і середніх підприємств [149]. У поєднанні з глобальним звітом Cambridge Centre for Alternative Finance це дозволяє розглядати відкритий банкінг не як вузьку технологічну опцію, а як нову регуляторну модель перерозподілу даних, відповідальності та конкурентних переваг у фінансовому секторі [157].

Третій підхід виводить на передній план питання цифрової операційної стійкості, кібербезпеки та правового режиму даних. Доповідь МВФ 2026 року

систематизує кращі практики регулювання та нагляду за кіберризиками і показує, що ефективний режим у фінансовому секторі потребує не лише технічного захисту, а й чітких інституційних повноважень, стандартизованого інцидент-менеджменту, системного тестування та нагляду за сторонніми постачальниками послуг [149]. Європейська рамка DORA закріплює такий підхід, встановлюючи уніфіковані вимоги до управління ІКТ-ризиками, реагування на інциденти, тестування стійкості та контролю критичних ІКТ-провайдерів у фінансовій сфері [165]. Водночас зв'язок між цифровою ідентифікацією, електронними довірчими послугами та правовим режимом персональних даних задається через eIDAS, GDPR та Data Governance Act, які формують не окремі технічні стандарти, а правову екосистему обігу даних у цифрових фінансових послугах [167, 168, 172].

Аналіз наукових джерел показує, що цифровізація банківського сектору змінює межі ринку, конфігурацію конкуренції та архітектуру банківських послуг. Водночас значна частина праць зосереджена або на технологічному боці трансформації, або на окремих регуляторних інструментах без зведення їх у цілісну категорію публічного управління [44, 45, 46, 142, 36, 37, 188, 145, 209, 94, 95, 96]. Для цілей дисертації такого підходу недостатньо.

Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур слід розглядати як узгоджену систему норм, інституцій, процедур, стандартів даних, координаційних рішень і засобів контролю ризиків. Узагальнення джерел, найбільш релевантних для формування понятійного каркаса підрозділу, подано в табл. 1.1.

Узагальнення наведених підходів показує, що в сучасній науковій літературі організаційно-правові механізми розвитку банківських структур найчастіше розкривається фрагментарно: або через інституційно-правову архітектуру цифрової трансформації, або через відкритий банкінг і режим обігу даних, або через цифрову стійкість, кіберризики та захист прав користувачів. Така фрагментація не дає змоги повною мірою пояснити, яким чином у межах публічного управління поєднуються нормотворення, розподіл

компетенцій, координація учасників, цифрова інфраструктура, ризик-контроль і оцінювання результатів [34, 17, 21].

Таблиця 1.1. Підходи до розуміння організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур

Джерело	Аналітичний фокус	Значення для дослідження	Обмеження підходу
Вергелюк Ю., Ганцяк М., Фомов Д. [219]	Глобальні орієнтири цифрової трансформації банківської системи України	Показує потребу узгодження регуляторних, інфраструктурних і технологічних компонентів	Менше уваги приділено моделі публічно-управлінської координації
Фесн та ін. [180]	Вплив фінтеху на ринкову структуру та публічну політику	Дозволяє включити до механізму дані, платформи, конкуренцію та зміну ролі банків	Фокус глобальний; українська інституційна специфіка не деталізується
Ерентрауд та ін. [171]	Регуляторний периметр цифрових банків і фінансування через фінтех-платформи	Підкреслює значення ліцензування, наглядових вимог і технологічних ризиків	Орієнтований передусім на порівняльно-регуляторний зріз
Се Ху [222]	Відкритий банкінг як поєднання конкуренції, інновацій і фінансової інклюзії	Показує роль держави та інституційного дизайну в результативності open banking	Оглядовий характер; країнова модель впровадження не деталізується
Бабіна та ін. [149]	Емпіричні ефекти відкритого банкінгу для входу фінтех-компаній і кредитних зв'язків	Підтверджує, що доступ до даних має відчутний ринковий і поведінковий ефект	Концентрується на відкритому банкінгу і не охоплює ширший контур публічного управління
Гайдош та ін. [183]	Регулювання та нагляд за кіберризиками у фінансовому секторі	Виводить у центр механізму операційну стійкість, тестування та нагляд за третіми сторонами	Менше уваги приділено конкурентному та сервісному вимірам цифровізації
ССАФ [157]	Глобальна карта відкритий банкінг / відкриті фінанси у 95 юрисдикціях	Дає порівняльний матеріал для оцінки місця України у ширших регуляторних трендах	Інституційний звіт не замінює національного правового аналізу

Джерело: складено автором

Тому для цілей дисертації організаційно-правові механізми доцільно розглядати не як суму окремих регуляторних інструментів, а як цілісну керовану систему, у якій правові, інституційні, організаційні та технологічні складові взаємодіють у межах єдиного циклу публічно-управлінського впливу на розвиток банківських структур.

Організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур в Україні слід визначати як систему правових норм, інституційних повноважень, організаційних процедур, вимог до даних, цифрових інтерфейсів, інструментів нагляду та засобів контролю ризиків, за допомогою яких держава й учасники банківської інфраструктури забезпечують керовану трансформацію банківської системи, її стійкість, безпеку, конкурентоспроможність і сумісність з європейським цифрово-фінансовим середовищем. У такій оптиці розвиток банківських структур постає предметом публічного управління, а не саморухом ринку [47, 59, 125, 81].

Визначальними рисами цих механізмів є багатокomпонентність, процесність, ризик-орієнтованість і євроінтеграційна спрямованість. Його зміст розкривається через безперервний цикл встановлення правил, імплементації, нагляду, коригування та оцінювання результатів. Для цифрового банкінгу така конструкція має принципове значення, оскільки нормативно-правове регулювання, доступ до даних, технічна інфраструктура, управління кіберризиками і захист прав користувачів функціонують як взаємопов'язані елементи однієї системи.

Для точнішого розкриття сутності досліджуваної категорії організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах цифровізації доцільно подати як систему взаємопов'язаних компонентів. Нормативно-правовий компонент визначає правові межі цифровізації, режим даних, вимоги до ідентифікації, безпеки та відкритої взаємодії на ринку. Інституційний компонент охоплює коло суб'єктів публічного управління, їхню компетенцію та форми координації. Організаційний компонент

відображає процедури реалізації регуляторних рішень, порядок взаємодії банків, державних органів і технологічних учасників ринку.

Таблиця 1.2. Структурні компоненти організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур в умовах цифровізації

Компонент	Зміст компонента	Форми прояву в публічному управлінні	Очікуваний результат
Нормативно-правовий	правові норми, що визначають режим цифрових банківських послуг, даних, ідентифікації, відкритого банкінгу, безпеки та відповідальності	закони, підзаконні акти НБУ, регуляторні вимоги, гармонізація з правом ЄС	правова визначеність цифрової трансформації
Інституційний	система суб'єктів публічного управління та їх компетенцій	розмежування повноважень Верховної Ради України, КМУ, НБУ, Мінцифри, інших органів, банків і fintech-учасників	узгодженість управлінського впливу
Організаційний	процедури реалізації рішень, координації та взаємодії учасників	міжвідомча координація, процедури імплементації, співрегулювання, внутрішні комплаєнс-процеси	зменшення фрагментарності управління
Технологічний	цифрова інфраструктура та інструменти, через які реалізується механізм	BankID, відкритий банкінг, API, цифрова ідентифікація, управління даними, SupTech/RegTech-рішення	підвищення доступності, швидкості й сумісності процесів
Ризик-контрольний	інтеграція фінансових, операційних, кібернетичних, правових і репутаційних ризиків у систему державного контролю	ризик-орієнтований моніторинг, цифровий аудит, тестування стійкості, превентивне реагування	зниження системних і поведінкових ризиків
Оціночний	критерії та індикатори результативності механізму	оцінювання стійкості, безпеки, якості послуг, інклюзії, інноваційності та євроінтеграційної сумісності	вимірюваність ефективності державної політики

Джерело: розроблено автором на основі [157, 160, 171, 183].

Технологічний компонент включає цифрову ідентифікацію, спеціалізовані інтерфейси, інструменти обміну даними, алгоритмізовані наглядові рішення та інші цифрові сервіси, без яких сучасне регулювання банківської сфери вже не може бути ефективним. Ризик-контрольний компонент інтегрує фінансові, операційні, кібернетичні, правові та репутаційні ризики у процедури моніторингу, аудиту та превентивного реагування. Оціночний компонент фіксує критерії, за якими визначається результативність механізмів з погляду стійкості, безпеки, доступності послуг, інноваційності та євроінтеграційної сумісності банківської системи.

У площині публічного управління ці механізми мають адміністративно-правову природу, оскільки спираються на владно організоване впорядкування цифрової трансформації банківської системи. Їх зміст охоплює встановлення загальнообов'язкових правил, розмежування компетенцій, процедури контролю, режими відповідальності та умови безпечного впровадження інновацій. Тому цифровізація банківських структур у дисертації розглядається як самостійний об'єкт публічного управління, у межах якого перетинаються регуляторний, безпековий, сервісний і технологічний виміри [70, 122, 72, 18, 57, 21, 42].

Нормативно-правову основу цих механізмів в Україні формують Закон України «Про Національний банк України», Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» та Закон України «Про платіжні послуги» [112, 89, 115, 121]. Саме вони визначають коло суб'єктів державного регулювання, межі правосуб'єктності учасників фінансового ринку, правила авторизації, ліцензування і нагляду, а також правові засади розвитку платіжних та суміжних цифрових сервісів. За такого стану регулювання цифровізації банківських структур не можна тлумачити як позаправовий або слабо формалізований процес: її ключові інструменти функціонують у межах установлених правил і механізмів.

Найвиразніше цей зсув простежується на прикладі відкритого банкінгу. Після ухвалення Закону України «Про платіжні послуги» Національний банк України затвердив Положення про відкритий банкінг в Україні постановою від 25 липня 2025 р. № 80; документ набрав чинності 1 серпня 2025 р., а надавачі платіжних послуг з обслуговування рахунків отримали п'ять місяців для приведення діяльності у відповідність до нових вимог [115, 99, 110]. На даний момент відкритий банкінг в Україні вже функціонує як нормативно оформлений сегмент платіжного ринку з визначеними вимогами до спеціалізованих інтерфейсів, активної згоди користувача, автентифікації, безпеки обміну даними та складу учасників взаємодії.

Не менш важливим компонентом механізму є цифрова ідентифікація. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» створює правову основу для дистанційної взаємодії, електронних підписів, довірчих сервісів і верифікації користувачів [110]. Фактичну інституційну зрілість цього напрямку демонструє Система BankID НБУ: за підсумками 2025 року через неї було здійснено 109,4 млн успішних електронних ідентифікацій, що на 25 % більше, ніж у 2024 році, а до системи підключено 11 нових абонентів – надавачів послуг [129]. Для банківських структур це означає, що цифрова ідентифікація вже стала не допоміжною опцією, а базовим елементом сервісної та регуляторної архітектури, який безпосередньо впливає на доступність послуг, комплаєнс-процедури та нагляд.

Правовий режим даних і цифрової стійкості виводить механізми державного регулювання розвитку банківських структур за межі традиційного регулювання банківської діяльності. Закон України «Про захист персональних даних» закріплює базові правила обробки інформації [102], тоді як європейські рамки деталізують стандарти, без яких українська цифровізація банківської системи не може бути сумісною з правом ЄС. GDPR встановлює підвищені вимоги до обробки персональних даних і відповідальності контролерів [209], eIDAS визначає наднаціональну рамку електронної ідентифікації та довірчих послуг [172], Data Governance Act розширює інституційні можливості

повторного використання та безпечного посередництва в обігу даних [174], а DORA уніфікує підходи до управління ІКТ-ризиками та цифрової операційної стійкості у фінансовому секторі [168]. У сукупності ці акти формують орієнтир, за яким організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур мають оцінюватися не лише за темпом цифрових новацій, а й за якістю правових гарантій, процедур безпеки та інституційної відповідальності.

Суб'єктно-об'єктна побудова цих механізмів не зводиться до моделі «регулятор – банк». До його суб'єктного складу входять Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Міністерство цифрової трансформації України, інші уповноважені органи, банки, фінтех-компанії, оператори цифрової інфраструктури, професійні асоціації та споживачі фінансових послуг. Об'єктом управлінського впливу є весь комплекс цифрових процесів, пов'язаних з ідентифікацією, обміном даними, наданням банківських продуктів, забезпеченням операційної стійкості та контролем ризиків. За таких умов цифровий державний контроль у банківській системі слід розуміти як інтегрований режим нагляду і превентивного втручання, що охоплює ризик-орієнтований моніторинг, цифровий аудит, автоматизоване виявлення відхилень, міжвідомчу координацію та коригування регуляторних рішень у відповідь на фінансові, кібернетичні й репутаційні загрози [89, 112].

Для подальшого аналізу важливо розмежувати банківські послуги і банківські продукти, а також їхні цифрові форми. Як слушно зазначає Л. Худолій, поняття банківських послуг, використовується в США та ЄС ще з 80-х років минулого століття, де воно означає «будь-яку послугу банківського, кредитного, страхового, індивідуального пенсійного, інвестиційного або платіжного характеру» (Директива Європейського Парламенту і Ради 2002/65/ЄС від 23 вересня 2002, с. 2). У такому формулюванні воно увійшло до нормативно-правових документів країн ЄС. Разом з тим, і досі серед науковців та практиків ведуться дискусії щодо точності зазначеного

визначення, відсутні й однозначні тлумачення сутності цих понять. Офіційного визначення у чинних нормативно-правових документах України термінів «банківська послуга» і «банківський продукт» немає.

А. Мещеряков визначає банківську послугу як форму задоволення потреби споживача (у кредиті, у розрахунково-касовому обслуговуванні, у гарантіях, у купівлі-продажу і зберіганні цінних паперів, іноземної валюти тощо), яка має певну споживчу вартість. Тоді як банківський продукт – як спосіб надання послуг банківськими працівниками клієнтові шляхом застосування банківської технології обслуговування (комплексу заходів організаційних, інформаційних, фінансових і юридичних) [66]. Л. Худолій доповнила і розширила поняття банківської послуги, виходячи з того, що вона є складовою фінансової послуги, але з уточненням її специфіки, та є результатом проведених банківською установою операцій з купівлі-продажу фінансових активів з метою створення блага певної форми для задоволення потреб конкретного споживача та водночас отримання банком від цього фінансового результату. Тоді як ринок банківських послуг – це система економічних відносин між банками і їх клієнтами щодо надання останнім на платній основі повного спектру банківських послуг для забезпечення їх потреб і формування за рахунок цього прибутку банків. [190].

Таким чином, банківська послуга характеризує процес взаємодії між банком і клієнтом, тоді як банківський продукт фіксує нормативно та організаційно оформлений результат такої взаємодії, спрямований на задоволення конкретної фінансової потреби. Цифрові форми цих явищ відрізняються способом створення, доступу, надання, супроводу і контролю: вони ґрунтуються на цифровій інфраструктурі, дистанційній ідентифікації, обміні даними та алгоритмізованій взаємодії, що прямо впливає на зміст публічного управління банківською сферою [22].

Отже, сутність організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур в Україні полягає в упорядкуванні цифрової трансформації банківської системи через поєднання

правових норм, інституційної координації, процедур доступу до даних, інструментів ідентифікації, стандартів безпеки, наглядових практик і механізмів адаптації до європейського правового простору. Таке розуміння фіксує понятійну основу подальшого дослідження і відкриває перехід до наступних підрозділів, де зазначені елементи будуть розгорнуті у процесно-орієнтовану модель публічного управління розвитком банківських структур України в умовах цифровізації.

1.2. Цифровізація банківських структур як комплексний об'єкт публічного управління та державного регулювання

Цифровізація є сучасною тенденцією розвитку суспільства, що охоплює практично всі сектори економіки, включаючи банківський. У глобальному вимірі цей процес забезпечує підвищення ефективності, доступності та інноваційності фінансових послуг. Разом з тим, цифровізація створює нові виклики для публічного управління, державного регулювання та безпеки, що потребує глибокого дослідження та адаптації відповідних організаційно-правових механізмів у процес розвитку банківських структур. Аналізуючи цифровізацію як глобальний тренд, варто звернути увагу на ключові аспекти її впливу на банківську систему, виклики та ризики, з якими стикаються банківські структури та органи державного регулювання.

Цифровізація в публічних фінансах розглядається як перехід від традиційних, фізичних процесів до інтегрованих цифрових технологій. У банківській системі це означає впровадження електронних платежів, онлайн-банкінгу, блокчейн-технологій, штучного інтелекту та відкритого банкінгу. У світовій практиці ключовим драйвером цифровізації є конкурентний тиск серед фінансових установ та зростання попиту споживачів на швидкі, доступні та персоналізовані послуги. Фінансові інституції в США, країнах ЄС та Азії активно інвестують у розвиток цифрових платформ, спрямованих на спрощення взаємодії між клієнтами та банками. Проте, разом із цифровим

розвитком з'являються нові ризики, такі як загроза кіберзлочинності, недостатність регуляторних механізмів і технічна нерівність.

Дослідження R. Auer, G. Cornelli та J. Frost [145] свідчить, що цифровізація банківської системи не лише підвищує ефективність, але й змінює природу банківських послуг. Автори відзначають, що ключовою перевагою цифровізації є зниження витрат для банківських структур і споживачів банківських послуг. Водночас автори наголошують, що швидке впровадження цифрових технологій створює нові виклики для державних регуляторів. Особливо це стосується використання віртуальних активів (криптоактивів), які значно ускладнюють контроль за фінансовими потоками. У контексті України ці виклики набувають додаткової актуальності через недостатність досвіду та наявності дієвих механізмів державного регулювання таких цифрових інструментів.

Українські дослідники, Кравченко Л. та Семенюк І. [124], розглядають цифровізацію банківської системи як шлях до модернізації економіки. У своїх працях вони підкреслюють, що цифрові технології відкривають нові можливості для залучення інвестицій, покращення доступності банківських послуг та підвищення конкурентоспроможності банків. Проте, дослідники також визнають, що недостатня адаптація нормативно-правових документів значно стримує реалізацію цих переваг. В Україні досі відсутні чітко регламентовані правила використання блокчейн-технологій у банківських транзакціях, що обмежує можливості банків запроваджувати нові продукти.

Крім того, цифровізація змінює поведінку споживачів банківських послуг. Згідно дослідження Mishra P. та Singh G. [198], у країнах з розвиненою цифровою інфраструктурою спостерігається зростання попиту на мобільні банківські додатки та сервіси. Споживачі очікують від банків зручності, швидкості та високого рівня персоналізації. У свою чергу, це створює нові виклики для банківських структур, оскільки їм необхідно адаптувати свої системи під нові очікування, забезпечуючи при цьому безпеку даних і відповідність нормативним вимогам. У країнах емерджентного типу, у тому

числі України, рівень цифровізації банківської системи значно нижчий, що ставить на порядок денний питання розвитку цифрової інфраструктури та підвищення цифрової грамотності населення.

Особливістю цифровізації є її глобальний характер. Досвід Європейського Союзу демонструє, що гармонізоване регулювання, яке забезпечується директивами PSD2, GDPR і eIDAS [156, 31, 209] є важливим чинником успішної інтеграції цифрових технологій у фінансову/банківську системи. PSD2 стимулює розвиток відкритого банкінгу, що дозволяє фінансовим установам спільно використовувати дані клієнтів через програмні інтерфейси API. Це сприяє розвитку конкуренції, створенню нових фінансових послуг і підвищенню доступності банківських продуктів. Україна, хоча й ухвалила низку законів, що відповідають положенням eIDAS, ще не досягла повної інтеграції цифрових технологій у банківську діяльність. Закон «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [110] заклав основи для використання електронних підписів та ідентифікації, проте ці механізми залишаються недосконалими в реальному застосуванні.

Водночас цифровізація в банківській сфері створює нові виклики, пов'язані із захистом персональних даних. Регламент GDPR [31] у ЄС встановлює високі стандарти захисту приватності клієнтів, включаючи обов'язкову згоду на обробку даних, право на видалення даних і вимоги щодо інформування про витік інформації. Закон України «Про захист персональних даних» [102] лише частково відповідає цим вимогам, що створює прогалини в механізмах державного регулювання. Так, відсутність чітко визначених вимог до банків у контексті обробки даних клієнтів у цифровому форматі створює ризики витоку інформації та порушення прав клієнтів.

Іншим важливим аспектом є впровадження технологій блокчейн, які визнані одними з найперспективніших у фінансовій сфері. У той час, як країни ЄС активно розробляють регуляторні акти для інтеграції блокчейн у банківську діяльність, в Україні такі ініціативи ще перебувають на етапі обговорення. Блокчейн має потенціал для зниження операційних витрат,

підвищення прозорості транзакцій та зменшення шахрайства, але його впровадження потребує досконального нормативно-правового врегулювання [65, 191, 59, 62, 63, 64, 198].

Значною перешкодою для успішної цифровізації банківської системи в Україні є низький рівень фінансової та цифрової грамотності населення. Хоча банки активно інвестують у розробку цифрових платформ, багато клієнтів досі надають перевагу традиційним каналам обслуговування. Це створює виклики для банківських структур, які змушені функціонувати у двох паралельних системах – цифровій та традиційній.

Таким чином, цифровізація є глобальним трендом, що має суттєвий вплив на банківські структури. Водночас цей процес супроводжується численними викликами, пов'язаними із захистом даних, адаптацією нормативно-правової бази, розвитком цифрової інфраструктури та забезпеченням доступності цифрових технологій для всіх категорій споживачів банківських послуг. Для України цифровізація банківської системи є стратегічно важливим завданням державного регулювання та вимагає комплексного підходу, що поєднує удосконалення законодавства, розробку відповідних механізмів та інструментів, посилення безпекових заходів, розвиток інноваційних технологій, підвищення цифрових компетентностей. Успішна реалізація таких напрямів дозволить підвищити конкурентоспроможність банківських структур, адаптувати їх розвиток до умов цифровізації, забезпечити прозорість та надійність фінансових операцій [12, 152, 153, 2, 52, 33].

Державне регулювання є основою успішної цифровізації в банківській системі за рахунок нормативно-правових, інституційних, організаційних, кадрових механізмів підтримки впровадження інновацій, забезпечуючи баланс між економічними інтересами, соціальною відповідальністю та безпекою. За сучасних умов цифровізація банківських структур потребує активної участі державних органів влади, які є каталізаторами трансформаційних змін, визнають стратегію цифрового розвитку та

забезпечують її реалізацію. У цьому контексті важливими завданнями є удосконалення в Україні нормативно-правової бази, здійснення моніторингу процесів цифровізації та інтеграції міжнародних стандартів і вимог [30, 193, 199, 135].

Національний банк України, як центральний орган регулювання банківської системи, має ключову роль у впровадженні цифровізації. Одним із напрямів його діяльності є створення сприятливих умов для розвитку цифровізації у банківських структурах. Постанова Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» (зі змінами) [36] визначає також і напрями цифрової трансформації, включаючи розвиток електронних платіжних систем, інтеграцію цифрових ідентифікаційних платформ, таких як BankID, та впровадження інструментів кібербезпеки. Проте, як зазначає Василенко О. [15], цей документ має дещо декларативний характер і не містить конкретних механізмів реалізації визначених завдань. До прикладу, в ньому не деталізовано процедури регулювання віртуальних активів або технологій блокчейн, які є важливими компонентами сучасного цифрового середовища.

Одним із основних викликів для публічного управління є забезпечення регулювання відкритого банкінгу. В Європейському Союзі цей механізм реалізується через Директиву PSD2 [156], яка визначає стандарти для відкритих програмних інтерфейсів (API) та захисту клієнтських даних. В Україні, попри наявність Постанови Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про відкритий банкінг в Україні від 2025 року [87] аналогічні положення поки що всебічно впроваджені, що обмежує можливості банків для участі в глобальному фінансовому ринку. Не уніфікованість механізмів правового регулювання відкритого банкінгу створює загрозу для фінансової безпеки, породжуючи різну інтерпретацію банками правил обробки даних, що підвищує ризики порушення захисту персональних даних клієнтів.

Важливим об'єктом державного регулювання розвитку банківських структур є цифрові ідентифікаційні системи. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [110] заклав основи для використання електронних підписів та ідентифікації, але його практична реалізація в банківській системі залишається певним чином обмеженою. BankID, який був запроваджений Національним банком України, є перспективною технологією для спрощення доступу до банківських послуг. Однак, як зазначають Кравченко Л. та Гордієнко В. [20], рівень її інтеграції в банківські процеси залишається низьким через обмеження технічної інфраструктури та недостатню обізнаність населення.

Безперечно, велике значення для розвитку банківських структур України в умовах цифровізації має кібербезпека. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» [99] встановлює основи захисту даних, проте його положення є недостатніми для вирішення сучасних викликів цифровізації. Закон не містить положень про обов'язкову багатофакторну автентифікацію чи регулювання технологій шифрування, які є стандартними вимогами для забезпечення безпеки у країнах ЄС відповідно до PSD2. Недостатність таких регулювань ставить під загрозу кібербезпеку банківської системи, особливо в умовах зростання кількості кібератак.

У контексті захисту персональних даних банківських клієнтів важливу роль відіграє Закон України «Про захист персональних даних» [102]. Він визначає загальні принципи обробки даних, проте не враховує специфіки цифрових банківських послуг. Так, у ньому відсутні чіткі вимоги щодо права клієнтів на видалення своїх даних (right to be forgotten), що є стандартом у Європейському Союзі відповідно до GDPR [31]. Як зазначає О. Шевченко [213], це створює ризики для клієнтів, чийі дані можуть бути використані без належного контролю.

Міжнародний досвід демонструє, що державне регулювання має відігравати активну роль у стимулюванні цифровізації банківських структур. У США держава підтримує інновації через фінансування стартапів у сфері

фінансових технологій, створення пільгових умов для впровадження цифрових рішень та розробку стандартів для кібербезпеки. У країнах Азії, таких як Китай та Сінгапур, механізми державного регулювання зосереджені на інтеграції технологій штучного інтелекту в банківську діяльність та створенні умов для розвитку фінтех-компаній. Україна може успішно запозичувати цей досвід, адаптуючи його до національних особливостей.

Отже, ефективне державне регулювання є ключовим фактором успішної цифровізації банківської системи. Воно має забезпечувати створення сприятливого регуляторного середовища, інтеграцію новітніх технологій у банківську діяльність та захист прав клієнтів. Водночас існують численні виклики й проблеми, які потребують невідкладного вирішення, зокрема удосконалення нормативно-правової бази, забезпечення кібербезпеки та підвищення ефективності контролю за діяльністю банківських структур.

Інституційна складова публічного управління відіграє вирішальну роль у процесі цифровізації банківської системи. Вона забезпечує розробку, впровадження та контроль за дотриманням нормативно-правових документів, що регулюють використання цифрових технологій банківськими структурами. У цьому контексті важливим є визначення ролі центральних органів, таких як Національний банк України, інші державні установи, а також міжнародні організації, які сприяють гармонізації регуляторних стандартів. НБУ є ключовою інституцією, відповідальною за розвиток банківської системи та її адаптацію до цифрових викликів, виконуючи функції регулятора, наглядача та координатора у сфері цифровізації. Його діяльність охоплює широкий спектр завдань: від розробки стратегічних документів до забезпечення моніторингу фінустанов.

Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні» (зі змінами) [36] визначає основні напрями цифрової трансформації банківської системи, спрямована на сприяння розвитку електронних платіжних систем, впровадження цифрових ідентифікаційних платформ (наприклад, BankID) та забезпечення безпеки електронних транзакцій. Після внесення до неї

відповідних змін, документ є важливим кроком уперед, водночас має значні обмеження. Як зазначає Кравченко Л. [54], постанова переважно фокусується на загальних принципах цифровізації і не містить чітких механізмів її реалізації. Наприклад, питання регулювання віртуальних активів або інтеграції технологій блокчейн залишається поза межами її змісту.

НБУ також відіграє ключову роль у запровадженні національної цифрової форми гривні (е-гривня) [108]. У 2021 році регулятор ініціював пілотний проєкт цифрової гривні, що є частиною стратегії модернізації фінансового сектору. Проте, як зазначають Семенюк І. [124] та Василенко О. [15], цей проєкт стикається із низкою викликів, таких як відсутність достатньої нормативно-правової бази, слабка технічна інфраструктура та невисокий рівень довіри населення до нових цифрових рішень.

Окрім НБУ, важливу роль у цифровізації банківської системи відіграють й інші органи державної виконавчої влади. Кабінет Міністрів України формує загальну політику цифрової трансформації через ухвалення стратегічних документів, як Концепція розвитку цифрових компетентностей [118]. Ця концепція визначає основні напрями цифровізації, включаючи впровадження нових технологій у фінансовій сфері. Однак документ має більше декларативний характер, оскільки не містить детальних планів реалізації поставлених завдань.

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України відповідає за кібербезпеку, яка є важливою складовою цифровізації банківської системи. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» [99] встановлює основи захисту даних у цифровому середовищі, але, як зазначає О. Шевченко [213], його положення не враховують специфіки банківської діяльності. Наприклад, питання багатофакторної автентифікації чи регулювання шифрування в банківських операціях залишаються нерозкритими.

Міжнародні організації та інституції також відіграють важливу роль у формуванні регуляторних стандартів цифровізації банківської системи.

Директиви ЄС PSD2 [156] та GDPR [31], встановлюють високі стандарти для відкритого банкінгу, захисту персональних даних та забезпечення прозорості фінансових операцій. Україна поступово гармонізує своє законодавство з європейськими нормами, ухвалюючи такі закони, як «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [110] та ін., але наразі їхнє практичне впровадження залишається обмеженим.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк сприяють цифровізації банківських систем через фінансування проєктів модернізації фінансової інфраструктури та консультування щодо впровадження регуляторних реформ. Наприклад, у своїх звітах МВФ рекомендує Україні посилити увагу до впровадження технологій штучного інтелекту та блокчейн, оскільки вони мають потенціал для підвищення ефективності банківських процесів.

Базельський комітет з банківського нагляду встановлює міжнародні стандарти, спрямовані на забезпечення стабільності банківської системи в умовах цифровізації. Його рекомендації охоплюють питання кібербезпеки, управління ризиками та інтеграції цифрових технологій у процеси банківського нагляду. Водночас Україна ще не в повному обсязі врахувала ці рекомендації у своїй регуляторній практиці, що створює прогалини у сфері безпеки фінансових операцій.

Задля успішного поширення цифровізації в банківських структурах України необхідною є всестороння взаємодія між ключовими національними інституціям всередині країни, так і їхня взаємодія з відповідними міжнародними інституціями. У рамках співпраці України з ЄС щодо асоціації розвиток законодавства сприяє гармонізації регуляторних стандартів, проте цей процес подекуди обмежується лише формальною адаптацією нормативних актів без належного відпрацювання механізмів їх реалізації. Це призводить до ситуацій, коли українське законодавство в документах відповідає європейським вимогам, але не забезпечує ефективного впровадження стандартів на практиці.

Одним із основних викликів є недостатня координація між державними органами. НБУ, Кабмін і Держспецзв'язку, мають відповідні завдання у сфері цифровізації, але їхня діяльність часто не є узгодженою, що призводить до дублювання функцій та неефективного використання ресурсів. Ще одним викликом є відсутність достатньої компетенції серед державних службовців у питаннях цифровізації. Як зазначають Р. Mishra та G. Singh [198], цифровізація потребує не лише технологічних інвестицій, але й підвищення кваліфікації кадрів, які відповідають за реалізацію цифрових рішень.

Інституційна складова публічного управління цифровізацією у банківській системі є критично важливою для забезпечення ефективної трансформації фінансового сектору. НБУ, центральні органи державної виконавчої влади, міжнародні організації й інституції відіграють ключову роль у створенні регуляторного середовища, яке стимулює розвиток цифрових технологій і захищає права клієнтів банківських структур. Водночас існують численні виклики, які потребують вирішення, зокрема недостатня координація між установами, обмеженість нормативно-правової бази та слабкий рівень інтеграції міжнародних стандартів. Для подолання цих проблем необхідна комплексна стратегія, спрямована на модернізацію інституційного управління, розвиток технічної інфраструктури та посилення міжнародного співробітництва. Це дозволить Україні забезпечити сталий розвиток банківської системи в умовах цифрової трансформації.

Інтеграція новітніх технологій у банківську діяльність є одним із викликів цифрової трансформації банківської системи. Технології, такі як блокчейн, штучний інтелект (ШІ), великі дані (Big Data) та відкритий банкінг, здатні забезпечити прозорість, ефективність та інноваційність банківських послуг. Однак, в Україні процес інтеграції таких технологій у банківські структури залишається обмеженим через низку інституційних, нормативно-правових і технічних бар'єрів.

Технологія блокчейн має значний потенціал для оптимізації процесів у банківській діяльності та забезпечення прозорості банківських операцій. У

світовій практиці блокчейн використовується для реєстрації транзакцій, моніторингу платежів та запобігання шахрайству. У країнах ЄС блокчейн поступово інтегрується в системи управління платежами завдяки ініціативам, підтримуваним Європейським центральним банком (ЄЦБ), в Україні ж використання блокчейн-технологій залишається на початковій стадії. Як зазначає Кравченко Л. [55], основними перешкодами є відсутність нормативно-правової бази для регулювання блокчейн-рішень та обмеженість інфраструктури.

Штучний інтелект є ще одним перспективним інструментом для модернізації процесів банківської діяльності. ШІ здатний аналізувати великі обсяги даних, ідентифікувати підозрілі транзакції, прогнозувати ризики та персоналізувати фінансові послуги. У економічно розвинених країнах, таких як США, Китай і Сінгапур, державні органи активно підтримують впровадження ШІ у банківську сферу, фінансуючи інноваційні проекти та розробляючи регуляторні стандарти. В Україні, як зазначає О. Шевченко [213], роль ШІ в банківській діяльності залишається мінімальною через відсутність комплексної державної стратегії щодо його впровадження. Законодавство України не містить положень, які б регулювали використання ШІ у фінансовому секторі, що створює правову невизначеність і знижує темпи інтеграції цього інструменту.

Технологія великих даних є важливою для прийняття управлінських рішень у банківській сфері. Вона дозволяє здійснювати аналіз поведінки клієнтів, оцінювати фінансові ризики та розробляти ефективні стратегії управління. Проте, як зазначають Р. Mishra та G. Singh [198], ефективне використання великих даних потребує не лише технічних рішень, а й відповідних механізмів державного регулювання. У країнах ЄС Регламент GDPR [31] встановлює чіткі правила для обробки персональних даних, що сприяє довірі клієнтів до цифрових рішень. В Україні Закон «Про захист персональних даних» [102] лише частково враховує вимоги до роботи з великими даними, а його положення часто не узгоджуються із сучасними

практиками аналізу даних у банківських структурах. Відсутність інтеграції аналітики на основі Big Data у процеси публічного управління обмежує можливості Національного банку України ефективно моніторити стан банківської системи.

Однією з найбільших інновацій у банківській системі є відкритий банкінг, який стимулює конкуренцію та сприяє створенню нових фінансових послуг. В ЄС відкритий банкінг регулюється Директивою PSD2 [156], яка зобов'язує банки надавати доступ до платіжної інфраструктури через API для третіх сторін. В Україні, як зазначають Семенюк І. [124] та Гордієнко В. [20], відсутність дієвої Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні [36] лише частково охоплює питання доступу до даних через API, що ускладнює впровадження відкритого банкінгу в банківську систему.

Недостатня інтеграція новітніх технологій у діяльність банківських структур України зумовлена кількома факторами. Це відсутність комплексної нормативно-правової бази, яка б регулювала запровадження і використання новітніх технологій у банківській системі. Чинне законодавство України подекуди має декларативний характер і не враховує усієї специфіки цифровізації. Слабка координація між органами державного регулювання розвитку банківських структур України, що породжує або дублювання окремих функцій, або певні прогалини. Технічна інфраструктура України ще не готова до масштабного впровадження інновацій. Це стосується як недостатньої цифрової компетентності, так і відсутності сучасних технологічних рішень.

Недостатня інтеграція новітніх технологій у банківську діяльність є одним із головних бар'єрів цифрової трансформації банківської системи України. Блокчейн, ШІ, великі дані та відкритий банкінг, мають значний потенціал для підвищення ефективності діяльності й управління, але їх впровадження стримується через нормативно-правові, технічні та інфраструктурні обмеження та ін. Для вирішення цих проблем необхідно розробити комплексну державну стратегію цифровізації, яка включатиме

оновлення законодавства, модернізацію інфраструктури, підвищення цифрових компетентностей та стимулювання співпраці між державними органами, банківськими структурами та приватними установами. Інтеграція новітніх технологій дозволить Україні забезпечити прозорість, ефективність та інноваційність банківської системи, що є критично важливим для її стійкого розвитку в умовах цифровізації.

Цифровізація банківських структур, як об'єкт державного регулювання, нерозривно пов'язана із викликами забезпеченням кібербезпеки та захистом персональних даних. Використання Інтернет-банкінг, відкритий банкінг, блокчейн, штучний інтелект, аналітика великих даних та ін. відкриває нові можливості для банківських структур і споживачів банківських послуг. Водночас ці технології створюють значні ризики, зокрема кібератаки, втрату конфіденційності даних та шахрайство. У цьому контексті роль державного регулювання полягає розробці дієвих нормативно-правових та інституційних механізмів й технічних умов для зниження цих ризиків та забезпечення належного рівня безпеки в цифровому середовищі.

Один із ключових ризиків цифровізації банківської системи – це зростання кількості кібератак на банки та їх системи. Як зазначають О. Шевченко [213] та R. Auer, G. Cornelli та J. Frost [145] банківські структури залишаються головною цілью для хакерів через високу концентрацію фінансових та особистих даних. Кібератаки, такі як фішинг, DDoS-атаки, викрадення облікових даних та програмне забезпечення, можуть паралізувати роботу банків, викликати значні фінансові втрати та підірвати довіру клієнтів. НБУ, як регулятор банківської системи, включає питання кібербезпеки до своїх стратегічних документів, зокрема в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [36]. Проте, як зазначає Кравченко Л. [54], ці заходи залишаються недостатньо деталізованими, а механізми реалізації стандартів безпеки – фрагментарними.

Захист персональних даних є складовою кібербезпеки у банківській системі. Закон України «Про захист персональних даних» [102] визначає

основні принципи обробки даних, включаючи отримання згоди клієнтів та обмеження доступу до інформації. Однак, як свідчить аналіз О. Шевченка [213], цей закон не враховує специфіки цифрових банківських послуг, які використовують алгоритми штучного інтелекту та аналітику великих даних для персоналізації сервісів. Наприклад, право на видалення даних, закріплене у Регламенті ЄС GDPR [31], відсутнє в українському законодавстві, що створює додаткові ризики для клієнтів, чиї дані можуть використовуватись без належного контролю.

На відміну від України, Європейський Союз має більш жорсткі стандарти кібербезпеки та захисту персональних даних. Регламент GDPR встановлює чіткі правила для обробки, зберігання та передачі даних. Зокрема, GDPR вимагає інформувати клієнтів про будь-який витік даних протягом 72 годин, а також передбачає серйозні штрафи за порушення цих норм. В Україні досі відсутні аналогічні механізми, що ставить під загрозу безпеку даних клієнтів банків. Як зазначає Семенюк І. [124], це суттєво знижує рівень довіри до банківської системи, особливо серед користувачів цифрових платформ.

Питання багатофакторної автентифікації є важливим елементом забезпечення кібербезпеки у банківській сфері. Директива PSD2 в ЄС [156] зобов'язує фінансові установи використовувати багатофакторну автентифікацію для захисту електронних платежів, що зменшує ризик несанкціонованого доступу до рахунків клієнтів. В Україні досі відсутні обов'язкові вимоги до використання багатофакторної автентифікації, що створює вразливість банківської системи у разі кібератак. Впровадження таких стандартів вимагає не лише технічної модернізації банків, але й адаптації нормативно-правової бази до сучасних викликів.

Недостатня увага до регулювання технологій блокчейн у контексті кібербезпеки є значним викликом для публічного управління. Блокчейн-технології мають високий потенціал для підвищення прозорості фінансових операцій та зниження ризику шахрайства, проте їх інтеграція у банківські процеси потребує чітких механізмів державного регулювання. У країнах ЄС

ці питання поступово вирішуються через розробку спеціалізованих регуляторних актів, таких як Регламент про ринки криптоактивів (MiCA) [122]. В Україні ж питання блокчейну та криптоактивів досі не врегульовані належним чином, що значно обмежує їх використання банківськими структурами.

Кібербезпека також залежить від співпраці державних та міжнародних інституцій. Базельський комітет з банківського нагляду рекомендує впровадження міжнародних стандартів кібербезпеки, таких як ISO/IEC 27001 [186], для забезпечення захисту банківської системи. Проте, як зазначає Гордієнко В. [20], рівень імплементації цих стандартів в Україні залишається низьким через відсутність державної стратегії з адаптації міжнародних норм до національного контексту.

Важливим аспектом забезпечення кібербезпеки є розвиток інституційної спроможності органів публічної влади. НБУ відіграє ключову роль у контролі за дотриманням стандартів кібербезпеки, проте його можливості обмежені через недостатню координацію з іншими державними органами. Наприклад, Держспецзв'язку також займається питаннями кібербезпеки, але їхня діяльність часто не узгоджується з ініціативами НБУ, що призводить до дублювання функцій та неефективного використання ресурсів.

Ризики кібербезпеки та захисту персональних даних є центральними викликами для цифровізації банківської системи, що потребують ефективного державного регулювання. Для вирішення цих проблем Україна повинна адаптувати своє законодавство до міжнародних стандартів, таких як PSD2 та GDPR [31], а також розробити національну стратегію кібербезпеки, що охоплюватиме специфіку банківської системи України. Інтеграція технологій багатофакторної автентифікації, блокчейн та інших інноваційних рішень дозволить забезпечити стійкість банківських структур України до сучасних загроз та підвищити рівень довіри споживачів банківських послуг.

1.3. Класифікаційна характеристика організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур

Організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур є ключовими компонентами функціонування банківської системи, що забезпечують її стійкість, ефективність та адаптацію до сучасних умов і викликів. В умовах цифровізації, зростання ролі фінансових технологій і міжнародної інтеграції, ці механізми набувають особливої ваги. Вони є не лише сукупністю правових та організаційних норм, але й складною багатокомпонентною системою, що поєднує інституційні та технологічні аспекти. Такий багатовимірний характер організаційно-правових механізмів державного регулювання визначає потребу трансформації банківської системи у контексті цифровізації.

Організаційно-правові механізми забезпечують баланс між інтересами різних суб'єктів банківської системи. Як зазначає Семенюк І. [124] у своїй роботі, ці механізми створюють основу для взаємодії між державними органами, банками та споживачами фінансових послуг. Проте, автор також підкреслює, що в українському контексті цей баланс є крихким через недостатню розвиненість нормативно-правової бази, яка не враховує сучасних викликів цифровізації. Це призводить до нерівномірного розвитку банківської системи, особливо в умовах економічної нестабільності.

У світовій практиці впровадження таких ініціатив, як відкритий банкінг, багатофакторна автентифікація та технології блокчейн, значно підвищує прозорість і ефективність банківських послуг. Водночас, як зазначає Кравченко Л. [54], українська банківська система лише частково інтегрує ці інновації через відсутність чітких регуляторних рамок, що зумовлює необхідність їх удосконалення та адаптації до міжнародних стандартів.

У своїх працях Дубровський В. [29] наголошує, що традиційний підхід до управління банківськими структурами, який базується виключно на нормативно-правових актах, є недостатнім. Зростання ролі технологій

потребує інтеграції технічних інструментів, таких як великі дані (Big Data) та штучний інтелект, у процеси управління та державного регулювання. Проте в Україні ці інструменти використовуються обмежено, і їхнє застосування часто стикається з правовими та технічними бар'єрами.

Директиви ЄС PSD2 та GDPR [31] встановлюють чіткі стандарти для регулювання банківської діяльності, інтеграції новітніх технологій та захисту прав споживачів. Впровадження відкритого банкінгу через регулювання API значно підвищило конкуренцію на фінансовому ринку ЄС та сприяло розвитку фінтех-компаній. Водночас Україна ще не адаптувала ці стандарти, що значно обмежує можливості для інтеграції до європейського фінансового простору. Як зазначає Семенюк І. [124] гармонізація українського законодавства із європейськими нормами є критично важливою для забезпечення стійкості та інноваційності банківської системи.

Окремої уваги заслуговує трансформаційний вплив цифровізації на організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур. Зростання ролі цифрових платформ, таких як мобільні додатки та онлайн-банкінг, потребує швидкої адаптації банківської системи до нових умов. Як зазначають Р. Mishra та G. Singh [198], цифровізація змінює саму природу банківських послуг, роблячи їх більш персоналізованими, доступними та технологічно орієнтованими. Проте ці зміни створюють нові виклики для державного регулювання цих процесів не стримуючи інноваційного розвитку.

Організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур мають визначальну роль у забезпеченні стабільності та адаптивності банківської системи до умов цифровізації. Інтеграція міжнародного досвіду, вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток технічної інфраструктури та посилення ролі публічного управління є ключовими напрямками в контексті удосконалення організаційно-правових механізмів державного регулювання банківських структур в Україні. Це

дозволить не лише адаптувати банківську систему до сучасних викликів, але й підвищити її конкурентоспроможність на глобальному фінансовому ринку.

Організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур мають фундаментальну роль у стабілізації та модернізації банківської системи в умовах глобальних трансформацій. Наукові підходи до їх класифікації різняться залежно від контексту, в якому вони формуються: чи це потреби національної банківської системи, чи глобальні виклики цифровізації та інтеграції.

Українські дослідники розглядають організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур як засоби досягнення стабільності у фінансовій системі країни. У працях Сидоренка М. [128] організаційно-правові механізми визначаються як система правових норм, що регулюють діяльність банківських структур із врахуванням інтересів держави, бізнесу та споживачів. Автор підкреслює роль державного регулювання, яке має запобігати ризикам системного характеру, однак недостатньо уваги приділяє інтеграції цифрових інструментів.

Пальчевський О. В. додає до визначення організаційно-правових механізмів аспект взаємодії між державними регуляторами та приватним сектором [80]. У його підходах наголошується на важливості адаптації банків до викликів цифровізації через спільне планування регуляторних стратегій. Цей підхід враховує специфіку української економіки, але не акцентує увагу на міжнародній гармонізації та стандартизації. Як вже неодноразово зазначалось, українське законодавство є фрагментарним і повноцінно не враховує інновацій, таких як віртуальні активи (криптоактиви) та відкритий банкінг. Перевагою цього підходу є конкретизація проблем регулювання, однак він обмежується критикою без чіткого визначення шляхів подолання прогалин.

Яременко Л. у своїх дослідженнях [144] наголошує на ролі інституційної складової в класифікації організаційно-правових механізмів державного регулювання, розвитку банківських структур, особливо

Національного банку України. Автор відзначає, що без інституційної координації між органами державної влади та банківськими структурами досягнення інноваційності в системі є неможливим. Проте його підхід має обмеження в описі технологічного компоненту, який стає дедалі важливішим за сучасних умов.

Інші науковці пропонують багатовимірні підходи до класифікації, які охоплюють технологічну та інноваційну складові організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур. Дослідження Т. Коваль і В. Михайлова [193] у контексті цифровізації банківської системи Східної Європи визначає організаційно-правові механізми як «сукупність правових норм, інституційних інструментів і цифрових технологій, що забезпечують ефективність банківських процесів». Перевагою цього підходу є інтеграція технологій у державне регулювання, однак автори недостатньо деталізують роль міжнародного досвіду.

Auer R. і Böhme R. [145] аналізують організаційно-правові механізми у країнах Північної Європи, акцентуючи увагу на екологічній та соціальній відповідальності банківської системи. У цьому контексті організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур визначається як засоби для впровадження стійких практик. Проте їхній підхід обмежений у контексті цифровізації, яка відіграє провідну роль у модернізації процесів банківської діяльності.

M. Wang та R. Li [196] досліджують організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур в країнах Азії, зокрема в Китаї, де регулювання активно використовує штучний інтелект і великі дані. Автори пропонують бачення механізмів як «системи динамічних інструментів, що адаптуються до швидкозмінних умов ринку». Цей підхід є дуже перспективним, але досить складним для країн емерджентного типу.

Прикладом ґрунтовного підходу до класифікації механізмів державного регулювання розвитку банківських структур є праці Harman J. і Gleave C. [185], які досліджують їх в контексті розвитку відкритого банкінгу в країнах

ЄС. Вони визначають ці механізм як «інтегровану систему правових норм і технологічних стандартів, що забезпечують прозорість і конкуренцію в банківському секторі». Такий підхід добре враховує інноваційні технології, але недостатньо акцентує увагу на локальних особливостях.

Аналіз наукової літератури вказує, що жоден із підходів до класифікації організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур не є універсальним. Українські дослідники здебільшого наголошують на нормативно-правовому аспекті, але недостатньо враховують інституційний і технологічний компоненти. Зарубіжні науковці, зокрема ЄС та Китаю, акцентують увагу на цифрових технологіях і міжнародній стандартизації, проте часто ігнорують проблеми, пов'язані з локальною економічною специфікою.

Більшість визначень мають декларативний характер і не пропонують практичних критеріїв для оцінки ефективності організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур. Це ускладнює їх адаптацію до реальних умов функціонування банківської системи. Крім того, відсутність гармонізації між різними компонентами механізмів (нормативно-правовим, інституційним, організаційним, технологічним) знижує його ефективність у забезпеченні стійкості та інноваційності.

На основі проведеного аналізу пропонуємо наступне уточнене визначення організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур як комплексу динамічних правових норм, інституційних інструментів, організаційних практик та цифрових технологій, спрямованих на забезпечення стійкості, прозорості та інноваційності банківської системи з урахуванням локальних і глобальних викликів, таких як цифровізація, кібербезпека та інтеграція в міжнародний фінансовий простір. Це визначення охоплює основні аспекти, виявлені у працях українських і зарубіжних дослідників, але доповнює їх акцентом на адаптивності механізмів до швидкозмінних умов сучасного ринку. Воно враховує необхідність

гармонізації локальних особливостей із міжнародними стандартами, а також інтеграцію інноваційних технологій як ключового драйвера розвитку банківської системи.

Організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур є багатокомпонентною системою, яка включає нормативно-правовий, організаційний, інституційний та технологічний компоненти. Кожен із елементів цієї класифікації виконує унікальну функцію в забезпеченні стабільності, ефективності та інноваційності банківської системи. Успішне функціонування банківських структур можливе лише за умови тісної взаємодії між цими компонентами, оскільки вони формують єдине цілісне середовище для публічного управління, державного регулювання та інноваційного розвитку банківської діяльності.

Нормативно-правовий компонент є основою організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур. Він включає нормативно-правові документи, які регулюють діяльність банків, визначають їхні права, обов'язки та відповідальність. В Україні основою нормативно-правового компонента є Закони України «Про банки і банківську діяльність» [89], «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [121], «Про захист персональних даних» та ін. [102]. Ці документи формують базові принципи функціонування банківської системи, забезпечуючи її стабільність та прозорість.

Однак, як слушно зазначають українські дослідники, нормативно-правова база має суттєві прогалини. Відсутність регулювання відкритого банкінгу, інтеграції API чи криптоактивів ускладнює інноваційний розвиток банківських структур. Крім того, правові норми часто не враховують специфіку цифровізації, що створює правову невизначеність у використанні новітніх технологій, таких як блокчейн чи штучний інтелект. Для забезпечення ефективного функціонування банківських структур необхідна гармонізація українського законодавства із міжнародними стандартами, такими як PSD2, GDPR та eIDAS [156, 31, 209]. Це сприятиме не лише

посиленню довіри до банківської системи, але й інтеграції України в глобальний фінансовий простір.

Європейський Союз протягом останніх десятиліть сформував комплексну нормативно-правову базу, яка регулює діяльність банківських структур в умовах цифровізації. Вона охоплює ключові аспекти, такі як відкритий банкінг, захист персональних даних і забезпечення електронної ідентифікації. У цьому контексті Україна, прагнучи інтегруватися в європейський фінансовий простір, стикається з викликами гармонізації свого законодавства із європейськими стандартами. Аналіз директив ЄС та чинного українського законодавства дозволяє виявити прогалини й окреслити перспективи їх подолання.

Директива PSD2 [156], прийнята у 2015 році, є основним регуляторним документом, що стимулює розвиток відкритого банкінгу в ЄС. Вона зобов'язує банки надавати третім сторонам доступ до платіжної інфраструктури через API, забезпечуючи при цьому захист даних клієнтів і безпеку транзакцій. PSD2 також впроваджує багатофакторну автентифікацію, яка є обов'язковою для електронних платежів.

Переваги PSD2:

1. Стимулювання конкуренції між банками та фінтех-компаніями.
2. Розширення доступу клієнтів до інноваційних фінансових послуг.
3. Забезпечення високого рівня безпеки у фінансових транзакціях.

Українське законодавство наразі не включає повноцінно аналогічних положень, що суттєво обмежує розвиток відкритого банкінгу. Наприклад, в Україні відсутній єдиний стандарт API для інтеграції банківських послуг із фінтех-компаніями, що ставить під загрозу конкурентоспроможність українських банків на міжнародному ринку.

GDPR [31] встановлює жорсткі правила щодо збору, обробки та зберігання персональних даних, забезпечуючи високий рівень захисту приватності користувачів. Регламент передбачає права клієнтів, такі як право на видалення даних («право бути забутим») та право на інформацію про

обробку їхніх даних. Крім того, GDPR накладає значні штрафи за порушення правил захисту даних, що стимулює фінансові установи до впровадження ефективних механізмів кібербезпеки.

Закон України «Про захист персональних даних» [102] лише частково відповідає вимогам GDPR, зокрема:

- відсутнє чітке регулювання права на видалення даних;
- недостатньо визначені обов'язки організацій щодо інформування клієнтів про витік даних;
- відсутні суворі санкції за порушення правил захисту даних, що знижує рівень відповідальності банків.

Як зазначає Семенюк І. [124], адаптація українського законодавства до стандартів GDPR є не лише необхідністю для інтеграції в європейський фінансовий простір, але й критично важливим кроком для підвищення довіри клієнтів до цифрових банківських послуг.

Регламент eIDAS [209] створює правову основу для електронної ідентифікації та довірчих послуг у ЄС, що є критично важливим для розвитку цифрових банківських послуг. Він визначає стандарти для електронних підписів, печаток, часових позначок і інших інструментів, що забезпечують безпеку цифрових транзакцій.

В Україні впровадження Закону «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [110] стало важливим кроком у гармонізації із eIDAS [209]. Однак, як зазначає Шевченко О. [141], практична реалізація положень цього закону є обмеженою через низький рівень інтеграції цифрових ідентифікаційних систем у банківську сферу. Наприклад, система BankID, яка дозволяє здійснювати електронну ідентифікацію клієнтів, використовується лише частково, що створює бар'єри для розвитку цифрових послуг.

Серед основних прогалин та перспектив гармонізації нормативно-правової бази України із європейськими стандартами слід виділити наступні:

1. Відсутність єдиного підходу до відкритого банкінгу. Як зазначалося вище, в Україні відсутні законодавчі акти, що регулюють відкритий банкінг.

Це створює правову невизначеність для банків і фінтех-компаній. Адаптація положень PSD2 може вирішити цю проблему, стимулювавши розвиток фінансових інновацій і підвищивши конкурентоспроможність банківської системи.

2. Недостатній рівень захисту персональних даних. Закон України «Про захист персональних даних» [102] потребує суттєвого вдосконалення. Його гармонізація з GDPR дозволить не лише забезпечити високий рівень захисту клієнтів, але й уникнути бар'єрів для українських банків, які прагнуть працювати на європейському ринку.

3. Обмежена інтеграція систем електронної ідентифікації. Попри ухвалення Закону «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [110], його впровадження залишається слабким. Для подолання цього виклику необхідно розширити використання системи BankID, а також забезпечити інтеграцію національних рішень із загальноєвропейськими стандартами, передбаченими eIDAS.

4. Слабкий контроль за дотриманням кібербезпеки. В Україні питання кібербезпеки регулюється низкою нормативних актів, проте їхні положення часто залишаються декларативними. На відміну від GDPR, українське законодавство не передбачає жорстких санкцій за порушення норм безпеки, що знижує ефективність державного регулювання.

5. Відсутність координації між регуляторними органами. Як зазначає Кравченко Л. [54], в Україні відсутня чітка координація між НБУ, Кабміном і іншими центральними органами виконавчої влади у сфері цифровізації банківської системи. Для гармонізації нормативно-правової бази з європейськими стандартами необхідно створити єдиний координаційний центр, відповідальний за імплементацію європейських директив у національне законодавство.

Досвід Європейського Союзу в державному регулюванні розвитку банківських структур через директиви PSD2, GDPR та eIDAS є цінним прикладом для України, проте аналіз виявляє суттєві прогалини в

українському законодавстві, які обмежують ефективність організаційно-правових механізмів державного регулювання їх розвитку. Гармонізація із європейськими стандартами має стати стратегічним пріоритетом для України. Це дозволить не лише інтегрувати українську банківську систему в європейський фінансовий простір, але й створити умови для її стійкості та інноваційного розвитку. Успіх цієї гармонізації залежить від удосконалення нормативно-правової бази, розвитку інституційної координації та впровадження міжнародних стандартів у практику публічного управління та державного регулювання.

Організаційний компонент класифікації механізмів державного регулювання розвитку банківських структур охоплює структуру, процеси та процедури, які забезпечують їх функціонування. Він включає управлінські стратегії, системи моніторингу, корпоративне управління та механізми контролю. Організаційний компонент значною мірою залежить від Національного банку України, який встановлює вимоги до структури, управління та операцій банківських структур.

Одним із ключових аспектів організаційного компонента є забезпечення прозорості банківських процесів. Це включає впровадження стандартів фінансової звітності, моніторинг підозрілих транзакцій і дотримання антикорупційного законодавства. Проте, в Україні банки часто стикаються з проблемами в реалізації цих завдань через обмеженість ресурсів, низький рівень цифрової компетентності та відсутність належної інфраструктури.

Організаційний компонент також відповідає за адаптацію банківських структур до нових технологій – впровадження систем електронного документообігу, автоматизації процесів і цифрових платформ дозволяє оптимізувати операційні витрати та підвищити конкурентоспроможність банків.

Інституційний компонент класифікації механізмів державного регулювання розвитку банківських структур включає органи публічної влади, міжнародні організації й інституції, інші установи, які формують середовище

для функціонування банківської системи. В Україні ключовим інституційним елементом є Національний банк України, який визначає стратегію цифровізації та регулює діяльність банків. Окрім НБУ, важливу роль відіграють Кабінет Міністрів України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України та інші органи. Наприклад, захист персональних даних і кібербезпека, які є важливими аспектами цифровізації, уповноважені регулювати кілька державних інституцій. Проте недостатня координація між відповідними органами часто призводить до дублювання функцій і неефективного використання ресурсів.

На міжнародному рівні інституційний компонент включає вплив таких організацій та інституцій, як: Європейський центральний банк, Базельський комітет із банківського нагляду, Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк. Вони встановлюють стандарти, які сприяють інтеграції банківських систем різних країн і забезпечують фінансову стабільність.

Технологічний компонент є одним із найважливіших елементів у класифікації механізмів державного регулювання розвитку банківських структур за умов цифровізації. Він включає використання сучасних технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект, великі дані та відкритий банкінг. Ці технології сприяють автоматизації процесів, підвищенню точності прогнозування та персоналізації фінансових послуг.

Як зазначають М. Wang та R. Li [196], технологічний компонент є драйвером інновацій у банківській системі, проте його інтеграція потребує належного державного регулювання. В Україні технологічна складова банківської системи ще не досягла рівня економічно розвинених країн через недостатність інвестицій, технічних ресурсів та розвитку правової бази. До прикладу, система BankID, яка дозволяє здійснювати цифрову ідентифікацію клієнтів, використовується обмежено, тоді як у країнах ЄС такі технології є стандартом.

Ефективність організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур залежить від узгодженої

взаємодії між його компонентами. Наприклад, нормативно-правовий компонент створює нормативну базу, яка визначає рамки діяльності банків, тоді як організаційний компонент забезпечує реалізацію цих норм у практичній діяльності. Інституційний компонент відповідає за координацію між різними суб'єктами банківської системи, а технологічний компонент забезпечує їхню адаптацію до умов цифровізації (рис. 1.2.).

Рис. 1.2. Класифікація організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур

Джерело: розроблено автором

Якщо хоча б один із цих компонентів не функціонує належним чином, це негативно впливає на ефективність усіх механізмів. Наприклад, відсутність належної нормативно-правової бази (нормативно-правовий компонент) ускладнює інтеграцію новітніх технологій (технологічний компонент). Низький рівень координації між органами публічної влади (інституційний компонент) призводить до неефективного впровадження інновацій (організаційний компонент). Успішне функціонування банківських структур

вимагає, щоб усі компоненти працювали як єдина система. Це потребує розробки комплексної стратегії, яка включатиме оновлення законодавства, розвиток інституційної координації, модернізацію організаційних практик і інтеграцію сучасних технологій.

Основні елементи організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур взаємодіють у рамках єдиної системи, забезпечуючи стабільність, ефективність та інноваційність банківської системи. Даний взаємозв'язок є критично важливим для адаптації банківських структур до сучасних викликів, таких як цифровізація, зростання кіберзагроз і глобалізація. На нашу думку, для підвищення ефективності організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур слід усунути існуючі прогалини в законодавстві, покращити інституційну координацію та стимулювати впровадження інноваційних технологій. Це дозволить створити конкурентоспроможну, стійку та адаптивну банківську систему, що відповідатиме сучасним глобальним стандартам.

На сьогодні серед основних проблем державного регулювання розвитку банківських структур в Україні відзначається слабка взаємодія між ключовими органами публічної влади, відсутність комплексної державної стратегії цифровізації банківського сектору, недостатня координація НБУ з Міністерством цифрової трансформації та іншими регуляторами, а також обмеженість кадрового потенціалу у сфері цифровізації банківських послуг.

Розвиток банківських структур неможливий без адаптації до умов цифровізації та дієвих організаційно-правових механізмів державного регулювання. Представлена класифікація цих механізмів і їх компонентів формує фундамент для успішного функціонування й розвитку банківської системи України. Однак, стрімкий розвиток цифрових технологій та інструментів, таких як блокчейн, штучний інтелект (ШІ), відкритий банкінг тощо, створює нові виклики й можливості, що потребують значної

трансформації цих механізмів. Активна роль публічного управління стає ключовим чинником, що визначає напрямки і темпи змін.

Блокчейн-технології забезпечують децентралізований та прозорий спосіб обробки даних, що є особливо важливим для банківської системи, яка залежить від довіри клієнтів. У глобальній практиці блокчейн уже активно використовується для оптимізації транзакцій, моніторингу платіжних систем та впровадження смарт-контрактів. Наприклад, Європейський Союз поступово інтегрує блокчейн у фінансові системи через спеціалізовані ініціативи, такі як European Blockchain Services Infrastructure (EBSI) [188].

В Україні ж використання блокчейну у банківській системі залишається обмеженим через відсутність недосконалість нормативно-правової бази, яка не містить положень щодо регулювання блокчейн-технологій, що створює правову невизначеність. На нашу думку, потенціал блокчейн-технологій для боротьби з шахрайством і забезпечення прозорості залишається значною мірою нереалізованим через недостатню інтеграцію цих технологій в організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур України. Забезпечення ефективного використання блокчейну в Україні потребує розробки відповідних нормативно-правових документів, які будуть спрямовані на регулювання його застосування, включаючи питання безпеки, приватності та правової відповідальності.

Штучний інтелект є ще однією технологією, яка трансформує банківську систему. Він використовується для аналізу великих обсягів даних, прогнозування ризиків, моніторингу підозрілих транзакцій та автоматизації клієнтських послуг. У таких країнах, як США та Китай, банки активно впроваджують ШІ для зниження операційних витрат і підвищення конкурентоспроможності. Водночас в Україні використання ШІ у банківській системі обмежене через слабкий рівень цифрових компетентностей, низький рівень інвестицій у технології та відсутність законодавчого регулювання. Закон України «Про захист персональних даних» [102] не враховує специфіки використання алгоритмів ШІ, що створює правову невизначеність у захисті

клієнтських даних. Наприклад, немає вимог щодо прозорості роботи алгоритмів або їхньої відповідності принципам етичності.

Для ефективної інтеграції ШІ слід розробити стандарти його використання, які враховуватимуть етичні аспекти, прозорість і відповідальність банків за наслідки використання таких систем. Відкритий банкінг, що базується на принципі доступу третіх сторін до банківських даних через API, є однією з найперспективніших технологій цифровізації. У Європейському Союзі відкритий банкінг регулюється Директивою PSD2, яка сприяє конкуренції та створенню інноваційних фінансових послуг. В Україні, попри пілотні проекти, відкритий банкінг поки що не є повністю інтегрованим у банківську систему. Відсутність законодавчого регулювання API та механізмів захисту даних ускладнює впровадження цієї технології. Це створює нерівні умови для конкуренції між банками та фінтех-компаніями. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні [36] не охоплює питання інтеграції блокчейну чи API, що обмежує її ефективність.

Варто наголосити, що організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур в Україні мають виконувати і стимулювальну функцію впровадження інновацій. У країнах ЄС за рахунок стимулювальних механізмів державного регулювання відбувається активна підтримки розвитку фінтех-компаній через грантові програми, податкові пільги та інвестиції в інфраструктуру. В Україні ж незначна підтримка таких ініціатив значно ускладнює розвиток банківської системи.

Отже, трансформація організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур в умовах цифровізації є ключовим завданням для забезпечення стабільності та інноваційності банківської системи. Інтеграція таких технологій, як блокчейн, штучний інтелект і відкритий банкінг, відкриває значні можливості для оптимізації процесів банківської діяльності, підвищення прозорості та конкуренції, проте

це потребує удосконалення нормативно-правової бази та інституційної координації.

Роль держави в цих процесах є вирішальною, адже через ефективні механізми державного регулювання можливе забезпечення прозорості, захисту прав споживачів банківських послуг та стимулювання інновацій. Україна має врахувати кращий міжнародний досвід і адаптувати його до національного контексту, удосконалюючи організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських, які відповідатимуть цифровим викликам.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження теоретико-методологічних засад організації та регулювання розвитку банківських структур дало змогу системно осмислити зміст і сутність основних понять, що визначають сучасну трансформацію банківської системи під впливом цифрових технологій, а також окреслити концептуальні засади подальшого розвитку нормативно-правового та інституційного середовища в Україні.

По-перше, встановлено, що у межах українського наукового дискурсу відсутня єдність у трактуванні поняття організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур, що зумовило необхідність його уточнення у контексті сучасних цифрових трансформацій. Таким чином, організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур в Україні слід визначати як систему правових норм, інституційних повноважень, організаційних процедур, вимог до даних, цифрових інтерфейсів, інструментів нагляду та засобів контролю ризиків, за допомогою яких держава й учасники банківської інфраструктури забезпечують керувану трансформацію банківської системи, її стійкість, безпеку, конкурентоспроможність і сумісність з європейським цифрово-фінансовим середовищем. У результаті аналізу наукових підходів вітчизняних

і зарубіжних дослідників доведено, що поняття цього механізму має міждисциплінарний характер і відображає взаємодію правового регулювання, інституційного устрою та інноваційних технологій.

По-друге, з огляду на офіційну регламентацію базових понять та узагальнення поглядів науковців, в межах розділу доцільним вбачалось уточнення визначення терміну «банківські структури». Це дало змогу сформулювати авторське визначення банківських структур як інституційно організованих елементів банківської системи України, представлені Національним банком України, банками та філіями іноземних банків, через які реалізуються регуляторні, наглядові, платіжні, кредитні, сервісні, інформаційні, контрольні та пов'язані з управлінням ризиками функції у сфері банківської діяльності.

По-третє, дослідження процесу цифровізації розвитку банківських структур показало, що цей процес є не лише технологічним явищем, а й об'єктом публічного управління та державного регулювання. Цифровізація банківської сфери супроводжується трансформацією підходів до регулювання, новими ризиками у сфері кібербезпеки, необхідністю захисту персональних даних і впровадженням інноваційних фінансових продуктів. Встановлено, що Україна рухається в напрямі гармонізації з європейськими стандартами, проте цей процес характеризується фрагментарністю та несистемністю. Зокрема, чинне законодавство лише частково відповідає положенням директив і регламентів ЄС (PSD2, GDPR, eIDAS), що створює нормативні прогалини у сфері цифрових платежів, відкритого банкінгу та захисту даних клієнтів.

По-четверте, проаналізовано сучасний стан нормативно-правової бази, яка регулює цифровізацію банківського сектору. Визначено, що Закони України «Про банки і банківську діяльність» [89], «Про захист персональних даних» [102], «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [110] та «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» [99] створюють базові передумови для цифрової трансформації, проте не

забезпечують її комплексного правового врегулювання. Відсутність у законодавстві термінів «цифровий банківський продукт», «блокчейн», «штучний інтелект» та «відкритий банкінг» свідчить про потребу оновлення законодавчої терміносистеми та адаптації її до реалій цифрової економіки.

По-п'яте, доведено, що ефективне публічне управління є центральною передумовою успішної цифровізації банківської системи. Його роль полягає у створенні регуляторного середовища, яке поєднує інноваційність і безпековість, забезпечує прозорість фінансових операцій, розвиток фінтех-сектору та захист прав споживачів. Особливу увагу приділено ролі Національного банку України як основного інституційного суб'єкта публічного управління цифровізацією. Визначено, що попри наявність стратегічних документів, таких як постанова НБУ «Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [36], на практиці відчутна нестача чітких механізмів реалізації визначених завдань і координації між державними органами.

По-шосте, виявлено, що інституційна складова публічного управління в Україні перебуває на етапі становлення. Серед основних проблем – слабка взаємодія між урядовими структурами, відсутність комплексної державної стратегії цифровізації банківського сектору, недостатня координація між НБУ, Міністерством цифрової трансформації та іншими регуляторами, а також обмеженість кадрового потенціалу у сфері цифрових фінансів.

По-сьоме, виявлено, що важливим чинником ефективності організаційно-правового механізму є інтеграція новітніх технологій у банківське управління – блокчейн, штучний інтелект, Big Data, відкритий банкінг. У світовій практиці ці технології забезпечують прозорість і оптимізацію операцій, зниження витрат, підвищення довіри клієнтів і зменшення шахрайства. В Україні їх використання обмежене через відсутність законодавчих регуляцій і належної технічної інфраструктури. Особливої уваги потребує питання впровадження багатофакторної автентифікації,

регулювання криптоактивів і розроблення механізмів правового моніторингу використання цифрових технологій у банках.

По-восьме, встановлено, що забезпечення кібербезпеки є критичним елементом цифровізації банківського сектору. Чинне законодавство досі не містить системних механізмів управління ризиками, пов'язаними з кібератаками, і не передбачає обов'язкової сертифікації інформаційних систем банків. Це потребує адаптації національних стандартів до міжнародних, зокрема до вимог Базельського комітету, ISO/IEC 27001 та Директиви NIS2.

Отже, підсумовуючи результати першого розділу, встановлено, що організаційно-правові механізми розвитку банківських структур України за умов цифровізації потребують подальшого удосконалення на основі комплексного поєднання наукових підходів публічного управління та державного регулювання, а також поліпшення нормативно-правового забезпечення, інституційної координації, інноваційних технологій, стандартів безпеки та гармонізації з європейським законодавством. Це стане базою для розроблення моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур, з метою забезпечення стійкості банківської системи України в умовах цифрової трансформації.

РОЗДІЛ 2

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР ТА МОДЕЛІ ЇХ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

2.1. Нормативно-правове забезпечення розвитку банківських структур в Україні та світові моделі регулювання цифрових банківських послуг

Стабільність банківської системи виступає ключовою передумовою забезпечення економічної рівноваги та сталого розвитку країни. Для ефективного функціонування банківських структур, як елементів банківської системи, необхідно створити чітке нормативно-правове середовище, яке забезпечить не лише стабільність фінансової системи, але й адаптацію до нових технологій та викликів, що виникають у процесі цифровізації. В Україні правове регулювання банківської діяльності переживає етапи трансформації, що зумовлено як внутрішніми економічними змінами, так і зовнішніми викликами, такими як війна за Незалежність України. Відповідно, на сьогодні підвищуються вимоги до якості та комплексності нормативно-правового забезпечення функціонування та розвитку банківських структур у контексті цифровізації в Україні.

У зв'язку з розширенням цифрових технологій у банківській системі та впровадженням нових банківських продуктів, виникла нагальна потреба в адаптації нормативно-правової бази до сучасних реалій. Цифровізація банківських послуг стає важливим і невід'ємним елементом конкурентної боротьби, тому удосконалення нормативно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур в Україні є надзвичайно актуальним завданням.

Однак, у зв'язку з повномасштабним збройним вторгненням РФ на територію України 24 лютого 2022 року, вітчизняна банківська система

зіштовхнулася з новими викликами, що поставили під загрозу стабільність фінансового сектору та ускладнили процеси цифровізації. В умовах війни за Незалежність України важливою частиною нормативно-правового регулювання є вчасне реагування на ситуацію, що склалася, і адаптація правових механізмів до нових реалій. Тому доцільним є аналіз правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур України у контексті цифровізації в основоположних чинних нормативно-правових документах.

У Конституції України визначено статус, функції, право власності та завдання Національного банку України як центрального банку, який забезпечує стабільність національної валюти [42]. У Положенні про Міністерство фінансів України визначено роль, завдання та функції Мінфіну в фінансовій системі України [110]. Зокрема, Міністерство фінансів України є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної фінансової, бюджетної та боргової політики.

Основним нормативно-правовим документом, що регулює банківську діяльність в Україні, є Закон України «Про банки і банківську діяльність» [89]. Цей закон був прийнятий у 2000 році та визначає правовий статус банків, їхні функції, порядок створення, реорганізації та ліквідації, а також механізми нагляду за діяльністю банків. За 26-річний період до нього, звісно, внесено низку суттєвих змін, однак з огляду на розвиток фінансових технологій і зростаючий вплив цифровізації на банківську систему, цей закон потребує подальшого удосконалення. В умовах зростання вимог до дієвості механізмів державного регулювання банківських структур та якості надання цифрових банківських послуг значно зростає потреба в підвищенні транспарентності та достовірності інформації, а також вимог до безпеки цифрового банкінгу. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [121] від 2021 року регулює процес надання фінансових послуг та правила діяльності фінансових компаній на ринку України, встановлює засади державного регулювання та нагляду за такою діяльністю, а також захисту прав клієнтів.

Фінансові послуги надаються фінансовими установами, тобто учасниками фінансового ринку, які є юридичними установами і основною метою яких є надання фінансових послуг.

У чинних редакціях профільного Закону України «Про банки і банківську діяльність» [89] та Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [121] відсутнє трактування понять банківської послуги та банківського продукту. Разом з тим, ст. 47 цього закону надає чіткий перелік банківських послуг, зокрема: залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню, від необмеженого кола осіб; відкриття та ведення поточних (розрахункових, кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах, та рахунків умовного зберігання (ескроу); надання коштів та банківських металів у кредит за рахунок залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від власного імені, на власних умовах та на власний ризик [121]. А також визначає банківську діяльність як залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб (ст. 1 закону).

Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [121] у ст. 1 визначає операцію як окрему дію або комплекс взаємопов'язаних дій надавача фінансових послуг, які він здійснює щодо фінансового засобу та/або клієнта. Фінансову ж послугу закон офіційно трактує як операцію або декілька операцій, пов'язаних однією правовою метою, з фінансовими засобами, що здійснюються в інтересах інших осіб, ніж надавач такої фінансової послуги, а також послуги, прямо визначені спеціальними законами як фінансові послуги. Продукт визначається як стандартизована в межах окремого виду фінансових послуг за відповідними ознаками (умовами) пропозиція (оферту) про надання фінансової послуги, яка пропонується невизначеному колу осіб.

На підставі офіційних визначень термінів, за економічним змістом та з урахуванням банківської практики, доцільним вбачається уточнення

понятійного апарату та формулювання авторських дефініцій, які відсутні в чинних нормативно-правових документах. Отже, на підставі ст.ст. 1 і 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [89] та ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [121], у дисертації запропоновано такий понятійний ряд:

банківська послуга – це вид фінансової послуги, що надається банком у межах банківської діяльності шляхом здійснення однієї чи кількох взаємопов’язаних дій щодо коштів, рахунків, платіжних інструментів, кредитних, розрахункових чи інших передбачених законом банківських операцій в інтересах клієнта і на визначених умовах;

банківський продукт – це стандартизована пропозиція банку щодо надання однієї банківської послуги або комплексу взаємопов’язаних банківських послуг на попередньо визначених умовах, адресована відповідним категоріям клієнтів і спрямована на задоволення їхніх фінансових потреб.

Закон України «Про захист персональних даних» [102] є важливим нормативно-правовим документом регулювання розвитку банківських структур у контексті захисту персональної інформації клієнтів за умов цифровізації. Але у зв’язку з певним відставанням імплементації міжнародних стандартів та внесення до закону належних змін, виникають прогалини щодо регулювання обробки великих даних, які генеруються цифровими банківськими послугами. Нагальною є потреба врегулювання використання технологій аналізу великих даних, автоматизованого прийняття рішень та алгоритмічної обробки інформації, які дедалі ширше застосовуються банками у процесі розроблення та реалізації цифрових банківських продуктів.

У Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [114] визначено основи забезпечення кібербезпеки в Україні на базі організаційно-правових механізмів державного регулювання з метою захисту національних інтересів країни. В умовах активної цифрової трансформації банківських структур питання захисту персональних даних та забезпечення

кібербезпеки набувають особливої актуальності, оскільки вони є необхідною передумовою безпечного розвитку цифрових банківських послуг, підвищення довіри клієнтів та забезпечення стабільності банківської системи загалом.

У цьому законі врегульовано трактування понять кіберзагрози, кіберзахисту та кіберзлочинності: кіберзлочинність є сукупністю кіберзагроз для системи; кіберзагроза трактована як наявні або можливі чинники і фактори, які несуть небезпеку у кіберпросторі критичним національним інтересам держави, можуть або чинять негативний вплив на стан та якість кібербезпеки держави та окремих об'єктів. Тому під кіберзахистом розуміється комплекс заходів правового, організаційного, інженерно-технічного характеру, інструменти криптографічного та технічного захисту, які застосовуються для збереження та захисту інформації від внутрішнього та зовнішнього кібервпливу, а також з урахуванням принципів стійкості, кібербезпеки, доступності, цілісності і конфіденційності екосистеми інформаційних ресурсів у сучасності та перспективному кіберпросторі [47].

В умовах цифровізації виникає потреба в чітких визначеннях і правилах для нових банківських продуктів, таких як, наприклад, цифрові валюти та платіжні системи на основі технології блокчейн, але на сьогодні законодавча база України не містить визначення таких продуктів. У Законі України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [110] визначено правові та організаційні основи електронної ідентифікації і надання довірчих електронних послуг, встановлено основні права та обов'язки суб'єктів ринку. Цей закон визначає електронну послугу як будь-яку послугу з надання якогось матеріального та (або) нематеріального блага на користь інших осіб, яка надається з використанням інформаційно-комунікаційної системи; а електронну довірчу послугу – як електронну послугу, що надається для забезпечення електронної взаємодії двох або більше суб'єктів, які довіряють надавачу електронних довірчих послуг щодо надання такої послуги (ст. 1 закону).

У Законі України «Про віртуальні активи» [89] від 2022 року, який набирає чинності з дня набрання чинності законом України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами (станом на лютий 2026 року, ще не набрав чинності), вказано, що під віртуальним активом розуміється нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав (ст. 1 закону). Також зазначається, що учасники ринку віртуальних активів – це постачальники послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, а також будь-які особи, які здійснюють операції з віртуальними активами у своїх інтересах. Водночас, поняття цифрової валюти у згаданому законі відсутнє.

Суміжна дефініція описана у Законі України «Про платіжні послуги» [115], зокрема, у ст. 1 електронні гроші трактуються законодавцем як одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей. А цифрові гроші Національного банку України (цифрові гроші) визначено як електронну форму грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк України (ст. 1 закону). Тобто, електронні гроші є одним із видів електронних платіжних засобів.

Загалом, цей закон визначає загальний порядок проведення платіжних операцій, перелік платіжних послуг, загальні правила авторизації користувачів платіжних послуг, зокрема, при проведенні дистанційних банківських операцій, умови випуску та використання цифрових грошей в Україні. Зокрема, у даному нормативно-правовому документі визначено

поняття цифрового контенту як товарів чи послуг, що створюються і постачаються (надаються) виключно в електронному вигляді, споживаються з використанням технічних (цифрових, електронних) пристроїв та не передбачають використання або споживання фізичних товарів чи послуг (ст. 1 закону [115]).

У Законі України «Про цифровий контент та цифрові послуги» визначено загальні вимоги до випуску та використання цифрового контенту та цифрових послуг, зокрема, під цифровою послугою законодавець регламентує послугу, що надає можливість споживачу створювати, обробляти, зберігати та поширювати дані у цифровій формі або отримувати доступ до таких даних, а також здійснювати будь-які інші дії з даними у цифровій формі, що були створені чи завантажені споживачем або іншими користувачами такої послуги. А також уточнює, що до цифрових послуг належать, зокрема такі, що дають змогу створювати, обробляти, отримувати доступ або зберігати дані в цифровій формі, включаючи хостинг файлів, обробку текстів або гри, які пропонуються в середовищі хмарних обчислень і соціальних мережах [1 1 9]. Суміжними поняттями, яке подається у ст. 2 цього закону є цифрове сховище – апаратне, програмне забезпечення та будь-яке мережеве підключення, що використовується з метою отримання доступу до цифрового контенту та/або цифрової послуги та забезпечує можливість їх використання споживачем [1 1 9].

Відповідно до Положення «Про затвердження Інструкції про виконання міжбанківських платіжних операцій в Україні в національній валюті» під системою електронних платежів визначається державна платіжна система міжбанківських розрахунків, що забезпечує проведення міжбанківських операцій між учасниками системи електронних платежів із застосуванням електронних засобів приймання, оброблення, передавання та захисту інформації. Функціонування системи електронних платежів забезпечується програмно-технічним комплексом – центром оброблення системи

електронних платежів, який розміщений у Національному банку України [103].

Закон України «Про Національну програму інформатизації» [112] регулює господарсько-суспільні відносини під час реалізації програми інформатизації України. Зокрема, у вказаному законі визначено поняття інформаційно-комунікаційних технологій як результату інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік та послідовність виконання операцій для збирання, обробки, накопичення та використання інформаційної продукції, надання інформаційних послуг (ст. 1 закону).

Відповідно до Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» під електронною послугою визначається будь-яка послуга з надання певного матеріального чи нематеріального блага на користь іншої особи, яка надається через інформаційно-комунікаційну систему [110]. Подібне трактування, на нашу думку, підкреслює об'єктивну потребу залучення інформаційно-комунікаційної системи у рамках реалізації електронних послуг, а також підкреслює правову форму їх надання (у контексті нематеріального або матеріального блага).

У контексті вказаного вище слід розглянути визначення електронної комунікаційної послуги, яка відповідно до ст. 2 Закону України «Про електронні комунікації» трактується як послуга, що полягає в прийманні та/або передачі інформації через електронні комунікаційні мережі, що передається за допомогою електронних комунікаційних мереж і послуг (при цьому законодавець виключає послуги з редакційним контролем змісту інформації) [106].

На підставі проведеного комплексного аналізу нормативно-правового забезпечення функціонування банківських структур України в умовах цифровізації, встановлено відсутність чітких дефініцій понять «цифрова банківська послуга» та «цифровий банківський продукт». Такий

нормативний пробіл ускладнює формування єдиного підходу до механізмів державного регулювання їх розвитку та обмежує ефективність організаційно-правового забезпечення інноваційної діяльності банків та впровадження новітніх фінансових технологій на національному ринку. У зв'язку з цим у межах даного дослідження доцільним є уточнення змісту зазначених категорій шляхом формулювання авторських дефініцій, які відображатимуть сучасні тенденції цифровізації банківської діяльності та визначатимуть принципи побудови цифрових банківських послуг і продуктів. А саме:

цифрова банківська послуга – це банківська послуга, що надається повністю або переважно через електронні канали взаємодії та інформаційно-комунікаційні системи із застосуванням електронної ідентифікації та автентифікації, автоматизованої обробки даних, цифрових інтерфейсів і, у випадках, передбачених законодавством про платіжні послуги, спеціалізованих інтерфейсів відкритого банкінгу;

цифровий банківський продукт – це стандартизована пропозиція банку щодо надання однієї цифрової банківської послуги або комплексу взаємопов'язаних цифрових банківських послуг через цифрові канали взаємодії на попередньо визначених умовах.

Відповідно до Положення про відкритий банкінг в Україні, затвердженого Постановою Правління Національного банку України [82] під відкритим банкінгом визначається структурований і безпечний обмін даними між надавачем платіжних послуг з обслуговування рахунку та стороннім надавачем платіжних послуг через спеціалізовані інтерфейси, який здійснюється за згодою користувача під час доступу до рахунку користувача стороннього надавача платіжних послуг з метою надання нефінансових платіжних послуг користувачу таким стороннім надавачем платіжних послуг.

Положення про Систему BankID Національного банку України, затверджене Постановою Правління Національного банку України [115] регулює систему надання віртуальних банківських послуг споживачам,

зокрема, система BankID НБУ визначається як національна система електронної ідентифікації НБУ, яка забезпечує здійснення електронної ідентифікації користувачів шляхом передавання їх даних абонентом-ідентифікатором абоненту – надавачу послуг/абоненту – надавачу послуг зі спеціальним статусом, з метою надання ним послуг користувачу.

Отже, зосередимось на певних проблемних питаннях чинного законодавства.

1. Відсутність чіткої нормативно-правової бази для цифрових банківських послуг. Чинне законодавство не має чітких визначень і положень, що регулюють нові цифрові банківські продукти, як криптоактиви, мобільні додатки для управління фінансами, блокчейн та ін. Це створює правову невизначеність для учасників ринку і ускладнює їх діяльність. Наприклад, Закон України «Про банки і банківську діяльність» [89] не містить поняття «цифрові банківські продукти», що ставить під сумнів правовий статус нових інноваційних банківських продуктів. У зв'язку з цим виникає потреба у розробці законодавчих ініціатив, які б чітко регулювали впровадження та застосування банківськими структурами нових технологій.

2. Невизначеність правового статусу криптоактивів і блокчейн-технологій. Наявність прогалин у правовій базі щодо регулювання криптоактивів та блокчейн-технологій є на сьогодні суттєвою проблемою в банківській системі України. Нормативно-правові документи не визначають правовий статус криптоактивів, що ставить під загрозу використання цих інструментів у банківській діяльності. У законах офіційне трактування цих понять не представлено, криптоактиви на сьогодні не мають чіткої правової регуляції в Україні, що робить їх використання в банках ризикованим.

3. Недосконалість нормативно-правового регулювання щодо електронної ідентифікації та цифрових підписів. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [110] визначає правові основи для використання електронних підписів, проте його застосування банківськими структурами обмежене. Наприклад,

система BankID використовує електронну ідентифікацію, але її застосування не є універсальним і не охоплює усі етапи банківських послуг. Оскільки цифровізація потребує інтеграції електронної ідентифікації в усі аспекти банківських послуг, необхідно розробити більш детальні нормативно-правові документи, які б забезпечили повноцінну інтеграцію таких інструментів [115].

4. Проблеми захисту персональних даних у цифрових банківських послугах. Зважаючи на Закон України «Про захист персональних даних» [102], варто зазначити, що його положення не в повній мірі відповідають сучасним вимогам цифрової економіки, особливо у банківській системі. Українське законодавство недостатньо регулює обробку великих обсягів даних, що генеруються при наданні цифрових банківських послуг, і не враховує потреби щодо захисту даних, оброблених за допомогою штучного інтелекту або алгоритми машинного навчання. Це створює ризики для банківських структур і їхніх клієнтів у разі витоку інформації.

5. Невизначеність щодо використання технологій блокчейн і штучного інтелекту. Чинні нормативно-правові документи не містять положень, щодо регулювання використання блокчейн та штучний інтелект. Відсутність чітких механізмів державного регулювання цих технологій у банківській системі призводить до правової невизначеності, що не дозволяє банківським структурам повноцінно впроваджувати інновації й гальмує їх розвиток.

Збройна агресія РФ проти України спричинила значні зміни в економічному середовищі, зокрема у фінансовому секторі. Банківська система зазнала великих навантажень, які стали результатом руйнувань інфраструктури, обмежень у фінансових операціях, а також необхідності адаптації до нових умов функціонування в умовах правового режиму воєнного стану.

4. Зміни в роботі банківських структур. Війна за Незалежність України спричинила значні зміни у роботі банківських структур. Внаслідок втрати частини територій та інфраструктури багато банків зупинили або обмежили свою діяльність. Зокрема, значно знизилась доступність фінансових послуг

для населення, а також суттєво погіршились умови для кредитування. Водночас банки були змушені адаптувати свої технологічні рішення для забезпечення безпеки операцій в умовах нових викликів, ризиків і загроз. Інформація щодо кількості діючих структурних підрозділів банків України станом на 01.01.2026 наведено у Додатку А.

Динаміка кількості діючих структурних підрозділів банків України за 2022-2025 рр. наведена на рисунку 2.1.

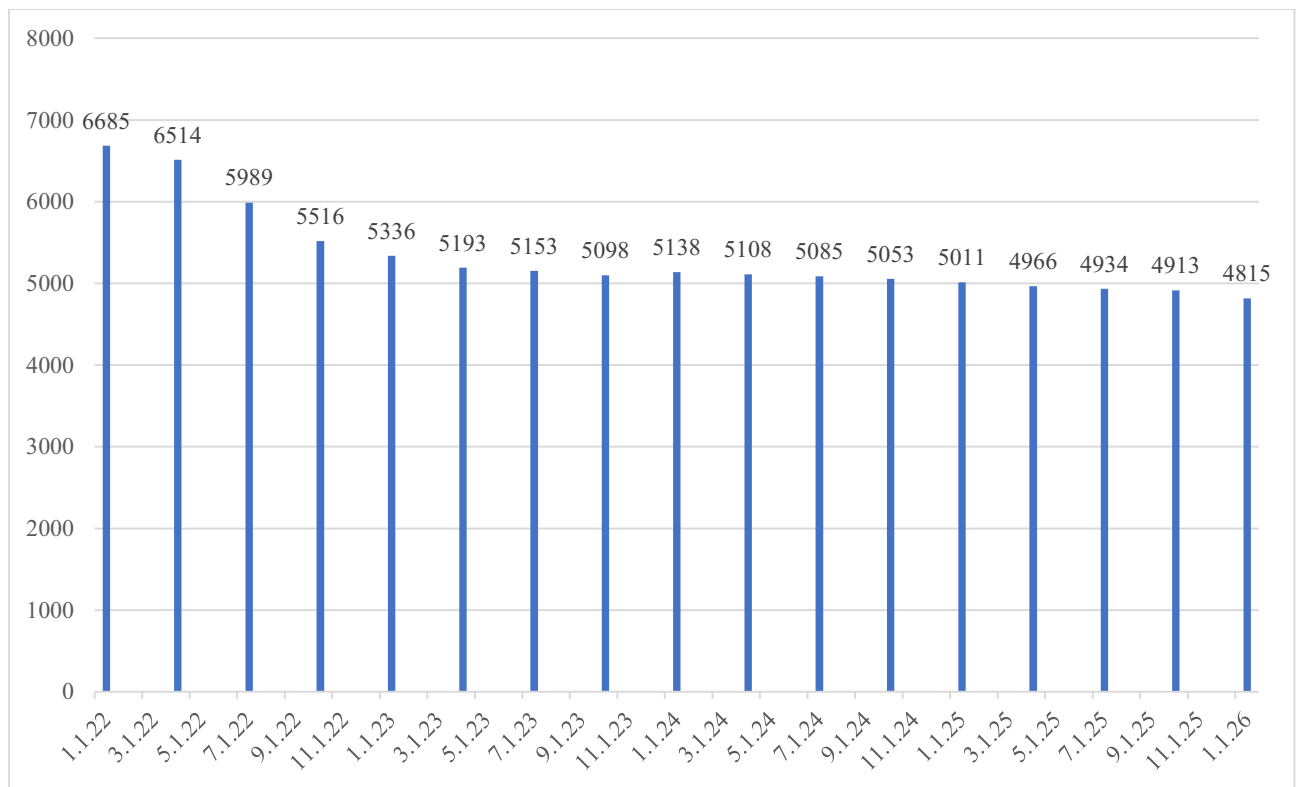

Рис. 2.1. Динаміка кількості діючих структурних підрозділів банків України за 2022-2025 рр., од.

Джерело: складено автором за [28]

Даний показник важливий з урахуванням аналізу стану розвитку банківських структур, а також доступу населення та бізнесу до банківських послуг і продуктів. Динаміка кількості діючих структурних підрозділів банків України за 2022-2025 рр. вказує на скорочення обсягів підрозділів на 1870 од. або на 28%, що, на нашу думку, в умовах збройної агресії рф проти України вказує на значне звуження поля надання банківських послуг. Проте, дані

тренди вказують на популяризацію та доцільність впровадження й розвитку цифрових банківських послуг і продуктів.

Розподіл використання платіжних систем в Україні за сумою переказів наведено на рисунку 2.2.

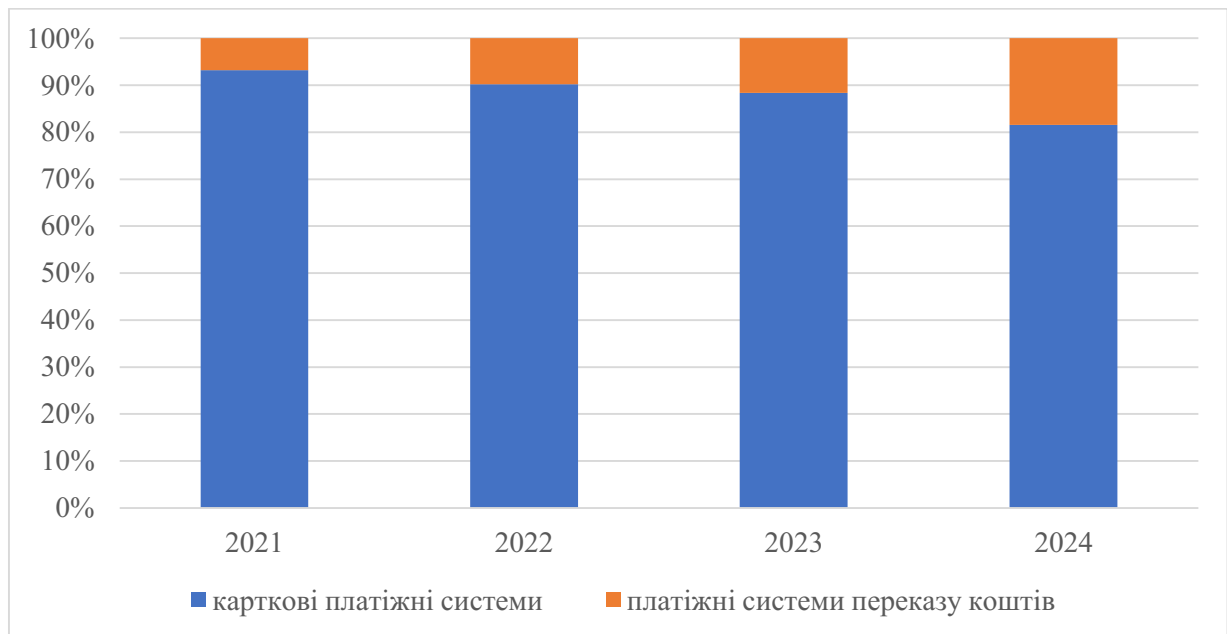

Рис. 2.2. Розподіл використання платіжних систем в Україні за сумою переказів за 2021-2024 рр., %

Джерело: складено автором за [70]

Розподіл використання платіжних систем за сумою переказів за період 2021-2024 років вказує на значне відсоткове зростання використання платіжних систем переказу коштів у період правового режиму воєнного стану в Україні.

Система електронних платежів НБУ (СЕП) – це критична платіжна інфраструктура України, тобто RTGS-система для міжбанківських гривневих розрахунків, яка обробляє понад 99 % внутрішніх міжбанківських платежів в Україні. У 2021-2022 роках спостерігається падіння кількості платежів, що було зумовлено економічними шоками на початку повномасштабного вторгнення рф на територію України. У 2023-2025 роках відзначається стійке зростання кількості та обсягів платежів: у 2023 році 423 млн транзакцій і ~210 трлн грн, у 2024 році – майже 484 млн і ~241 трлн грн, а у 2025 році – близько

595 млн і ~273,6 трлн грн відповідно, що свідчить про посилення діяльності платіжної інфраструктури та економічної активності. У СЕП більшість транзакцій за кількістю – це невеликі платежі до 100 тис. грн. У таблиці 2.1. представлені статистичні дані обсягу та кількості платежів через СЕП НБУ.

Таблиця 2.1. Обсяг та кількість платежів через систему електронних платежів НБУ за даними [70]

Рік	Кількість платежів через СЕП	Обсяг платежів через СЕП (трлн грн)	Дані НБУ
2021	~446 млн платежів через СЕП	~57 трлн грн	Дані про платежі в 2021 р. – близько 446 млн, сума понад 57 трлн грн.
2022	~363 млн платежів через СЕП	~133 трлн грн	СЕП успішно обробляла 363 млн транзакцій на суму понад 133 трлн грн.
2023	~423 млн платежів через СЕП	~210 трлн грн	Система обробила 423 млн транзакцій на суму близько 210 трлн грн.
2024	~483,9 млн платежів через СЕП	~241 трлн грн	У 2024 р. Через СЕП здійснено 483,9 млн платежів на загальну суму 241 трлн грн.
2025	~595,1 млн платежів через СЕП	~273,6 трлн грн	У 2025 р. Кількість платежів становила 595,1 млн, а їхній обсяг – 273,6 трлн грн.

Джерело: складено автором за [70]

Аналіз статистики СЕП в Україні за 2025 рік вказує на наступні тренди: учасниками системи СЕП було 61 банків, тобто структур, переважна більшість яких забезпечували понад 95% банківських послуг, а також Державна казначейська служба України та НБУ; за рік проведено понад 505 млн. платежів на загальну суму 273601 млрд. грн. між рахунками клієнтів, зокрема, проведено 36 млн. переказів на суму понад 163 млрд. грн.; 53% платежів були здійснені на суму 1-100 тис. грн., 42% - на суму до 1 тис. грн., решта – на суму понад 100 тис. грн., що обумовлено наявністю банківських лімітів та вимог фінансового моніторингу [127].

2. Адаптація до цифрових технологій у банківських структурах. В умовах війни за Незалежність України, коли фізична доступність банківських

відділень стала обмеженою, цифрові технології стали основним каналом для обслуговування клієнтів. Зокрема, системи дистанційного обслуговування, мобільний банкінг, а також впровадження онлайн-платежів стали життєво необхідними для підтримки фінансових операцій. Проте через недостатню регулюючу базу виникли проблеми з безпекою даних, що вимагало негайного реагування з боку держави та Національного банку України. У таблицях 2.2. та 2.3. наведено дані щодо частки безготівкових операцій у загальному обсязі та з платіжними картками в Україні за період 2021-2025 років на основі офіційних статистичних даних НБУ.

Таблиця 2.2. Частка безготівкових операцій у загальному обсязі за 9 місяців 2025 р. (за кількістю та сумою транзакцій), згідно офіційної статистики НБУ [132]

Період	Частка безготівкових транзакцій (%) за кількістю	Частка (%) за сумою
2024 (рік)	~94,6 %	~64,5 %
I кв. 2025	~95,2 %	~65,2 %
I півріччя 2025	~95,3 %	~65,3 %
9 міс. 2025	~95,4 %	~65,4 %

Джерело: складено автором за [132]

Прослідковується ще довоєнний високий рівень безготівкових транзакцій, що свідчить про попередню цифрову трансформацію платежів. У 2022 році попри початок повномасштабної російсько-української війни, частка безготівкових транзакцій не впала, а залишилась на високому рівні, показуючи стійкість платіжної інфраструктури.

У 2023-2024 роках простежується поступове зростання частки безготівкових платежів, особливо за кількістю, що зумовлено розширенням цифрових каналів обслуговування. У 2025 році тенденція до консолідації безготівкових платежів понад 95 % за кількістю продовжується, що свідчить про високий рівень цифровізації фінансових операцій.

Ріст частки безготівкових операцій із 90 % у 2021 році до ~95 % у 2025 році свідчить про суттєву міграцію клієнтів від готівки до електронних платежів, що на пряму пов'язано з розвитком цифрової банківської інфраструктури (онлайн-банкінг, платіжні картки, contactless, NFC тощо). Навіть у кризові 2022-2023 роки платіжні системи України забезпечували безперервну роботу cashless-транзакцій, що свідчить про ефективність організаційно-правових та технічних рішень у сфері фінансових послуг. Стабільне зростання частки безготівкових операцій відображає довіру населення до електронних форм розрахунків, що є важливим соціально-економічним показником цифровізації.

Таблиця 2.3. Частка безготівкових операцій у загальному обсязі операцій із платіжними картками (за кількістю (%)) – частка транзакцій, здійснених безготівково; за сумою (%) – частка загальної суми транзакцій, здійснених безготівково) у 2021-2025 рр. [132]

Рік	Частка безготівкових операцій за кількістю (%)	Частка безготівкових операцій за сумою (%)	Коментар
2021	~90,1 %	~60,9 %	Безготівкові операції становили 90,1 % усіх транзакцій у 2021 році; частка за сумою – 60,9 %.
2022	~93 % за кількістю	~69 % за сумою	Частка cashless у 2022 році майже 93 % за кількістю та приблизно 69 % за сумою.
2023	~93,5 %	~65 %	У 2023 році частка безготівкових платежів за кількістю – 93,5 %, за сумою – 65 %.
2024	~94,6 %	~64,5 %	У 2024 році частка безготівкових операцій сягла 94,6 % за кількістю, і ~64,5 % за сумою.
2025 (9 міс.)	~95,4 %	~65,4 %	За 9 місяців 2025 року частка безготівкових операцій становила ~95,4 % за кількістю і ~65,4 % за сумою.

Джерело: складено автором за [132]

3. Нормативні зміни в умовах війни. В умовах правового режиму воєнного стану було ухвалено низку тимчасових змін у банківському

законодавстві, що стосуються, зокрема, обмежень на фінансові операції, валютні операції та процедури кредитування. Наприклад, було введено обмеження на обмін валюти, а також введено деякі спрощення для здійснення онлайн-платежів, що дозволило частково забезпечити безперервність банківської діяльності.

Критичний аналіз чинних нормативно-правових документів з регулювання банківських структур України у контексті цифровізації показує, що правова база не повною мірою відповідає сучасним викликам та вимогам. Відсутність чітких норм та механізмів регулювання цифрових банківських послуг, криптоактивів, блокчейну та штучного інтелекту, а також недосконалий захист персональних даних ставлять під загрозу ефективність функціонування банків в умовах цифрової економіки. Нагальною є потреба в адаптації, гармонізації та уніфікації нормативно-правових документів, що включає чіткі механізми регулювання та алгоритми впровадження нових технологій, таких як відкритий банкінг, криптоактиви, та системи блокчейн. Необхідним є удосконалення механізмів забезпечення захисту персональних даних клієнтів, а також системи електронної ідентифікації та цифрових підписів, задля підвищення прозорості та безпеки банківських операцій.

Варто підкреслити, що внесені зміни до нормативно-правових документів у воєнний час вже забезпечили певну гнучкість, але для повноцінного відновлення і подальшої стабільності банківської системи України потрібно удосконалювати нормативно-правову базу з урахуванням вимог цифрової економіки та міжнародних стандартів.

Як вже було зазначено вище, цифровізація банківських послуг стає важливим фактором розвитку банківських структур і суттєво змінює традиційні підходи до надання фінансових послуг. В Україні цей процес ще перебуває на етапі інституціоналізації, що відповідає новим технологічним викликам. Проте, у країнах Європи та Північної Америки вже існують вироблені моделі державного регулювання розвитку банківських структур, які

забезпечують ефективне і безпечне функціонування цифрових банківських послуг, враховуючи як технологічні інновації, так і захист прав споживачів.

Наведемо основні моделі державного регулювання ринку банківських послуг в умовах цифровізації (рисунок 2.3.).

Порівняння нормативно-правової бази України з існуючими дієвими моделями державного регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації дозволяє визначити ключові відмінності та прогалини українського законодавства, а також виявити напрями його вдосконалення. Економічно розвинені країни мають значний досвід створення дієвих правових рамок для розвитку цифрових фінансових послуг, що дозволяє їм ефективно управляти новими викликами, що постають перед банківськими структурами в умовах цифровізації.

Традиційна (інституційна) модель

Регуляція за типом установи, а не технології:

банки регулюються як банки; fintech — як небанківські; технологія не змінює регуляторну логіку. **Мінуси в цифрову епоху:** fintech і bigtech «випадають» з регулювання; нерівні умови конкуренції. Це **додиджитальна модель**, яка поступово відходить

Функціональна модель

Регулюється діяльність, а не тип суб'єкта: якщо надаєш платіжні послуги → платіжне регулювання; якщо кредитуєш → кредитне; неважливо, банк ти чи fintech. Це **домінуючий сучасний підхід** (ЕС, UK). Переваги: технологічна нейтральність; чесна конкуренція; гнучкість до цифрових моделей

Модель risk-based regulation

Регулювання залежить від: масштабу; ризиків; системної значущості. Наприклад: малий цифровий банк → спрощені вимоги; bigtech у фінансах → посилений нагляд. Дуже популярна в умовах цифровізації

Sandbox-модель

тимчасові винятки; контрольовані експерименти; навчання регулятора разом із ринком. Це **не заміна регулювання**, а інструмент його еволюції

Модель «regulation by design»

Регуляторні вимоги: **вбудовуються в IT-архітектуру банку**; автоматизуються (compliance by design); використовують SupTech / RegTech. Приклади: автоматичний AML; вбудовані ліміти ризику; machine-readable regulation.

Рис. 2.3. Основі моделі державного регулювання ринку банківських послуг в умовах цифровізації

Джерело: складено автором

Європейський Союз створив одну з найбільш комплексних правових основ для регулювання цифрових банківських послуг, яка включає кілька ключових документів. Одним з найбільш важливих є Директива PSD2 (Директива 2015/2366 про платіжні послуги в європейському внутрішньому ринку) [156]. Цей документ надає основи для розвитку відкритого банкінгу, що дозволяє стороннім постачальникам послуг доступ до платіжних рахунків клієнтів через програмні інтерфейси (API). Таким чином, PSD2 створює умови для підвищення конкуренції серед банків і фінансових технологій (FinTech-компаній), сприяючи розвитку нових інноваційних фінансових продуктів, що покращує доступність банківських послуг для клієнтів.

Крім того, GDPR (Загальний регламент захисту даних) [31] є важливим елементом європейського регулювання, що забезпечує захист персональних даних клієнтів у цифровому середовищі. Цей закон встановлює жорсткі вимоги до збору, обробки та зберігання персональних даних, що є особливо важливим для банків, оскільки вони мають доступ до конфіденційної інформації своїх клієнтів. GDPR має величезне значення в контексті цифрових банківських послуг, оскільки гарантує споживачам контроль над їхніми персональними даними і забезпечує високий рівень безпеки при здійсненні транзакцій.

Ще одним важливим елементом є eIDAS (Регламент щодо електронної ідентифікації та довірчих послуг) [209], який регулює питання електронної ідентифікації в межах ЄС. eIDAS створює правову основу для використання електронних підписів, електронних печаток та інших цифрових довірчих послуг, що гарантує безпеку та правову визначеність для електронних транзакцій, включаючи банківські операції.

Таким чином, європейська модель регулювання цифрових банківських послуг орієнтована на інтеграцію новітніх технологій у фінансову сферу, одночасно забезпечуючи високий рівень захисту прав споживачів і безпеки фінансових операцій. Водночас, певні складнощі у реалізації цих стандартів

можуть виникати через потребу в адаптації національних регулювань до вимог європейського законодавства, що вимагає комплексної гармонізації законодавчих актів.

У США регулювання цифрових банківських послуг здійснюється через ряд важливих законодавчих актів, зокрема через Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act, ухвалений у 2010 році [207]. Цей закон створює правову основу для фінансової стабільності та захисту прав споживачів у фінансовій сфері. Закон містить норми, які регулюють фінансову діяльність банків, фінтех-компаній, а також криптоактивів та інших цифрових активів, що дозволяє ефективно управляти ризиками в цифрових фінансових системах.

Особливе місце у регулюванні цифрових фінансових послуг в США займає Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) [151], який відповідає за боротьбу з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму в цифровому середовищі. FinCEN встановлює вимоги до криптоактивних операцій і визначає їх статус як Money Services Businesses (MSBs), що дозволяє контролювати діяльність компаній, які працюють із цифровими активами.

Важливим аспектом регулювання в США є також Gramm-Leach-Bliley Act (GLBA) [165], який зобов'язує фінансові установи створювати і виконувати політики захисту персональних даних своїх клієнтів. Однак на відміну від Європейського Союзу, США не мають єдиного регулюючого акта для захисту персональних даних, що обмежує рівень захисту даних споживачів. Dodd-Frank [207] також включає правила щодо фінансової прозорості і стабільності, зокрема через регулювання діяльності криптоактивних бірж та інших цифрових платформ, які працюють із фінансовими інструментами. Цей акт ставить особливий акцент на захист прав споживачів та стабільність фінансової системи в умовах зростаючого впливу цифрових технологій.

Американська модель регулювання цифрових банківських послуг фокусується на забезпеченні фінансової стабільності та боротьбі з

фінансовими злочинами, зокрема в контексті використання криптоактивів і нових фінансових технологій. З точки зору захисту персональних даних, ця модель є менш всеосяжною порівняно з європейською, що ставить під сумнів ефективність захисту прав споживачів у цифровому середовищі.

У вигляді таблиці подамо порівняння європейської та американської моделей державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг (Таблиця 2.4).

Таблиця 2.4. Порівняння європейської та американської моделей державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг

Регуляторні аспекти	Європейська модель (ЄС)	Американська модель (США)
Основні нормативні акти	- PSD2 (Директива 2015/2366) [156] - платіжні послуги та відкритий банкінг	- Dodd-Frank Act [207] – регулювання фінансової стабільності та захист прав споживачів
	- GDPR (Загальний регламент захисту даних) [31] – захист персональних даних	- Gramm-Leach-Bliley Act (GLBA) [165]- захист фінансової інформації клієнтів
	- eIDAS (Регламент щодо електронної ідентифікації та довірчих послуг) [209]	- Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) [151] – контроль за фінансовими транзакціями
Фокус регулювання	- Регулювання платіжних послуг через API (відкритий банкінг)	- Стабільність фінансового ринку, боротьба з фінансовими злочинами, криптоактиви
	- Захист прав споживачів (GDPR, захист персональних даних)	- Регулювання криптоактивів і цифрових активів
Цифрові платіжні системи	- Платіжні системи з відкритим доступом через API (PSD2)	- Регулювання криптоактивів через FinCEN та MSBs
Цифрові валютні послуги	- Інтеграція криптоактивів у фінансові послуги, але без чіткої правової бази	- Чітке регулювання криптоактивів та цифрових активів через Dodd-Frank Act
Захист персональних даних	- Високий рівень захисту через GDPR (право на забуття, контроль за даними)	- Зосереджено на фінансовій інформації через GLBA, але без єдиного регулювання персональних даних
Електронна ідентифікація	- eIDAS – електронні підписи та довірчі послуги	- Немає єдиного регулювання для всіх видів електронної ідентифікації
Інтеграція новітніх технологій	- Підтримка технологій, таких як блокчейн, AI, відкритий банкінг через API	- Обмежене регулювання технологій, фокус на фінансовій стабільності та безпеці
Рівень безпеки фінансових операцій	- Високий рівень безпеки через PSD2, GDPR, eIDAS	- Середній рівень безпеки, обмежений до фінансових установ та криптовалют
Гарантії для споживачів	- Забезпечення прав споживачів через GDPR, контроль за фінансовими транзакціями	- Обмежені гарантії через Dodd-Frank Act, але слабкий захист прав споживачів у цифрових фінансових продуктах

Джерело: складено автором

Порівняння європейської та американської моделей регулювання цифрових банківських послуг дозволяє виокремити кілька ключових аспектів. Європейська модель орієнтована на створення узгоджених регулювань для цифрових фінансових послуг через законодавчі акти, такі як PSD2 [156], GDPR [31] та eIDAS [209], які забезпечують не лише розвиток цифрових технологій, а й високий рівень захисту прав споживачів. Вона підтримує принципи відкритого банкінгу, інтеграції цифрових валют і платіжних систем, а також забезпечення безпеки даних. Американська модель, з іншого боку, має більш спеціалізовані підходи до фінансової стабільності, боротьби з відмиванням грошей та регулювання криптоактивів через Dodd-Frank [207] Act і FinCEN [151]. Однак ця модель має певні обмеження у сфері захисту персональних даних, оскільки не має єдиного регулювання захисту даних на національному рівні, на відміну від ЄС. В Україні законодавство, що регулює цифрові банківські послуги, потребує значних змін і вдосконалення. Європейські та американські моделі можуть слугувати хорошими орієнтирами для адаптації українського законодавства до сучасних вимог цифрового банкінгу. Для ефективного розвитку української банківської системи необхідно впровадити більш чітке регулювання цифрових активів, криптоактивів, платіжних систем і забезпечення захисту персональних даних, що стане основою для надання безпечних і доступних фінансових послуг.

Країни Європи активно запроваджують інноваційні технології в банківський сектор, впроваджуючи нові платіжні системи, мобільні платформи, криптоактиви та блокчейн. Німеччина, Великобританія та Польща є одними з лідерів у цьому процесі, що зумовлено їхніми потужними банківськими системами, розвитком фінансових технологій і прагненням до інтеграції в глобальний фінансовий ринок. Для України, яка тільки починає впроваджувати цифрові банківські продукти на державному рівні, досвід цих країн може стати важливим орієнтиром для розвитку власного законодавства і механізмів цифровізації банківського сектору. Аналіз кращих практик, які успішно використовуються в Німеччині, Великобританії та Польщі, дозволить

визначити ключові аспекти для адаптації до українських реалій і знайти оптимальні рішення для ефективного регулювання цифрових фінансових послуг в Україні. Німеччина є однією з провідних країн Європи в галузі цифровізації фінансових послуг, і значна роль у цьому належить інституціям, таким як Bundesbank [156] та BaFin (Федеральна фінансова наглядова служба) [148]. Зокрема, Німеччина активно інтегрує блокчейн-технології у фінансову сферу, зокрема в платіжні системи, а також розвиває криптовалютні ринки. Німецький уряд ухвалив кілька законів, що сприяють розвитку цифрових активів і криптовалют.

1. Регулювання криптовалют. У 2020 році Німеччина стала першою країною в Європі, яка дозволила фінансовим установам включати криптоактиви в свій портфель як «клієнтські активи». Закон, що був прийнятий в рамках Законодавства про електронні гроші [149], забезпечив правову базу для криптовалютних операцій і дозволив банкам продавати, зберігати і управляти цифровими валютами. Така ініціатива сприяла розвитку криптовалютних бірж, підвищенню прозорості та захисту прав споживачів.

2. Мобільні банківські послуги. Німецький ринок мобільного банкінгу є одним з найбільших у Європі. Банки активно використовують мобільні додатки для надання послуг клієнтам. Deutsche Bank та Commerzbank розробили мобільні платформи, які дозволяють клієнтам здійснювати не лише базові фінансові операції, але й інвестувати в криптоактиви, користуватися послугами фінансових консультантів і здійснювати міжнародні перекази.

3. Платежі на основі блокчейну. Німеччина також активно працює над інтеграцією блокчейн-технологій в свою фінансову систему. Bundesbank (Німецький центральний банк) спільно з фінансовими інститутами розробляє технології для використання блокчейн у платіжних системах і торгівлі. Наприклад, Німеччина проводить пілотні проекти з використання цифрового євро, що створює можливості для швидших і дешевших міжнародних платежів, а також покращує прозорість транзакцій [156].

Великобританія має розвинену банківську систему, яка активно інтегрує інноваційні технології у фінансові послуги. Однією з головних практик є відкритий банкінг, який дозволяє третім сторонам, таким як фінансові технологічні компанії, отримувати доступ до банківських рахунків клієнтів через програмні інтерфейси (API).

1. Відкритий банкінг (Open Banking). Великобританія стала першою країною, де відкритий банкінг став обов'язковим для великих банків. Згідно з Директивою PSD2 [156] та власним національним регулюванням, банки зобов'язані надавати доступ до даних клієнтів через API, що дозволяє стороннім постачальникам послуг створювати інноваційні фінансові продукти. Наприклад, клієнти можуть отримувати індивідуальні фінансові поради, контролювати свої витрати через спеціалізовані додатки, а також здійснювати платежі за допомогою мобільних платформ.

2. Регулювання криптоактивів та фінансових технологій. Великобританія є однією з лідерів у регулюванні криптовалют. Financial Conduct Authority (FCA) [176] здійснює нагляд за криптовалютними біржами та інвесторами в цифрові активи. У 2020 році FCA почала вимагати від криптовалютних компаній реєстрацію для виконання законів, що регулюють боротьбу з відмиванням грошей (AML) та фінансуванням тероризму. Ці заходи сприяють підвищенню прозорості та безпеки криптовалютних операцій.

3. Інноваційні мобільні платформи. У Великобританії одним з найбільш успішних прикладів мобільних банківських послуг є Monzo [203], який став піонером у сфері мобільного банкінгу. Цей банк пропонує користувачам не лише базові послуги, такі як перевірка балансу та здійснення платежів, але й можливість зберігати гроші в цифрових валютах, а також застосовувати персоналізовані фінансові рішення через додаток.

4. Практики Польщі в сфері цифрових банківських послуг. Польща є однією з провідних країн Східної Європи в галузі фінансових технологій. Польський ринок мобільного банкінгу є однією з найбільш розвинутих сфер у

Центрально-Східній Європі, і це досягнуто завдяки стабільному регулюванню і підтримці держави.

1. Інтеграція мобільного банкінгу. Польські банки, такі як PKO Bank Polski [203] та mBank [197], активно інтегрують мобільні додатки для обслуговування клієнтів. Ці банки надають клієнтам можливість здійснювати всі фінансові операції через мобільні платформи, що включають як традиційні банківські послуги, так і новітні фінансові технології, такі як блокчейн і мобільні платежі.

2. Блокчейн-технології та криптоактиви. Польща активно працює над розвитком блокчейн-технологій. У 2019 році Narodowy Bank Polski (Національний банк Польщі) [190] заявив про запуск пілотних проектів, які включають використання блокчейн для платіжних систем і інтеграції криптоактивів у фінансову сферу. Польський уряд також підтримує стартапи в галузі фінансових технологій, що включають криптоактиви та блокчейн.

3. Фінансові інновації та регулювання. Польща має розвинену регуляторну систему, яка сприяє розвитку фінансових інновацій. Польська комісія з фінансового нагляду (KNF) [190] активно працює над забезпеченням прозорості фінансових операцій та підвищенням довіри до цифрових фінансових послуг. У Польщі також активно впроваджуються мобільні платежі через BLIK, що дозволяє користувачам здійснювати платежі через мобільні додатки, використовуючи QR-коди.

4. У вигляді таблиці 2.5 надано узагальнення кращих практик регулювання розвитку цифрових банківських послуг, у тому числі цифрових, у Німеччині, Великобританії та Польщі.

Досвід Німеччини, Великобританії та Польщі щодо регулювання цифрових банківських послуг є важливим для України, оскільки він демонструє ефективні механізми розвитку цифрових фінансових продуктів і послуг, а також забезпечення їх безпеки.

Таблиця 2.5. Механізми регулювання цифрових фінансових/ банківських послуг у Німеччині, Великобританії та Польщі

Сфера координації	Німеччина	Великобританія	Польща
Регулювання криптоактивів та блокчейну	- Визнання криптоактивів як клієнтських активів для банків. - Закон про цифрові активи для криптоактивів [148]. - Розвиток блокчейн для платіжних систем.	- Регулювання криптоактивів через FCA (Financial Conduct Authority) [176] - Створення правових рамок для криптоактивів і цифрових активів. - Прозорість ринку криптовалютних компаній.	- KNF (Польська комісія з фінансового нагляду) [190] регулює криптоактиви. - Розвиток блокчейн для платіжних систем.
Мобільний банкінг	- Впровадження мобільних додатків для криптоактивів та мобільних платежів. - Банки пропонують інвестиційні послуги через мобільні додатки.	- Високий рівень використання мобільних додатків для банківських послуг. - Додатки для транзакцій з криптовалютами та мобільними платежами.	- Мобільні платформи, такі як BLIK, використовуються для цифрових платежів. - Мобільний банкінг для швидких платіжних операцій.
Регулювання фінансових технологій та інновацій	- Регулювання криптоактивів через BaFin (Федеральна фінансова наглядова служба) [148]. - Законодавство, яке стимулює інновації у фінансових технологіях.	- Розробка PSD2 [156], що забезпечує доступ до даних через API для третьої сторони. - FCA [176] активно регулює фінансові технології для стимулювання розвитку інновацій.	- KNF [190] активно регулює фінансові технології. - Забезпечення правових умов для використання блокчейн-технологій у банківських операціях.
Захист прав споживачів та безпека транзакцій	- BaFin [148] забезпечує захист прав споживачів, особливо у контексті цифрових активів. - Використання GDPR [31] для захисту персональних даних.	- FCA [176] регулює захист прав споживачів у контексті мобільних платіжних послуг та криптовалют. - Високий рівень захисту фінансових даних за допомогою [31]	- KNF [190] гарантує захист прав споживачів на основі GDPR [31] - Строгий контроль за обробкою персональних даних у мобільних додатках.
Технології відкритого банкінгу (API)	- Відкритий банкінг через PSD2 [156] для інтеграції цифрових платіжних систем через API. - Банки зобов'язані надавати доступ до рахунків клієнтів через API.	- Обов'язкове надання доступу до платіжних рахунків через API. - Відкритий банкінг сприяє розвитку фінансових стартапів.	- Впровадження PSD2 [156] для забезпечення відкритого банкінгу. - Використання API для інтеграції платіжних систем з третіми сторонами.

Джерело: складено автором

Україна може отримати значну користь від імплементації відповідних механізмів, а саме:

1. Інтеграція відкритого банкінгу через програмні інтерфейси API, як у Великобританії, дозволить підвищити конкуренцію між банками і фінтех-компаніями, сприятиме розвитку нових фінансових продуктів і підвищить доступність послуг для населення.

2. Регулювання криптоактивів та блокчейн-технологій в Україні є необхідним для створення правової визначеності в цій сфері. Досвід Німеччини та Польщі в регулюванні цифрових активів може бути корисним для розробки законодавства, яке забезпечить розвиток криптовалютних бірж та збереження фінансової безпеки.

3. Мобільний банкінг є важливим інструментом для підвищення доступності банківських послуг в Україні, особливо в умовах війни, коли фізична доступність банківських відділень обмежена. Досвід Польщі та Великобританії в розробці мобільних платформ для фінансових операцій є корисним для адаптації української банківської системи.

Таким чином, імплементація досвіду цих країн в Україні дозволить не тільки покращити банківські послуги, але й підвищити їх доступність, ефективність і безпеку в умовах цифровізації. Водночас для успішного запровадження цих практик необхідно удосконалити національне законодавство, забезпечивши належне регулювання цифрових активів, криптоактивів та мобільних фінансових платформ.

2.2. Інституційні важелі державного сприяння розвитку банківських структур і впровадження цифрових технологій у банківську діяльність

В умовах постійного впливу нових технологій на фінансовий сектор, виникає необхідність у чітко визначених інституційних повноваженнях органів влади, які забезпечують державне регулювання розвитку банківських структур України в умовах цифровізації. В Україні основними інституціями, що відповідають за регулювання та нагляд за банківськими структурами та цифровими банківськими послугами, є Національний банк України (НБУ)

[112], Міністерство фінансів України [110], Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України [26], а також інші органи, що здійснюють нагляд у сфері фінансових послуг, зокрема:

- Антимонопольний комітет України [1];
- Державна служба фінансового моніторингу України [27];
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) [78];
- Державна податкова служба України [21];
- Міністерство юстиції України [68];
- Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України [59];
- Міністерство цифрової трансформації України [69] та ін.

Однак, цифрові фінансові послуги вимагають чіткої регуляторної підтримки, особливо в умовах сучасних викликів, зокрема внаслідок збройної агресії РФ проти України. Після 24 лютого 2022 року банківська система країни зазнала значних змін в частині правового регулювання діяльності банківських структур. Розглянемо більш детально основні державні інституції, що відповідають за регулювання та нагляд за банківськими структурами України та цифровими банківськими послугами.

Відповідно до Конституції України [42] основним органом регулювання банківської діяльності є Національний банк України, який виконує функції Центрального банку, забезпечує стабільність національної валюти (гривні), здійснює банківський нагляд, банківське регулювання та функцію інформаційної транспарентності на ринку банківських послуг.

Основні функції НБУ на банківському ринку:

- 1) організація якісної системи банківського корпоративного управління;
- 2) забезпечення комплексної, об'єктивної та ефективної системи внутрішньобанківського контролю на основі ризик-орієнтованих підходів та ефективного внутрішнього аудиту;

- 3) контроль складання фінансової звітності;
- 4) аналіз достатності капіталу банків [112] та ін.

Національний банк України належить до суб'єктів регулювання у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг. Зокрема, НБУ розробляє, розглядає та приймає нормативно-правові акти, що визначають вимоги до банків щодо їхньої діяльності в умовах цифровізації у контексті розвитку цифрових послуг, електронної ідентифікації, відкритого банкінгу, безпечного обміну даними, включаючи забезпечення безпеки мобільних банківських платформ і захисту персональних даних через мобільні додатки тощо. З початку повномасштабного збройного вторгнення РФ на територію України НБУ впровадив низку тимчасових змін у регулювання банківської діяльності задля забезпечення економічної стабільності й безпеки фінансової системи в умовах війни за Незалежність України. Одним із перших заходів стало введення обмежень на валютні операції для фізичних осіб, що дозволило уникнути відтоку капіталу та стабілізувати національну валюту. Крім того, НБУ забезпечив можливість роботи банків у режимі дистанційного обслуговування, що стало критично важливим в умовах війни, коли фізичні відділення банків тимчасово закриті або зруйновані.

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку) здійснює нагляд за кібербезпекою і захистом інформаційних систем у банківському секторі. Також варто відмітити, що в складі Держспецзв'язку функціонує CERT-UA – Національна команда реагування на кіберінциденти, кібератаки, кіберзагрози.

В умовах збройної агресії РФ проти України кіберзагрози значно зросли, і Держспецзв'язку посилила контроль за кібербезпекою банківських структур. Кількість кібератак на українські фінансові установи збільшилася, тому було посилено вимоги щодо захисту інформаційних систем, що використовуються для проведення банківських операцій, зокрема мобільних платежів.

Відповідно до статистики НБУ, у 2024 році спостерігалось 2870 тис. спроб платіжного шахрайства, що на 1% менше за показник 2023 року, при

цьому відбулося 31 незаконна операція на 1 млн. операцій клієнтів; 83% випадків були характерні для операцій в мережі Інтернет, а сума збитків складала орієнтовно 1,1 млрд. грн. (більше на 37% за показник 2023 року). У той же час збитки складали 176 грн. на кожен 1 млн. грн. витрачених коштів клієнтів, а середня сума на одну незаконну операцію складала 4247 грн. (на 39% більше показника 2023 року) [39].

У таблиці 2.6 наведена не повна статистика всіх інцидентів, а задокументовані й підтверджені випадки, які згадуються у офіційних звітах, урядових заявах і міжнародних базах інцидентів.

Таблиця 2.6. Кібератаки на банки України у період 2022-2025 рр.

Рік	Банківські структури	Тип атаки	Короткий опис	Офіційне публічне підтвердження /
2022	ПриватБанк, Ощадбанк	DdoS	Масована атака на онлайн-сервіси, банкомати та мобільні застосунки напередодні повномасштабного вторгнення	CERT-UA, НБУ, міжнародні урядові оцінки
2022	Банківська система (узагальнено)	DdoS / дестабілізація	Банки визначені як критична інфраструктура, одна з ключових цілей кібервійни	CERT-UA, Держспецзв'язку
2023	PUMB, Ощадбанк, Credit Agricole, Universal Bank	DdoS	Координована кампанія проросійської групи NoName057(16), багатоденні атаки	CSIDB, урядові коментарі, ЗМІ
2023	Фінансовий сектор (вкл. Банки)	Різні	30 кіберінцидентів офіційно зафіксовано CERT-UA у фінансовому секторі	CERT-UA / Держспецзв'язку
2024	monobank (Universal Bank)	DdoS	Багатоденна атака, >5,5 млрд шкідливих запитів, перебої в роботі застосунку	Публічні заяви банку, медіа, CERT-UA
2025	Банки (узагальнено)	Кібератаки різних типів	Дані включені у загальну статистику ~6000 інцидентів, без окремої публічної розбивки по банках	

Джерело: складено автором за [26, 72]

Атаки на українські банки тривають з початку повномасштабної російсько-української війни, їхня частота та складність зросли. Так, аналіз даних щодо кібератак в Україні у 2022-2025 роках свідчить про стійку тенденцію збільшення кількості інцидентів, що мають потенційний або

прямий вплив на фінансовий сектор, зокрема на банківські структури. Згідно офіційних даних Держспецзв'язку та CERT-UA, загальна кількість зафіксованих кібератак зросла з приблизно 2 194 інцидентів у 2022 році до близько 5 927 у 2025 році, що свідчить про інтенсивне наростання кіберзагроз в умовах воєнного часу. У 2022 році атаки характеризувалися переважно масовими DdoS-кампаніями, що мали на меті дестабілізацію онлайн-сервісів та порушення доступності банківських послуг. Зокрема, ПриватБанк та Ощадбанк зазнали значних перебоїв у роботі своїх онлайн-ресурсів. У 2023 році було зафіксовано цілеспрямовані атаки на конкретні банки (PUMB, Ощадбанк, Credit Agricole, Universal Bank) з боку проросійської хакерської групи NoName057(16), що підтверджує перехід від масових, некерованих атак до координованих кампаній проти окремих структур. Дані 2024-2025 років свідчать про подальше ускладнення атак та зростання їхньої інтенсивності, що охоплює неоланки. Наприклад, monobank зазнав багатоденних DdoS-атак із обсягом понад 5,5 млрд запитів, що відображає новий рівень загроз для цифрових фінансових платформ. Водночас, варто відмітити, що на фоні зростання кількості атак спостерігається підвищення кіберстійкості банківських структур та активізація регуляторного контролю з боку НБУ, що зменшує ймовірність суттєвих фінансових втрат для клієнтів [26, 72].

На рисунку 2.4 представлено графік тенденцій загальної кількості кібератак в Україні за 2022-2025 роки на основі офіційних даних CERT-UA (це включає всі кіберінциденти – частина з них також могла торкатися й фінансового/банківського сектору).

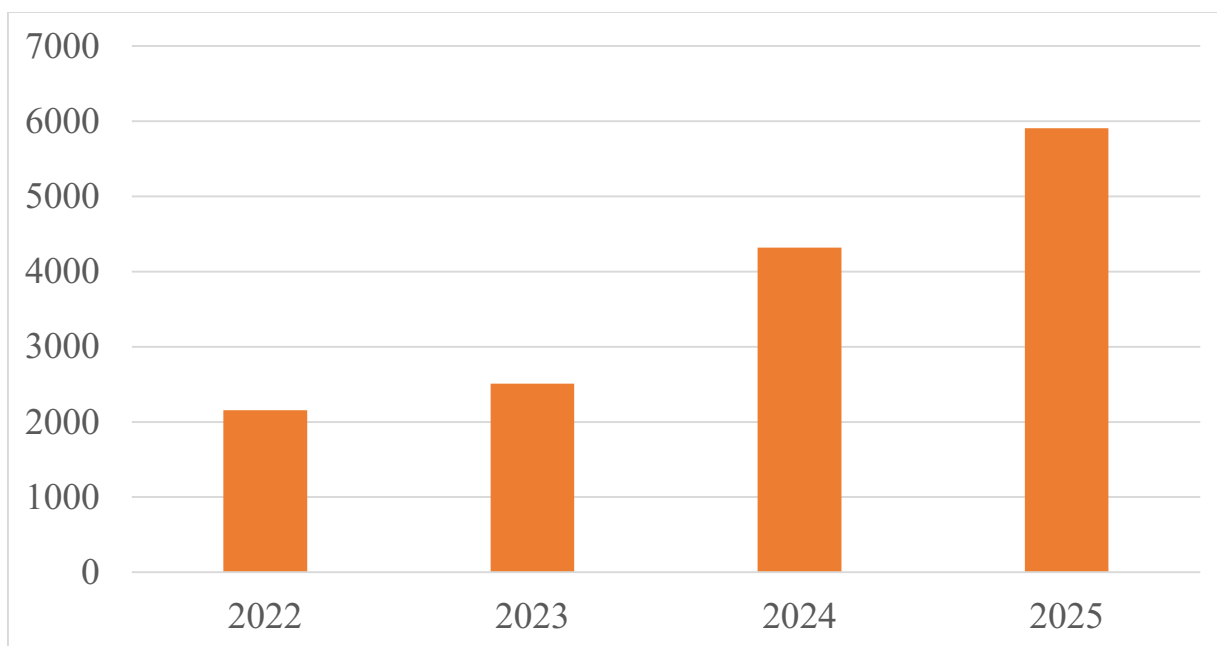

Рис. 2.4. Динаміка загальної кількості кібератак в Україні за 2022-2025 рр.

Джерело: складено автором за [26, 72]

Отже, розвиток кіберзагроз у період 2022-2025 років демонструє, що банківські структури України постійно перебувають у зоні ризику, а ефективна протидія залежить від поєднання технологічних рішень, нормативно-правового регулювання та організаційних заходів. Динаміка атак підтверджує необхідність постійного оновлення систем кібербезпеки та впровадження превентивних механізмів захисту цифрових фінансових сервісів. Сучасні загрози вимагають комплексного підходу, включно з моніторингом DdoS-атаки, фішингових кампаній та потенційного проникнення шкідливого програмного забезпечення.

Міністерство фінансів України забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, зокрема щодо регулювання ринків фінансових послуг, у тому числі цифрових. До основних функцій Міністерства фінансів України належать:

- забезпечення реалізації державної бюджетної, фінансової та боргової політики;
- контроль за дотриманням бюджетного законодавства;
- реалізація єдиної синергії податкової та митної політики;

забезпечення реалізації пріоритетних бюджетних програм та ін. [110].

Отже, Мінфін регулює фінансові ринки, в тому числі ринок банківських послуг, здійснює нагляд за виконанням державного бюджету та контролює використання бюджетних коштів. Однак, із розвитком новітніх фінансових технологій, регулювання цих інструментів потребує більшої чіткості. Наразі відзначається недостатньо розвинута правова база з регулювання таких нововведень, як криптоактиви, що обмежує здатність Мінфіну оперативно і ефективно реагувати на нові виклики. Такі прогалини в законодавстві створюють ризики для фінансової стабільності країни.

Антимонопольний комітет України здійснює контроль за роботою учасників ринків фінансових послуг у межах повноважень, при цьому НБУ проводить державне регулювання фінансових послуг у частині ринків банківських послуг і цифрових послуг, що по'язані з обігом віртуальних активів, а НКЦПФР проводить державне регулювання фінансових послуг у частині ринків капіталів та ринків цифрових послуг, що по'язані з обігом віртуальних активів [120].

Державна служба фінансового моніторингу України здійснює контроль за дотриманням вимог боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, що є критично важливим у контексті цифровізації банківських послуг. Враховуючи швидке зростання популярності криптовалют, ця служба не лише контролює традиційні фінансові операції, а й здійснює нагляд за операціями з цифровими активами. Проте через відсутність чітких законодавчих норм для криптоактивів та інших цифрових активів механізми здійснення регулювання у сфері цифрових фінансів залишаються не достатньо дієвими. Кіберзлочинність і використання криптоактивів для незаконних операцій залишаються серйозною проблемою для контролю з боку цього регулятора.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) здійснює нагляд за ринком цінних паперів і цифрових активів. Однак, знову ж, на сьогодні відсутність чітких норм, які б охоплювали ринок криптоактивів

цифрових активів, ускладнює роботу цього органу. Потреба у створенні прозорого ринку для цифрових активів стає все більш очевидною, але прогалини у нормативно-правових документах та недостатня координація між регуляторами затримує ухвалення необхідних рішень.

На рисунку 2.5 наведено схему інституційного забезпечення державного регулювання розвитку банківських структур України в контексті цифровізації.

Рис. 2.5. Інституційне забезпечення державного регулювання розвитку банківських структур України в контексті цифровізації

Джерело: складено автором

Зміни в нормативно-правовому полі, що відбулися після початку повномасштабного збройного вторгнення РФ на територію України показали, що інституційні механізми регулювання банківських структур стали більш адаптивними до нових викликів. Національний банк України, Держспецзв'язку, Міністерство фінансів України та інші органи активно

змінювали свої регуляції для забезпечення стабільності банківської системи України в умовах правового режиму воєнного стану.

Для повноцінного розвитку банківських структур та послуг, які вони надають, необхідним є удосконалення нормативно-правових документів, які регламентують інституційні механізми державного регулювання з урахуванням інноваційних управлінських технологій, новітніх фінансових інструментів, таких як технологій-блокчейн і криптоактиви, а також забезпечити адаптацію до міжнародних стандартів. Наявність чіткої визначеності дозволить гарантувати стабільність і безпеку фінансових операцій в умовах швидко змінюваного цифрового середовища.

Аналізуючи питання інституційної складової системи державного регулювання розвитку банківських структур, важливим є порівняння діючих регуляторів в Україні з подібними інституціями у країнах, які мають усталене та дієве регулювання цифрових фінансових та банківських послуг, зокрема в Великобританії, Німеччині та Польщі.

Проведемо критичний аналіз таких державних інституцій, як: Financial Conduct Authority (FCA) [176] у Великобританії, Deutsche Bundesbank [156] в Німеччині та Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) [190] в Польщі у контексті регуляторних функцій та механізмів державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг. Порівняльний аналіз відповідних функцій, повноважень та інституційних механізмів державного регулювання дозволить виявити, у тому числі, ключові відмінності в підходах до контролю за цифровими інструментами чи блокчейн-технологіями.

FCA є головним державним органом у Великобританії, що відповідає за нагляд за фінансовими ринками, включаючи цифрові фінансові послуги. Як зазначає Герасимчук О. [2], FCA бере на себе обов'язки з забезпечення прозорості ринку фінансових послуг, захисту прав споживачів та стимулювання конкуренції на ринку фінансових технологій. FCA має чітко визначену стратегію для підтримки впровадження інновацій у фінансові послуги, що включає нагляд за криптовалютами, блокчейн-технологіями та

відкритим банкінгом. Однією з головних функцій FCA є забезпечення відкритого банкінгу, що було започатковано в рамках Директиви PSD2 [156]. За цією директивою, Великобританія стала першою країною, де банки зобов'язані надати стороннім постачальникам послуг доступ до платіжних рахунків клієнтів через програмні інтерфейси (API), що сприяє розвитку нових фінансових послуг.

FCA також адаптує свої регуляції до нових викликів, таких як цифровізація фінансових послуг у контексті глобальних криз. Однак, як зазначає Сидоренко І.А. [128], існують проблеми з моніторингом криптовалютних платформ, оскільки на ринку є багато несанкціонованих платформ, що не відповідають стандартам FCA. В наслідок пандемії COVID-19 та гібридних війн у країнах світу, FCA все частіше змушена реагувати на нові інструменти і фінансові практики, що вимагає постійного оновлення регуляторної бази.

Deutsche Bundesbank [169] – центральний банк Німеччини, який відіграє важливу роль у регулюванні цифрових фінансових послуг і забезпеченні стабільності фінансової системи в країні. Як зазначає Чепурко І. [140], Bundesbank бере участь у розробці політики щодо використання цифрових валют та блокчейн-технологій, підтримує інновації в платіжних системах і фінансових послугах. Bundesbank також співпрацює з фінансовими установами та іншими державними органами для розробки політики цифрових валют, зокрема для впровадження цифрового євро. Ця ініціатива, що є однією з найбільш амбітних у Європі, спрямована на забезпечення ефективності та безпеки цифрових фінансових транзакцій.

Однак, як зазначає Юр'єва А. [142], Німеччина стикається з проблемами інтеграції блокчейн-технологій в традиційні банківські системи, що є наслідком відставання законодавства від швидкого розвитку технологій. Основною проблемою для Bundesbank є необхідність адаптації національного законодавства до швидко змінюваних технологій. На фоні швидкого розвитку фінансових технологій в Німеччині відчувається дефіцит нормативної бази

для криптоактивів і токенів, що ускладнює завдання щодо контролю за їхнім обігом і використанням у фінансових операціях.

Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) є національним органом фінансового нагляду в Польщі [190], відповідальним за регулювання діяльності банків, фінансових установ та інвестиційних ринків. KNF активно працює над інтеграцією цифрових фінансових послуг, включаючи мобільні банківські платформи, криптоактиви та блокчейн. Як зазначає Пальчевський О. [80], KNF активно підтримує розвиток платіжних систем, таких як BLIK, які використовуються для мобільних платежів і є важливим елементом цифрового банкінгу в Польщі. Водночас, KNF здійснює нагляд за криптовалютними біржами, забезпечуючи прозорість їх діяльності і відповідність вимогам фінансової безпеки. KNF також бере участь у регулюванні нових цифрових активів, створюючи законодавчі ініціативи для забезпечення їхньої легальності на фінансових ринках. Як зазначає Шевченко В. [141], Польща стикається з проблемами, що виникають у зв'язку з відсутністю чітких норм для регулювання криптоактивів і цифрових активів. Законодавчі ініціативи, які вводять необхідні норми для цифрових активів, ще не мають достатнього рівня розвитку, що ускладнює впровадження новітніх технологій у банківську сферу.

У таблиці 2.7 представлено порівняння інституційних механізмів державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг у проаналізованих вище країнах: Великобританії, Німеччині та Польщі.

Проведений аналіз фінансових повноважень державних регуляторів та напрямів державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг у Великобританії, Німеччині та Польщі показує, що кожна з цих країн має дієві інституційні структури й відповідні механізми. FCA у Великобританії фокусується на відкритому банкінгу та платіжних системах, Bundesbank в Німеччині активно працює з цифровими валютами та блокчейн-технологіями, а KNF в Польщі забезпечує ефективний нагляд за криптовалютними біржами та мобільними платіжними системами.

Таблиця 2.7. Інституційні механізми державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг у Великобританії, Німеччині та Польщі

Напрями державного регулювання	Державні інституції та механізми регулювання цифрових банківських послуг		
	FCA (Великобританія)	Deutsche Bundesbank (Німеччина)	KNF (Польща)
Основні функції	- Регулювання фінансових ринків, зокрема криптоактивів і мобільних платіжних систем. - Забезпечення прозорості ринку і захисту прав споживачів.	- Регулювання цифрових валют і платіжних систем. - Підтримка стабільності фінансової системи.	- Надання дозволів на діяльність криптовалютних бірж. - Розвиток мобільних платіжних систем.
Регулювання криптовалют	- Здійснює нагляд за криптовалютними платформами та біржами. - Ліцензування криптовалютних компаній для дотримання AML.	- Впровадження правового статусу для криптоактивів і цифрових активів. - Регулювання криптовалютних бірж і платіжних систем на основі блокчейн.	- Регулювання криптовалютних операцій та забезпечення їхнього правового статусу. - Прозорість ринку криптовалют.
Мобільні банківські платформи	- Підтримка інновацій у мобільному банкінгу через відкритий банкінг і API. - Регулювання доступу сторонніх постачальників до даних клієнтів.	- Розвиток мобільних банківських платформ і мобільних платіжних систем через цифрові валюти. - Нагляд за безпекою платіжних систем.	- Впровадження системи BLIK для мобільних платежів. - Забезпечення безпеки та легальності мобільних банківських операцій.
Захист прав споживачів	- Здійснює нагляд за правами споживачів фінансових послуг через регулювання мобільних платформ та криптовалют.	- Використання GDPR для захисту персональних даних у цифрових фінансових системах. - Прозорість і безпека для споживачів при використанні цифрових валют.	- Високий рівень захисту прав споживачів через GDPR. - Забезпечення безпеки фінансових операцій для клієнтів.
Цифрові фінансові інструменти	- Регулювання платіжних систем і їх інтеграції з новими фінансовими технологіями (API).	- Розвиток цифрових валют через Цифровий євро. - Інтеграція блокчейн-технологій у фінансові послуги.	- Регулювання нових цифрових активів, токенів і криптовалютних інструментів. - Забезпечення безпеки та легальності операцій.
Нагляд за цифровими активами	- Ліцензування та контроль за діяльністю криптовалютних компаній та платформ через FCA.	- Системи нагляду за цифровими активами через BaFin (Федеральна фінансова наглядова служба).	- Нагляд за криптовалютними біржами через KNF, підтримка прозорості і безпеки.

Джерело: узагальнено та складено автором

Закон України «Про віртуальні активи» [89], який, як зазначалось у попередньому підрозділі, прийнято у 2022 році, але ще не набрав чинності, не надає прямого трактування криптоактиви. Разом з тим, визначає віртуальний актив як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та

виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав (ст. 1 закону). Виходячи з цього офіційного визначення, можна розуміти криптовалюту як нематеріальне благо, а отже, як віртуальний актив. При продажу криптоактиви як віртуального активу передбачено оподаткування за загальним правилом (18% податку на доходи та 1,5% військового збору).

Для України важливо вивчити та адаптувати кращий практичний досвід цих країн щодо механізмів державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг, особливо в контексті розвитку криптовалют, мобільних платформ і фінансових технологій. Водночас, для підвищення ефективності державного регулювання, в Україні необхідно удосконалити законодавство, з урахуванням розвитку сучасних технологій, створити прозорі і чіткі норми для віртуальних активів та посилити захист прав споживачів у цифровому середовищі.

Особливої уваги заслуговує досвід Сполучених Штатів Америки (США), як провідної країни з розвиненими механізмами державного регулювання розвитку віртуальних (цифрових) активів, включаючи криптоактиви, токени та інші інноваційні фінансові інструменти. У США нагляд за цифровими активами здійснюється через кілька основних регуляторних органів, зокрема Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) [151] і Securities and Exchange Commission (SEC) [214]. Ці державні інституції відіграють головну роль у забезпеченні прозорості та безпеки ринку криптовалют, а також у запобіганні фінансовим злочинам, таким як відмивання грошей та фінансування тероризму.

FinCEN, як бюро Міністерства фінансів США, є одним з основних державних органів, що відповідає за боротьбу з відмиванням грошей (AML) і фінансуванням тероризму (CFT), зокрема у сфері криптовалют. FinCEN має повноваження здійснювати нагляд за фінансовими установами, які працюють

з цифровими активами, такими як криптоактиви та мобільні платіжні системи. FinCEN відповідає за визначення правового статусу криптоактивів за забезпечення того, щоб ці інструменти не використовувалися для злочинних цілей. Важливою частиною діяльності FinCEN є вимога реєстрації для компаній, що працюють з криптовалютами, як Money Services Businesses (MSBs) [202]. Це дозволяє здійснювати моніторинг та контроль за їх діяльністю, запобігаючи використанню цифрових валют для незаконних операцій.

Крім того, FinCEN впроваджує вимоги щодо KYC (Know Your Customer) [151] – процедури ідентифікації клієнтів, що є основним інструментом для запобігання відмиванню грошей і фінансуванню тероризму. Згідно з Bank Secrecy Act (BSA) [151], всі криптовалютні платформи в США зобов'язані виконувати ці вимоги для забезпечення законності своїх операцій.

Попри високий рівень прозорості і безпеки, що забезпечує FinCEN, є ризики того, що наявні регулювання криптовалютних платформ можуть бути недостатніми для контролю за анонімними криптовалютними транзакціями. Як зазначає Лисенко С. [57], FinCEN стикається з труднощами у регулюванні анонімних криптовалют, таких як Monero чи Zcash, що надають високий рівень конфіденційності та ускладнюють процес ідентифікації учасників транзакцій.

SEC (Комісія з цінних паперів і бірж США) є основним державним органом [151], що регулює фондовий ринок США, включаючи операції з цінними паперами та інші фінансові інструменти. Однак, у зв'язку з розвитком цифрових активів, SEC також бере на себе нагляд за цифровими активами, зокрема криптовалютами, що відповідають визначенню цінних паперів. Це стосується таких криптовалют, як Ethereum та Bitcoin, які вважаються цінними паперами за умовами їх первинного випуску або за певними параметрами їхнього використання.

SEC активно працює над визначенням правового статусу криптоактивів їхніх платформ, встановлюючи вимоги для публічних заявок на первинне

розміщення монет (ICO) і надання інформації про криптоактиви на ринку. Важливим є те, що SEC класифікує криптоактиви як цінні папери, що дозволяє їй застосовувати існуюче законодавство щодо фондового ринку до криптовалютних платформ, зокрема у питаннях надання інформації про ринок і захисту інвесторів.

Згідно з документом «The SEC's Framework for 'Investment Contract' Analysis of Digital Assets» [151], SEC визнає, що цифрові активи можуть підпадати під регулювання цінних паперів, якщо вони відповідають певним критеріям, таким як функціональність токенів і спосіб їх використання. Це дозволяє забезпечити захист інвесторів на ринку криптовалют. Однією з основних проблем є те, що SEC не має чіткої стратегії для регулювання всіх видів криптоактивів і токенів. Як зазначає Кравченко Л. [54], через складність у визначенні правового статусу цифрових активів, SEC часто затримує прийняття рішень щодо криптоактивів і токенів, що створює правову невизначеність для інвесторів і платформ.

FinCEN та SEC активно співпрацюють між собою для забезпечення ефективного нагляду за ринком криптоактивів і цифрових активів. FinCEN відповідає за боротьбу з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, а SEC – за регулюванням інвестицій і захистом прав інвесторів. Обидва державні органи працюють разом для забезпечення стабільності ринку цифрових активів, при цьому кожен з них відповідає за свою специфічну сферу: FinCEN контролює відповідність криптовалютних компаній вимогам AML, а SEC – визначає, чи відповідають цифрові активи вимогам для цінних паперів. Співпраця між FinCEN і SEC є важливою, але вимагає подальшого вдосконалення. Як зазначає Ковальчук М.І. [41], існують випадки, коли ці органи не можуть досягти узгодженості щодо класифікації деяких криптовалют, що створює правову невизначеність на ринку і може призвести до затримок у прийнятті важливих управлінських рішень щодо відповідних механізмів державного регулювання.

В таблиці 2.8 узагальнено і представлено основні напрями та механізми державного регулювання розвитку цифрових активів у США інституціями FinCEN і SEC.

Таблиця 2.8. Інституційні механізми державного регулювання розвитку цифрових активів у США

Напрями державного регулювання	Державні інституції США та механізми регулювання розвитку цифрових активів	
	FinCEN (Financial Crimes Enforcement Network) [151]	SEC (Securities and Exchange Commission) [214]
Основні функції	- Боротьба з відмиванням грошей (AML) та фінансуванням тероризму (CFT). - Моніторинг криптовалютних компаній і платформ.	- Регулювання фондових ринків та цифрових активів, що є цінними паперами. - Захист прав інвесторів на ринку криптовалют.
Регулювання криптовалют	- Контроль за криптовалютними компаніями та платформами через вимоги AML. - Реєстрація компаній як Money Services Businesses (MSBs).	- Визначення статусу криптоактивів як «цінних паперів». - Регулювання первинних розміщень криптоактивів(ICO).
Захист прав споживачів	- Впровадження вимог KYC для захисту клієнтів і запобігання фінансовим злочинам.	- Надання інформації для інвесторів та забезпечення прозорості на ринку криптовалют.
Нагляд за криптовалютними біржами	- Моніторинг та контроль за діяльністю криптовалютних бірж.	- Контроль за публічними компаніями, що випускають цифрові активи.
Взаємодія з іншими органами	- Співпраця з іншими регуляторами, такими як SEC, для забезпечення законності криптовалютних операцій.	- Співпраця з FinCEN для забезпечення фінансової прозорості та захисту прав інвесторів.

Джерело: узагальнено та складено

Отже, регулювання цифрових активів у США здійснюють два основні державні органи – FinCEN та SEC, кожен з яких має свою специфічну роль та повноваження у забезпеченні безпеки та прозорості на ринку криптовалют. FinCEN відповідає за боротьбу з відмиванням грошей і забезпечення прозорості криптовалютних операцій, тоді як SEC – за регулювання криптовалют, що підпадають під визначення цінних паперів.

Однак, між ними існують певні розбіжності в підходах реалізації повноважень, що створює юридичну невизначеність і може вплинути на ефективність державного регулювання.

Для України досвід FinCEN та SEC є важливим орієнтиром у створенні дієвих інституційних механізмів державного регулювання розвитку криптоактивів і віртуальних (цифрових) активів. Україні слід запровадити чітке регулювання криптовалют, створити належну інституційну систему моніторингу і боротьби з фінансовими злочинами в цій сфері, а також забезпечити прозорість ринку для інвесторів.

2.3. Порівняльний аналіз основних компонентів організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур в умовах цифровізації

В Україні комплекс механізмів державного регулювання розвитку банківських структур має на меті забезпечення безпеки, прозорості та стабільності банківської діяльності, зокрема в умовах цифровізації. Зростання популярності мобільного банкінгу, віртуальних (цифрових) активів та інших новітніх фінансових інструментів вимагає від регуляторів своєчасного реагування та вдосконалення існуючих механізмів. Вони мають забезпечити не лише стабільність банківської системи, а й створити сприятливі умови для розвитку нових фінансових технологій, одночасно зберігаючи контроль за фінансовими ризиками.

Система державного регулювання розвитку банківських структур в Україні включає відповідні органи державної влади, що працюють та взаємодіють у межах своєї компетенції, які проаналізовано у підрозділі 2.2., та відповідні регуляторні механізми й інструменти. Сьогодні, наріла нагальна необхідність удосконалення існуючих механізмів державного регулювання у контексті підвищення їхньої ефективності й дієвості в умовах економічних та технологічних змін.

Основні організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківської системи в Україні містять ключові елементи, що взаємодіють між собою для забезпечення належного функціонування банківських структур. В першу чергу, роль центрального регулятора має Національний банк України (НБУ), здійснюючи нагляд за діяльністю банків, встановлюючи нормативи та вимоги для банківських структур [132]. Водночас НБУ є основним органом, що визначає політику у сфері кредитування, обігу готівкових коштів, а також здійснює контроль за стійкістю фінансових установ. Разом з тим, варто відзначити, що НБУ не завжди здатний оперативно реагувати на зміни, що виникають в умовах цифровізації. Нові фінансові інструменти, зокрема криптоактиви та платіжні системи, не завжди підпадають під чітке регулювання, що створює правову невизначеність на ринку. Організаційно-правові механізми потребують удосконалення задля швидкої адаптації до технологічних змін.

Розглянемо основні виклики для діючих організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації:

1. Невизначеність правового статусу нових фінансових інструментів. Зокрема, поняття критовалюти відсутнє і єдиним способом, на нашу думку, його правового тлумачення на сьогодні є прирівняння до віртуального активу, поняття якого вже регламентовано Законом України «Про віртуальні активи» [98] (офіційне визначення цього поняття вже надавалось у підрозділі 2.1. дисертаційного розслідування). Сучасне законодавство щодо критовалют, зокрема, не введено в дію Закон України «Про віртуальні активи». В Україні немає чіткої регуляції криптоактивів і блокчейн-технологій. Зростання популярності криптоактивів на фінансовому ринку потребує термінового прийняття законодавчих ініціатив, які б визначали їхній правовий статус, регулювали діяльність критовалютних платформ і бірж, а також забезпечували прозорість ринку. Проблеми, які виникають у зв'язку з відсутністю правових норм для критовалют, обмежують потенціал

фінансового ринку. Важливим є те, що Законом України «Про платіжні послуги» [115] визначено поняття і цифрових грошей як електронної форми грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк України (ст. 1 закону). Тому прирівняння широкого поняття криптоактиви до юридично регламентованого в Україні «цифрові гроші» не буде коректним. На відміну від більшості економічно розвинених країн, де існують чіткі закони, що регулюють ці інструменти, в Україні досі відсутні організаційно-правові механізми їх державного регулювання. Це створює прогалини, які негативно впливають на розвиток банківських структур в Україні в умовах цифровізації.

2. Слабка координація між державними регуляторами. В Україні створена та функціонує система органів державної влади, що здійснюють регулювання банківської діяльності (проаналізовано у підрозділі 2.2. дисертаційного дослідження), однак їх організаційна взаємодія не є достатньо скоординованою і дієвою. Як зазначають Кравченко Л. [55] та Сидоренко І. [128], слабкий рівень координації між НБУ, Міністерством фінансів та іншими органами у питаннях цифрових фінансових інструментів призводить до затримок у прийнятті важливих управлінських рішень. Основною проблемою координації діяльності існуючих державних інституцій є закритість транспарентності їх оперативної діяльності, що в умовах обмеженого часу не дозволяє ефективно проводити обмін інформацією про сумнівні операції з віртуальними активами.

3. Проблеми кібербезпеки. У зв'язку з розвитком цифрових банківських послуг значно збільшується ризик кіберзлочинів (рис. 2.6). Багато банківських платформ, мобільних додатків і криптовалютних бірж не відповідають міжнародним стандартам кібербезпеки. У цьому контексті посилення вимог до кіберзахисту є важливим механізмом державного регулювання розвитку банківських структур і їх діяльності в Україні. Відсутність чіткої регуляції у сфері кібербезпеки та недостатній рівень координації між державними регуляторами з цих питань можуть призвести до збільшення кіберзагроз для користувачів банківських послуг.

Рис.2.6. Структура кібератак на банківську систему України в загальній системі кібератак, %

Джерело: складено автором за [79]

Структура кібератак на банківську систему України в загальній системі кібератак (рис. 2.6.) вказує на не надто значну частку, проте стратегічну в економічній площині за наслідками статистику загроз кібератак на сектори, зокрема, на банківський сектор України.

4. Потреба в коригуванні правил використання цифрових активів, зокрема, криптоактивів для публічних управлінців, державних службовців і посадових осіб органів публічної влади України. У рамках виконання процедур з фінансового моніторингу банки володіють інформацією про статус клієнтів, у той же час мала увага приділяється питанню оцінки ризику використання близьких родичів чи пов'язаних осіб публічних управлінців, державних службовців і посадових осіб органів публічної влади України до операцій з віртуальними активами та криптовалютою. Як приклад, наведемо

динаміку декларування криптоактивів посадовцями органів публічної влади України за 2020-2024 роки (рисунок 2.7).

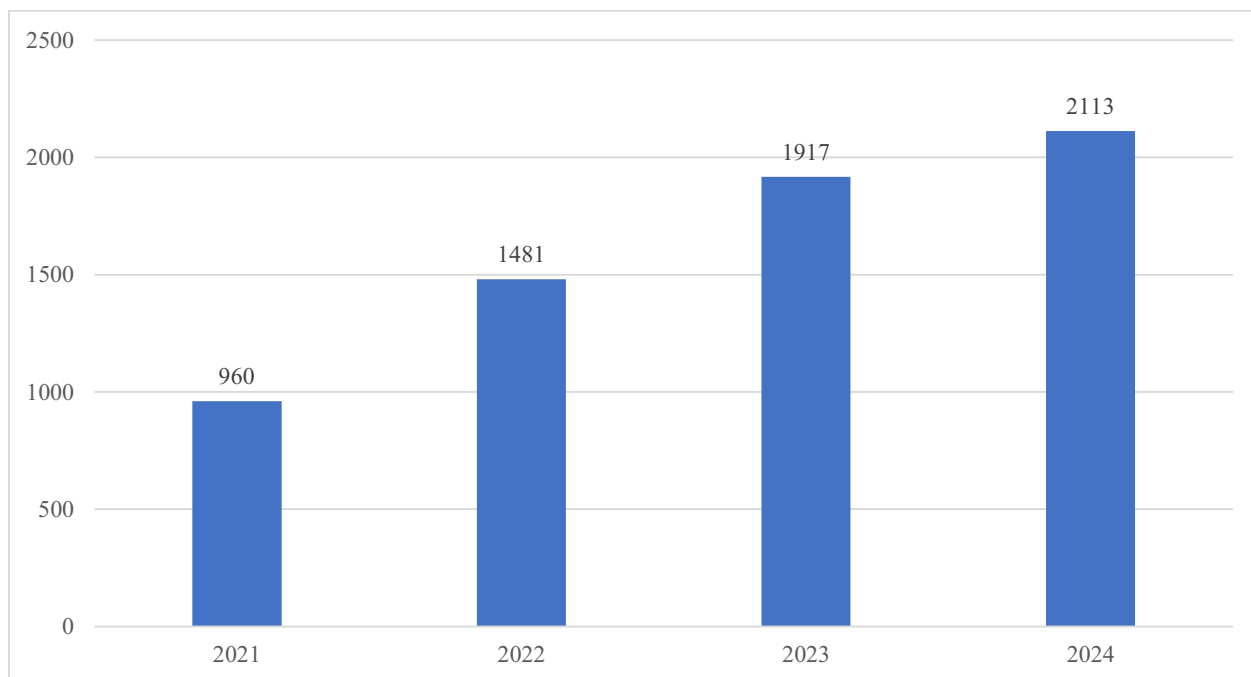

Рис. 2.7. Динаміка декларування криптоактивів посадовцями органів публічної влади України за 2021-2024 рр., од. [70]

Джерело: складено автором

Динаміка декларування криптоактивів посадовцями органів публічної влади України за період 2021-2024 років вказує на значне зростання рівня транспарентності операцій з віртуальними активами, зокрема, серед публічного сектору.

Водночас, організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур в Україні потребують значних удосконалень задля забезпечення стабільності, надійності та розвитку цифрових банківських послуг. Вагомою проблемою є відсутність чітких уніфікованих правових механізмів для регулювання криптоактивів і новітніх фінансових інструментів, слабка координація між державними регуляторами та недоліки в організаційних механізмах взаємодії, а також недостатньо розроблені механізми кібербезпеки і захисту прав споживачів цифрових банківських послуг. Необхідно розробити уніфіковані механізми контролю за мобільними

банківськими платформами і забезпечити чітке державне регулювання віртуальних (цифрових) активів, що допоможе створити прозорий і безпечний ринок фінансових послуг в Україні.

Цифровізація фінансових і банківських, у тому числі, послуг є невід'ємною частиною глобальних економічних змін, що суттєво впливає на структуру фінансових ринків, а також на підходи до регулювання та контролю у банківському секторі. В Україні цей процес набуває особливої актуальності у зв'язку з розвитком мобільного банкінгу, криптовалют, блокчейн-технологій та електронних платіжних систем. Разом з тим, цифровізація вимагає внесення суттєвих змін до нормативно-правових документів у контексті посилення безпекових механізмів, прозорості і стабільності фінансових послуг, а також кореляції вимог міжнародних стандартів із національним законодавством.

Вивчення взаємозв'язку між організацією впровадження цифрових інструментів та відповідністю чинним правовим вимогам є важливим для визначення рівня готовності державної регуляторної системи України до викликів, які постають перед банківською системою за сучасних умов. Цифровізація банківських послуг в Україні стала важливою складовою розвитку банківської системи. Зокрема, мобільний банкінг, онлайн-платежі, електронні гаманці, а також криптоактиви і блокчейн-технології змінили традиційні підходи до надання банківських послуг. В Україні вже кілька років поспіль спостерігається тенденція до значного зростання використання мобільних додатків для банківських операцій. Такі фінансові інструменти, як мобільні платіжні системи Apple Pay, Google Pay, а також інтернет-банкінг стали стандартами для українських споживачів.

Згідно з дослідженням Герасимчука О. [2], використання мобільних платформ і цифрових платіжних систем значно підвищило доступність фінансових послуг для широкого кола громадян, а також сприяло розвитку фінансових технологій в Україні (рисунок 2.8). Проте, разом із зростанням популярності цифрових фінансових послуг, з'явилися нові виклики для

законодавства і регулювання. Частка Інтернет-платежів у загальній структурі платежів в Україні за останні роки зросла орієнтовно на 10%.

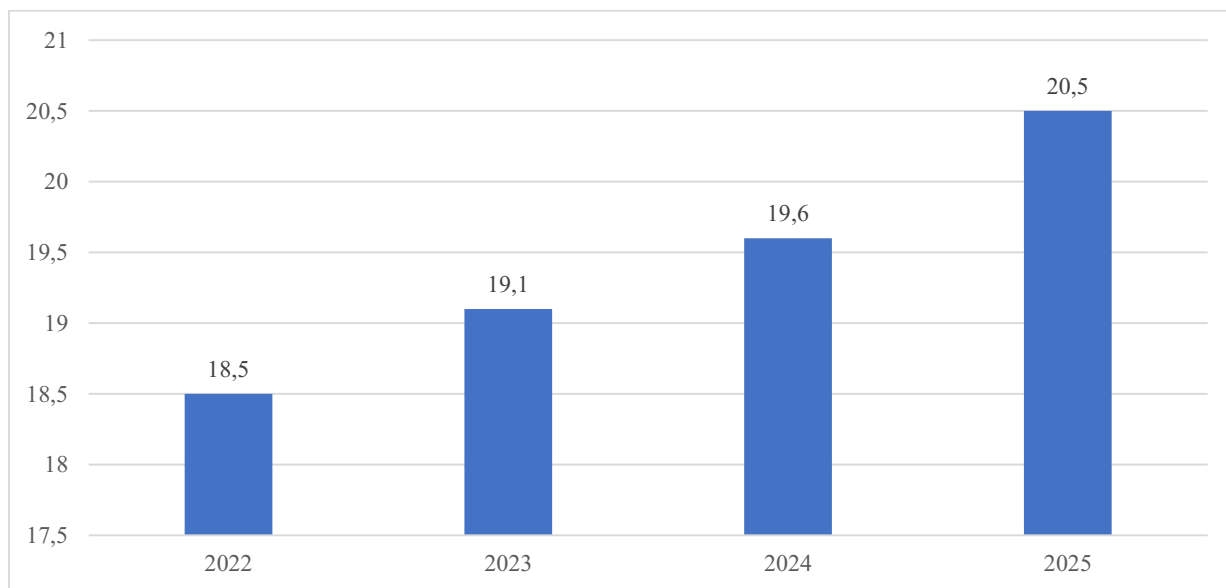

Рис. 2.8. Частка Інтернет-платежів у загальній структурі платежів в Україні, %

Джерело: побудовано автором за [129]

З 2022 року у зв'язку із обмежувальними заходами правового режиму воєнного стану та певними змінами в методології НБУ не публікує щорічну статистику поділу транзакцій за типами в повному обсязі. Але загальна тенденція високої частки безготівкових транзакцій зберігається.

Цифровізація банківських послуг включає низку змін у банківських процесах і продуктах. Одним із таких нововведень є блокчейн-технології, які забезпечують прозорість і безпеку транзакцій, а також створюють можливості для розвитку нових фінансових інструментів, таких як криптоактиви. Водночас, як вже зазначалось, їх впровадження та використання потребує розроблення чітких організаційно-правових механізмів регулювання їх обігу й запобігання незаконним фінансовим операціям. З розвитком цифрових банківських послуг і продуктів в Україні зростає потреба у невідкладному приведенні до відповідності з міжнародними стандартами й вимогами національних норм у контексті захисту прав споживачів. Одним з основних

завдань державного регулювання банківської системи є удосконалення організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур й інноваційних технологій та інструментів, як криптоактиви, інтернет банкінг, система електронних платежів тощо.

Згідно з дослідженням Кравченка Л. [54], на сьогодні в Україні є низка нормативно-правових документів, які частково регулюють цифрові банківські послуги, зокрема Закон України «Про банки і банківську діяльність» [89] та ні. Однак вони не повністю охоплюють нові цифрові фінансові інструменти, такі як криптоактиви, а також не мають чітких норм, що визначають правовий статус цифрових активів. В результаті виникають правові прогалини, які ускладнюють регулювання цифрових банківських послуг.

Основними елементами організаційно-правових механізмів регулювання розвитку банківських структур і цифрових послуг є Закони України «Про банки і банківську діяльність» [89], «Про платіжні послуги» [115], «Про віртуальні активи» [98] «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [121] та ін., які визначають загальні правила та порядок операцій з різновидами віртуальних активів. Разом з тим, для забезпечення їх відповідності міжнародним стандартам, необхідно до них внести відповідні зміни, також прийняти додаткові нормативно-правові документи, все гармонізувати та уніфікувати.

Цифровізація банківських послуг вимагає гнучкості в організаційно-правових механізмах державного регулювання, оскільки технології розвиваються значно швидше, ніж законодавство. Цей розрив між темпами розвитку цифрових фінансових технологій і оновленням нормативно-правової бази є одним із головних викликів для регулювання цифрових фінансових послуг в Україні.

Одним із важливих аспектів є необхідність створення дієвої правової бази для розвитку відкритого банкінгу [82]. У розвинених країнах світу, таких як Великобританія та країни ЄС, вже прийнято ряд законів, що забезпечують прозорість та доступ сторонніх постачальників послуг до банківських даних

через програмні інтерфейси (API). В Україні цей процес перебуває на етапі становлення, тому вже зараз необхідно створити чіткі організаційно-правові механізми регулювання відносин між банками, фінансовими установами та сторонніми постачальниками. Відкритий банкінг – це безпечний та структурований обмін даними між надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунку (ASPSP) та сторонніми надавачами платіжних послуг (PISP/AISP) через спеціалізовані інтерфейси (API). Цей обмін здійснюється за згодою користувача з метою надання користувачу нефінансових платіжних послуг: послуги з надання відомостей з рахунків (баланс, історія операцій) та послуги з ініціювання платіжної операції. Суб'єктами взаємовідносин у відкритому банкінгу є: користувач; надавач платіжних послуг з обслуговування рахунку (ASPSP); сторонні надавачі платіжних послуг (PISP, AISP); технологічний оператор платіжних послуг [12].

На сьогодні в Україні відсутній спеціальний закон про відкритий банкінг, натомість, різні аспекти правового регулювання відкритого банкінгу розпорошені у низці нормативно-правових документів: Законі України «Про платіжні послуги» [115], Положенні про відкритий банкінг в Україні [87], Порядку авторизації діяльності надавачів нефінансових платіжних послуг у межах відкритого банкінгу [85], Положенні про використання електронних довірчих послуг у відкритому банкінгу [89], Положенні про порядок страхування відповідальності надавачів нефінансових платіжних послуг перед користувачами та надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків [90], Положенні про вимоги до системи управління ризиками надавача нефінансових платіжних послуг [91], Положенні про автентифікацію та застосування посиленої автентифікації на платіжному ринку [92], Положення про захист інформації та кіберзахист учасниками платіжного ринку [93].

На рисунку 2.9. наведено алгоритм роботи відкритого банкінгу в Україні.

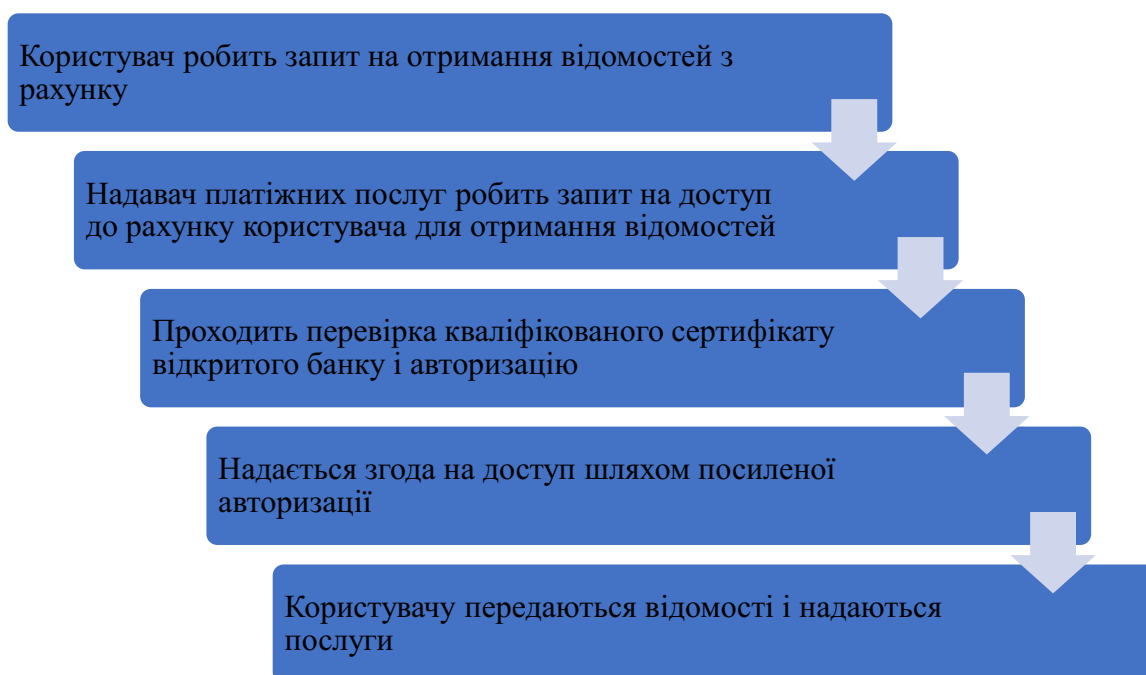

Рис. 2.9. Алгоритм роботи відкритого банкінгу в Україні

Джерело: складено автором за [87, 12]

Отже, попри поступове формування нормативної бази у сфері відкритого банкінгу, в Україні все ще існує низка проблем, що стримують його повноцінний розвиток та ефективне впровадження. Насамперед однією з ключових проблем є відсутність спеціального комплексного закону про відкритий банкінг, що призводить до фрагментарності правового регулювання. Норми, які визначають функціонування відкритого банкінгу, містяться у різних нормативно-правових документах, здебільшого підзаконних, що ускладнює їх практичне застосування, створює правову невизначеність для учасників ринку та підвищує регуляторне навантаження на надавачів платіжних послуг.

Крім того, проблемним залишається питання технічної стандартизації та уніфікації API-інтерфейсів, що є необхідною умовою ефективної взаємодії між банківськими структурами та сторонніми постачальниками платіжних послуг. Недостатній рівень узгодженості технічних рішень може ускладнювати інтеграцію фінтех-компаній до банківської інфраструктури та стримувати розвиток інноваційних платіжних сервісів. Ще однією важливою

проблемою є забезпечення належного рівня захисту персональних даних, кібербезпеки та довіри користувачів до механізмів обміну фінансовою інформацією. Попри наявність окремих вимог щодо автентифікації, кіберзахисту та управління ризиками, їх практична реалізація потребує подальшого вдосконалення, зокрема з урахуванням європейського досвіду та стандартів. Також викликом для розвитку відкритого банкінгу є недостатній рівень поінформованості користувачів і учасників ринку про можливості та переваги відкритого банкінгу, а також необхідність формування ефективної взаємодії між державними регуляторними органами, банківськими структурами та фінтех-компаніями.

Подальший розвиток відкритого банкінгу в Україні потребує систематизації та уніфікації нормативно-правового регулювання, удосконалення інституційних механізмів державного регулювання, посилення технічних стандартів та механізмів захисту даних, що сприятиме розвитку інноваційних банківських послуг, підвищення рівня довіри учасників ринку й інтеграції платіжних систем до європейського фінансового простору.

Крім того, як вже наголошувалось, в Україні до цього часу не існує чітких норм для регулювання цифрових валют. У деяких країнах криптоактиви вже визнаються платіжними засобами, однак в Україні криптоактиви досі не мають юридичного статусу. Це створює низку проблем для банків, які бажають працювати з такими активами, а також для клієнтів, бажаючих інвестувати в криптоактиви чи використовувати їх для розрахунків. У Законі України «Про платіжні послуги» [115] на даний час не врегульовані питання щодо розвитку криптовалюти.

Важливим напрямом є розробка дієвих механізмів захисту прав споживачів цифрових банківських послуг. Цифровізація фінансових послуг потребує посилення захисту персональних даних клієнтів, оскільки на цифрових платформах зберігається велика кількість конфіденційної інформації. В Україні необхідно чітко визначити вимоги до захисту даних у мобільних банківських платформах і цифрових платіжних системах, що

дозволить забезпечити відповідність вимогам міжнародних стандартів, таких як GDPR (Загальний регламент захисту даних Європейського Союзу). На основі проведеного у підрозділі 2.1. аналізу низки нормативно-правових документів, слід відзначити, що існують операційні ризики проведення операцій з віртуальними (цифровими) активами в Україні.

Однією з основних проблем у зв'язку з цифровізацією банківських послуг є недостатня відповідність організаційно-правових механізмів їх регулювання міжнародним стандартам, таким як GDPR [31] та PSD2 [156]. На відміну від ЄС, де регулювання цифрових банківських послуг є частиною загальної фінансової політики, в Україні існують певні прогалини в нормативно-правовому та інституційному забезпеченні, що ускладнює інтеграцію новітніх фінансових інструментів. Зокрема, GDPR, який є основним стандартом для захисту персональних даних у Європі, ще не має повної імплементації в Україні. Це означає, що українські банківські структури, які працюють з відповідними платіжними системами та віртуальними активами, можуть стикатися з проблемами повноцінного захисту даних клієнтів. Хоча в Україні офіційне визначення криптоактиви відсутнє, її можна тлумачити як віртуальний актив і проводити відповідні операції купівлі-продажу чи обміну. Разом з тим, криптовалюта не є офіційним платіжним засобом в Україні і не прирівнюється до грошей, а використовується переважно як інвестиційний актив. Так, Закон України «Про віртуальні активи» [89] визначає поняття віртуальний актив, встановлює правила діяльності постачальників послуг, пов'язаних з ним, передбачає державне регулювання. Однак повноцінне застосування закону залежить від внесення змін до податкового законодавства та запуску організаційно-правових механізмів їх державного регулювання, які ще формуються, а повноцінний і чітко врегульований ринок віртуальних активів перебуває на етапі розвитку.

Окрім того, на міжнародному рівні активно впроваджується Директива PSD2 [156] щодо відкритого банкінгу. В Україні на сьогоднішній день немає

повноцінної адаптації законодавства до цієї директиви, що суттєво гальмує розвитку цифрових банківських послуг, оскільки багато банківських структур не можуть надати стороннім постачальникам послуг доступ до платіжних рахунків клієнтів через API.

Цифровізація вимагає постійного оновлення законодавчої бази для забезпечення безпеки, прозорості та стабільності ринку фінансових послуг. В Україні існує потреба невідкладної адаптації законодавства до новітніх технологій та інструментів, таких як: криптовалюта, блокчейн та Інтернет-банкінг, система електронних платежів, штучний інтелект, фінтех та ін., що дозволить виробити і запровадити дієві організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур України в умовах цифровізації. Важливо, щоб законодавство відповідало міжнародним стандартам, таким як GDPR і PSD2, що сприятиме інтеграції України в глобальну економіку і підвищенню конкурентоспроможності національної фінансової системи.

Враховуючи швидкий розвиток інноваційних технологій і зростаючі вимоги до банківських структур, ефективність регулювання цифрових банківських послуг потребує постійного вдосконалення та комплексного підходу. Це включає створення сприятливих умов для розвитку інноваційних фінансових технологій та інструментів, одночасно з посиленням нагляду за їх безпекою та відповідністю національним і міжнародним стандартам. Таким чином, удосконалення механізмів державного регулювання є ключовим фактором для забезпечення стабільності фінансової і банківської систем, зокрема, в умовах цифровізації. Важливою метою є досягнення балансу державного регулювання в контексті підтримки й стимулювання розвитку інноваційних технологій та інструментів у системі банківських послуг і захистом прав споживачів, безпеки транзакцій і забезпечення стабільності. Тому створення дієвих механізмів державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг є важливим етапом розвитку банківської системи України. З метою удосконалення організаційно-правових механізмів

державного регулювання розвитку банківських структур та цифрових банківських послуг, слід проаналізувати та оцінити їх дієвість в інших економічно розвинених країнах, таких як Німеччина, Франція та США, що вже мають значний досвід у регулюванні відповідних фінансових інновацій. Це дозволить виявити ключові відмінності та подібності в механізмах регулювання цифрових банківських послуг, зокрема криптовалют, електронних платіжних систем, блокчейн-технологій та інших новітніх інструментів.

В Україні органи державної влади, що регулюють діяльність банківських структур та надання ними цифрових банківських послуг – це НБУ, Міністерство фінансів України, НКЦПФР, Мінцифри та ін. державні органи, що здійснюють нагляд за фінансовим сектором та цифровізацією. Чинна нормативно-правова база України з регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації є не достатньо повною та узгодженою. Констатується відсутність чіткого регулювання криптоактивів як віртуальних активів, що створює труднощі для структур, які бажають працювати з такими інструментами. Законодавство має бути гнучким і здатним до швидкої адаптації, щоб відповідати новим викликам і технологіям, таким як криптоактиви, мобільні платіжні системи, токени та інші фінансові інновації.

Німеччина є однією з лідерів у регулюванні фінансових інновацій в Європі. Одним з ключових аспектів її правової структури є регулювання криптоактивів і блокчейн-технологій через Федеральну фінансову наглядову службу BaFin [148]. Це державний орган, що відповідає за забезпечення стабільності фінансового сектору, включаючи нагляд за криптовалютними біржами та фінансовими технологіями. Зокрема, BaFin вимагає від криптовалютних компаній дотримання вимог щодо захисту споживачів, а також відповідності до норм боротьби з відмиванням грошей (AML) [148].

Окрім того, Німеччина є однією з перших країн, що дозволила банкам зберігати і продавати криптоактиви, створивши правову основу для їхнього обігу. Закон про цифрові активи (ZAG) [174], прийнятий у 2020 році, надає

чіткі норми для використання криптоактивів у фінансовій сфері, що дозволяє банкам впроваджувати нові послуги, пов'язані з криптовалютами. Проте є певні труднощі у інтеграції новітніх фінансових інструментів у традиційні фінансові системи, і це потребує постійного оновлення регуляторної бази. Як зазначає Чепурко І. [140], хоча Німеччина має значний досвід у регулюванні криптовалют, швидкий розвиток блокчейн-технологій ставить під питання наявні регуляції, що можуть бути недостатніми для забезпечення повної безпеки і прозорості на фінансових ринках.

Франція є одним із лідерів Європи у регулюванні фінансових інновацій, особливо в контексті криптоактивів та мобільних платіжних систем. У 2019 році Франція впровадила Закон RAMP [174], який включає спеціальні положення для криптоактивів первинних пропозицій монет (ICO). Закон забезпечує правовий статус для криптовалютних компаній, що надають послуги на фінансовому ринку. *Autorité des Marchés Financiers* (AMF) (Французька комісія з фінансових ринків) [148] має наглядову роль і визначає, чи відповідають криптовалютні компанії вимогам щодо захисту інвесторів.

Закон RAMP також сприяє розвитку блокчейн-технологій через створення сприятливого правового середовища для стартапів у фінансовій сфері. Франція активно підтримує фінансові інновації та створює умови для розширення використання криптоактивів блокчейну в різних секторах економіки [32]. Проте, як зазначає Шевченко В. [141], Франція, незважаючи на успішну інтеграцію нових технологій, стикається з проблемами в забезпеченні повного контролю за криптовалютами, зокрема щодо їх використання в нелегальних фінансових операціях. Проблеми, що виникають у зв'язку з відсутністю чітких норм для регулювання анонімних криптовалют, є важливим викликом для французької правової системи.

США мають одні з найбільш розвинених правових структур для регулювання цифрових активів. Основними державними регуляторами є *Securities and Exchange Commission* (SEC) [214] та *Financial Crimes*

Enforcement Network (FinCEN) [151]. SEC займається регулюванням криптовалют, які підпадають під визначення цінних паперів, і активно працює над створенням чіткої правової бази для інвестування в криптоактиви та інші цифрові активи. FinCEN зосереджений на боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, забезпечуючи нагляд за криптовалютними платформами і компаніями. Крім того, США є однією з країн, де AML (Anti-Money Laundering) стандарти поширюються на всі криптовалютні операції, що забезпечує прозорість ринку.

Однак, система в США має певні проблеми, пов'язані з різними підходами до регулювання криптовалют. Як зазначає Кравченко І. [51], відсутність єдиного підходу до визначення криптоактивів як фінансових інструментів, а також правові колізії між різними агентствами, що регулюють ринок, створюють певну невизначеність і ускладнюють роботу як для компаній, так і для інвесторів. У вигляді таблиці проведемо порівняння інституційних та нормативно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації в Україні, Німеччині, Франції та США (таблиця 2.9.).

Варто зазначити, що інституційні та нормативно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації Німеччини, Франції та США є більш розвиненими, ніж в Україні з чітко визначеним регулюванням криптовалют, блокчейн-технологій і мобільних платіжних систем. У Німеччині та Франції вже існують спеціальні закони, що регулюють криптоактиви, в той час як в Україні цей процес перебуває на стадії розроблення, узгодження, потребує адаптації українського законодавства до міжнародних стандартів та, власне, прийняття. США мають детальні регуляторні акти, однак достатньо розпорошені, і відсутність єдиного підходу створює певні проблеми для інвесторів й криптовалютних компаній.

Таблиця 2.9. Інституційні та нормативно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур в контексті цифровізації (Україна, Німеччина, Франція, США)

Напрями державного регулювання розвитку цифрових фінансових технологій та інструментів у банківських структурах	Україна	Німеччина	Франція	США
Основний державний регулятор	НБУ, Міністерство фінансів України, НКЦПФР, Держфінмоніторинг, інші органи	BaFin (Федеральна фінансова наглядова служба)	AMF (Французька комісія з фінансових ринків)	SEC (Комісія з цінних паперів) і FinCEN (Фінансова мережа боротьби з фінансовими злочинами)
Криптоактиви та блокчейн	Закон України «Про віртуальні активи» (ще не введений в дію) [89]. Відсутність чіткої регуляції криптовалют, необхідність створення правової бази для їх обігу	Легалізація криптовалют, створення закону для цифрових активів (ZAG) [174], регулювання через BaFin [148]	Закон RACRE для регулювання криптовалют, ICO і блокчейн-технологій [32]	Регулювання через SEC для цінних паперів, нагляд за криптовалютними біржами через FinCEN [151]
Мобільний банкінг	Обмежене регулювання мобільних банківських платформ, потреба в посиленій безпеці	Високий рівень розвитку мобільних банківських платформ через інтеграцію цифрових валют	Прогресивні законодавчі ініціативи для мобільного банкінгу, акцент на захист прав споживачів	Великі можливості для мобільних банківських платформ, регулювання через FINRA і SEC
Захист прав споживачів	Проблеми з регулюванням цифрових активів, потреба в адаптації до міжнародних стандартів	Прозорість і захист споживачів через вимоги GDPR, посилений контроль за криптовалютними платформами	Захист прав інвесторів через RACRE, вимоги до інформаційної прозорості та відповідності криптовалютним платформам	Прозорість ринку через FINRA, захист прав інвесторів і контроль за криптовалютами через SEC
Технології блокчейн і криптоактиви	Відсутність чіткої регуляції, необхідність створення нового законодавства для цифрових активів	Прогресивне регулювання криптоактивів і блокчейн-технологій, включаючи запуск цифрового євро	Легалізація криптовалютних операцій та ICO через закон RACRE, підтримка блокчейн-стартапів	SEC регулює обіг цифрових активів як цінних паперів, підтримка нових блокчейн ініціатив через регулювання

Джерело: узагальнено та складено автором

Аналіз державного регулювання банківських структур у контексті цифровізації, що застосовуються у проаналізованих країнах, може стати корисними для України при удосконаленні відповідних механізмів державного регулювання розвитку банківських структур та цифрових банківських послуг. В Україні необхідно прискорити процеси удосконалення

регулювання криптоактивів і інших новітніх фінансових інструментів, створюючи чітку правову основу для їх обігу та узгоджене інституційне середовище

Одним із основних завдань для удосконалення інституційних механізмів державного регулювання є створення єдиного органу для нагляду за цифровими банківськими послугами, що дозволить максимально стандартизувати вимоги до порядку випуску та проведення цифрових операцій в країні. В Україні низка органів виконують функції державного регулювання та нагляду за окремими аспектами цифрових банківських послуг, а саме: НБУ (контролює банки та фінансові установи), Мінфін відповідає за загальну фінансову політику, НКЦПФР наглядає за ринком цінних паперів і цифрових активів, в Мінцифри відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації фінансового сектору та ін. Таке розподілене регулювання створює певну фрагментацію і ускладнює оперативне реагування на швидко змінювані технології у сфері фінансів, зокрема криптоактиви, мобільні платіжні системи і блокчейн-технології. Для вирішення цієї проблеми пропонується створення центрального органу виконавчої влади – Національної служби регулювання цифрових фінансових послуг, що буде відповідати за контроль за усіма цифровими інструментами, включаючи криптоактиви, токени, мобільні банківські платформи та інші фінансові інновації. Така служба може функціонувати або в структурі Міністерства фінансів України або ж як окремий орган. На нашу думку, єдиний регулятор цифрових фінансових послуг забезпечить:

1. Централізований контроль за усіма цифровими фінансовими інструментами.
2. Координацію між різними державними органами для забезпечення єдиного підходу до регулювання.
3. Чітке визначення правового статусу нових інструментів на фінансовому ринку.

Такий центральний орган виконавчої влади буде уповноважений щодо реалізації механізмів регулювання діяльності криптовалютних бірж, мобільних платіжних систем і блокчейн-платформ, що дозволить забезпечити прозорість і безпеку фінансових операцій.

З огляду на швидкий розвиток фінансових технологій і зростаючу популярність криптовалют, доцільним є удосконалення вітчизняного законодавства на предмет розробки дієвих механізмів державного регулювання відповідно нових вимог, викликів і умов. Цифрові фінансові інструменти, такі як криптоактиви, мобільні платіжні системи та блокчейн-технології, потребують чіткої правової регуляції, яка визначатиме правила їхнього обігу, використання та забезпечення безпеки транзакцій.

Важливими кроками для досягнення зазначеної мети є внесення змін до Законів України «Про банки і банківську діяльність» [89] та інших профільних нормативних актів, які б включали чітке визначення правового статусу криптоактивів та мобільних платіжних систем, зокрема, відповідно до вимог Закону України «Про віртуальні активи» [98]. У разі внесення відповідних змін і доповнень до нормативно-правових документів, що регулюють зазначені фінансові технології й інструменти, а також їхнє наскрізне узгодження між собою, створяться і відпрацюються чіткі правила та алгоритми їхнього обігу, забезпечення належного контролю і безпеки.

Орім того, необхідно оновити Закон України «Про захист персональних даних» [102] у контексті забезпечення належного захисту даних клієнтів у цифрових фінансових операціях. Особлива увага має бути приділена мобільним банківським платформам, на яких зберігається значна кількість персональних і фінансових даних. Такі зміни дозволять:

1. Забезпечити правову визначеність для цифрових активів і платіжних систем.
2. Сприяти розвитку нових фінансових інструментів, таких як криптоактиви, мобільні платіжні системи, і підтримати інновації.

3. Запобігти потенційним фінансовим ризикам і захистити права споживачів. З розвитком цифрових фінансових послуг зростає кількість кіберзагроз, пов'язаних з використанням мобільних банківських платформ, криптовалютних бірж та інших цифрових платіжних систем. Кібербезпека є одним із основних аспектів, які потребують уваги з боку регуляторів. Задача полягає в удосконаленні правових механізмів, які б чітко регулювали вимоги до забезпечення безпеки для цифрових фінансових операцій, а також підвищення захисту персональних даних клієнтів.

Пропонується у структурі Міністерства фінансів України створити Національний центр кібербезпеки фінансових установ, що буде відповідальним за забезпечення безпеки цифрових транзакцій, захист даних клієнтів і боротьбу з шахрайством у фінансовому секторі. Це дозволить здійснювати контроль за виконанням вимог кібербезпеки на всіх етапах обробки цифрових фінансових операцій, від ініціювання транзакції до її завершення.

До повноважень Національного центру кібербезпеки фінансових послуг відносимуться:

1. Визначення стандартів для криптовалютних бірж і мобільних платіжних платформ щодо захисту від шахрайства.
2. Оцінку ризиків для фінансових установ і мобільних банківських платформ.
3. Впровадження інструментів для моніторингу кіберзагроз і забезпечення своєчасної реакції.

Вважаємо, що такі заходи підвищать рівень довіри до цифрових банківських послуг серед споживачів і забезпечать захист від фінансових і репутаційних втрат для банківських структур та інших фінансових установ.

Одним із головних напрямів удосконалення механізмів державного регулювання цифрових банківських послуг є забезпечення прозорості та доступності фінансових послуг для всіх верств населення. Мобільні банківські платформи, електронні платежі та інші цифрові фінансові інструменти мають

зробити фінансові послуги більш доступними для різних людей, включаючи малозабезпечених та людей з особливими потребами, а також у віддалених чи прифронтових регіонах, де стаціонарні відділення не функціонують з об'єктивних причин.

Пропонується розробити стратегію підтримки фінансової інклюзії через цифрові канали, яка включатиме наступні елементи:

1. Стимулювання використання мобільних банківських додатків для здійснення платежів і фінансових операцій, що дозволить охопити віддалені чи прифронтові регіони.

2. Підвищення фінансової грамотності через цифрові платформи, що дасть можливість населенню використовувати новітні фінансові інструменти, мінімізуючи ризики, пов'язані з шахрайством або некомпетентними операціями.

3. Підтримка стартапів та технологічних компаній, які розробляють інноваційні фінансові інструменти для широкого загалу.

Така ініціатива дозволить знизити фінансові бар'єри та створить належні умови для розвитку цифрових банківських послуг у віддалених і проблемних регіонах країни для усіх категорій населення.

У таблиці наведено ключові напрями удосконалення державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг (таблиця 2.10.).

Останнім, але не менш важливим напрямом удосконалення організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур є створення спільних робочих груп державних регуляторів з банками. Такі групи мають бути відповідальні за моніторинг нових технологій та оперативну адаптацію регуляторної бази до швидко змінюваних умов. Державні регулятори повинні тісно співпрацювати з банківськими структурами і фінансовими установами задля вироблення спільних стандартів та дієвих механізмів щодо забезпечення безпеки, доступності та прозорості фінансових послуг, у тому числі цифрових банківських послуг.

Таблиця 2.10. Напрями удосконалення державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг в Україні

Напрями державного регулювання	Опис заходів	Переваги та очікувані результати
Єдиний регулятор для цифрових фінансових послуг	Створення єдиного органу для регулювання криптовалют, мобільних платформ і блокчейн-технологій.	- Централізований контроль. - Зменшення дублювання функцій. - Забезпечення єдиної правової основи.
Адаптація законодавства до новітніх технологій	Оновлення існуючої законодавчої бази для забезпечення чітких норм щодо криптоактивів і мобільних платіжних систем.	- Швидка адаптація до нових інструментів. - Чітке визначення правового статусу нових фінансових інструментів.
Посилення кібербезпеки	Створення спеціалізованого органу для нагляду за безпекою цифрових фінансових транзакцій і захисту даних.	- Зниження рівня кіберзагроз. - Підвищення довіри до цифрових фінансових послуг.
Інклюзивність фінансової системи	Розвиток мобільних банківських платформ для забезпечення доступу до фінансових послуг різним категоріям громадян.	- Збільшення доступності фінансових послуг. - Підвищення фінансової інклюзії.
Співпраця між регуляторами та фінансовими установами	Створення робочих груп для моніторингу технологічних змін і розробки нових стандартів.	- Швидка адаптація до нових технологій. - Зменшення правової невизначеності.

Джерело: розроблено автором

Завданнями таких робочих груп вбачається:

1. Забезпечення ефективного обміну інформацією між банківськими структурами та державними регуляторами.
2. Розробка і впровадження нових стандартів для мобільних платіжних систем, криптоактивів та інших фінансових інструментів та дієвих механізмів регулювання їх розвитку.
3. Моніторинг ринку фінансових/банківських послуг і оперативне реагування на нові технологічні виклики.

Такі заходи дозволять забезпечити гнучкість і ефективність організаційних і правових механізмів державного регулювання, зменшити

правову невизначеність, фрагментарність, розпорошеність та сприяти розвитку інновацій.

Запропоновані напрями удосконалення державного регулювання розвитку цифрових банківських послуг в Україні базуються на таких ключових механізмах: створенні єдиного регулятора для цифрових фінансових послуг, адаптації законодавства до новітніх технологій, посиленні кібербезпеки, забезпеченні фінансової інклюзії і розвитку співпраці між регуляторами та банківськими структурами й фінансовими установами. Ці кроки дозволять створити стабільну і прозору систему для цифрових банківських послуг, що забезпечить як захист прав споживачів, так і розвиток інновацій в Україні.

Висновки до розділу 2

Напрями удосконалення організаційно-правових механізмів державного регулювання банківських структур, запропоновані в цьому розділі, орієнтовані на забезпечення стабільності та розвитку банківської системи України в умовах цифровізації. Їх компоненти включають: створення єдиного регулятора цифрових фінансових послуг, адаптацію законодавства до новітніх технологій, посилення кібербезпеки, забезпечення фінансової інклюзії та розвитку співпраці між регуляторами і фінансовими установами. Шляхом такої взаємодії поліпшиться система державного регулювання розвитку новітніх фінансових інструментів і технологій у банківській діяльності.

Для цілісного розуміння об'єкта публічного управління в умовах цифровізації доцільно розмежувати суміжні поняття, що відображають різні аспекти функціонування банківської системи. У дисертації запропоновано наступний понятійний ряд. Банківська послуга визначається як вид фінансової послуги, що надається банком у межах банківської діяльності в інтересах клієнта і на визначених умовах. На відміну від послуги як функціональної форми взаємодії між банком і клієнтом, банківський продукт є

стандартизованою пропозицією банку щодо надання однієї банківської послуги або комплексу взаємопов'язаних банківських послуг на попередньо визначених умовах.

У цифровому середовищі наведені категорії набувають специфічних ознак. Цифрова банківська послуга є формою надання банківської послуги через електронні канали взаємодії, інформаційно-комунікаційні системи, механізми електронної ідентифікації та автентифікації, автоматизовану обробку даних, цифрові інтерфейси і, за наявності відповідної нормативної підстави, спеціалізовані інтерфейси відкритого банкінгу. Відповідно цифровий банківський продукт є стандартизованою пропозицією однієї цифрової банківської послуги або комплексу взаємопов'язаних цифрових банківських послуг через цифрові канали взаємодії. Запропонований понятійний ряд дає змогу розмежувати інституційний рівень функціонування банківської системи, функціональну форму реалізації банківської діяльності, стандартизовану форму її ринкової пропозиції та цифрові модифікації цих форм.

Створення єдиного органу для регулювання цифрових фінансових послуг дозволить централізувати контроль і зменшити дублювання функцій між існуючими регуляторами, що сприятиме більш чітким і ефективним правилам для фінансових установ, які працюють з цифровими активами. Водночас така структура дозволить уникнути правової невизначеності, що наразі є проблемою для українських банків, зокрема у частині регулювання криптовалют, мобільних платіжних систем і блокчейн-технологій.

Одним із основних аспектів удосконалення організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур є адаптація законодавства до нових фінансових інструментів. З огляду на швидкий розвиток фінансових технологій, в Україні необхідно створити гнучку правову основу, яка дозволить оперативно реагувати на нові виклики. Важливою частиною цього процесу є визначення правового статусу криптоактивів та блокчейн-

технологій, що дасть можливість фінансовим установам і інвесторам працювати в легальному і безпечному середовищі.

Посилення кібербезпеки є ключовим елементом цієї моделі, оскільки з розвитком цифрових фінансових послуг збільшується і кількість кіберзагроз. В Україні необхідно створити спеціалізовану структуру, відповідальну за захист цифрових транзакцій, що дозволить знизити рівень фінансових ризиків, забезпечити конфіденційність даних клієнтів та запобігти шахрайству в цифровому середовищі.

Не менш важливою є стратегія забезпечення фінансової інклюзії, яка передбачає розвиток мобільних банківських платформ і забезпечення доступу до фінансових послуг для малозабезпечених і віддалених груп населення. Створення таких умов допоможе покращити доступ до фінансових послуг та сприяти економічній стабільності, особливо в умовах економічних і соціальних викликів.

Розвиток співпраці між регуляторами і фінансовими установами є ще одним важливим елементом моделі. Спільні робочі групи, що складатимуться з представників державних органів і фінансових установ, зможуть оперативно реагувати на нові технологічні виклики, вдосконалювати нормативно-правові акти та забезпечувати координацію між різними регуляторами. Це дозволить створити більш ефективну і стабільну регуляторну структуру, що відповідає потребам цифровізації фінансових послуг.

Загалом, модель підвищення ефективності регулювання цифрових банківських послуг, запропонована в цьому розділі, дає змогу не лише забезпечити безпеку і прозорість фінансових транзакцій, але й стимулювати розвиток інновацій в банківському секторі України. Вона сприятиме покращенню доступності фінансових послуг, захисту прав споживачів і впровадженню нових технологій, що, в свою чергу, забезпечить підвищення конкурентоспроможності українського фінансового сектору на міжнародному рівні.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

3.1. Адаптація провідного світового досвіду державного регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації в Україні

Сучасний розвиток банківських структур у світі неможливий без активної цифровізації, яка охоплює як технологічну трансформацію внутрішніх процесів, так і зміну підходів до регулювання фінансових послуг. У цьому контексті закордонний досвід державного регулювання розвитку цифровізації у банківських структурах є особливо цінним для України. Аналіз практик розвинених країн дозволяє виділити дієві механізми регулювання, інноваційні технології та інструменти, методи забезпечення кібербезпеки та інтеграції цифрових фінансових продуктів у національну економіку, які є доцільними у контексті їх адаптації в українські терени.

Досвід країн Європейського Союзу, Великобританії, США, та провідних азійських держав (Сінгапур, Південна Корея, Японія) демонструє широкий спектр підходів до регуляції цифрового банкінгу: від нормативної гармонізації та впровадження спеціальних законів до створення технологічних «пісочниць», стимулювання розвитку fintech-компаній та інтеграції цифрових валют центральних банків. Ці практики показують, що успішна цифровізація банківських структур неможлива без комплексного підходу, який враховує одночасно інституційний, нормативно-правовий, організаційний та технологічний рівні.

Державне регулювання розвитку банківських структур у країнах Європейського Союзу здійснюється на основі спеціальних регуляторних актів, які поєднують вимоги до інноваційності, безпеки та захисту даних. Для

України, яка має амбітну мету інтегрувати власну фінансову систему до європейського простору, особливо важливим є критичний аналіз цих документів. У процесі адаптації кращих зарубіжних практик, важливо враховувати вдалі вітчизняні напрацювання та певну специфіку. Банківський сектор України вирізняється надзвичайно високим рівнем цифровізації (прикладом є застосунок «Дія» та цифрова екосистема найбільших банків, зокрема Monobank та Приват24, які часто випереджають європейські аналоги за зручністю та швидкістю впровадження технологій). Водночас, національне законодавство значною мірою відстає від реалій технологічного розвитку, створюючи дисбаланс між фактичним рівнем цифровізації та правовим середовищем.

Директива PSD2 [156] стала символом відкритого банкінгу в ЄС, проте її запровадження показало суперечності між прагненням до конкурентності та готовністю банків до радикальних змін. Європейські банки, особливо великі універсальні інституції, на практиці намагалися затримати відкриття API для фінтех-компаній, створюючи технічні бар'єри. У результаті темпи розвитку open banking виявилися нерівномірними: у Великій Британії та Нідерландах ринок отримав потужний поштовх, тоді як у країнах Східної Європи – Румунії, Болгарії, Польщі – процес відбувався значно повільніше. Українська ситуація у цьому контексті виглядає парадоксальною: не маючи спеціальної директиви, українські банки добровільно створюють мультибанківські платформи, активно інтегрують сервіси з фінтех-сектором та пропонують клієнтам персоналізовані цифрові рішення. Це свідчить, що у сфері відкритого банкінгу українська практика подекуди випереджає європейську нормативну модель регулювання даного ринку.

Регламент GDPR [31], який мав забезпечити захист персональних даних, виявився неоднозначним за наслідками. З одного боку, він підвищив рівень довіри споживачів і запровадив прозорі механізми контролю над використанням інформації. З іншого – він значно ускладнив роботу банків з великими масивами даних, зробивши використання алгоритмів штучного

інтелекту й аналітики поведінки клієнтів надмірно зарегульованим. Українська банківська система у цьому сенсі функціонує у більш гнучкому середовищі, де діють норми Закону України «Про захист персональних даних» [102], однак вони містять менш жорсткі механізми контролю, в порівнянні з європейськими. Це породжує амбівалентну ситуацію: з одного боку, банки отримують простір для розвитку інноваційних сервісів, які базуються на великих даних; з іншого – відсутність чітких гарантій конфіденційності створює ризик зловживань і підриває довіру клієнтів. Тобто, якщо ЄС обмежує інновації заради захисту приватності, то в Україні ситуація зворотна – надмірна інноваційність відбувається за рахунок недостатнього рівня правових гарантій.

Найновішим елементом європейського регулювання є DORA [165] – акт, що уніфікує вимоги до кіберстійкості фінансового сектору. У ЄС він сприймається як необхідна відповідь на зростання кількості кібератак, але критики вказують на надмірність вимог для невеликих банків, які не мають достатніх фінансових ресурсів. Для України досвід DORA має особливе значення, адже у воєнний час банківська система постійно перебуває під тиском російських кібератак. На відміну від ЄС, де основний акцент зроблено на уніфікації правил і довгостроковому тестуванні, українські банки змушені працювати у режимі постійного «цифрового фронту». Це стимулює оперативне впровадження технологій кіберзахисту, інколи навіть без належного нормативного забезпечення. Таким чином, якщо для ЄС DORA є нормативним орієнтиром, то для України ключовим викликом є формування механізмів оперативного реагування, які б поєднували правове регулювання та фактичний досвід відбиття реальних кібератак.

Узагальнюючи досвід, можна зробити висновок, що Європейський Союз вибудовує складну й багаторівневу модель цифрової трансформації банківського сектору, де перевага віддається стабільності та захисту клієнта навіть ціною зменшення швидкості інновацій. Україна ж, навпаки, демонструє феномен «надшвидкої адаптації»: високий рівень ІТ-сектору та готовність

банків до цифровізації дозволяють створювати продукти, які перевищують за зручністю багато європейських аналогів, але відсутність адекватного законодавства робить цей процес вразливим до ризиків. Важливим завданням є не просте копіювання європейських регламентів, а їхнє критичне переосмислення та адаптація до українських реалій (табл.3.1).

Таблиця 3.1. Порівняння регуляторних практик ЄС і України у сфері цифровізації банківських структур

Акт/Підхід	ЄС	Україна	Критичний висновок
PSD2 [156] (відкритий банкінг)	Формалізовані вимоги, примусовий доступ до API, нерівномірне впровадження.	Відсутність спеціального закону, але добровільне впровадження open banking окремими банками (Monobank, Приват24).	Українська практика більш гнучка і швидка, але нестабільна через відсутність правового підґрунтя.
GDPR [31] (захист персональних даних)	Жорсткі вимоги, штрафи, обмеження big data та AI.	Законодавство м'яке, контроль слабкий, банки активно використовують аналітику клієнтів.	В ЄС інновації стримує регулювання, в Україні – їх стимулює слабкість регулювання, але зростають ризики зловживань.
DORA [165] (кіберстійкість)	Уніфіковані правила, акцент на тестування, високі витрати для малих банків.	Постійний вплив кібератак, адаптація відбувається швидко, але без системного законодавчого забезпечення.	Україна фактично живе у режимі «польового тестування», тоді як ЄС працює на превентивність і формалізацію.

Джерело: узагальнено та складено автором

Таким чином, досвід ЄС є важливим дороговказом, проте його механічне копіювання не принесе результатів для України. Натомість доцільно поєднати європейські підходи з уже існуючою практикою швидкої цифровізації українських банків, використавши сильні сторони національного ІТ-сектору. Саме ця комбінація дозволить сформувати унікальну модель

державного регулювання, яка відповідатиме і європейським стандартам, і потребам внутрішнього ринку.

У цьому контексті логічним є подальший аналіз практик впровадження інновацій у банківський сектор, серед яких ключову роль відіграють концепції відкритого банкінгу та регуляторні пісочниці (Sandbox-моделі), що стали одним із найпомітніших інструментів європейської фінансової політики останніх років. У сучасних умовах цифрової економіки трансформація банківського сектору відбувається не лише завдяки нормативним змінам, але й через масштабне впровадження інноваційних інструментів, які змінюють саму логіку фінансової взаємодії між банками, клієнтами та державними регуляторами. Серед найпомітніших напрямів таких змін виступають концепції Open Banking та Sandbox-моделі регулювання, які вже отримали широке поширення у країнах Європейського Союзу, Великій Британії та деяких інших юрисдикціях.

Якщо на початкових етапах цифровізації банки фокусувалися переважно на автоматизації операцій та розвитку дистанційних каналів обслуговування, то впровадження Open Banking і Sandbox стало новою якісною фазою. Її сутність полягає у тому, що банк перестає бути єдиним власником клієнтських даних та монополістом у доступі до фінансової інформації. Водночас регуляторні органи створюють умови для безпечного тестування нових продуктів і сервісів у спеціально організованих «пісочницях». Це забезпечує баланс між захистом споживача та стимулюванням інновацій.

Яскравим прикладом успішного розвитку Open Banking є Велика Британія, де ще у 2018 році стартував обов'язковий механізм відкритого доступу до рахунків клієнтів через API. У ЄС цей процес реалізується у рамках директиви PSD2 [156], яка зобов'язала банки відкривати доступ до платіжної інфраструктури для ліцензованих третіх сторін. Результатом стало виникнення нових бізнес-моделей, серед яких сервіси персональних фінансових менеджерів, агрегатори рахунків, кредитні маркетплейси та цифрові гаманці.

В Україні Open Banking перебуває на стадії нормативно-правового розвитку. Національний банк України у 2023 році затвердив Концепцію впровадження відкритого банкінгу [49], що визначає напрями розвитку, дорожню карту та ключові вимоги до впровадження в Україні відкритого банкінгу (Open Banking), орієнтуючись на європейський досвід, а в 2025 році затвердив Положення про відкритий банкінг в Україні [87]. Позитивною рисою українського контексту є те, що країна має один із найпотужніших ІТ-секторів у Східній Європі, а банківські продукти вже демонструють високий рівень цифровізації (зокрема завдяки платформі «Дія», екосистемі monobank та іншим фінтех-ініціативам). Проте без надійного законодавчого підґрунтя та гармонізації з європейськими нормами розвиток Open Banking в Україні має фрагментарний характер.

Іншим важливим інструментом цифровізації банківських систем стали Sandbox-моделі. Ідея полягає в тому, щоб фінтех-компанії, стартапи та банки могли тестувати інноваційні продукти в контрольованому середовищі під наглядом регулятора без ризику порушення чинного законодавства. У Великій Британії регулятор FCA запустив першу таку «пісочницю» ще у 2016 році, і вона швидко довела свою ефективність: понад 80% проєктів, що пройшли через Sandbox, згодом були комерціалізовані [123]. У ЄС аналогічні механізми впроваджуються у рамках національних регуляторів, а також на рівні Європейського банківського управління.

НБУ ще у 2020 році анонсував створення «регуляторної пісочниці», а в 2023 році Правління Національного банку України затвердило Положення про регуляторну платформу для тестування послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг, платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях [100]. Варто зазначити, що у 2025 році Міністерство цифрової трансформації України та Український фонд стартапів затвердили запуск Sandbox – експериментального проєкту, що дає змогу стартапам у сферах штучного інтелекту та блокчейну тестувати, вдосконалювати й масштабувати свої продукти з фаховою підтримкою держави [135]. Програма спрямована

на створення сприятливого середовища для розвитку інновацій в умовах невизначеного законодавства, і це, безперечно, важливий крок у побудові цифрової екосистеми, у якій технології працюють на економіку, безпеку та конкурентоспроможність держави. Разом з тим, в Україні Sandbox поки що функціонує у досить вузькому форматі, оскільки його повноцінне розгортання обмежується певною недосконалістю нормативної бази та низькою готовністю регуляторних структур до швидкого прийняття інновацій. На відміну від ЄС, де Sandbox виступає як механізм прискорення інтеграції інновацій у правове поле, в Україні він має переважно експериментальний характер. Для ілюстрації відмінностей у підходах ЄС і України до впровадження Open Banking та Sandbox наведемо порівняльну таблицю (табл.3.2).

Таблиця 3.2. Порівняння підходів ЄС і України до впровадження Open Banking та Sandbox

Показник	ЄС (приклади Великої Британії, Німеччини, Франції)	Україна
Нормативна база	PSD2 [156], GDPR [31], національні закони	Концепція НБУ впровадження відкритого банкінгу, адаптація окремих норм Положення про Систему BankID Національного банку України [88,]
Відкритий банкінг	Обов'язковий доступ через API, контроль безпеки	Добровільні пілотні проекти, відсутність єдиних стандартів
Sandbox-моделі	Широко застосовуються, високий рівень успішних кейсів	Експериментальний характер, обмежене коло учасників
Інноваційні продукти	Агрегатори, PFM-сервіси, цифрові гаманці, маркетплейси	Monobank, «Дія», локальні фінтех-рішення
Рівень інтеграції з ринком ЄС	Високий, підтримка ЄЦБ та ЕВА	Частковий, залежить від гармонізації з ЄС

Джерело: складено автором

Важливим аспектом, який відрізняє Україну від країн ЄС, є не лише рівень правового забезпечення, але й ступінь довіри між банками, клієнтами та державними інституціями. У ЄС концепція Open Banking базується на припущенні, що клієнти охоче ділитимуться своїми даними, оскільки вони захищені регуляторними актами на кшталт GDPR [31]. В Україні ж рівень довіри до державних і банківських інституцій традиційно нижчий, що гальмує поширення практик відкритого обміну даними. З іншого боку, український ІТ-сектор, будучи гнучким і високотехнологічним, здатний швидше інтегруватися з європейськими практиками за умови створення відповідної правової бази.

Критично оцінюючи ситуацію, слід наголосити, що надмірна швидкість цифровізації без адекватного законодавчого забезпечення може створити ризики для фінансової стабільності та захисту прав споживачів. У той час як у ЄС Sandbox виконує роль захисного буфера, в Україні існує небезпека використання інноваційних продуктів у неконтрольованих умовах, що може призвести до фінансових зловживань. Поступове впровадження Open Banking та розвиток Sandbox в Україні потребують гармонізації з європейськими стандартами, зокрема інтеграції з вимогами PSD2 [156], GDPR [31] та майбутньою регуляцією DORA [165]. Це дозволить не лише створити безпечне середовище для інновацій, а й забезпечить їхню сумісність із фінансовою екосистемою ЄС.

Таким чином, міжнародний досвід демонструє, що поєднання механізмів Open Banking і Sandbox може стати потужним драйвером цифрової трансформації банківських структур. Для України це водночас виклик і можливість, оскільки наявність високого рівня цифрових фінансових продуктів свідчить про готовність ринку, але саме нормативно-правова база залишається стримувальним фактором.

Розвиток цифрових технологій у банківському секторі Європейського Союзу ставить перед Європейським центральним банком (ЄЦБ) принципово нові завдання. Якщо ще десять років тому його основною функцією була

монетарна політика та забезпечення стабільності євро, то сьогодні спектр компетенцій значно розширився. ЄЦБ виступає не лише як регулятор і наглядач, але й як координатор цифрових процесів, що охоплюють платіжну інфраструктуру, кібербезпеку, інтеграцію фінтеху та розробку цифрового євро.

Роль ЄЦБ у цифровізації визначається тим, що фінансова інтеграція ЄС не може бути ефективною без уніфікованих стандартів і правил. Країни-члени ЄС мають різні підходи до регулювання, рівень розвитку фінансових ринків і технічних інновацій, тому саме наднаціональний орган виступає центром гармонізації. На відміну від України, де цифровізація банківських структур відбувається переважно під керівництвом Національного банку України та Міністерства цифрової трансформації України, у ЄС цей процес має багаторівневу координацію, де ЄЦБ відіграє провідну роль у забезпеченні єдиної архітектури.

Одним із ключових напрямів діяльності ЄЦБ є створення стандартів для платіжної інфраструктури. Система TARGET Instant Payment Settlement (TIPS) [214], запроваджена у 2018 році, стала прикладом того, як ЄЦБ може не лише регулювати, але й виступати безпосереднім провайдером інноваційних рішень. Вона забезпечує миттєві платежі у режимі 24/7 на всій території єврозони, що стимулює фінансову інтеграцію та створює конкурентне середовище для банків. Водночас ця система стала базою для подальшого розвитку концепції цифрового євро.

Критичним аспектом у діяльності ЄЦБ є управління ризиками цифровізації. В умовах, коли фінансові установи дедалі більше залежать від ІТ-інфраструктури, ризики кіберзагроз зростають у геометричній прогресії. Відповіддю на ці виклики стало впровадження в ЄС Digital Operational Resilience Act (DORA) [165], у розробці якого ЄЦБ брав активну участь. Цей акт встановлює жорсткі вимоги до кіберстійкості банків та фінансових компаній. Для України досвід DORA є особливо цінним, оскільки наш

банківський сектор активно впроваджує цифрові сервіси, але не має комплексної законодавчої рамки з кіберстійкості.

Ще одним стратегічним напрямом є робота ЄЦБ над проєктом цифрового євро. Йдеться не лише про технологічну інновацію, а й про спробу утримати фінансовий суверенітет ЄС у конкуренції з глобальними гравцями – США, Китаєм та приватними корпораціями, які розробляють власні цифрові валюти чи платіжні системи. У цьому аспекті критики зазначають, що ЄЦБ діє повільніше, ніж, наприклад, Народний банк Китаю з його цифровим юанем. Проте, більш обережний підхід ЄЦБ пояснюється необхідністю врахування інтересів усіх держав-членів та забезпечення стабільності фінансової системи.

Важливою є також взаємодія ЄЦБ із фінтех-сектором. ЄЦБ традиційно вважається більш консервативним регулятором, порівняно з національними органами, але під тиском ринку змушений був змінювати підхід. Сьогодні ЄЦБ активно підтримує механізм відкритого банкінгу, координує діяльність національних регуляторів щодо Sandbox-проєктів та виступає ініціатором гармонізації API-стандартів для банківських операцій. Це дозволяє уникати «цифрової фрагментації», яка могла б зруйнувати єдиний фінансовий простір.

Україна, попри значні досягнення у цифрових фінансових сервісах, не має наднаціонального координатора на кшталт ЄЦБ. НБУ виконує функції регулятора і частково новатора, але у питаннях міжнародної інтеграції він змушений адаптуватися до вже створених європейських стандартів. Це означає, що українські банківські структури швидше наслідують практики ЄС, ніж формують власні. Водночас гнучкість українського ІТ-сектору створює можливості для того, щоб певні локальні інновації навіть випереджали європейські (наприклад, мобільні банківські застосунки чи інтеграція фінансових сервісів у «Дію»). Проте без узгодженості з ЄЦБ подальший розвиток українського банківського сектору неможливо розглядати як повністю інтегрований у європейський. З метою порівняння розглянемо основні сфери координації ЄЦБ у цифровізації та стан їх реалізації в Україні (табл.3.3).

Аналіз таблиці демонструє, що ЄЦБ у процесі цифровізації виступає системним координатором, який поєднує монетарну політику, регуляторну діяльність та інноваційні ініціативи. В Україні ці функції розподілені між різними структурами, що знижує ефективність і гальмує інтеграцію у європейський простір.

Таблиця 3.3. Основні сфери координації ЄЦБ у цифровізації та стан їх реалізації в Україні

Сфера координації	ЄЦБ (ЄС)	Україна
Платіжна інфраструктура	TARGET2, TIPS – єдина платформа для миттєвих платежів	Система електронних платежів НБУ, інтеграція з SEPA відсутня
Кіберстійкість	DORA [165] – єдиний акт з операційної цифрової стійкості	Фрагментарне регулювання, відсутність єдиного акту
Відкритий банкінг	Гармонізовані API, PSD2, підтримка ЄЦБ	Пілотні проєкти НБУ, відсутність єдиного стандарту
Цифрова валюта	Проєкт цифрового євро у стадії тестування	Дослідження НБУ щодо e-hryvnia (дослідження, пілотні експерименти)
Координація з фінтехом	Sandbox та стандартизація API на рівні ЄС	Обмежена регуляторна «пісочниця», локальні рішення

Джерело: складено автором

З критичної точки зору, діяльність ЄЦБ не позбавлена суперечностей. По-перше, надмірна бюрократизація процесів часто уповільнює впровадження інновацій. По-друге, намагання узгодити інтереси всіх держав-членів призводить до компромісних рішень, які не завжди відповідають потребам найбільш розвинених економік країн ЄС. По-третє, залежність від політичних чинників (наприклад, дискусії щодо цифрового євро у Німеччині та Франції) створює ризики відставання від США чи Китаю. Проте попри ці недоліки, роль ЄЦБ залишається ключовою у формуванні загальноєвропейської цифрової фінансової екосистеми.

Для України важливим завданням є не лише адаптація законодавства під стандарти ЄС, але й активна участь у діалозі з ЄЦБ. Це дозволить

гармонізувати національні інновації з європейськими вимогами та забезпечити доступ українських банків до єдиного фінансового простору. Європейський досвід державного регулювання цифровізаційного розвитку банківських структур демонструє комплексний підхід, де провідну роль відіграють наднаціональні інститути, зокрема ЄЦБ. Координація на рівні ЄС дозволяє забезпечити уніфікацію стандартів, посилити кіберстійкість, підтримати розвиток інновацій та зберегти фінансовий суверенітет. Для України цей досвід є не лише орієнтиром, але й умовою інтеграції у європейський фінансовий простір. При цьому українська специфіка – сильний ІТ-сектор і високий рівень цифрових банківських продуктів – створює передумови для того, щоб адаптація європейських практик відбувалася швидше й ефективніше, ніж у низці держав-членів ЄС.

Регулювання цифрових технологій у банківському секторі США характеризується поєднанням інноваційної гнучкості та жорстких вимог до стабільності фінансової системи. Центальною інституцією цього процесу є Федеральна резервна система (ФРС) [177], яка виконує функції монетарного регулятора, наглядового органу та координатора взаємодії між банками, урядовими структурами та приватним фінтех-сектором. У той час як у ЄС ключову координаційну роль виконує Європейський центральний банк [188], у США підхід більш децентралізований, але водночас агресивно інноваційний, що відображає конкуренційний характер американської економіки.

Загальним орієнтиром ФРС є баланс між стимулюванням технологічних інновацій та мінімізацією ризиків для банківської системи. Цей баланс складно досягти з огляду на швидкість розвитку фінансових технологій, які часто випереджають нормативну базу. Для США характерно, що приватні компанії, такі як Google, Apple чи PayPal, здатні формувати альтернативні фінансові екосистеми, які потенційно загрожують традиційним банківським установам. Водночас ФРС, на відміну від більшості інших регуляторів світу, не лише спостерігає за розвитком таких інновацій, але й активно інвестує у створення власних цифрових інфраструктур.

Одним із яскравих прикладів є система FedNow [179], запущена у 2023 році. Вона забезпечує миттєві платежі у реальному часі для банківських клієнтів США, фактично відповідаючи на виклик від приватних платіжних рішень і водночас конкуруючи з подібними європейськими системами на кшталт TIPS [216]. Впровадження FedNow демонструє, що ФРС готова виступати не лише арбітром, але й учасником ринку, який задає стандарти. Критики наголошують, що запуск системи відбувся із затримкою на декілька років, що дозволило приватним компаніям зайняти значну частку ринку. Однак стратегічно цей крок був необхідним для утримання суверенного контролю над платіжною інфраструктурою США.

Другим ключовим напрямом діяльності ФРС є дослідження та розробка цифрової валюти центрального банку (CBDC) – цифрового долара. У США ця дискусія має глибоко політизований характер, адже запровадження цифрового долара може суттєво змінити баланс сил між державою, банками та приватними фінтех-компаніями. Прихильники CBDC стверджують, що він дозволить забезпечити фінансову інклюзію та створить більш ефективну платіжну систему. Опоненти ж побоюються концентрації надмірної влади у ФРС та ризику зниження ролі комерційних банків у фінансовій системі. Для порівняння, Народний банк Китаю значно розвинувся у цьому питанні, активно тестуючи цифровий юань, тоді як ФРС зберігає обережність.

ФРС приділяє особливу увагу питанням кібербезпеки та стійкості фінансової системи. У 2020-х роках зросла кількість кібератак на банки та платіжні системи, що змусило регулятора запроваджувати нові стандарти управління ризиками. ФРС тісно співпрацює з Міністерством фінансів США, Агентством з кібербезпеки та інфраструктурної безпеки (CISA) та іншими установами для створення єдиної системи моніторингу і реагування. На відміну від ЄС, де DORA [165] встановлює уніфіковані стандарти для всіх учасників ринку, у США діє мозаїчна модель, коли окремі вимоги запроваджують ФРС, Управління контролю за грошовим обігом (ОСС) та

Федеральна корпорація зі страхування депозитів (FDIC). Це створює певну регуляторну фрагментацію, яка ускладнює діяльність великих банків.

Цікавим є і підхід ФРС до регулювання фінтех-компаній. На відміну від Європи, де їх інтегрують у банківський сектор через PSD2 [156] і Open Banking, у США фокус робиться на партнерстві між банками і технологічними компаніями. Наприклад, численні «необанки» на кшталт Chime [158] чи Varo [218] працюють за ліцензіями партнерських банків, уникаючи прямої конкуренції з ФРС. Критики зауважують, що така модель створює ризики «регуляторного арбітражу», коли нові компанії отримують переваги у гнучкості, не несучи рівнозначних обов'язків із захисту споживачів.

Щодо порівняння з Україною, то слід зазначити, що НБУ у питаннях цифровізації рухається значно швидше у практичній площині. Українські банки вже мають повністю цифрові сервіси, а деякі продукти (як від Monobank) перевершують за зручністю аналоги у США. Водночас Україна поки що не має власної системи миттєвих платежів на рівні FedNow, що створює бар'єри для повної інтеграції у глобальний фінансовий простір. У сфері CBDC НБУ також здійснює експерименти з е-гривнею, хоча масштаби цих проєктів не можна порівняти з дискусіями довкола цифрового долара. Щоб краще проілюструвати підходи ФРС, порівняємо їх із українським контекстом (табл.3.4).

Таблиця демонструє, що ФРС займає більш стриману позицію у питаннях цифровізації, ніж НБУ. Якщо українська банківська система змушена швидко адаптуватися до потреб ринку та воєнних викликів, то у США процес більш інституціоналізований, але водночас інерційний. Перевагою американського підходу є те, що він ґрунтується на глибоких дослідженнях і широких консультаціях, тоді як недоліком є повільність реакції на зміни.

Критики наголошують, що ФРС часто відстає від приватного сектору. Технологічні гіганти, такі як Apple чи PayPal, фактично диктують правила гри у сфері цифрових платежів, тоді як регулятор лише реагує. Це породжує

загрозу «приватизації фінансової інфраструктури», коли державні інститути втрачають контроль над ключовими процесами. Водночас ФРС намагається зберегти баланс, підтримуючи банки у конкурентній боротьбі та створюючи умови для інтеграції нових технологій.

Таблиця 3.4 Порівняння підходів до негулювання цифрових технологій у банківському секторі ФРС США та України

Напрямок	США (ФРС)	Україна (НБУ)
Миттєві платежі	FedNow (2023), затримка у запуску, конкуренція з приватними системами	СЕП НБУ, працює в робочий час, інтеграція із SEPA відсутня
Цифрова валюта (CBDC)	Дослідження цифрового долара, політичні суперечки	Пілотні проекти е-гривні, експериментальний характер
Кіберстійкість	Мозаїчна система стандартів (ФРС, OCC, FDIC, CISA)	Фрагментарне регулювання, відсутність комплексного закону
Інтеграція FinTech	Партнерські моделі (Chime, Varo), необанки під «дахом» традиційних банків	Monobank, «Дія», фінтех у банківській екосистемі
Роль регулятора	ФРС задає стандарти, але діє у конкурентному середовищі з приватними компаніями	НБУ поєднує регуляторну і технологічну функції, має монопольні позиції

Джерело: складено автором

Для України вивчення досвіду ФРС є важливим у кількох аспектах. По-перше, це приклад того, як держава може конкурувати з приватними компаніями у створенні власної цифрової інфраструктури. По-друге, це показує ризики фрагментарного регулювання, коли відсутність єдиного стандарту створює прогалини для зловживань. По-третє, досвід США демонструє, що цифрова валюта є не лише технологічним, але й політичним інструментом, і Україна повинна враховувати цей фактор у розвитку е-гривні.

Таким чином, роль Федеральної резервної системи США у регулюванні цифрових технологій у банках полягає у створенні базових інфраструктурних рішень (FedNow, дослідження цифрового долара), підтримці кіберстійкості та інтеграції фінтеху через партнерські моделі. Попри наявність недоліків певної

повільності і фрагментарності, саме ФРС задає стандарти, які визначатимуть розвиток цифрових фінансових систем у США в найближчі десятиліття.

У сучасній фінансовій системі США одним із найбільш цікавих і водночас суперечливих інструментів підтримки цифровізації банківського сектору стала концепція регуляторних «safe harbors». Її сутність полягає у створенні спеціальних умов, у межах яких банки та FinTech-компанії можуть тестувати інноваційні продукти без ризику негайного застосування санкцій за можливі порушення чинних регуляторних норм. По суті, це механізм тимчасового звільнення від жорстких вимог для того, щоб перевірити життєздатність нових технологічних рішень і визначити їхню сумісність із інтересами споживачів та фінансової системи загалом.

Американський досвід у цій сфері вирізняється від європейського чи британського тим, що він не має централізованої регуляторної архітектури. У Великій Британії, наприклад, регуляторна «пісочниця» (sandbox) була створена Фінансовим управлінням (FCA) як єдиний координаційний майданчик. У США ж через федеративний устрій та багаторівневість регуляторної системи «safe harbors» мають децентралізований характер. Різні штати та федеральні агентства пропонують власні моделі, що з одного боку забезпечує гнучкість, але з іншого – створює певну фрагментарність і правову невизначеність.

Успішною практикою стало запровадження у 2018 році ініціативи «regulatory sandbox» у штаті Арізона [145]. Законодавці дозволили FinTech-компаніям тестувати нові продукти протягом двох років без отримання повного пакету ліцензій, який зазвичай є обов'язковим для банків та фінансових установ. Такий підхід дав змогу невеликим стартапам, що спеціалізувалися на мобільних платежах, онлайн-кредитуванні чи блокчейн-рішеннях, швидко виходити на ринок і відпрацьовувати бізнес-моделі в реальних умовах. Водночас існують і ризики для споживачів: відсутність чіткої регуляторної рамки означає, що користувачі можуть втратити гроші без гарантії компенсації у випадку банкрутства компанії.

Федеральний рівень також не залишився осторонь. Бюро фінансового захисту споживачів (CFPB), яке ми вже розглядали, у 2019 році впровадило власну політику «No-Action Letters» (NAL). Вона дозволяє компаніям отримати офіційний лист, у якому зазначалося, що CFPB не вживатиме заходів проти тестування певного продукту, навіть якщо існували сумніви щодо його відповідності чинному законодавству. Наприклад, один із перших таких листів був виданий для онлайн-платформи, яка пропонувала нову модель оцінки кредитоспроможності споживачів на основі нетрадиційних даних, як-от оплата комунальних послуг чи користування мобільним зв'язком. Це дозволило стартапу протестувати свою модель і довести, що вона розширює доступ до кредитів для груп населення, які традиційно залишалися поза увагою банків. З погляду критики, можна сказати, що подібні «safe harbors» фактично створюють правову «сіру зону», де відсутні механізми апеляції чи чіткі критерії, за якими регулятор ухвалює рішення про видачу чи відмову.

У ширшому контексті американські «safe harbors» відображають прагнення знайти баланс між інноваціями та стабільністю. З одного боку, США намагаються уникнути ситуації, коли жорстке регулювання гальмує технологічний прогрес. З іншого боку, занадто м'який контроль може призвести до фінансових зловживань, шахрайства чи навіть системних криз. Ця дилема особливо гостро проявляється у сфері криптоактивів та блокчейн-рішень. Комісія з цінних паперів та бірж (SEC) [216] довгий час уникала чітких визначень щодо статусу токенів чи Initial Coin Offerings (ICO). У відповідь на це деякі штати, зокрема Вайомінг, створили власні «safe harbors» для блокчейн-бізнесу, які фактично легалізували діяльність криптокомпаній у межах юрисдикції штату. Це сприяло залученню інвестицій і розвитку локальних інноваційних екосистем, але водночас породило хаос у національній регуляторній політиці.

Порівняно з ЄС чи Великою Британією, американський підхід до «safe harbors» є менш системним, але більш підприємницьким. Він створює умови для швидкого зростання окремих сегментів FinTech, однак не гарантує рівних

умов гри для всіх учасників ринку. Для традиційних банків це означає посилення конкуренції з боку стартапів, які можуть працювати у більш ліберальних умовах. Для споживачів – підвищення доступності фінансових послуг, але водночас і ризик зіткнутися з недобросовісними практиками.

Український досвід на тлі США виглядає дещо парадоксальним. З одного боку, НБУ ще не запровадив формальних «safe harbors», натомість використовує механізм регуляторних «пісочниць» у співпраці з банками та FinTech. Наприклад, тестування цифрової гривні (е-гривні) відбувалося у тісному партнерстві з ринком, і хоча формально це не був «safe harbor», підхід демонстрував готовність українського регулятора дозволяти експерименти у контрольованому середовищі. З іншого боку, саме відсутність законодавчо закріплених «safe harbors» створює більшу визначеність для користувачів, адже всі учасники зобов'язані діяти у межах чітко окресленого правового поля. Це можна розглядати як перевагу у сфері споживчого захисту, хоча й за рахунок гальмування окремих інновацій. Доцільним вбачається представити порівняльний аналіз практик США та України із зазначених аспектів у табличному вигляді (табл. 3.5):

Таблиця 3.5. Порівняння інструментів підтримки цифровізації банківського сектору США та України

Ключові фактори формування та розвитку цифровізації	США («safe harbors»)	Україна
Правова основа	Різнорівневі: федеральні та штатні ініціативи, NAL від CFPB	Відсутні формалізовані «safe harbors»
Гнучкість	Висока: можливість тестувати продукти без ліцензій	Середня: тестування в межах регуляторних «пісочниць» НБУ
Ризики для споживачів	Значні: відсутність гарантій компенсації	Нижчі: діє суворіший контроль НБУ
Розвиток FinTech	Стимульований децентралізованими ініціативами	Обмежений, але більш прогнозований
Політична стабільність	Залежить від адміністрації та юрисдикції штату	Вища у контексті єдиного регулятора

Джерело: складено автором

Таблиця демонструє, що США зробили ставку на «ринкову динаміку», тоді як Україна – на «регуляторну передбачуваність». Обидва підходи мають свої сильні і слабкі сторони. У США швидкий розвиток інновацій нерідко відбувається за рахунок правової невизначеності, тоді як в Україні більш стабільне регуляторне середовище може стримувати проривні технології, але водночас гарантує вищий рівень довіри з боку користувачів.

Критично оцінюючи американський досвід «safe harbors», варто наголосити на його суперечливості. З одного боку, саме завдяки цим інструментам США зберігають позиції глобального лідера у FinTech. Багато інноваційних рішень, як мобільні платіжні системи чи нові моделі кредитного скорингу, отримали можливість випробування саме у рамках «safe harbors». З іншого боку, брак уніфікованих стандартів призводить до фрагментарності та правової невизначеності, що ускладнює масштабування продуктів на національному рівні.

Узагальнюючи досвід США, можна дійти висновку, що регуляторні «safe harbors» стали важливим інструментом прискорення цифровізації банківських структур, однак їхня ефективність залежить від балансу між гнучкістю та безпекою. Американська модель більш орієнтована на експеримент, ніж на системність, що дає конкурентну перевагу стартапам, але створює значні ризики для споживачів і традиційних банків. Для України цей досвід є цінним, проте його пряме копіювання може бути небезпечним: необхідно розробляти власну модель «safe harbors», яка б поєднувала інноваційність із захистом користувачів та відповідала високому рівню цифрової зрілості українського банківського сектору.

Розвиток британської моделі регуляторної політики у сфері банківських послуг і фінтеху є одним із найбільш показових прикладів у світі. Саме Велика Британія стала першою державою, яка усвідомлено інтегрувала фінансові інновації в систему регуляторного нагляду, створивши сприятливі умови для конкуренції між традиційними банками та новими гравцями фінансового ринку. Центральну роль у цьому процесі відіграє Financial Conduct Authority

(FCA) [176], яка, на відміну від більшості європейських аналогів, поєднує наглядові функції із стимулювальними механізмами інноваційного розвитку. Водночас цей підхід не позбавлений суперечностей: забезпечення конкурентності вимагає балансу між контролем і свободою ринку, що у Великобританії часто викликає дискусії щодо меж допустимого втручання держави у фінансові відносини.

FCA базує свою діяльність на концепції «pro-competition regulation», що означає орієнтацію не лише на стабільність фінансової системи, але й на створення умов для входження нових гравців. Це проявляється у спрощених процедурах отримання ліцензій для фінтех-стартапів, розробці спеціальних режимів тестування цифрових продуктів та формуванні дієвих державних механізмів захисту споживачів у нових сегментах ринку. Такий підхід дозволив Лондону стати світовим хабом фінтеху. У 2023 році у Великобританії діяло понад 2000 фінтех-компаній, а в 2025 році – вже понад 2500, шість із десяти найкращих базуються в Лондоні. Це більше, ніж у будь-якій іншій європейській державі. За даними 2025 року країна займала 11% світового ринку фінансових технологій і лідирувала в Європі з інвестицій у фінтех [166]. Також стрімко зростає кількість користувачів онлайн- або дистанційним банкінгом, і у 2024 році цей показник сягнув 93%, про що свідчить рисунок 3.1.

У якості побоювань FCA можна відзначити, що швидка експансія фінтеху призводить до збільшення ризиків стабільності ринку. Традиційні банки скаржаться на нерівні умови гри, адже на них накладаються жорсткіші нормативні вимоги, ніж на невеликі фінтех-структури. Натомість, щодо переваг такого механізму регулювання, то саме завдяки такій політиці британські споживачі отримали доступ до значно дешевших і зручніших послуг, таких як мобільні гаманці, цифрові кредитні сервіси та інструменти відкритого банкінгу.

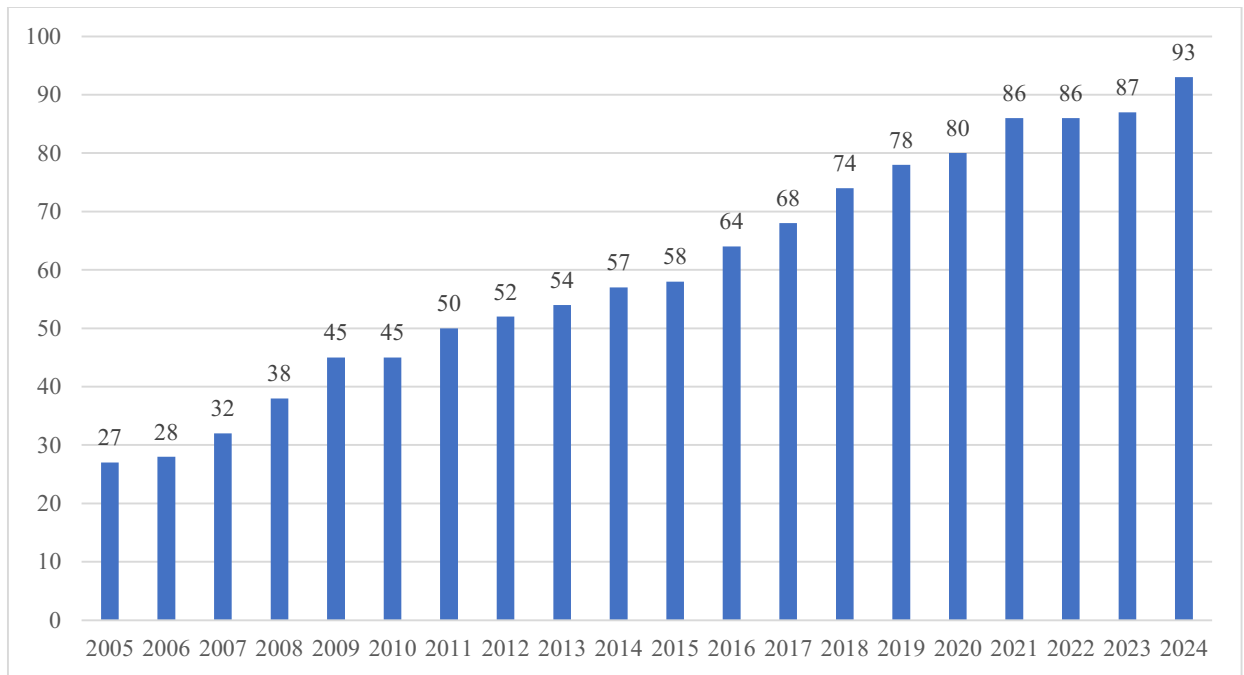

Рис. 3.1. Відсоток людей у Великій Британії, які користуються онлайн-або дистанційним банкінгом, 2005-2024 рр. [166]

Значна увага FCA приділяє розвитку концепції Open Banking. Після ініціативи 2017 року банки у Великобританії були зобов'язані надати доступ до своїх даних третім сторонам за згодою клієнтів через стандартизовані API. Це стало поштовхом для стрімкого розвитку конкурентного середовища: на ринок вийшли десятки нових провайдерів фінансових послуг, які отримали можливість будувати свої продукти на базі банківських даних. У результаті фінтех-компанії змогли запропонувати клієнтам більш персоналізовані та гнучкі сервіси, тоді як банки були змушені активніше інвестувати в цифровізацію, щоб не втратити конкурентоспроможність.

На рисунку 3.2. представлена схема Open Banking (відкритого банкінгу) у Великобританії як регуляторно-технологічного механізму взаємодії учасників фінансового ринку та доступу до фінансових даних.

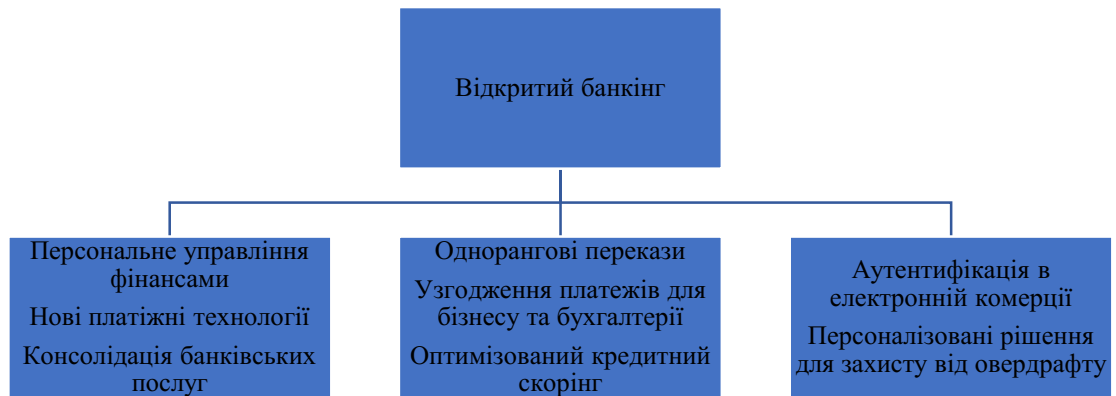

Рис. 3.2. Відкритий банкінг як регуляторно-технологічний механізм взаємодії учасників фінансового ринку та доступу до фінансових даних (Великобританія)

Джерело: складено автором за [166]

Відкритий банкінг дозволяє безпечно обмінюватися фінансовими даними клієнтів, такими як історія транзакцій або баланси, між банками та сторонніми постачальниками послуг за допомогою інтерфейсів прикладного програмування, звичайно, за згодою клієнта. Споживачі, бізнес та новатори у сфері фінтех у Великій Британії використовують рішення відкритого банкінгу для оптимізації платежів, покращення фінансового контролю та консолідації фінансових послуг.

Такий механізм включає відповідні інструменти, процедури і правила, що забезпечують реалізацію функції Open Banking. Він містить: нормативний компонент (PSD2, UK Open Banking Regulation тощо); технологічний компонент (API, стандарти безпеки, аутентифікація); інституційний компонент (регулятори, банки, TPP – third party providers); функціональний компонент (обмін даними, ініціювання платежів).

Втім, не можна оминати і зворотний бік цього процесу. Відкритий банкінг створив додаткові ризики у сфері кібербезпеки та захисту персональних даних. Хоча FCA вживає заходів для зниження цих загроз, випадки витоку інформації чи шахрайства із використанням нових каналів

доступу до рахунків доволі часто стають предметом публічних обговорень. Це ставить питання про межі відповідальності регулятора: чи має він посилювати вимоги до фінтехів, чи залишати їм простір для експериментів.

Порівняння з Україною є показовим. Український банківський сектор має потужну цифрову інфраструктуру, і деякі рішення (зокрема «Дія» та системи дистанційного банкінгу провідних банків) навіть перевищують британські аналоги за рівнем зручності та швидкості впровадження. Водночас, в Україні досі бракує інституційної моделі, подібної до FCA, яка б комплексно координувала конкуренцію на фінансовому ринку.

Інституційна модель Financial Conduct Authority (FCA) у Великій Британії репрезентує приклад інтегрованої регуляторної архітектури, в межах якої поєднуються функції поведінкового нагляду (conduct supervision), нормотворчості (rule-making) та забезпечення ефективної конкуренції на фінансовому ринку. На відміну від класичних дуалістичних моделей, де антимонопольна політика інституційно відокремлена від фінансового нагляду, британська модель передбачає функціональну консолідацію відповідних повноважень в межах єдиного регуляторного суб'єкта.

Нормативною основою діяльності FCA виступає Financial Services and Markets Act 2000 (у редакції посткризових реформ 2012–2013 років) [177], який інституціоналізує три операційні цілі регулятора: забезпечення належного рівня захисту споживачів, гарантування цілісності фінансового ринку та сприяння ефективній конкуренції в інтересах споживачів. Включення конкуренції до числа операційних цілей свідчить про трансформацію парадигми фінансового регулювання – від суто пруденційної до структурно-конкурентної. Інституційна архітектура FCA характеризується багаторівневою організацією повноважень. По-перше, регулятор здійснює ліцензування та авторизацію учасників ринку, встановлює обов'язкові правила поведінки та реалізує наглядові функції щодо їх дотримання. По-друге, в межах FCA функціонують спеціалізовані підрозділи, відповідальні за проведення market studies, аналіз структурних бар'єрів входу на ринок, оцінку

рівня концентрації та виявлення потенційних антиконкурентних практик. По-третє, FCA наділена паралельними з Competition and Markets Authority (CMA) [216] повноваженнями у сфері застосування конкурентного законодавства до суб'єктів фінансового сектору. Особливістю моделі є поєднання реактивних та проактивних інструментів регуляторного впливу. Окрім застосування санкцій та примусових заходів, FCA реалізує механізми стимулювання конкуренції через впровадження regulatory sandbox, підтримку фінтех-інновацій, розвиток режиму відкритого банкінгу та зниження регуляторних бар'єрів для нових учасників ринку. Таким чином, регулятор виконує не лише функцію контролю, але й функцію інституційного фасилітатора ринкової динаміки.

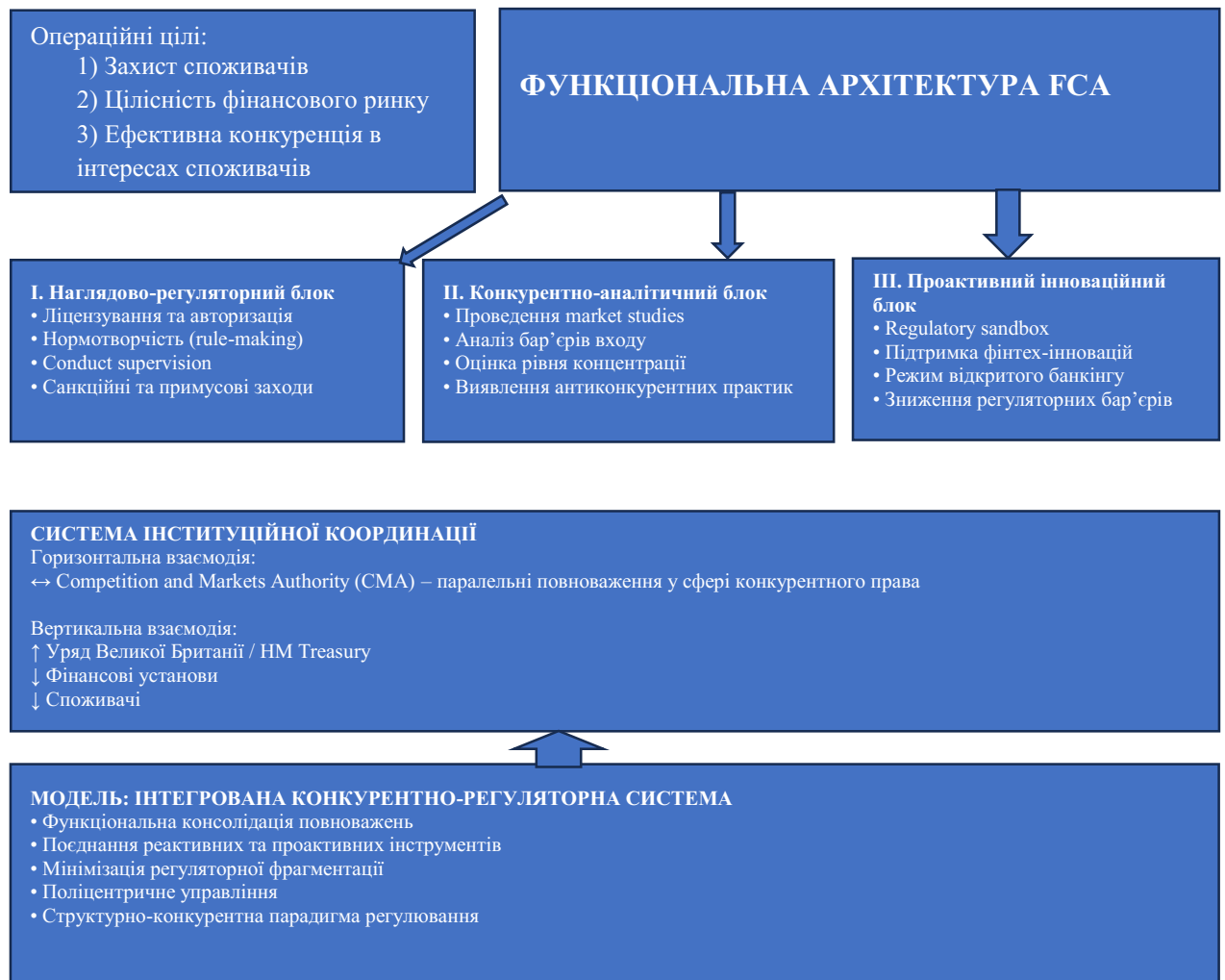

Рис. 3.3. Інституційна модель Financial Conduct Authority (FCA) у Великобританії

Джерело: розроблено автором за [176]

У доктринальному вимірі модель FCA може бути охарактеризована як інтегрована конкурентно-регуляторна система з елементами поліцентричного управління, що забезпечує горизонтальну координацію з антимонопольним органом та вертикальну взаємодію з урядовими структурами. Така модель сприяє мінімізації регуляторної фрагментації, зменшенню конфлікту юрисдикцій та підвищенню ефективності конкурентної політики у фінансовому секторі (рисунок 3.3).

Таким чином, інституційна модель FCA репрезентує комплексну форму організації фінансового регулювання, в межах якої конкуренція розглядається не як зовнішній фактор ринку, а як інтегрований об'єкт регуляторного впливу, що забезпечує структурну стійкість, інноваційність та довгострокову ефективність фінансової системи.

Регуляторні ініціативи Національного банку України (наприклад, розвиток Open Banking у рамках PSD2-орієнтованих підходів) мають перспективу, але залишаються на ранньому етапі свого розвитку. Це створює дисбаланс: технологічно український сектор готовий до масштабних інновацій, однак нормативно-правова база певним чином відстає.

Для ілюстрації ключових аспектів досвіду FCA варто узагальнити їх у таблиці (таблиця 3.6). Таким чином, досвід FCA демонструє, що забезпечення конкурентності у сфері фінансових послуг можливе лише за умови активної участі регулятора, здебільшого як фасилітатора ринку, та створення дієвих механізмів державного регулювання (у тому числі стимулювальних) розвитку. Це підвищує динамічність фінансового сектора, але водночас створює нові ризики, які не завжди вдається оперативно контролювати.

Для України цей досвід є надзвичайно цінним: він підтверджує необхідність стимулювання розвитку Open Banking та підтримки фінтех-екосистеми і водночас застерігає від надмірної лібералізації без належних механізмів державного регулювання та контролю. Подальший розвиток

українського ринку потребує адаптованої моделі, яка врахує як сильні сторони британського підходу, так і його недоліки.

Таблиця 3.6. Порівняння британської та української моделі регуляторної політики у сфері банківських послуг і фінтеху

Аспект діяльності	Велика Британія (FCA)	Україна	Критичні зауваги
Ліцензування фінтехів	Спрощені умови, швидкий доступ до ринку	Жорсткіші вимоги, обмежений доступ	У Британії швидкий розвиток, але зростають ризики шахрайства; в Україні – бар'єри для інновацій
Open Banking	Обов'язковий доступ до банківських API	Пілотні ініціативи, немає системної моделі	Україна може запозичити досвід, враховуючи британські проблеми з безпекою
Захист споживачів	Системна діяльність FCA, активний моніторинг скарг	Локальні ініціативи НБУ та Мінцифри	У Британії ризик надмірної регуляції; в Україні – слабка інституційна спроможність
Конкуренція	Активне стимулювання нових гравців	Домінування великих банків	Україна потребує спеціалізованого регулятора для підтримки конкуренції

Джерело: складено автором

Інституційна політика FCA у сфері забезпечення конкуренції створила підґрунтя для появи регуляторних «пісочниць» як інструменту реалізації механізму інноваційного й проконкурентного регулювання. Вони стали одним із найбільш інноваційних інструментів тестування цифрових фінансових продуктів, дозволивши поєднати гнучкість розвитку ринку з базовим рівнем безпеки для споживачів. Зупинимось більш детально на їх ролі у балансуванні інновацій і регуляторних вимог, а також на досвіді впровадження.

Велика Британія стала першою державою, яка не лише визнала значення фінансових інновацій для майбутнього банківського сектора, але й створила інструмент для їхнього контрольованого розвитку – так звані, регуляторні

«пісочниці» (regulatory sandboxes). Їхня поява у 2016 році під егідою Financial Conduct Authority (FCA) фактично започаткувала нову епоху у відносинах між державою, банками та фінтех-компаніями. Якщо раніше регуляторні органи у більшості країн розглядали нові технології як ризик, що потребує обмежень, то британська модель сприйняла їх як можливість, яка потребує безпечного середовища для експериментів. Суть «пісочниці» полягає в тому, що компанії отримують можливість тестувати свої цифрові продукти у реальних ринкових умовах, але в межах спеціально визначених рамок. FCA надає учасникам тимчасові дозволи та регуляторні винятки, які дозволяють уникати надмірного тиску законодавчих норм. Це, з одного боку, знижує бар'єри для входження на ринок і стимулює інновації, а з іншого – дозволяє державі зберігати контроль над процесом і відстежувати потенційні ризики.

За кілька років існування британської регуляторної «пісочниці» в ній протестували свої продукти понад 200 компаній, серед яких не лише невеликі стартапи, а й великі банки, страхові компанії та технологічні гіганти. За наступні 10 років FCA підтримало майже 1000 фірм і більш ніж 95 інших регуляторів представили модель «пісочниці» з метою створення інноваційної, інклюзивної та конкурентоспроможної фінансової екосистеми у Великобританії [188].

Приклади охоплюють розробку рішень для ідентифікації клієнтів за допомогою біометрії, платформи для кредитування на основі штучного інтелекту, сервіси peer-to-peer платежів та інструменти захисту від шахрайства. Цей широкий спектр показує, що «пісочниця» стала не просто майданчиком для експериментів, а своєрідним інкубатором нових бізнес-моделей. FCA офіційно зазначає, що наступна хвиля інновацій, такі як: токенизація фондів, зелені фінанси, штучний інтелект, квант тощо, будуть позитивно сприйняті регулятором фінансових послуг, готовим підтримати їх запровадження задля зростання економіки [188].

Проте, ефективність такої моделі взаємовідносин і партнерства між державою, банками та фінтех-компаніями не є однозначною. З критичного

погляду можна зазначити, що участь у регуляторній «пісочниці» не гарантує подальшого комерційного успіху для фінтех-компаній і не означає автоматичний успіх чи сталий розвиток після тестування. FCA лише надає можливість тестувати продукт у контрольованих умовах; рішення про подальше масштабування та ринкову реалізацію залишається за самою компанією, а не за регулятором. За даними AltFi (через eMarketer), станом на 2002 рік 22 % компаній, що брали участь у FCA Regulatory Sandbox, згодом перестали існувати (тобто пішли з ринку або закрилися). Це означає, що для понад однієї п'ятої учасників участь у пісочниці так і не призвела до сталого комерційного успіху після тестування [220].

Причинами того, що проекти, які пройшли тестування, але так і не вийшли на масовий ринок є як слабка бізнес-модель стартапів, так і нерівні умови конкуренції з боку великих фінансових структур, які часто використовують «пісочницю» як майданчик для перевірки власних цифрових рішень. У результаті виникає ризик, що інструмент, задуманий як підтримка для інноваційних стартапів, фактично може сприяти зміцненню позицій великих гравців.

Ще одним викликом є питання балансу між гнучкістю та регуляторною дисципліною. FCA декларує, що «пісочниця» не є зоною без правил, але на практиці певні пом'якшення вимог створюють прогалини у захисті учасників. Наприклад, клієнти, які беруть участь у тестуванні нових продуктів, часто не мають повної інформації про рівень ризиків або можливі наслідки використання експериментальних сервісів. Це породжує сенс зваженого підходу до прийняття відповідних рішень й аналізу своїх можливостей у конкурентній боротьбі на ринку інновацій.

Порівняння британського підходу з досвідом інших країн показує, що успіх регуляторних «пісочниць» залежить від якості інституційної підтримки. У Сінгапурі та Австралії подібні інструменти використовуються з акцентом на міжнародну інтеграцію: регулятори цих країн укладають угоди з FCA, що дозволяють компаніям, які пройшли тестування у «пісочниці» в одній країні,

легше виходити на інші ринки. У той час як у Британії цей механізм залишається переважно внутрішньо орієнтованим, що обмежує глобальний масштаб впливу.

В українському контексті механізм регуляторних «пісочниць» також активно обговорюється у зв'язку з розвитком фінтех-екосистеми та поступово впроваджується ініціативами НБУ [129]. Проте, на відміну від Великобританії, де FCA має високий рівень інституційної незалежності та ресурсів для підтримки інновацій, в Україні подібні проекти стикаються з проблемою нормативної фрагментації. Часто відповідальність за різні аспекти інноваційного регулювання поділяється між кількома державними органами, що знижує ефективність і створює ризики бюрократизації процесу. Водночас український ІТ-сектор має значний потенціал для використання платформ «пісочниць» як каталізатора інтеграції банківських та цифрових сервісів.

Таким чином, британський досвід демонструє, що «пісочниці» можуть стати потужним інструментом розвитку фінансових інновацій, однак їхня ефективність залежить від здатності регулятора балансувати між інтересами стартапів, великих банків та споживачів. FCA вдалося створити унікальну модель взаємодії держави, банків та фінтех-компаній, яка дозволяє Лондону залишатися світовим фінтех-хабом, проте ця модель не позбавлена внутрішніх суперечностей. З одного боку, вона сприяє швидкому розвитку інновацій, з іншого – загострює питання відповідальності регулятора за захист клієнтів і забезпечення чесної конкуренції.

Для України, у контексті прагнень інтегруватися у глобальний фінансовий простір, цей досвід є корисним та повчальним, з врахуванням безперечних переваг та певних застережень. Державна підтримка активного розвитку регуляторних платформ («пісочниць»), безперечно, стимулюватиме розвиток фінтеху та посилюватиме позиції нашої країни як технологічного лідера Східної Європи. Але без чітких правил, прозорих процедур і належного захисту споживачів такий механізм може перетворитися на черговий інструмент для «обраних» компаній, а не на драйвер ринку. Британський

досвід демонструє ефективність поєднання інноваційності та системності у регулюванні банківського сектору, разом з тим підкреслює, що інновації без належного рівня забезпечення безпекових механізмів можуть стати джерелом нових криз. Україна, яка володіє потужним ІТ-сектором та активними цифровими банками (необанками), повинна врахувати обидві сторони цього досвіду. Необхідно зберегти позитивну динаміку розвитку, але при цьому створити комплексну систему регуляторного та технологічного захисту. Лише за такої умови інноваційний потенціал українського банківського сектору буде реалізований без надмірних ризиків для фінансової стабільності та споживачів.

У ХХІ столітті азійські країни стали не лише драйверами економічного зростання, а й майданчиком для масштабних цифрових експериментів у банківському секторі. Їхні державні програми цифрової трансформації значною мірою зумовлюють напрям розвитку світових фінансових інновацій. Важливо зазначити, що на відміну від ЄС чи США, де цифровізація значною мірою формується під впливом приватних технологічних корпорацій, в Азії провідну роль відіграють уряди та центральні банки, які виступають ініціаторами та координаторами змін. Саме тому азійський досвід доцільно розглядати крізь призму державних стратегій і національних цифрових програм, що визначають рамки та механізми державного регулювання розвитку банківської системи.

У Сінгапурі держава традиційно виступає головним архітектором фінансових інновацій. Головний регулятор – Монетарне управління Сінгапуру (MAS) [59] – розробив програму Smart Financial Centre, яка передбачає активне впровадження штучного інтелекту, блокчейну та біометричних технологій у банківській сфері [186]. Ключовою відмінністю сінгапурської моделі є системність: цифровізація не обмежується окремими проєктами банків, а інтегрується в державну стратегію «Smart Nation». У результаті формується єдина екосистема, де банки, стартапи та регулятор працюють у режимі постійного діалогу. Проте критичним моментом є надмірна

централізація, яка може зменшувати простір для експериментів приватних структур.

Південна Корея демонструє інший підхід. Тут цифровізація банківської системи відбувається у тісному зв'язку з розвитком телекомунікаційних технологій і цифрової ідентифікації громадян. Програма Digital Finance Innovation [180] включає активне використання мобільних платформ для здійснення платежів, розвиток відкритих банківських інтерфейсів і створення умов для входження FinTech-компаній на ринок. Особливістю є орієнтація на швидкість: уряд та регулятори приймають рішення набагато динамічніше, ніж у країнах ЄС. Але саме ця швидкість створює проблеми: правове регулювання часто відстає від реальних технологічних інновацій, що може підвищувати ризики для споживачів та фінансової стабільності.

У Японії цифрова трансформація банківської системи значною мірою залежить від поєднання традиційних фінансових установ із технологічними корпораціями. Програма Society 5.0 [214] передбачає інтеграцію банківських послуг у загальну концепцію «суперрозумного суспільства». Тут ключовим є акцент на кібербезпеці та захисті даних, оскільки довіра до фінансових установ у Японії ґрунтується насамперед на гарантіях безпеки. Водночас спостерігається значна обережність у впровадженні новітніх цифрових продуктів: японські банки повільніше переходять до масового використання блокчейну чи відкритого банкінгу, ніж їхні конкуренти в Кореї чи Сінгапурі. Цей консерватизм дозволяє уникати технологічних провалів, але ставить під сумнів конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Усі три країни демонструють різні стратегії державного управління цифровізацією: від централізованого сінгапурського сценарію до гнучкого корейського та консервативного японського. Для України цей досвід є особливо цінним, оскільки українська банківська система поєднує високий рівень цифровізації з недостатньою системністю регуляторних рамок. Вивчення азійських підходів може стати основою для побудови більш гнучкої, але водночас захищеної моделі розвитку (табл.3.7).

Таблиця 3.7. Порівняння державних програм цифрової трансформації банківських систем у країнах Азії

Країна	Основна стратегія	Ключові інструменти	Сильні сторони	Критичні зауваження
Сінгапур	Smart Financial Centre (у межах Smart Nation) [205]	AI, блокчейн, біометрія, інтегровані державні платформи	Системність, партнерство банків і регулятора	Надмірна централізація, можливе обмеження конкуренції
Південна Корея	Digital Finance Innovation [180]	Мобільні платежі, цифрова ідентифікація, відкритий банкінг	Висока швидкість впровадження, масова цифровізація	Ризик відставання законодавства, слабкі гарантії захисту споживачів
Японія	Society 5.0 [214]	Кібербезпека, інтеграція з технологічними корпораціями	Високий рівень довіри, акцент на безпеці	Консервативність, повільність у впровадженні інновацій

Джерело: складено автором

Таким чином, азійський досвід підтверджує, що державні програми цифровізації можуть бути ефективними лише тоді, коли вони враховують національні особливості економіки та фінансової культури. Для України важливо поєднувати інноваційність і швидкість корейського підходу з японською увагою до безпеки та сінгапурською системністю. Лише у такому випадку цифровізація банківської системи стане не фрагментарною, а комплексною стратегією розвитку.

Враховуючи викладене, слід відзначити, що оскільки державні програми задають рамки цифровізації, то подальшим кроком стає аналіз того, як ці країни інтегрують цифрові валюти центральних банків (CBDC), що є ключовим інструментом майбутньої трансформації банківської системи.

Ідея запровадження цифрових валют центральних банків (Central Bank Digital Currencies, CBDC) давно перестала бути теоретичною конструкцією і стала одним із найбільш дискусійних напрямів розвитку світових фінансів. Азійські країни – Сінгапур, Південна Корея та Японія – демонструють різні підходи до цього процесу, проте їх об'єднує спільна мета: забезпечення

стабільності грошової системи, створення нових можливостей для банківських і фінтех-структур, а також зміцнення конкурентоспроможності на глобальному фінансовому ринку. У цьому контексті варто критично проаналізувати реальні проєкти, підходи та обмеження, що характеризують азійський досвід інтеграції CBDC.

Сінгапур став одним із піонерів у дослідженнях цифрових валют, започаткувавши проєкт Ubin [207], спрямований на вивчення можливостей використання блокчейну для міжбанківських розрахунків і міжнародних трансакцій. Проєкт реалізовувався поетапно за участю провідних банків та технологічних компаній. Суттєвою перевагою стало створення мультивалютної платформи, яка дозволила випробувати моделі транскордонних платежів у режимі реального часу. Успіхи Сінгапуру часто розглядаються як приклад ефективної взаємодії держави, банків та технологічних компаній. Однак, модель Ubin має обмежений вплив на роздрібний сегмент: вона орієнтована передусім на великі фінансові інститути, залишаючи поза увагою потреби споживачів. Крім того, висока інтеграція проєкту з державними структурами може призводити до зменшення гнучкості й інноваційності.

Південна Корея рухається шляхом масштабного тестування CBDC під контролем Банку Кореї. Тут акцент зроблено на практичному застосуванні цифрової валюти в системі роздрібних платежів. Ключова ідея полягає у зменшенні залежності від готівки та розвитку інклюзивних фінансових послуг. Пілотні проєкти включають співпрацю з телекомунікаційними компаніями та провайдерами платіжних сервісів. Проте швидкість, із якою Корея просуває CBDC, створює ризики: законодавча база поки що не відповідає новим викликам, що може призвести до правової невизначеності. Додатково варто зазначити, що на тлі високої цифрової проникності в країні існує проблема кіберзагроз, а впровадження CBDC лише підсилює ці ризики.

Японія демонструє більш обережну позицію щодо цифрових валют. Банк Японії розпочав експерименти із CBDC лише у 2021 році, зосередившись

на дослідженні технічних аспектів і потенційних загроз для фінансової стабільності. Особливу увагу приділено питанню взаємодії CBDC з традиційною банківською системою. Уряд і регулятор підкреслюють, що впровадження цифрової валюти має відбуватися поступово і лише тоді, коли буде досягнуто балансу між інноваційністю та стабільністю. Такий консервативний підхід викликає певну критику: Японія ризикує опинитися серед відстаючих на глобальному ринку фінансових інновацій, особливо в порівнянні з Китаєм, який активно тестує цифровий юань. З іншого боку, японська модель є прикладом пріоритету безпеки та довгострокової фінансової стабільності над короткостроковою гонитвою за новими технологіями.

Загалом азійські країни демонструють три різні траєкторії розвитку CBDC. Сінгапур акцентує увагу на створенні міжбанківських та міжнародних рішень, Південна Корея – на роздрібному використанні й масовій цифровій інклюзії, тоді як Японія обирає повільну, але безпечну стратегію розвитку. Для України, яка має високий рівень цифровізації банківських послуг, але недостатню правову визначеність у сфері криптоактивів та електронних грошей, ці підходи є корисними орієнтирами для зваження та розробленні дієвих механізмів державного регулювання розвитку банківських структур.

Досвід Європейського Союзу, США, Великобританії та азійських країн, розглянутий вище, свідчить про системність і стратегічність державної політики у сфері цифрової трансформації банківських систем. Україна ж перебуває на етапі активного розвитку фінтех-екосистеми, але нормативна база досі залишається фрагментарною, орієнтованою як реакцію на окремі виклики, а не на довгострокове регулювання. Це створює ризики гальмування інновацій, водночас не гарантує достатнього рівня безпеки у сфері фінансових послуг.

Критично оцінюючи нинішню ситуацію, варто зазначити, що українське законодавство вже має певні напрацювання у сфері цифровізації фінансових відносин. Це Закон України «Про платіжні послуги» (2021) [115], який

частково адаптував положення PSD2 ЄС; Закон «Про віртуальні активи» (2022) [89], який заклав фундамент для регулювання криптовалютного ринку; низка підзаконних актів Національного банку України (НБУ), що регулюють діяльність платіжних систем та фінансових посередників та ін. Проте ці документи мають значні прогалини й не враховують усього спектра міжнародних практик, розглянутих у цьому дослідженні.

По-перше, відсутнє цілісне правове поле для розвитку Open Banking. У ЄС директива PSD2 та ініціативи Європейського центрального банку забезпечили стандарти API та вимоги до взаємодії банків і фінтех-компаній. В Україні подібні норми загально прописані у «Положенні про відкритий банкінг в Україні», затвердженого постановою НБУ (2025) [82], без достатньої деталізації. Необхідно внести зміни до Закону «Про платіжні послуги», чітко закріпивши вимоги до банків щодо відкриття API для ліцензованих провайдерів. Додатково варто затвердити стандартизовану технічну інструкцію НБУ на зразок Berlin Group API Standard [152], щоб унеможливити різночитання.

По-друге, потребує вдосконалення механізм регуляторних «пісочниць». У Великобританії FCA забезпечила прозору систему тестування цифрових продуктів у контрольованому середовищі. В Україні ж пілотні проекти НБУ у сфері фінтеху закріплені у «Положенні про регуляторну платформу для тестування послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг, платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях», затвердженого постановою НБУ (2023) [135], яке теж містить певні нечіткості та потребує гармонізації з Законами України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [120] та «Про платіжні послуги» [115]. Виходячи з цього актуальним є унормування участі фінансових компаній за термінами, тестами, критеріями входу і виходу на ринок та з урахуванням умов і механізмів захисту прав споживачів фінансових послуг.

По-третє, вітчизняне законодавство не в повній мірі забезпечує регулювання аспектів кібербезпеки фінансових/банківських структур. Закон

України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [114], Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про захист інформації в критичних інформаційних та комунікаційних системах» [106], Наказ СБУ «Про затвердження вимог щодо забезпечення кібербезпеки об'єктів критичної інфраструктури» [103] досить загальні й не враховують в достатньому обсязі специфіку банківського сектору. Вважаємо за необхідне розробити окремий розділ у Законі України «Про платіжні послуги» [115], присвячений захисту критичної фінансової інфраструктури та закріпити вимоги до проведення penetration testing (пентест або тест на проникнення), обов'язковість використання багатофакторної автентифікації та стандартизованої системи повідомлення про інциденти. А також слід гармонізувати з нормами «Положення про автентифікацію та застосування посиленої автентифікації на платіжному ринку», затвердженого постановою НБУ (2023) [82].

По-четверте, варто розглянути питання імплементації практики «safe harbors» (безпечної гавані) для інноваційних фінансових рішень. Американський досвід демонструє, що надання тимчасового «імунітету» від жорстких санкцій для стартапів у сфері фінансових технологій стимулює експериментування й знижує бар'єри входу. Для України можливим варіантом стане внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення [42], де передбачити спеціальний режим пом'якшеної відповідальності для суб'єктів, що беруть участь у затверджених НБУ інноваційних програмах.

По-п'яте, потребує розвитку нормативна база для CBDC. У Сінгапурі, Японії та Південній Кореї впровадження цифрових валют центральних банків відбувається паралельно з оновленням законодавства про платіжні інструменти. Український НБУ вже працює над пілотом е-гривні, однак юридичний статус цього інструменту лишається невизначеним. НБУ у 2021 року відкрив проєкт «Е-гривня», метою якого є визначення потреби широкомасштабного випуску в Україні цифрової форми гривні. У 2022 році ДП «Український інститут інтелектуальної власності»

(Укрпатент) зареєструвало торговельну марку «е-гривня» та «e-hryvnia», яка належить НБУ. Наразі опрацьовуються такі можливі варіанти використання е-гривні, від яких будуть залежати її основні характеристики: е-гривня для роздрібних безготівкових платежів із можливим функціоналом «програмованих» грошей; е-гривня для використання у сфері, пов'язаній з обігом віртуальних активів; е-гривня для забезпечення можливості здійснення транскордонних платежів [106]. Разом з тим, вважаємо за доцільне розробку та прийняття окремого закону «Про електронну гривню», де буде прописано: правовий статус, функції як законного платіжного засобу, особливості обігу, умови використання в крос-бордерних розрахунках, а також питання захисту персональних даних користувачів.

Для наочності наведемо узагальнену таблицю, що демонструє можливості імплементації в Україні зарубіжного досвіду механізмів державного регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації (табл.3.8):

Таблиця 3.8. Можливості імплементації в Україні зарубіжного досвіду механізмів державного регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації

Міжнародна практика механізмів державного регулювання	Сучасний стан державного регулювання в Україні	Пропозиції доцільних змін
PSD2 та Open Banking (ЄС)	Закон України «Про платіжні послуги» [115] без технічних стандартів; Постанова НБУ «Про затвердження Положення про відкритий банкінг в Україні» [87]	Затвердити стандартизовану API-інструкцію НБУ та внести зміни до Закону України «Про платіжні послуги» [115] і Постанови НБУ «Про затвердження Положення про відкритий банкінг в Україні» [87]
Регуляторні пісочниці (Великобританія)	Постанова НБУ «Про затвердження Положення про регуляторну платформу для тестування послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг, платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях» [99], пілотні ініціативи НБУ	гармонізувати із Законами України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [120] та «Про платіжні послуги» [115], а також Положення про регуляторну платформу для тестування послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг,

		платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях [100]
Safe Harbors (США)	Відсутні чіткі механізми	Кодексу України про адміністративні правопорушення [42] щодо пом'якшеної відповідальності інноваторів
CBDC (Азія)	Тестування е-гривні без правового статусу	Ухвалити Закон України «Про електронну гривню»
Кібербезпека (Сінгапур, Південна Корея)	Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [114] – загальний закон без банківської специфіки; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про захист інформації в критичних інформаційних та комунікаційних системах» [106], Наказ СБУ «Про затвердження вимог щодо забезпечення кібербезпеки об'єктів критичної інфраструктури» [103]	Розширити Закон України «Про платіжні послуги» [115] розділом про кіберзахист банків та гармонізувати з нормами Постанови НБУ «Про затвердження Положення про автентифікацію та застосування посиленої автентифікації на платіжному ринку» [82]

Таким чином, Україна має всі передумови для того, щоб не просто адаптувати кращі практики зарубіжного досвіду у вітчизняні терени, а й створити власну модель інноваційного розвитку банківських структур у контексті цифровізації за рахунок розробки дієвих механізмів державного регулювання. Це вимагатиме системної законодавчої роботи, інтеграції міжнародних стандартів, та головне – переходу від реактивного до проактивного підходу.

3.2. Напрями вдосконалення організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур та цифрових банківських послуг в Україні

Розвиток цифрових технологій та інструментів у банківській системі України супроводжується намаганнями держави адаптувати найкращі світові практики, зокрема регуляторні моделі ЄС, США та Азії, у власне законодавче

поле. Водночас, у процесі практичного застосування виявляється низка проблем, які не лише стримують динаміку цифровізації, а й ставлять під сумнів ефективність самих реформ. Головною проблемою є відставання правозастосування від темпів розвитку банківських технологій.

Наприклад, після ухвалення Закону України «Про платіжні послуги» у 2021 році [115] виникла ситуація, коли банки отримали зобов'язання поступово відкривати API для третіх сторін, але механізм перевірки безпеки таких рішень залишився нерегульованим. У практичному вимірі це призвело до фрагментарності ринку: одні банки використовують більш захищені європейські стандарти (Berlin Group API), тоді як інші створюють локальні адаптації, що ускладнює координацію дій з міжнародними фінтех-компаніями. Відповідно, лише закон виявився недостатнім без чітких підзаконних актів, а НБУ змушений був реагувати постфактум на виклики, які виявляли банки та розробники.

Не менш серйозною є проблема дублювання функцій регуляторних органів. НБУ, Міністерство цифрової трансформації та НКЦПФР мають різні сфери відповідальності, але на практиці їхні повноваження у сфері цифровізації банківських продуктів часто перетинаються. Це призводить до колізій: наприклад, при запуску сервісів на основі блокчейн-технологій регулятори висувають різні вимоги до ідентифікації клієнтів, до звітності та до управління ризиками. Банки, опинившись у ситуації подвійного контролю, витрачають значні ресурси на узгодження регуляторних підходів, замість того щоб інвестувати у розвиток нових продуктів.

Ще однією проблемою правозастосування є відсутність у судах та правоохоронних органах достатньої практики розгляду справ, пов'язаних із цифровими банківськими операціями. Наприклад, випадки шахрайства у сфері відкритого банкінгу, коли треті сторони неправомірно отримують доступ до даних клієнтів, на практиці залишаються майже без судових рішень. Причина полягає у складності доказовості цифрових злочинів: процесуальні кодекси України досі не передбачають повною мірою процедури збору, збереження та

використання електронних доказів у справах, пов'язаних із фінансовими операціями. Таким чином, навіть за наявності правових норм, що формально регулюють цифрові фінансові послуги, механізм їх судового захисту виявляється слабким. Важливо звернути увагу і на проблему асиметрії між українськими та європейськими банками. Наприклад, у ЄС регулятор PSD2 [156] забезпечив однакові правила для всіх гравців ринку, що дозволило швидко масштабувати послуги відкритого банкінгу. В Україні ж, попри формальне закріплення аналогічних підходів, правозастосування часто має вибірковий характер: великі банки отримують більше ресурсів для впровадження API, тоді як малі гравці фактично залишаються поза ринком цифрових інновацій. Це породжує дисбаланс у конкурентному середовищі та створює ризик монополізації цифрового сегмента банківськими гігантами.

Крім того, в Україні існує значний розрив між законодавчими деклараціями та реальними можливостями їхнього впровадження. Так, законодавство визначає пріоритет кіберзахисту у фінансовій сфері, однак на практиці банки залишаються вразливими до кібератак через відсутність єдиного стандарту реагування. Наприклад, у ЄС діє DORA (Digital Operational Resilience Act) [165], який уніфікує вимоги до кіберстійкості фінансових установ. В Україні ж кожен банк фактично сам визначає критерії кіберзахисту, а НБУ обмежується загальними рекомендаціями. У разі масштабної атаки відсутність єдиного протоколу реагування може поставити під загрозу стабільність усієї фінансової системи.

Проблеми виникають і у сфері впровадження інноваційних інструментів, зокрема віртуальних активів. Закон «Про віртуальні активи» [89] залишається здебільшого декларативним, оскільки не має підзаконних актів для запуску повноцінного ринку. Це створює правовий вакуум: компанії, які прагнуть працювати у сфері цифрових валют, змушені орієнтуватися на міжнародні стандарти або взагалі реєструвати бізнес в інших юрисдикціях. Водночас банки, які хотіли б інтегрувати криптосервіси у свої продукти, стикаються з невизначеністю правового статусу таких операцій.

Критичним моментом є й питання цифрової ідентифікації клієнтів. Україна має певні переваги завдяки успішному впровадженню системи «Дія» та інфраструктури електронних довірчих послуг. Проте банки стикаються з певними складнощами в інтеграції з державними цифровими сервісами. Часто технічні проблеми або відсутність взаємосумісності систем призводять до затримок в ідентифікації клієнтів. У порівнянні з Естонією чи Сінгапуром, де цифрова ідентифікація стала невід’ємною частиною банківських послуг, в Україні відповідні механізми знаходяться на стадії формування.

Окремої уваги заслуговує питання правозастосування у сфері транскордонних операцій. Банківські структури, що прагнуть до інтеграції з цифровими сервісами на міжнародному рівні, стикаються з проблемою подвійного регулювання. Наприклад, український банк, який пропонує клієнтам послуги з міжнародних цифрових платежів, зобов’язаний одночасно враховувати як українські, так і європейські регуляторні норми. Відсутність механізму гармонізації створює бар’єри входу українських банків до глобального ринку цифрових фінансових послуг.

Зрештою, практична імплементація цифрових інновацій у банківську систему України демонструє, що наявність законодавчих норм ще не гарантує їх ефективного застосування. Без гармонізації нормативно-правових документів й удосконалення процедурного та інституційного регулювання будь-які новації залишаються формальністю. Як показує досвід ЄС та США, лише поєднання чітких законодавчих рамок, узгоджених регуляторних механізмів і ефективного інституційного забезпечення дозволяє цифровим технологіям органічно інтегруватися у банківську систему.

Таким чином, проблеми правозастосування в Україні виявляються у кількох вимірах: від розриву між законодавством і дієвими процедурами практичного впровадження до браку узгодженості регуляторних механізмів та недостатньої практики розгляду відповідних справ у судовій та правоохоронній системах. Якщо не подолати ці бар’єри, цифровізація

банківських структур ризикує залишитися на рівні окремих ініціатив без системного ефекту для економіки країни.

У цьому контексті особливого значення набуває питання розробки напрямів удосконалення законодавчої бази, які б враховували кращі міжнародні практики та відповідали українським реаліям і викликам, а також зберегли сильні сторони й напрацювання. Гармонізація українського законодавства з європейськими нормами у сфері цифрових фінансових послуг сьогодні є не лише технічною чи політичною потребою, але й умовою виживання банківської системи в глобалізованому середовищі. Враховуючи високий рівень цифровізації банківських продуктів в Україні та потужний ІТ-сектор, ми маємо очевидну конкурентну перевагу у швидкому впровадженні нових стандартів. Водночас ця перевага може бути знівельована відсутністю чіткого правового поля, яке б відповідало вимогам Європейського Союзу. Таким чином три ключові регуляторні акти ЄС – PSD2 [156], GDPR [31] та DORA [165] – стають відправною точкою для оцінки готовності до інтеграції в європейський фінансово-цифровий простір.

PSD2 (Payment Services Directive 2) [156] запровадила принцип відкритого банкінгу, який передбачає обов'язок банків ділитися інформацією з ліцензованими сторонніми сервісами за згодою клієнта. Для України, де платіжна інфраструктура демонструє високий рівень інноваційності, це відкриває як значні можливості, так і серйозні виклики. З одного боку, українські банки вже активно використовують API-рішення, а приклади на кшталт інтеграцій monobank з різними цифровими сервісами показують, що ринок готовий до масштабування. З іншого боку, відсутність чіткого законодавчого механізму для регулювання діяльності третіх сторін створює ризики, зокрема щодо відповідальності у разі кібератак чи витоку даних. У країнах ЄС ці питання врегульовані через сувору систему ліцензування постачальників платіжних послуг та наглядових практик, які Україна поки що лише намагається адаптувати.

GDPR (General Data Protection Regulation) [31] є одним із найсуворіших документів у сфері захисту персональних даних, і його імплементація в Україні має не лише юридичний, але й соціально-культурний вимір. Українські банки та fintech-компанії вже зіштовхуються з тим, що міжнародні партнери вимагають дотримання стандартів GDPR навіть у випадках, коли діяльність формально не підпадає під юрисдикцію ЄС. Це створює подвійний тиск: з одного боку, необхідність технічної модернізації процесів зберігання й обробки даних, а з іншого – підвищення прозорості бізнес-моделей. Проте вітчизняна правова система досі оперує законом «Про захист персональних даних» [102], який у багатьох аспектах застарів і не охоплює новітні виклики, пов'язані з великими даними, штучним інтелектом та транснаціональними потоками інформації. Це породжує ситуацію, коли національні норми відстають від ринкової практики, а відповідальність за недотримання міжнародних стандартів стає персональною проблемою окремих компаній, а не системною політикою держави.

DORA (Digital Operational Resilience Act) [165], ухвалений у 2022 році, став ще одним сигналом того, що Європейський Союз серйозно ставиться до кіберстійкості фінансової системи. Його головна новація полягає у встановленні чітких вимог до управління ризиками, тестування ІТ-інфраструктури та взаємодії фінансових установ із зовнішніми постачальниками цифрових послуг. Для України ця сфера є особливо актуальною, оскільки вітчизняна банківська система працює в умовах підвищених кіберзагроз, пов'язаних зі збройною агресією РФ та правовим режимом воєнного стану. НБУ та провідні банки вже мають власні стандарти кіберзахисту, однак їхній рівень координації та системності поступається вимогам DORA. Зокрема, в Україні бракує механізмів регулярного «стрес-тестування» цифрових платформ та незалежного аудиту постачальників ІТ-послуг, що в ЄС уже стає обов'язковою практикою. Ключові відмінності регуляторного поля України від європейських норм із зазначених вище аспектів узагальнено та представлено у вигляді таблиці 3.9.

Таблиця 3.9. Відмінності регуляторного поля цифровізації розвитку банківських структур України від європейських норм

Норма ЄС	Суть регулювання	Стан імплементації в Україні	Ключові виклики
PSD2 [156]	Відкритий банкінг, доступ третіх сторін через API	Часткові ініціативи банків, законодавче врегулювання не охоплює усіх аспектів та потребує удосконалення	Невизначеність із відповідальністю третіх сторін, слабкий нагляд
GDPR [31]	Суворий захист персональних даних, права споживачів	Закон «Про захист персональних даних» [102] потребує внесення змін та доповнень	Відставання від сучасних технологій, низька культура приватності
DORA [165]	Кіберстійкість фінансового сектору, тестування, контроль постачальників IT	Є окремі вимоги НБУ, але відсутня системна рамка	Брак координації, відсутність незалежних аудитів, слабе тестування

Джерело: узагальнено та складено автором

З огляду на це гармонізація з європейськими нормами не може бути формальною адаптацією текстів документів. Вона потребує зміни філософії регулювання, яка повинна враховувати не лише вимоги ЄС, але й специфіку українських реалій. Наприклад, імплементація PSD2 [156] повинна спиратися на вже існуючі успіхи українських банків у розвитку API-екосистеми, але водночас передбачати суворі ліцензійні процедури для третіх сторін. GDPR [31] повинен бути інтегрований у оновлений закон про захист персональних даних, що включатиме не лише європейські норми, а й враховуватиме питання національної безпеки. А у випадку з DORA [165] слід розробити механізм, який поєднуватиме міжнародні стандарти тестування цифрових систем із практиками протидії кіберзагрозам воєнного характеру.

Україна сьогодні має унікальну можливість не лише наздогнати ЄС, але й стати своєрідною лабораторією для тестування більш гнучких і сучасних підходів. Потужний IT-сектор, швидкість адаптації цифрових інновацій та багаторічний досвід протидії кібератакам створюють базу для розробки «гібридної моделі» гармонізації, яка може стати прикладом для інших держав на етапі інтеграції. Поступове наближення до норм PSD2 [156], GDPR [31] та

DORA [165] має не лише правове, але й економічне значення. Це відкриває українським банкам доступ до європейського ринку, полегшує інтеграцію fintech-компаній у транснаціональні проекти та зміцнює довіру іноземних партнерів. Водночас, відставання у цьому процесі може призвести до ізоляції та втрати конкурентних переваг. Тому головне питання полягає не в тому, чи потрібна Україні гармонізація з європейськими нормами, а в тому, як швидко та ефективно ми зможемо її реалізувати, уникаючи формального копіювання та створюючи власну, стійку і конкурентоспроможну модель цифрового регулювання.

Таким чином, досвід Європейського Союзу слугує орієнтиром, а не готовою формулою впровадження в Україні. Необхідно критично оцінювати власні можливості, удосконалювати законодавство з урахуванням національних особливостей та викликів, водночас залишатися інтегрованими у глобальну систему цифрових фінансів.

Необхідність прийняття/удосконалення спеціальних нормативно-правових документів щодо цифрового банкінгу й fintech-компаній в Україні, гармонізації та уніфікації їх, вже давно перетворилася з теоретичної дискусії на практичну вимогу часу. Сучасна фінансова екосистема розвивається з такою швидкістю, що традиційні правові механізми державного регулювання, які формувалися ще у XX столітті, виявляються неспроможними забезпечити баланс між стрімким розвитком ринку та контролем за мультифакторними ризиками. Якщо в ЄС чи США fintech-регулювання має доволі цілісну структуру, то в Україні воно залишається фрагментарним, що створює правову невизначеність як для банківських структур, так і для нових гравців ринку.

Однією з ключових проблем є те, що українське законодавство досі сприймає цифровий банкінг радше як допоміжний інструмент, а не як самостійний феномен. Закон «Про банки і банківську діяльність» [89] містить окремі згадки про дистанційні послуги, однак у ньому відсутня концептуальна рамка, яка б визначала цифровий банк як специфічну інституцію. Разом з тим, на Єдиному державному вебпорталі електронних послуг «Дія» [21] визначено,

необанк як повністю цифровий банк, який надає банківські послуги виключно онлайн, без фізичних відділень. Усі операції (відкриття рахунку, перекази, депозити, оформлення карток чи кредитів) здійснюються через мобільний застосунок або вебплатформу. Фактично, у багатьох країнах необанки працюють повністю автономно, без жодного фізичного відділення – максимум із підтримкою через контакт-центр або чат. В Україні необанки працюють у партнерстві з ліцензованими банками, на базі яких ведуть свою діяльність, тобто юридично є частиною традиційної банківської інфраструктури. Разом з тим, на сьогодні офіційної статистики по необанкам в Україні, як окремій категорії, НБУ не веде, оскільки вони юридично не виділені в окремий тип фінансових установ, а працюють на базі ліцензій традиційних банків. За офіційною інформацією НБУ, кількість банків, що мають ліцензію, у лютому 2026 року становила 60 [137]. До фактично діючих в Україні необанків станом на 2026 рік зазвичай відносять: monobank (на базі АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»), O.Bank (на базі ліцензії АТ «ІДЕЯ БАНК»), izibank (на базі ліцензії АТ «ТАСКОМБАНК»).

Це породжує правову асиметрію: з одного боку, банки з високим рівнем цифровізації, такий як monobank [203], фактично здійснюють усі свої операції виключно онлайн, а з іншого – вони юридично врегульовані у рамках традиційних норм, які не відображають специфіку їхньої діяльності. У результаті сформувався ринок, що випереджає регуляцію, створюючи потенційні ризики для клієнтів, інвесторів і держави.

Проблема ускладнюється тим, що відсутність спеціальних законів робить fintech-сектор вразливим до надмірної дискреції регулятора. Кожне нове рішення НБУ чи Міністерства цифрової трансформації фактично переписує правила гри для компаній, не завжди враховуючи довгострокові наслідки. На відміну від європейських практик, де закони задають загальну рамку, а регулятори працюють у межах чітко визначених повноважень, в Україні правове поле залишається надто «гнучким». Це зручне середовище

для швидких експериментів, але воно небезпечне для масштабування ринку та інтеграції у глобальні фінансові системи.

Розробка та удосконалення спеціальних законів щодо цифрового банкінгу та fintech-компаній повинна спиратися на кілька фундаментальних підходів. По-перше, необхідним є закріплення у нормативно-правовому документі офіційної дефініції поняття цифрового банку (необанку), його правового статусу, який не має фізичної інфраструктури, але надає повний спектр фінансових послуг. Це дозволить зняти колізію між традиційними банківськими вимогами та новими бізнес-моделями. По-друге, необхідно чітко врегулювати діяльність fintech-компаній, які не є банками, але надають платіжні, кредитні чи інвестиційні послуги. Для цього слід запровадити категорії ліцензій, подібні до європейських, з чіткими критеріями та вимогами до капіталу, управління ризиками та прозорості. По-третє, варто створити механізм адаптивного регулювання, який би дозволяв стартапам тестувати інноваційні рішення у «правових пісочницях», що одночасно захищатиме споживачів і стимулюватиме інновації.

Важливим аспектом є також гармонізація нових законів із європейськими та міжнародними стандартами. Якщо Україна прагне інтеграції у єдиний цифровий ринок ЄС, то її правова база має бути сумісною з PSD2 [156], GDPR [31] та DORA [165]. Це стосується не лише технічних стандартів API чи кіберзахисту, але й підходів до нагляду, відповідальності та вирішення спорів.

У протилежному випадку вітчизняні компанії залишаться ізольованими від глобальних фінансових потоків, а український ринок ризикує перетворитися на експериментальний полігон без перспективи масштабування.

Критично важливим є питання захисту прав споживачів. У цифровому банкінгу клієнт втрачає фізичний контакт із банком і покладається на цифрову платформу. Відповідно, закон повинен забезпечувати прозорість умов договорів, швидкий механізм вирішення спорів, гарантії повернення коштів у

випадку шахрайства чи технічних збоїв. Наразі ці механізми в Україні розвинені лише частково: існують системи chargeback у карткових платежах, але у випадку нових послуг – наприклад, кредитування через мобільні додатки – клієнти часто залишаються без належного захисту. Це підриває довіру до ринку і гальмує його розвиток.

Законодавче врегулювання цифрового банкінгу та fintech-компаній в Україні має бути не стільки формальною імплементацією іноземних практик, скільки створенням власної моделі, яка враховуватиме національні особливості. В умовах війни за Незалежність та відбудови Україна стикається із загрозами і викликами, які для інших держав залишаються гіпотетичними, такі, як: масові кібератаки на банківську інфраструктуру, спроби фінансової дестабілізації через маніпуляції у цифрових середовищах та ін. Відповідно, українські закони повинні поєднувати міжнародні стандарти з додатковими механізмами безпеки, що враховують специфіку нашої ситуації.

Таким чином, створення спеціальних законів щодо цифрового банкінгу та fintech-компаній – це не просто модернізація нормативної бази, а передумова для інтеграції України у глобальний фінансовий простір. Цей процес має базуватися на критичному аналізі міжнародного досвіду, уникати поверхневого копіювання та зосереджуватися на адаптації, що відповідатиме українським реаліям. Лише тоді цифровий банкінг і fintech перестануть бути «сірою зоною» та перетворяться на інституційно визнану основу фінансової системи. У цьому контексті наступним логічним кроком постає регламентація цифрових валют і смарт-контрактів, які стають не лише технологічним інструментом, але й новим викликом для правової системи. Їх інтеграція у законодавче поле є невідворотною, і саме вона визначить подальші перспективи розвитку цифрової економіки в Україні.

Питання регламентації цифрових валют і смарт-контрактів в Україні залишається одним із найскладніших і водночас найактуальніших для банківської системи та фінансового сектора загалом. Сучасна цифрова економіка створює нові форми активів, які не вписуються у традиційні

категорії законодавства, побудованого на класичних уявленнях про гроші, майно та зобов'язання. На відміну від банківських операцій чи фінансових інструментів, цифрові валюти, зокрема криптоактиви та токени, існують поза контролем класичних фінансових інституцій. Смарт-контракти, у свою чергу, кидають виклик традиційній договірній системі, адже вони автоматично виконуються за заданим алгоритмом, що зменшує роль судових або адміністративних механізмів контролю.

В Україні законодавча база із зазначених аспектів на стадії формування, водночас, вже очевидно, що вона відстає від практики та вимог часу. Прийняття Закону «Про віртуальні активи» [89] у 2021 році стало певним проривом, оскільки вперше було визначено правовий статус криптовалют. Проте цей закон не набув повної дії через відсутність внесення змін до Податкового кодексу, а також не врахував усіх практичних викликів, що постали перед ринком. Водночас, країни ЄС рухаються вперед у напрямі комплексного регулювання через ухвалення регламенту MiCA (Markets in Crypto-Assets Regulation) [198], який встановлює прозорі правила для випуску та обігу криптоактивів і токенів, а також вимоги до провайдерів криптопослуг. У США ситуація більш фрагментарна: відсутність єдиного федерального закону змушує ринок жити за правилами окремих штатів та позицій регуляторів (SEC [221], CFTC [159]), які подекуди суперечать одна одній. Проте саме така гнучкість дозволила США зберегти статус центру інновацій у сфері цифрових активів.

Критично оцінюючи українську ситуацію, можна констатувати, що регуляція віртуальних активів і смарт-контрактів розвивається не системно, а реактивно. З одного боку, ми маємо надзвичайно сильний ІТ-сектор і високий рівень цифрової фінансової грамотності населення, що створює сприятливі умови для розвитку криптобізнесу. Україна входить до топ-3 країн світу за рівнем використання криптоактивів за даними Chainalysis [159]. З іншого боку, держава продовжує обмежуватися декларативними нормами, які не гарантують ні захисту інвесторів, ні контролю за тіньовим обігом. Це створює

подвійний ризик: розвиток цифрових валют відбувається поза контролем держави, а споживачі залишаються без захисту у випадку шахрайства чи технічних збоїв.

Особливо гостро постає питання оподаткування операцій із цифровими валютами. Наразі воно фактично залишається у «сірій зоні». У законопроекті пропонувалося встановити пільгову ставку податку для операцій із віртуальними активами, проте його ухвалення відкладене. Це призводить до того, що бізнес вимушений або працювати напівлегально, або ж виводити операції у юрисдикції з більш зрозумілою податковою політикою (наприклад, у Польщу чи Естонію). Така ситуація підриває конкурентоспроможність України, адже країна втрачає можливість залучати інвестиції у високотехнологічний сектор.

Ще однією проблемою є відсутність правової визначеності щодо смарт-контрактів. Формально вони можуть бути прирівняні до цивільно-правових договорів, але з точки зору чинного законодавства України виникає низка питань: яким чином підтверджувати волевиявлення сторін, якщо смарт-контракт укладається автоматично; чи можна оскаржити його виконання; чи несуть сторони відповідальність за технічні помилки алгоритму тощо. Відсутність чітких відповідей означає, що у випадку спору українські суди вимушені застосовувати аналогію права, що знижує передбачуваність результату. Для порівняння, у Сінгапурі чи Великій Британії вже існують прецеденти судових рішень, які визнають смарт-контракти такими, що мають юридичну силу, а регулятори розробляють рекомендації щодо їхнього застосування у фінансовій сфері.

Для візуалізації відмінностей міжнародних практик з українським контекстом, доцільним вбачається представити порівняльну таблицю 3.10. Узагальнюючи наведене порівняння, варто наголосити, що відсутність регламентації смарт-контрактів в Україні робить неможливим їх широке впровадження у банківській системі. Адже для банків договірні відносини – це основа бізнесу, і вони не можуть ризикувати через правову невизначеність.

У той час як у світі вже тестуються системи автоматичного кредитування чи страхування на основі смарт-контрактів, в Україні банки змушені залишатися у межах традиційних договірних моделей.

Це знижує інноваційний потенціал банківського сектору і поглиблює відставання від світових трендів. Крім того, відсутність належного правового поля для цифрових валют створює ризики для грошово-кредитної політики. Центральний банк втрачає монополію на емісію, адже значна частина транзакцій здійснюється у криптовалютах.

Таблиця 3.10. Відмінності міжнародних практик та українського контексту регулювання цифрових валют та смарт-контрактів

Країна / регіон	Регулювання цифрових валют	Статус смарт-контрактів	Особливості
ЄС (MiCA)	Єдина рамка для всіх видів токенів, ліцензування постачальників послуг	Не врегульовано прямо, але допускається як форма договору	Орієнтація на захист інвесторів і прозорість
США	Фрагментарне регулювання через SEC, CFTC і закони штатів	Визнання у низці штатів (Арізона, Теннессі)	Гнучкість, спрямована на інновації, але ризик правової невизначеності
Сінгапур	Комплексний підхід через Закон про платіжні послуги [205]	Судова практика визнає юридичну силу	Баланс між контролем і розвитком
Україна	Закон «Про віртуальні активи» [89] без належної імплементації, відсутність податкових норм	Невизначеність у правозастосуванні	Сильний ІТ-сектор, але слабка правова база

Джерело: складено автором

У країнах із високим рівнем регуляторної зрілості це компенсується контролем за обігом, вимогами до ідентифікації користувачів (KYC) та боротьбою з відмиванням коштів (AML). В Україні ж ці механізми розвинені

лише частково, що відкриває шлях до зловживань і створює загрозу фінансовій стабільності.

Очевидно, що для врегулювання окреслених питань необхідні комплексні зміни у національному законодавстві. Потрібно завершити імплементацію закону «Про віртуальні активи» [89], внести зміни до Податкового кодексу України [85], чітко визначити механізми AML/KYC у сфері криптовалютних транзакцій. Окремо варто передбачити норми, які визнають смарт-контракти як юридично обов'язкові, з чітким визначенням порядку оскарження та відповідальності за технічні помилки. Така системна робота не лише врегулює ринок, а й створить підґрунтя для інтеграції України у міжнародні фінансові процеси.

Водночас необхідно врахувати і досвід інших країн, який свідчить, що надмірна зарегульованість може стримувати інноваційний розвиток. Наприклад, у Китаї повна заборона криптовалютного обігу призвела до того, що транзакції перейшли у тіньовий сегмент. У протилежність цьому ЄС і Сінгапур обрали шлях «розумного регулювання», яке забезпечує як розвиток технологій, так і захист споживачів. Україна має шанс стати одним із лідерів регіону, якщо підтримає власний потужний ІТ-сектор і сформує якісне правове середовище, забезпечене дієвими механізмами державного регулювання розвитку банківських структур.

Таким чином, питання регламентації цифрових валют і смарт-контрактів в Україні виходить далеко за межі технічної проблеми. Це стратегічне завдання, від якого залежить конкурентоспроможність банківської системи, стабільність грошово-кредитної політики та інтеграція у світові фінансові ринки. Відсутність прогресу означатиме подальше відставання, тоді як комплексне законодавче врегулювання може перетворити Україну на регіональний центр фінансових інновацій.

Система адміністративно-правових механізмів нагляду і контролю у сфері цифрового банкінгу та діяльності FinTech-компаній в Україні перебуває на стадії активного формування. Хоча на законодавчому рівні вже закладено

певні базові положення, які визначають компетенцію регулюючих органів (Антимонопольний комітет України [1]; Державна служба фінансового моніторингу України [27]; НКЦПФР [78]; Державна податкова служба України [21]; Міністерство юстиції України [68]; Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України [59]; Міністерство цифрової трансформації України [69]), а також інших органів, їхня спроможність реагувати на динаміку цифрових фінансових технологій залишається певним чином обмеженою. Наявні механізми державного регулювання, що розроблялися під традиційну банківську систему, і досі не враховують у повній мірі специфіки роботи цифрових платформ, блокчейн-рішень, інноваційних фінансових посередників та інших сучасних інструментів. Це створює правовий вакуум, у якому адміністративний контроль має обмежений вплив.

Ключова проблема полягає у відсутності цілісної системи регуляторного нагляду, що базується на ризик-орієнтованому підході. На відміну від США чи Великобританії, де регулятори впроваджують комплексні програми моніторингу діяльності FinTech, в Україні превалує формальний підхід до звітності, що не забезпечує реального превентивного контролю. Прикладом є практика НБУ, який встановлює вимоги до ліцензування та капіталізації фінансових компаній, але водночас не має ефективних інструментів для оцінки алгоритмічних ризиків чи кіберзагроз, що виникають при використанні цифрових банківських сервісів.

Механізми адміністративно-правового контролю у цій сфері також ускладнюються слабкою узгодженістю та інтеграцією регуляторів між собою. У США чи Сінгапурі органи фінансового нагляду створюють міжвідомчі робочі групи, що забезпечують швидку координацію дій щодо регулювання нових технологій. В Україні, натомість, існує фрагментація: окремі органи регулюють частини ринку, але відсутній єдиний центр координації. Це призводить до дублювання функцій, розмитості відповідальності та зниження ефективності контролю. Проблемою є і брак чітких адміністративних

процедур щодо аудиту діяльності цифрових банків (необанків) і FinTech-компаній. Досвід ЄС показує, що регулярні інспекції у сфері кібербезпеки, захисту даних та AML/CTF (протидія відмиванню коштів і фінансуванню тероризму) стали ключовим інструментом забезпечення прозорості. В Україні інспекції проводяться нерегулярно, а їхні результати зрідка стають підґрунтям для системних змін.

У міжнародній практиці поширеним є застосування інноваційних адміністративних інструментів – від системи пропорційного регулювання, коли вимоги диференціюються залежно від масштабу та ризиків діяльності, до впровадження автоматизованого моніторингу транзакцій через спеціальні платформи. В Україні ці інструменти залишаються радше предметом обговорення, ніж реальною практикою. Це означає, що нагляд здійснюється переважно в ретроспективному режимі, тоді як ризики у цифровому середовищі потребують превентивного реагування.

Важливим елементом удосконалення адміністративно-правових механізмів мало б стати створення «регуляторних хабів», де органи публічної влади, банки та FinTech-компанії могли б взаємодіяти у процесі тестування нових продуктів під контролем держави. Подібні практики вже діють у Великобританії (регуляторні пісочниці FCA) та Сінгапурі, забезпечуючи регулятору можливість відстежувати інновації у безпечному середовищі та одночасно формувати практику майбутнього нагляду. В Україні такий механізм хоч і передбачений у «Положенні про регуляторну платформу для тестування послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг, платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях» від 2023 року [106] та потребує удосконалення, а практики його застосування і досі не набули широкого поширення, що знижує можливість адаптації адміністративних процедур до реалій цифрової економіки.

Не менш критичним є питання санкційного інструментарію. Чинне законодавство передбачає адміністративні штрафи та позбавлення ліцензії, проте воно не враховує особливостей цифрового банкінгу. Наприклад, у

випадках кіберінцидентів штрафи часто не співвідносяться з реальними збитками користувачів чи загрозами системній безпеці. У ЄС чи США штрафи за порушення у сфері кіберзахисту можуть сягати сотень мільйонів доларів, що створює потужний превентивний ефект. В Україні ж адміністративні санкції мають радше символічний характер. Ще однією проблемою є слабка захищеність прав споживачів у процесі адміністративного контролю. У випадках конфлікту між банком і клієнтом щодо цифрових послуг механізми адміністративного врегулювання є формальними і не гарантують швидкого та ефективного відновлення прав. Це знижує довіру населення до цифрових фінансових сервісів і гальмує розвиток інновацій.

Таким чином, існуючі адміністративно-правові механізми нагляду і контролю в Україні поки що не відповідають викликам цифрової трансформації банківської системи. Вони залишаються формальними, фрагментованими та мало орієнтованими на інноваційний розвиток. Водночас міжнародний досвід свідчить, що саме гнучкі адміністративно-правові механізми дозволяють державі бути не гальмом, а каталізатором інновацій у банківському секторі. Становлення цифрового банкінгу та FinTech в Україні супроводжується суттєвими викликами для системи правозастосування. Існуюча адміністративна та судова практика виявляє низку прогалин, що обмежують ефективність державного контролю й одночасно стримують інноваційний розвиток. Це обумовлює необхідність комплексного переосмислення правозастосовчих механізмів із врахуванням міжнародного досвіду та особливостей національної фінансової системи.

Отже, одним із напрямів зміни правозастосовчої практики має стати активніше використання ризик-орієнтованого підходу регуляторами. Це означає, що замість застосування однакових правил до всіх учасників ринку, контроль і санкції повинні диференціюватися залежно від масштабу діяльності, рівня системної важливості та потенційних ризиків. Такий підхід уже довів свою ефективність у практиці Європейського банківського управління (ЕВА), яке зосереджується на контролі найбільш ризикових

операцій, залишаючи малим інноваційним компаніям більший простір для розвитку. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [121] від 2021 року регламентує ризик-орієнтований підхід у такій редакції: «...здійснення державного регулювання для створення системи норм, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків ризиків, притаманних діяльності надавачів фінансових послуг залежно від видів фінансових послуг, що надаються такими надавачами; здійснення нагляду за надавачами фінансових послуг для визначення та виявлення, оцінки та переоцінки, а також розуміння ризиків, притаманних діяльності таких надавачів фінансових послуг, а також вжиття відповідних пропорційних наглядових заходів для їх мінімізації з урахуванням профілю ризиків, суттєвості виявлених ризиків, розміру, особливостей діяльності, бізнес-моделі надавача фінансових послуг» (ст. 49 чинної редакції закону). Разом з тим, в Україні навіть невеликі стартапи стикаються із надмірними адміністративними вимогами, що фактично демотивує їх працювати легально, що вказує на необхідність переходу від формального існування такої норми до дієвого практичного застосування.

Необхідно також реформувати процедури адміністративного контролю з урахуванням принципу прозорості. Сьогодні результати перевірок банків і FinTech-компаній рідко оприлюднюються, що обмежує можливість суспільства оцінювати якість регуляторного нагляду. У ЄС, навпаки, публікація звітів та висновків є обов'язковою, а це – підвищує рівень довіри і до банківських структур, і до державного регулятора. В Україні впровадження такої практики дозволило б стимулювати компанії дотримуватися стандартів, а громадськість – краще контролювати діяльність регуляторів.

Отже, зміна правозастосовчої практики у сфері віртуального банкінгу та FinTech має ґрунтуватися на кількох базових принципах: гнучкість, ризик-орієнтованість, пропорційність санкцій, прозорість та захист прав споживачів. Її метою повинно стати не лише реагування на порушення, але й формування передбачуваного та безпечного середовища для інновацій. Лише за таких умов можна досягти балансу між розвитком ринку й забезпеченням фінансової

стабільності. На основі проведеного аналізу запропоновано вносити зміни в нормативні акти щодо регулювання віртуальних активів, ролі та функцій учасників на вказаних ринках.

3.3. Процесно-орієнтована модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур за умов цифровізації в Україні

Розвиток цифрових сервісів і фінтех-рішень вимагає не лише технологічних інновацій, а й чітко вибудованої організаційно-правової моделі, яка забезпечує баланс між ефективністю банківської діяльності, захистом прав споживачів фінансових послуг та інформаційною безпекою. Механізми державного регулювання розвитку банківських структур функціонують як системоутворювальний компонент інституційної архітектури фінансового сектору, забезпечуючи узгодження стратегічних інтересів держави, банківської системи та суспільства, а також формування збалансованого середовища цифрової трансформації. Удосконалення організаційно-правових механізмів розвитку банківських структур у контексті цифровізації сприяє зміцненню їх функціональних й інституційних компонентів та подоланню структурних проблем для успішної реалізації євроінтеграційного курсу України.

У дисертації запропоновано авторську процесно-орієнтовану модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах цифровізації в Україні, побудовану як керований цикл узгодження регуляторних рішень, інституційної координації, технологічних рішень та інструментів нагляду з прогнозованими результатами для банківського сектору. Методологічну основу моделі становить поєднання порівняльно-правового, системного, інституційного, ризик-орієнтованого та сценарного підходів із кейс-аналізом правозастосовчої практики, що дає змогу інтегрувати міжнародний досвід, урахувати українські інституційні й

безпекові обмеження та перевести модель із площини загального опису в площину операціонального проектування. Запропонована модель відображає послідовність «системоутворюючі фактори впливу – суб’єкти та контури регулювання – функціональний інструментарій – етапи реалізації – результати та зворотний зв’язок».

Практичне підґрунтя для розроблення такої моделі в Україні вже сформовано на рівні базового платіжного законодавства та новітніх актів Національного банку України. Закон України «Про платіжні послуги» задав рамку реформування платіжного ринку та цифрового сегмента фінансових послуг [115], а в 2025 р. Національний банк України затвердив Положення про відкритий банкінг в Україні, яке набрало чинності 1 серпня 2025 року і завершило імплементацію відповідного блоку PSD2 у національному правовому полі [99]. При цьому надавачам платіжних послуг з обслуговування рахунків було надано п’ять місяців для приведення діяльності у відповідність до нових вимог [99]. Нормативна конструкція відкритого банкінгу вже передбачає не лише доступ до рахунків за активною згодою користувача, а й чітке коло суб’єктів взаємодії, спеціалізовані інтерфейси, механізми авторизації, посилену автентифікацію та вимоги до кіберзахисту [99]. Отже, запропонована модель спирається не на гіпотетичну перспективу, а на вже започаткований в Україні режим цифрової трансформації платіжного та банківського сегмента [115, 99].

Запропонована модель виходить із того, що розвиток банківських структур у цифровому середовищі визначається впливом екзогенних та ендогенних системоутворюючих факторів. До екзогенних факторів належать євроінтеграційні зобов’язання України, міжнародні стандарти цифрового банкінгу та захисту даних, воєнні й кібернетичні загрози, динаміка fintech-ринку, зміна поведінки споживачів фінансових послуг і зовнішні вимоги до прозорості та стійкості фінансового сектору. До ендогенних факторів віднесено інституційну спроможність Національного банку України та інших суб’єктів публічного управління, узгодженість нормативно-правової бази,

рівень цифрової зрілості банків, стан платіжної та ідентифікаційної інфраструктури, кадрову забезпеченість, культуру управління ризиками, готовність банків до відкритого банкінгу та інтеграції з fintech-сектором. Урахування зазначених факторів переводить модель із формату абстрактної організаційної схеми у формат керованої системи, здатної реагувати на зміну середовища.

Окремого значення в цій системі набуває контур цифрової ідентифікації та управління даними. За підсумками 2025 року у Системі BankID НБУ здійснено 109,4 млн успішних електронних ідентифікацій, що на 25 % більше, ніж у 2024 р., а до системи було підключено 11 нових абонентів – надавачів послуг [129]. Такі показники свідчать, що цифрова ідентифікація в Україні вже виконує функцію масової інфраструктури доступу до дистанційних сервісів, а тому має розглядатися в моделі не як допоміжний сервіс, а як базовий елемент регуляторної та сервісної архітектури. Для євроінтеграційно сумісного розвитку цей сегмент доцільно узгоджувати з логікою eIDAS, яка формує єдину рамку електронної ідентифікації та довірчих послуг у ЄС [172], а також із підходом Data Governance Act, чинним із вересня 2023 року і спрямованим на формування структур та процедур обміну даними, у тому числі у фінансовій сфері [174].

Внутрішня архітектура моделі охоплює регуляторно-стратегічний, інституційно-координаційний, функціонально-інструментальний, ризик-контрольний та результативно-оціночний контури. Регуляторно-стратегічний контур задає цілі, принципи та правові межі цифровізації розвитку банківських структур; інституційно-координаційний визначає компетенції Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Міністерства цифрової трансформації України, банків, fintech-компаній, профільних асоціацій та споживачів фінансових послуг; функціонально-інструментальний контур охоплює регуляторні пісочниці, цифрову ідентифікацію, відкритий банкінг, стандарти API, data governance, алгоритми нагляду на основі штучного інтелекту, блокчейн-рішення,

механізми співрегулювання та цифрові сервіси кіберзахисту; ризик-контрольний контур інтегрує фінансові, операційні, кібернетичні, правові та репутаційні ризики у процедури превентивного моніторингу, аудиту і коригування; результативно-оціночний контур фіксує наслідки впровадження моделі для стійкості, якості послуг, інклюзивності, конкурентоспроможності та євроінтеграційної сумісності банківського сектору.

Центральність ризик-контрольного контуру в запропонованій моделі зумовлена не лише теоретичними міркуваннями, а й сучасними регуляторними тенденціями та реальною структурою загроз для фінансового сектору. У Європейському Союзі Digital Operational Resilience Act застосовується з 17 січня 2025 року і гармонізує вимоги до управління ІКТ-ризиками, інцидент-менеджменту, тестування стійкості та контролю за сторонніми ІКТ-провайдерами у фінансовій сфері [168]. Паралельно МВФ у 2026 року констатував, що близько 20 % усіх зареєстрованих кіберінцидентів за останні два десятиліття припали на фінансовий сектор, а прямі втрати від повідомлених інцидентів у фінансовій сфері у 2020–2023 роках становили 2,5 млрд дол. США [183]. За таких умов українська модель публічного управління цифровізацією банківських структур повинна включати не периферійний, а вбудований механізм превентивного моніторингу фінансових, операційних, кібернетичних і репутаційних ризиків [168, 183].

У межах запропонованої моделі фінансові та репутаційні ризики розглядаються як взаємопов'язаний контур регуляторної уваги. Для українського середовища джерелами фінансових ризиків виступають збої цифрової інфраструктури, шахрайські транзакції, помилки алгоритмічного скорингу, витоки даних, недостатня сумісність інформаційних систем та порушення безперервності надання послуг; джерелами репутаційних ризиків – порушення прав споживачів, непрозорість автоматизованих рішень, компрометація персональних даних, публічні кіберінциденти, невдала інтеграція fintech-продуктів і невідповідність задекларованих цифрових сервісів реальній якості обслуговування. Інтеграція такого ризикового

контуру в модель публічного управління забезпечує перехід від реактивного усунення наслідків до превентивного моніторингу та раннього регуляторного втручання.

Ефективність моделі доцільно оцінювати за групами критеріїв, які поєднують процесну та результативну логіку. До процесних критеріїв належать нормативна узгодженість регулювання, визначеність компетенцій суб'єктів, швидкість проходження регуляторного циклу, рівень інтегрованості державної і банківської цифрової інфраструктури, ступінь упровадження механізмів співрегулювання та якість ризик-орієнтованого нагляду. До результативних критеріїв належать рівень доступності й безпеки цифрових банківських послуг, зниження фінансових і репутаційних ризиків, підвищення довіри споживачів, розширення фінансової інклюзії, зростання інноваційної активності банків і fintech-компаній, а також наближення національного регуляторного середовища до правових і технологічних стандартів Європейського Союзу. Така система критеріїв забезпечує можливість вимірювати дієвість моделі на різних етапах її реалізації.

Узагальнену логіку взаємодії факторів впливу, суб'єктів, функціонального інструментарію, ризикового контуру, критеріїв ефективності та прогнозованих результатів подано на рисунку 3.4.

Науково-прикладна цінність запропонованої моделі полягає в тому, що вона поєднує в єдиному управлінському циклі фактори середовища, суб'єктний склад, функціональний інструментарій, ризик-контрольний блок, етапність реалізації та критерії оцінювання результатів. На відміну від фрагментарних підходів, у межах яких цифровізація банківського сектору розглядається або як технологічне оновлення сервісів, або як окремий напрям регуляторної модернізації, запропонована модель дає змогу розглядати розвиток банківських структур як об'єкт цілісного публічного управління, у якому нормативні, інституційні, організаційні та технологічні рішення пов'язані між собою через механізм зворотного зв'язку.

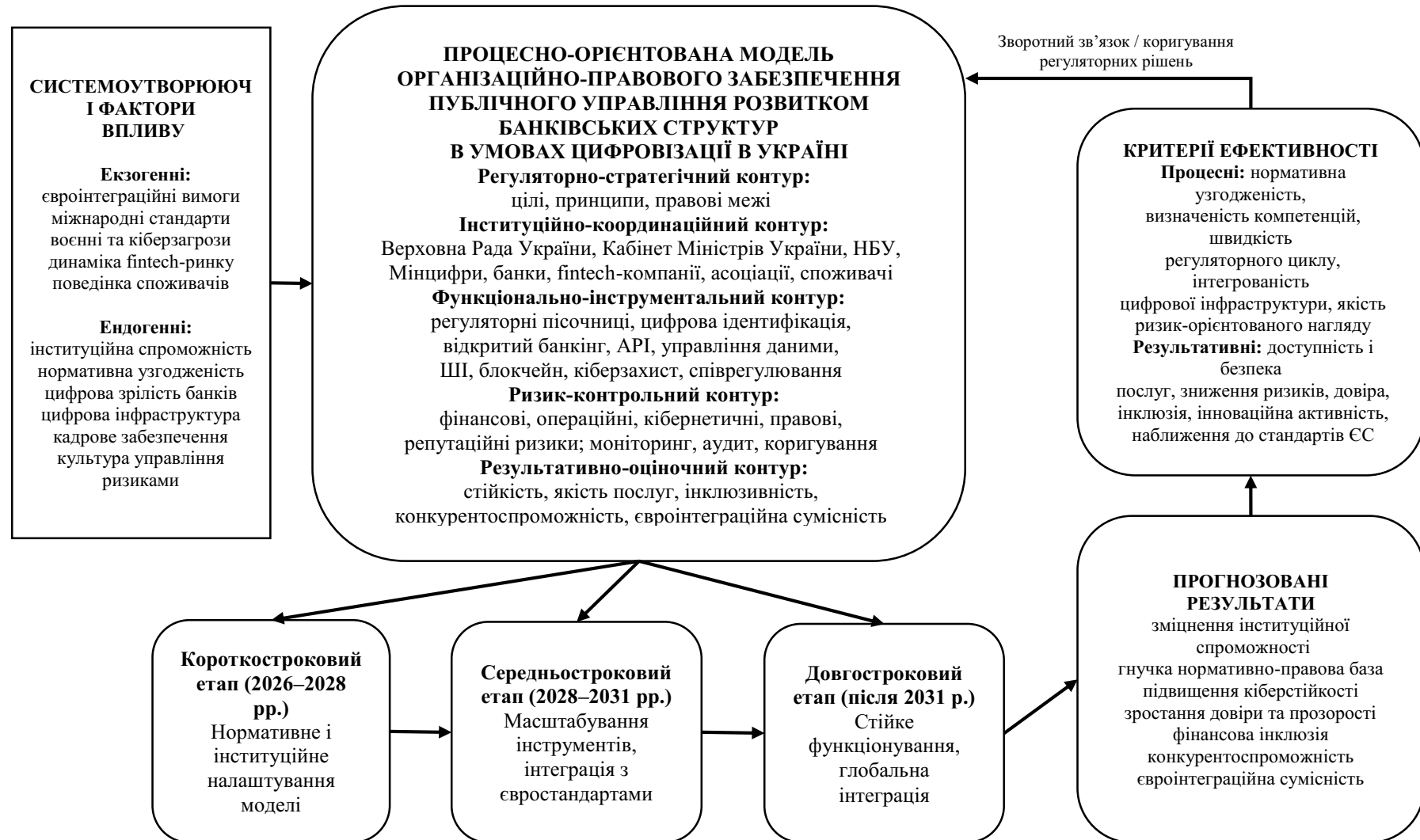

Рис. 3.4. Процесно-орієнтована модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах цифровізації в Україні

Джерело: розроблено автором

Функціональний інструментарій моделі доцільно конкретизувати через механізми контрольованого тестування інновацій та постійної взаємодії державного регулятора з ринком.

В Україні такий інструмент уже інституціоналізований у вигляді регуляторної платформи Національного банку України, яка передбачає особливий режим діяльності для окремих фінансових і платіжних компаній та дає змогу тестувати нові сервіси в обмеженому середовищі без порушення законодавства [75, 100]. У міжнародній практиці аналогічну функцію виконує Regulatory Sandbox FCA, що дозволяє тестувати нові продукти з реальними споживачами в контрольованому середовищі та отримувати регуляторну підтримку під час апробації інновації [100]. Такий підхід підтверджує, що регуляторна «пісочниця» в авторській моделі має розглядатися не як разовий експериментальний інструмент, а як постійний функціональний механізм адаптації регулювання до технологічних змін [75, 100].

Водночас функціональний інструментарій не вичерпує змісту запропонованої моделі, оскільки її практична дієвість залежить також від тих структурних елементів, які забезпечують сталість цифрової трансформації банківських структур у довшій перспективі.

Розробка нової моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах цифровізації в Україні має ґрунтуватися не лише на абстрактних рівнях, а й на виокремленні конкретних елементів, що забезпечують її функціональність. Ключові елементи моделі відображають ті точки, у яких перетинаються інституційні, правові, організаційні та технологічні виміри. Від якості їхнього узгодження залежить ефективність побудови цілісної системи управління цифровою трансформацією фінансового сектору.

Одним із ключових елементів виступає цифрова інфраструктура. Модель передбачає формування єдиного середовища, яке поєднує державні цифрові сервіси, банківські онлайн-платформи, сервіси електронної ідентифікації, а також приватні фінтех-рішення. За відсутності такої інфраструктури

цифровізація банківських структур зберігатиме фрагментарний характер. Досвід Естонії засвідчує, що інтегрована цифрова екосистема створює передумови для прозорого і безпечного функціонування банківського сектору. В українських умовах цей елемент моделі доцільно пов'язувати з подальшим розвитком систем електронної взаємодії, обміну даними та міжвідомчої цифрової сумісності.

Окремим елементом моделі є кадрово-освітній компонент. Цифровізація банківських структур неможлива без підготовки фахівців нового типу:

- економістів і юристів, які володіють знаннями у сфері цифрових технологій;
- IT-спеціалістів, які розуміють логіку фінансового регулювання;
- управлінців, здатних поєднувати компетентності у сфері публічного управління, банківського нагляду та інноваційного розвитку.

У зв'язку з цим актуалізується потреба в оновленні освітніх програм у закладах вищої освіти та розвитку системи підвищення кваліфікації працівників банківського сектору.

Ще одним важливим елементом є міжнародна інтеграція. Модель має передбачати механізми включення українських банківських структур до глобальних фінансових і технологічних екосистем. Йдеться як про приєднання до міжнародних стандартів у сфері цифрових платежів, електронної ідентифікації та обігу даних, так і про участь у спільних регуляторних та інноваційних проєктах.

Досвід Литви показує, що навіть відносно невелика держава може стати помітним центром цифрового банкінгу за умови інтеграції у відповідні європейські мережі. Для України цей напрям має реалізовуватися з урахуванням безпекових ризиків, воєнних обмежень і потреби в підвищенні інституційної стійкості.

Для систематизації зазначених елементів доцільно подати їх у вигляді узагальненої таблиці 3.11.

Подані елементи окреслюють структурну архітектуру моделі, однак її прикладна дієвість визначається також набором інноваційних інструментів, через які реалізуються регуляторні, сервісні та контрольні функції у цифровому середовищі.

Таблиця 3.11. Ключові елементи процесно-орієнтованої моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах цифровізації

Регуляторна архітектура банківської системи	Зміст та функції	Приклади міжнародної практики
Державний регулятор (НБУ)	Координація цифровізації, регуляторні «пісочниці»	FCA (Велика Британія), MAS (Сінгапур)
Нормативно-правове регулювання	Закони, підзаконні акти, стандарти банків	PSD2, GDPR, DORA (ЄС)
Організаційна взаємодія	Співрегулювання банків і fintech-компаній	Німеччина, Велика Британія
Цифрова інфраструктура	Інтеграція державних і приватних платформ	Естонія, Україна
Механізми контролю	Моніторинг, аудит, превентивний нагляд	Японія, США
Кадровий компонент	Освіта та підготовка фахівців нового типу	Сінгапур, Фінляндія
Міжнародна інтеграція	Участь у глобальних стандартах та мережах	Литва, ЄС

Джерело: складено автором

Подальший аналіз доцільно зосередити на тих інноваційних інструментах, які вбудовуються у модель та забезпечують її практичне функціонування. Йдеться про формування цілісної системи, в якій цифрові рішення працюють на досягнення цілей державного регулювання розвитку банківських структур, підтримують стабільність фінансового сектору та підвищують довіру споживачів фінансових послуг. З метою узагальнення таких інструментів їх доцільно подати у табличній формі (табл. 3.12).

Процесно-орієнтована модель поєднує не лише систему суб'єктів і контурів регулювання, а й конкретні елементи інфраструктурного, кадрового, міжнародного та технологічного забезпечення. Така багатокomпонентність дає підстави перейти до оцінки тих результатів, яких може бути досягнуто в разі її поетапного впровадження в Україні.

Таблиця 3.12. Інноваційні інструменти процесно-орієнтованої моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах цифровізації в Україні

Інноваційний інструмент	Функції у моделі	Приклади міжнародної практики
Штучний інтелект	Аналітика ризиків, виявлення шахрайства, прогнозування	США, ЄС
Блокчейн	Прозорість транзакцій, смарт-контракти, аудит	Естонія, Японія
Відкритий банкінг (API)	Залучення fintech, розвиток конкуренції	ЄС, Велика Британія
Регуляторні пісочниці	Тестування нових фінансових продуктів	FCA, MAS
Цифрова ідентифікація	Спрощення доступу, зниження шахрайства	eIDAS, BankID
Кіберзахист нового покоління	Моніторинг у реальному часі, протидія атакам	Сінгапур, Південна Корея
Data governance	Управління даними, прозорість, аналітика	ЄС

Джерело: складено автором

З метою оцінки не лише потенціалу моделі, а й тих вигод, які вона може принести банківській системі, суспільству та державі спрогнозуємо ймовірні результати від її впровадження. Запровадження запропонованої процесно-орієнтованої моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах цифровізації в Україні має потенціал суттєво трансформувати фінансовий сектор, забезпечивши його відповідність міжнародним стандартам, підвищення стійкості та здатності до інноваційного розвитку. Вона має стати базою для формування нового рівня довіри до банківської системи як з боку громадян, так і з боку міжнародних партнерів, що є особливо важливим у контексті інтеграції України до європейського економічного простору.

Одним із ключових очікуваних результатів є зміцнення інституційної спроможності органів публічної влади у сфері банківського регулювання та нагляду. Завдяки чіткому розмежуванню ролей і повноважень між НБУ, урядом, парламентом та іншими органами публічної влади має забезпечуватися стабільність та прогнозованість регуляторної політики. Це дозволить уникати дублювання функцій і мінімізувати правові колізії, які наразі часто блокують розвиток цифрових фінансових сервісів.

Позитивним результатом дієвості моделі має стати формування більш гнучкої нормативно-правової бази, що оперативно реагуватиме на появу нових технологій та бізнес-моделей у фінансовій сфері. Наприклад, передбачена модель має враховувати не лише класичні банківські продукти, але й рішення, які пропонують fintech-компанії, включно з мобільними додатками для управління персональними фінансами, платформами краудфандингу чи сервісами цифрових валют. У такому контексті важливою стане поява уніфікованих правових механізмів регуляторних «пісочниць», які дозволять тестувати інноваційні продукти в обмежених правових рамках перед їх масштабним впровадженням.

Наступним напрямом очікуваних результатів має бути підвищення рівня кіберзахисту та довіри до цифрових платформ. Використання технологій штучного інтелекту та блокчейну у банківській діяльності повинно супроводжуватися створенням комплексних протоколів безпеки та незалежного моніторингу ризиків. Практика ЄС демонструє, що без ефективної системи управління ризиками навіть найсучасніші цифрові рішення можуть стати вразливими до кібератак. Вироблена модель має враховувати ці ризики ще на етапі проєктування, щоб забезпечити надійність та безперервність банківських послуг в Україні.

Очікуваним позитивним результатом є підвищення конкурентоспроможності українського банківського сектору на міжнародному рівні. Цифровізація не лише оптимізує операційні витрати банків, але й дозволяє створювати нові продукти, орієнтовані на глобальні ринки. Це відкриває можливості для залучення іноземних інвестицій та інтеграції українських fintech-компаній у міжнародні екосистеми. У результаті має формуватися синергетичний ефект, коли банки та технологічні компанії спільно розробляють інноваційні рішення, що відповідають потребам клієнтів у глобалізованому світі.

Важливою складовою очікуваних результатів є, звісно, соціальний вимір. Доступність цифрових банківських сервісів для широкого кола споживачів,

включно з малими підприємцями, мешканцями віддалених територій та соціально вразливими групами, сприятиме фінансовій інклюзії. Таким чином, цифровізація банківських структур має стати не лише економічним, але й соціальним чинником розвитку України. Окрім того, впровадження моделі має сприяти підвищенню прозорості діяльності фінансових інституцій. Використання цифрових технологій дозволяє створювати системи автоматизованої звітності, знижувати ризики корупції та зловживань, а також забезпечувати громадський контроль за діяльністю банківських структур і регуляторів. Це, у свою чергу, підвищить легітимність регуляторних рішень і довіру суспільства до фінансової системи.

Очікувані результати можуть бути досягнуті лише за умови узгодженості дій між органами публічної влади, бізнесом і громадянським суспільством; її поетапного впровадження, що враховує реалії української економіки та обмеженість ресурсів. Тому важливо визначити конкретні часові рамки та етапи реалізації, які дозволять уникнути як надмірного затягування реформ, так і ризикованих поспішних кроків.

Таким чином, очікувані результати впровадження пропонованої моделі виходять за межі суто технологічних перетворень і включають зміни інституційні, правові, організаційні та соціальні. Це забезпечить комплексний ефект від цифровізації банківських структур, зробивши його драйвером сталого розвитку країни. Утім, задля досягнення таких результатів необхідно не зволікаючи розробити чіткі рекомендації щодо поетапного впровадження моделі, які дозволять максимально ефективно використати потенціал цифрових трансформацій.

Дієвість розробленої моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління процесом цифровізації банківських структур в Україні значною мірою залежатиме від правильності вибору темпів та етапності її реалізації. Досвід країн Європейського Союзу, а також держав з розвиненою економікою показує, що надмірна поспішність у цифровій трансформації банківської системи призводить до технічних збоїв, нерівномірного доступу

населення до нових сервісів, правових колізій і навіть до підриву довіри клієнтів. Водночас затягування процесу створює ризик втрати конкурентних переваг та посилення відставання України від глобальних фінансових тенденцій.

Процес реалізації авторської моделі доцільно структурувати у трьох часових горизонтах, кожен із яких виконує окрему функцію у загальному циклі цифрової трансформації банківського сектору. Короткостроковий горизонт забезпечує нормативне та інституційне налаштування моделі; середньостроковий – масштабування апробованих інструментів і технологічну інтеграцію; довгостроковий – закріплення стійких регуляторних практик і позиціонування України у європейському та глобальному фінансово-технологічному просторі. Така етапізація поєднує логіку руху, часу і процесу, які є обов’язковими для наукового моделювання управлінських трансформацій.

У короткостроковій перспективі головна увага має бути приділена формуванню та вдосконаленню законодавчих і інституційних механізмів розвитку цифровізації банківських структур, тестуванню інноваційних інструментів у контрольованих умовах та формуванню базової інфраструктури. Це період фундаментальних змін у нормативно-правовій базі, удосконалення механізмів державного регулювання та початку налагодження партнерств між банками і fintech-компаніями.

Середньостроковий етап передбачає масштабування успішних практик, створення національних цифрових платформ, уніфікацію регуляторних стандартів із європейськими та інтеграцію інновацій у щоденну діяльність банківських структур. На цьому етапі вкрай важливо забезпечити стійкість системи кіберзахисту, широке використання блокчейн-рішень у фінансових операціях та розгортання екосистеми цифрової ідентичності.

Довгостроковий етап має забезпечити стале функціонування цифровізованої банківської системи. На цьому етапі очікується завершення інституціоналізації процесно-орієнтованої моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах

цифровізації, її узгодження з міжнародними стандартами цифрової стійкості, електронної ідентифікації та обігу даних, а також перехід від адаптаційної фази до стабільного відтворення регуляторних практик. Зокрема, Україна має стати конкурентним майданчиком для глобальних fintech-компаній, пропонуючи сучасні рішення на основі штучного інтелекту, смарт-контрактів і цифрових валют. Нижче представлено узагальнену таблицю з ключовими алгоритмами реалізації кожного етапу (таблиця 3.13).

Таблиця 3.13. Етапи реалізації авторської моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах цифровізації в Україні

Часовий горизонт	Основні напрями впровадження	Алгоритми реалізації
Короткострокова перспектива (2026–2028 рр.)	Формування/удосконалення нормативно-правової та інституційної основи	ухвалення спеціальних законів щодо цифрового банкінгу та fintech-компаній; запуск регуляторних «пісочниць» для інноваційних продуктів; створення міжвідомчої ради з цифровізації банківського сектору
Середньострокова перспектива (2028-2031 рр.)	Масштабування інновацій та інтеграція з європейськими стандартами	впровадження єдиної цифрової ідентичності для громадян та бізнесу; розвиток блокчейн-рішень у платіжних системах; гармонізація регуляторних норм із PSD2 [205], DORA [168] та GDPR [174]; створення національної платформи цифрових банківських сервісів
Довгострокова перспектива (після 2031 р.)	Сталий розвиток та глобальна інтеграція	формування України як регіонального центру fintech-інновацій; запровадження смарт-контрактів у широкому банківському обігу; використання штучного інтелекту для управління ризиками; залучення іноземних інвестицій у цифрові банківські проекти

Джерело: складено автором

Запропонована етапізація (чи алгоритмізація) дозволяє уникнути хаотичності та фрагментарності структурних реформ, а також створює передумови для поступового формування довіри до цифрової банківської системи. Кожен із зазначених алгоритмів має логічно переходити в наступний, формуючи цілісний стратегічний вектор розвитку.

Отже, у підрозділі обґрунтовано процесно-орієнтовану модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком

банківських структур в умовах цифровізації в Україні, яка структурно поєднує системоутворюючі фактори впливу, інституційно-функціональні контури, ризик-контрольний механізм, етапи реалізації, критерії ефективності та прогнозовані результати.

Висновки до розділу 3

В межах даного розділу запропоновано напрями адаптації провідного світового досвіду державного регулювання розвитку банківських структур в Україні, вдосконалення організаційно-правових механізмів та розробку процесно-орієнтованої моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах цифровізації.

1. Запровадження ефективних організаційно-правових механізмів у цифровому банківському середовищі неможливе без адаптації міжнародного досвіду до українських реалій. Аналіз практик Європейського Союзу, зокрема PSD2, GDPR та DORA, показав, що стандарти регулювання цифрових фінансових послуг у ЄС є комплексними і передбачають одночасне врегулювання питань захисту даних, доступу до фінансової інформації та кіберзахисту. Водночас досвід США, Великобританії та Азіатських країн свідчить про важливість гнучких регуляторних інструментів, таких як «пісочниці» для тестування інновацій, регуляторні «safe harbors» та інтеграція цифрових валют центральних банків. Українська практика потребує не лише адаптації цих інструментів, але й створення власних механізмів, що враховують специфіку вітчизняного фінансового та правового середовища.

2. Цифровізація банківського сектору вимагає комплексного підходу, який поєднує інституційний, нормативно-правовий, організаційний і технологічний рівні. Інституційний рівень передбачає чітке розмежування повноважень між Національним банком України, урядом, парламентом та іншими регуляторними органами для забезпечення стабільності та передбачуваності політики. Нормативно-правовий рівень включає

удосконалення законодавства, підзаконних актів та інструкцій НБУ, що регулюють цифрові фінансові продукти та діяльність fintech-компаній. Організаційний рівень має забезпечити ефективну взаємодію банків, fintech-компаній та професійних асоціацій, а технологічний – впровадження штучного інтелекту, блокчейн-рішень і сучасних цифрових платформ. Таке поєднання створює передумови для стійкого та безпечного розвитку банківської системи в умовах цифровізації.

3. Запровадження сучасної моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління процесом цифровізації потребує системного використання методології, яка поєднує кілька підходів. Було запропоновано використовувати адаптовані методи системного аналізу, регуляторного моделювання, експертного оцінювання та проєктного планування. Поєднання цих методів дозволяє врахувати як міжнародні стандарти, так і специфіку української економіки та правового поля, а також сформувати науково обґрунтовану основу для подальшої практичної реалізації моделі.

4. Запропоновано три часові горизонти: короткостроковий (2026–2028 рр.), середньостроковий (до 2028-2031 р.) та довгостроковий (після 2031 р.). Короткострокові заходи передбачають формування нормативної та інституційної бази, запуск перших інноваційних рішень у контрольованих умовах та створення міжвідомчої координаційної ради. Середньострокові кроки зосереджуються на масштабуванні успішних практик, інтеграції європейських стандартів та розвитку національної цифрової платформи банківських сервісів. Довгострокові – на формуванні стійкої, безпечної та глобально інтегрованої системи, яка включає використання смарт-контрактів, штучного інтелекту та цифрових валют. Така поетапність забезпечує системність, прогнозованість і максимальну ефективність реформ.

5. Досвід ЄС, США, Великобританії та Азії демонструє, що без належного рівня кіберзахисту, прозорості та правової визначеності цифровізація може призвести до значних фінансових та репутаційних ризиків. Вітчизняна модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком

банківських структур має передбачати інтегровану систему моніторингу кіберзагроз, автоматизовані механізми контролю та адаптивне регулювання, яке дозволяє швидко реагувати на нові виклики без блокування інновацій.

6. Адаптація положень PSD2, GDPR та DORA до вітчизняних умов дозволить створити прозору, передбачувану та безпечну правову основу для цифрових банківських продуктів. Водночас законодавство має враховувати специфіку національної економіки, рівень розвитку fintech-компаній та наявну інфраструктуру цифрових платежів.

7. Реалізація моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в Україні потребує активного залучення всіх стейкхолдерів: державних органів, банків, fintech-компаній, професійних асоціацій та громадянського суспільства. Ефективна комунікація, обмін інформацією та партнерські ініціативи сприятимуть успішному впровадженню цифрових рішень і підвищенню довіри до нових продуктів та сервісів.

8. Впровадження моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в Україні сприятиме підвищенню фінансової інклюзії, доступності банківських послуг для населення та бізнесу, оптимізації операційних витрат і підвищенню конкурентоспроможності банківської системи. Синергетичний ефект виникатиме за рахунок спільної роботи банків та fintech-компаній у створенні інноваційних сервісів, які відповідають сучасним потребам ринку.

9. Запропонована модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур в умовах цифровізації створює передумови для формування України як регіонального центру цифрових фінансових інновацій. Вона дозволяє не лише адаптувати кращі світові практики, але й розробити власні рішення, які можуть бути прикладом для інших країн емерджентного типу.

Узагальнюючи, слід відмітити, що організаційно-правові механізми державного регулювання розвитку банківських структур в умовах цифровізації

мають бути багаторівневими, інтегрованими і поетапними. Українська банківська система володіє значним потенціалом для впровадження таких механізмів завдяки високому рівню цифровізації банківських продуктів та розвитку ІТ-сектора. Запропонована модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур за умов цифровізації в Україні поєднує інституційний, нормативно-правовий, організаційний та технологічний рівні, забезпечує баланс між інноваціями та безпекою, передбачає поетапну реалізацію та активне залучення всіх стейкхолдерів.

Таким чином, результати розділу створюють міцну науково обґрунтовану основу для подальшого впровадження практичних рекомендацій щодо цифровізації банківської системи України. Модель організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур розроблена на основі аналізу провідного світового досвіду та вітчизняної специфіки, дозволяє очікувати підвищення ефективності, прозорості, безпеки та конкурентоспроможності фінансового сектору в середньо- та довгостроковій перспективі. Водночас критична оцінка вказує на необхідність адаптації міжнародних практик до українських реалій, активного управління ризиками та системної координації на всіх рівнях публічного управління.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення важливої наукової проблеми, що полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні методологічних та прикладних засад організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур та розробці практичних рекомендацій щодо їх удосконалення за умов цифровізації в Україні. Результати дослідження дозволили сформулювати наступні висновки і пропозиції теоретичного, методологічного та прикладного характеру.

1. Аналіз онтологічної сутності банківських структур і механізмів їх державного регулювання показав, що їх розвиток у цифровому середовищі не зводиться до ринкової самоадаптації чи сукупності технологічних змін. Банківські структури обґрунтовано як інституційно організовані елементи дворівневої банківської системи, включеної до сфери публічного управління, а організаційно-правові механізми державного регулювання їх розвитку – як цілісну систему правових норм, інституційних повноважень, організаційних процедур, цифрових інтерфейсів і засобів ризик-контролю. Такий підхід переміщує фокус дослідження з галузевого банківського регулювання у ширший державно-управлінський контекст.

2. Цифровізацію банківських структур обґрунтовано як комплексний об'єкт публічного управління та державного регулювання, у межах якого поєднуються технологічний, правовий, інституційний, сервісний і безпековий виміри. Встановлено, що цифрова трансформація банківської системи змінює не лише канали надання послуг, а й режими ідентифікації, доступу до даних, організації платіжної інфраструктури, захисту персональної інформації, контролю операційної стійкості та взаємодії між банками, державою і споживачами. За таких умов цифровізація банківських структур набуває статусу самостійного об'єкта публічного управління й потребує проєктно-координаційного, а не ситуативного регуляторного підходу.

3. Класифікаційний аналіз організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур засвідчив, що їх доцільно розглядати як багатокомпонентну систему, у якій нормативно-правовий, інституційний, організаційний, технологічний, ризик-контрольний та оціночний компоненти утворюють єдиний цикл публічно-управлінського впливу. Запропонована класифікація розкрила внутрішню будову механізму та функціональне призначення його елементів: правове визначення режиму цифрових послуг і даних, координацію суб'єктів регулювання, забезпечення технологічної сумісності, інтеграцію ризиків у наглядові процедури та оцінювання результативності за критеріями стійкості, безпеки, інноваційності, доступності послуг і євроінтеграційної сумісності.

4. Аналіз нормативно-правового забезпечення розвитку банківських структур в Україні у поєднанні зі світовими моделями регулювання цифрових банківських послуг показав, що український банківський сектор перейшов від фрагментарної цифровізації до нормативно оформленого цифрового середовища: ключові інструменти цифрової трансформації – відкритий банкінг, цифрова ідентифікація, дистанційна взаємодія, електронна автентифікація – набули нормативного оформлення і стали складовими регуляторної архітектури. Водночас чинне правове поле ще не досягло необхідного рівня внутрішньої узгодженості: воно зберігає фрагментарність, нерівномірність гармонізації з європейськими підходами та недостатню інтеграцію норм, що стосуються даних, цифрової операційної стійкості, прав споживачів і відкритої взаємодії на платіжному ринку, зумовлюючи потребу в переході від часткових змін до системного правового режиму цифрового банкінгу.

5. Дослідження інституційних важелів державного сприяння розвитку банківських структур і впровадження цифрових технологій у банківську діяльність виявило, що в Україні вже сформовано багатосуб'єктну систему регулювання, у якій центральну роль виконує Національний банк України, а додатковий вплив здійснюють Кабінет Міністрів України, Міністерство цифрової трансформації України, органи у сфері кіберзахисту, фінансового

моніторингу, конкуренції та податкового адміністрування. Інституційна архітектура цифрової трансформації банківського сектору залишається недостатньо скоординованою: окремі повноваження дублюються, механізми міжвідомчої взаємодії не є достатньо формалізованими, а участь технологічних учасників ринку і професійних спільнот у регуляторному циклі лишається обмеженою. У роботі доведено, що інституційна результативність цифрового розвитку банківських структур залежить не лише від сили центрального регулятора, а й від якості координації, співрегулювання та процедурної узгодженості між усіма учасниками системи.

6. Порівняльний аналіз показав, що ефективність державного регулювання визначається не набором окремих сучасних інструментів, а рівнем їх інтеграції в цілісний керований механізм. Поєднання правових норм, інституційних компетенцій, організаційних процедур, цифрової інфраструктури, наглядових практик, ризик-контролю та критеріїв оцінювання формує реальну спроможність держави забезпечувати стійкість, безпеку, доступність і інноваційність банківської системи. У цьому контексті доведено, що фрагментарне регулювання поступається системному підходу, де цифрова трансформація банківських структур розглядається як об'єкт безперервного регуляторного циклу, а не як сукупність точкових управлінських реакцій.

7. Аналіз провідного світового досвіду державного регулювання розвитку банківських структур у контексті цифровізації та можливостей його адаптації в Україні показав, що найбільш результативні моделі поєднують стабільне нормативне середовище, цифрову ідентифікацію, відкритий банкінг, ризик-орієнтований нагляд, кіберстійкість, експериментальні регуляторні режими і партнерську взаємодію між державою, банками та фінтех-сектором. Порівняльний аналіз практик ЄС, Великобританії, США та азійських країн дав змогу зробити висновок, що для України релевантними є не запозичення готових інституційних форм, а адаптація принципів: інтероперабельності цифрових сервісів, правової визначеності роботи з даними, підтримки інновацій

через контрольоване тестування нових продуктів і зближення національного регулювання з європейським цифрово-фінансовим простором.

8. Обґрунтовані напрями вдосконалення організаційно-правових механізмів державного регулювання розвитку банківських структур та цифрових банківських послуг в Україні зводяться до переходу від фрагментарного реагування на технологічні зміни до формування узгодженого правового та інституційного режиму цифрового банкінгу. Такий режим має охоплювати чіткі правила для цифрових банківських послуг і продуктів, дистанційної взаємодії з клієнтом, відкритого банкінгу, доступу до даних, цифрової ідентифікації, кіберстійкості, ризик-орієнтованого нагляду, цифрового аудиту та координації між регулятором, банківськими структурами і технологічними учасниками ринку. Запропоновані зміни спрямовані на зменшення регуляторних розривів, підвищення правової визначеності, зміцнення довіри до цифрових сервісів і формування передумов для стійкого оновлення банківського сектору.

9. Ключовим результатом дослідження стала розробка процесно-орієнтованої моделі організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком банківських структур за умов цифровізації в Україні. Модель побудована як цілісний управлінський цикл, що поєднує екзогенні та ендогенні чинники, регуляторно-стратегічний, інституційно-координаційний, функціонально-інструментальний, ризик-контрольний і результативно-оціночний контури, а також механізми зворотного зв'язку і коригування регуляторної практики. Запропонована модель забезпечує перехід від розрізнених управлінських реакцій до системного проектування розвитку банківських структур, де нормативні рішення, інституційна координація, цифрові інструменти, моніторинг ризиків і оцінювання результатів функціонують як взаємопов'язані елементи єдиної архітектури цифрової трансформації банківської системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антимонопольний комітет України. URL: <https://amcu.gov.ua/>.
2. Ареф'єва О. В. Божанова О. В., Аберніхіна І. Г. Стратегічне управління діяльністю банківських установ в умовах інформаційного суспільства. *Управління економікою: теорія та практика. Чумаченківські читання: зб. наук. праць / НАН України, Ін-т економіки пром-сті; редкол.: О. О. Хандій (голов. ред.), В. І. Ляшенко (відп. ред.), В. Є. Куриляк та ін. Київ, 2024. С. 24-38.*
3. Ареф'єва О. В. Божанова О. В., Аберніхіна І. Г. Стратегічне управління діяльністю банківських установ в умовах інформаційного суспільства. *Управління економікою: теорія та практика. Чумаченківські читання: зб. наук. праць / НАН України, Ін-т економіки пром-сті; редкол.: О. О. Хандій (голов. ред.), В. І. Ляшенко (відп. ред.), В. Є. Куриляк та ін. Київ, 2024. С. 24-38.* Баранов О.О. Напрями вдосконалення діяльності банківських установ в умовах цифровізації, закордонний досвід. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія Державне управління. 2024. №4(22), С. 292-303.* DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4\(22\)](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/issue/view/227/323>.
4. Баранов О. Публічне управління процесом цифровізації банківських структур. *Шевченківська весна – 2023: публічне управління та державна служба : матеріали Всеукр. Наук.-практ. Конф. Студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 29 берез. 2023 р.) / за заг. Ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 340 с. С. 101-103.* URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2028/files/64782da7-cb8b-48ff-9710-268197951e8c.pdf>.
5. Баранов О.О. Організаційно-правові механізми регулювання інноваційних послуг банківських структур в умовах цифровізації. *Наукові інновації та передові технології. Серія Управління та адміністрування, №4(32), С. 31-40.* DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/issue/view/226>.

6. Баранов О. Організація безпекового середовища України суб'єктами публічного управління: аналіз та стратегічні орієнтири. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали щоріч. Міжнар. Наук.- практ. Конф. (Київ, 24 квіт. 2024 р.) / за заг. Ред. Л. Г. Комахи, Т. П. Паламарчук. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 358 с. С. 145-148. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2109/files/96b2c931-691f-4363-8347-6e4c48948b9e.pdf>.

7. Баранов О.О. Особливості механізмів публічного управління технологіями FinTech в банківському секторі України (в умовах воєнного стану). *Суспільство та національні інтереси. Серія Публічне управління та адміністрування*. 2025. №1(9), С. 302-314. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1\(9\)](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/issue/view/312/412>.

8. Баранов О. Оцінка безпеки діяльності банківських структур в умовах війни. Політичні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання: матеріали наук.-практ. Семінару (Київ, 26 трав. 2023 р.) / за ред. Г. П. Ситника, Л. М. Шипілової. Київ : Навч.-наук. Ін-т публ. Упр. Та держ. Служби Київ. Нац. Ун-ту імені Тараса Шевченка, 2023. 54 с. С. 45-47. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4213dddc-7924-44b4-bd33-8077f584a981.pdf>.

9. Баранов О. Роль банківських структур у розвитку територіальних громад України: євроінтеграційні вимоги та виклики повоєнного відновлення. V щорічний Всеукраїнський круглий стіл до Дня місцевого самоврядування в Україні Євроінтеграційні тренди розвитку місцевого самоврядування: виклики війни та повоєнної відбудови: матеріали щоріч. Всеукр. Круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 10 груд. 2025 р.) / за заг. Ред. Л. Г. Комахи, В. С. Колтун, Ю. Ф. Дехтяренка. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2025. 138 с. С.5-8. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2280/files/c892209e-4a69-45bf-8fd6-0b58d73e59e5.pdf>.

10. Баранов О. Сучасні виклики для управління банками в контексті мегатренду цифровізації. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього :

матеріали Міжнар. Наук.-практ. Конф. (Київ, 26–27 квіт. 2023 р.) / за заг. Ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 380 с. С. 162-164. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf>.

11. Баранов О. Управління розвитком територіальних громад в повоєнний період та перспективи їх економічного зростання. Шевченківська весна – 2024: публічне управління та державна служба: матеріали щоріч. Всеукр. Наук.-практ. Конф. Студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 20 берез. 2023 р.) / за заг. Ред. Л. Г. Комахи, Т. П. Паламарчук. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. 232 с. С.182-184. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2098/files/9427a194-d677-4d5b-a160-8a71cd1ce836.pdf>.

12. Баранова, В., Дворник, К. (2024). *Діджиталізація ризик-менеджменту: новий вектор стратегічного успіху та сталого розвитку*. Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку, №2(13), 132-144. <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-2-12>.

13. Бодров В. Податкове регулювання в умовах формування цифрової економіки в Україні. *Економічний вісник. Сер. Фінанси, облік, оподаткування*. 2018. № 2. С. 30-37.

14. Варналій З. Економічна безпекологія: сутність, особливості України в добу сучасних викликів та загроз. *Знання України*. 2025. 358 с.

15. Василенко О. Цифрові банківські продукти: юридичні аспекти впровадження. Львів: Каменярь, 2020. 310 с.

16. Відкритий банкінг. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/open-banking>.

17. Геєць В. Формування і розвиток фінансової кризи 2008 – 2009 років в Україні. *Економіка України*. 2010. № 4. С. 5-15.

18. Геєць В. М., Семенченко А. І., Дейнеко Л. В. Економічна безпека України: стратегія, інститути, політика : монографія. Київ : НІСД, 2020. 432 с.

19. Герасимчук О. В. Мобільний банкінг як інструмент фінансової інклюзії в Україні. Одеса: ОДУ, 2021. 198 с.

20. Гордієнко В. Трансформація банківських послуг у цифровому середовищі: монографія. Одеса: Одеська національна академія, 2022. 290 с.

21. Горник В. Г. Особливості публічного управління та адміністрування : Навчальний посібник / Бакуменко В. Д., Бондар І. С., Горник В. Г., Шпачук В. В. К. : КНУКіМ, 2016. 167 с.

22. Грищенко І. М. Банківська система України в умовах формування глобального інформаційного простору: між кіберзагрозами і цифровими інноваціями. Наукові перспективи, № 7(61), 2025. С. 126–137.

23. Данилишин Б. М. Перспективи удосконалення монетарної політики України. Фінанси України. 2020. № 2. С. 7–24.

24. Дія. Бізнес. <https://business.diia.gov.ua/finance/handbook/scho-take-neobank>

25. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/>.

26. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://cip.gov.ua/ua>.

27. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/>.

28. Динаміка кількості діючих структурних підрозділів банків України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Kil_pidr_2026-01-01.xlsx.

29. Дубровський В. Фінансові технології в умовах цифровізації економіки. Київ: Наукова думка, 2023. 289 с.

30. Дяченко С., Соколова О. (2024). *Обґрунтування пріоритетів державної стратегії повоєнної відбудови та структурної модернізації економіки України*. Київський економічний науковий журнал. № (7), 64-70. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-7-9>.

31. Загальний регламент про захист даних (GDPR). URL: <https://gdpr-text.com/uk/>.

32. Закон № 32/2018 про цифрові активи Франції (РАСТЕ). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2019/5/22/ECOM1905803L/j>.

33. Золковер, А. О., & Обертинський, Б. В. (2023). *Bank's investment potential as a guarantee of the financial stability of the banking system of ukraine in the conditions of post-war recovery*. Journal of Strategic Economic Research, (3), 27–37. <https://jrnl.knutd.edu.ua/index.php/jseconres/article/view/1283>.

34. Іваницька О. В. Вплив інформаційного середовища на прийняття рішень економічних суб'єктів: рефлексивний підхід. Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". 2017. № 14. С. 476-482.

35. Іванова Н. Правові аспекти розвитку цифрових платіжних систем в Україні. Київ: Ліра. 2021. 275 с.

36. Іванова Т. В. Організаційно-правове забезпечення цифрової трансформації банківських структур як складова державної фінансової політики. Суспільство та національні інтереси. № 3(23) 2026. С. 1098-1110. [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-3\(23\)-1098-1110](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-3(23)-1098-1110).

37. Іванова Т. В., Кожина А. В. Механізми публічного управління розвитком банківських екосистем в умовах цифровізацій. Національні інтереси України. № 3(20) 2026. С. 1833-1847. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-3\(20\)-1833-1847](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-3(20)-1833-1847).

38. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постанова Національного банку України № 22 від 27.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-20/sp:dark#Text>.

39. Кількість випадків шахрайства з картками знизилася, збитки за ними – зросли. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kilkist-vipadkiv-shahraystva-z-kartkami-znizilasya-zbitki-za-nimi-zrosli>.

40. Коваль В. Трансформація банківської діяльності в умовах цифровізації: проблеми та перспективи. Економіка України. 2021. № 10. С. 88-95.

41. Ковальчук М. І. Роль фінансових технологій у розвитку банківського сектору. Київ: Інститут економіки, 2021. 145 с.

42. Ковбасюк Ю. В. Енциклопедія державного управління = Encyclopedia Of Public Administration : у 8 т. / наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Львівський регіональний інститут державного управління. - Київ : НАДУ, 2011.

43. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10>.

44. Кожина А. В., Дяченко С. А. Участь банківських структур у позиковому фінансуванні органів місцевого самоврядування в Україні. Наукові перспективи. № 2(68) 2026. С. 275-292. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2\(68\)-275-292](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2(68)-275-292).

45. Кожина, А., Дяченко, С., Зубчик, О., & Ткаченко, І. (2026). Цифрова трансформація банківських структур як інструмент реалізації антикризової інвестиційної політики України. Публічне управління і політика, (2(18)). <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2026.2.02>.

46. Кожина А. В., Кочеров М. В., Бовсунівська І. В. Підвищення доступності адміністративних послуг через цифровізацію в умовах воєнного стану в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. № 4, 2025. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6143/6215>, DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.4.5>.

47. Комаха Л., Замазєєва Г., Колтун В., Міщенко О. (2025). Системно-мережевий підхід як методологічна основа вдосконалення реалізації державної політики з енергоефективності. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління, 21(1), 47-53. <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2025/21-7/11>.

48. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>.

49. Концепція впровадження відкритого банкінгу. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Open_banking_conception_NBU_2023.pdf.

50. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки. Розпорядження КМУ № 67-р від 17.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>.

51. Костенко Ю. Цифровізація фінансових послуг в Україні. Київ: Альтерпрес, 2020. 320 с.

52. Кочеров М. В. Формування ефективних механізмів контролю та управління банківською діяльністю в сучасному інформаційному середовищі. С. 62-268. <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/7430>.

53. Кравченко І. М. Блокчейн і криптоактиви: правові аспекти регулювання. Чернівці: ЧерНУ, 2020. 160 с.

54. Кравченко Л. В. Особливості регулювання криптоактивів в Україні та за кордоном. Київ: Інститут фінансів, 2021. 256 с.

55. Кравченко, Л. Цифрова трансформація банківської системи України: монографія. Київ: Юрінком Інтер. 2021. 300 с.

56. Лавренчук М. Інновації в банківському секторі: новітні технології і правове регулювання. Науковий вісник НБУ. 2021. № 9(4). № 52-60.

57. Лелеченко А.П., Дерун Т.М. Вплив органів публічної влади на процеси надання адміністративних послугу контексті розбудови сервісної держави. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 4. С.235-240.

58. Лисенко С. В. Регулювання криптоактивів та фінансових технологій: міжнародний досвід і українські реалії. Харків: ХІМ, 2020. 275 с.

59. Лобозинська С. М. Державне регулювання банківської системи України : монографія / С. М. Лобозинська ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 416 с.

60. Лютий І. О. Фінанси : підручник / І. О. Лютий, С. Я. Боринець, З. С. Варналій, О. В. Любка, О. Д. Рожко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; за ред. І. О. Лютий. 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : ЗУНУ, 2023. 715 с.

61. Майстро С.В. Державне регулювання банківської сфери в контексті формування інформаційного суспільства та забезпечення фінансово-економічної безпеки України // Електронне наукове фахове видання України

"Державне управління: удосконалення та розвиток". 2025. №12.
<https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/8366/8504> .

62. Майстро С.В. Ефективність державного регулювання розвитку банківського сектора України в сучасних умовах // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2025. Вип. 2 (23). (Серія «Державне управління»).
<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27293/1/11.pdf> .

63. Майстро С.В. Державне регулювання банківської сфери в контексті формування інформаційного суспільства та забезпечення фінансово-економічної безпеки України // Електронне наукове фахове видання України "Державне управління: удосконалення та розвиток". 2025. №12.
<https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/8366/8504> .

64. Майстро С.В. Особливості державного регулювання банківського сектора в умовах розвитку інформаційного суспільства // Збірник наукових праць «Теорія та практика державного управління» Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна : зб. наук. пр. Х. : Вид-во ХНУ ім. В.Н. Каразіна, №2/67-2025. С. 370-384.
<https://periodicals.karazin.ua/apdu/article/view/28528/24896> .

65. Миколайчук М. М. Інфраструктурна безпека як складова системи національної безпеки: поняття, сутність, основні підходи. Наук. перспективи. 2023. № 3 (33). С. 131-143.

66. Мещеряков А.А. Організація діяльності комерційного банку. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 608 с.

67. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

68. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>.

69. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/>.

70. Монетарне управління Сінгапуру. URL: www.mas.gov.sg.

71. Музика-Стефанчук О.А. Fintech-стартапи в Україні у контексті розвитку цифрової економіки. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2022. №3. С. 73-78.

72. Мялковський Д. В. Організаційно-правові механізми державного управління міжнародним співробітництвом України у сфері кібербезпеки. Теорія та практика державного управління. 2019. Вип. 3. С. 216-226.

73. Національна команда реагування на кіберінциденти, кібератаки, кіберзагрози, яка функціонує в складі Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://cert.gov.ua/>.

74. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>.

75. Національний банк запускає регуляторну платформу для тестування інноваційних продуктів / Національний банк України. 14.04.2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zapuskaye-regulyatornu-platformu-dlya-testuvannya-innovatsiynih-produktiv>.

76. На 10% побільшало криптовалют деклараціях посадовців за рік. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/crypto-2025>.

77. Нікітін С. Правове регулювання кіберзахисту банківської системи України. Право і суспільство. 2021. № 3. С. 41-47.

78. НКЦПФР. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>.

79. Огляд ринку кібербезпеки в Україні. Січень 2025. URL: <https://itukraine.org.ua/files/Ukraine-Cybersec-Market-Review.pdf>.

80. Пальчевський О. В. Інновації в фінансовому секторі: регулювання і розвиток мобільних платіжних систем. Пальчевський. Київ: НБУ, 2020. 189 с.

81. Петрівський О.О. Економічна інтеграція банків та фінтех-компаній в Україні : дис. д-ра філософії : 051 Економіка : захист 28.08.24 / Петрівський Олексій Олегович ; КНУТД. Київ, 2024. 197 с.

82. Писменна М. С. Фінансові інновації та їх регулювання в умовах цифровізації: теоретичні і практичні аспекти. Харків: ХНУ, 2020. 312 с.

83. Поддєрьогін А. М. Відкритий банкінг, миттєві платежі, євроінтеграція: що нового в платіжній індустрії України. Підсумки PayForum 2026. Fintechinsider. 19.03.2026. URL : <https://fintechinsider.com.ua/vidkrytyj-banking-myttyevi-platezhi-yevrointegracziya-shho-novogo-v-platizhnij-industriyi-ukrayiny-pidsumky-payforum-2026/>.

84. Положення про автентифікацію та застосування посиленої автентифікації на платіжному ринку. Постанова правління НБУ № 58 від 03.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0058500-23#Text>.

85. Порядок авторизації діяльності надавачів нефінансових платіжних послуг у межах відкритого банкінгу. Постанова Правління НБУ № 81 від 25 липня 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0081500-25>.

86. Податковий кодекс України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

87. Положення про відкритий банкінг в Україні. Постанова Правління НБУ № v0080500-25 від 25.07.2025.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0080500-25#Text>.

88. Положення про Систему BankID Національного банку України. Постанова Правління НБУ № v0032500-20 від 10.01.2026.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0032500-20#Text>.

89. Положення про використання електронних довірчих послуг у відкритому банкінгу. Постанова Правління НБУ № 82 від 25 липня 2025 року.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0082500-25#Text>.

90. Положення про порядок страхування відповідальності надавачів нефінансових платіжних послуг перед користувачами та надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків. Постанова Правління НБУ № 71 від 02 липня 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0071500-25#Text>.

91. Положення про вимоги до системи управління ризиками надавача нефінансових платіжних послуг. Постанова Правління НБУ № 73 від 02 липня 2025 року. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0073500-25#Text>.

92. Положення про автентифікацію та застосування посиленої

автентифікації на платіжному ринку. Постанова Правління НБУ № 58 від 03 травня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0058500-23#Text>.

93. Положення про захист інформації та кіберзахист учасниками платіжного ринку. . Постанова Правління НБУ № 43 від 19 травня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0043500-21>.

94. Приказюк Н., Загороднюк Ю. Сучасні підходи до управління проблемними кредитами в банках. Причорноморські економічні студії. 2022. Вип. 73. С. 103-109. <https://doi.org/10.32843/bses.73-16>.

95. Приказюк Н. В., Погибіль А. М. Оцінка фінансової стабільності банківської системи України на основі комплексного індикатора та таксономічного показника із врахуванням FSI. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». 2022. №2 (219). С. 25-33. <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2022/219-2/4>.

96. Приказюк Н.В., Мирончук А.М. Регулювання банківської діяльності в Україні у кризові періоди. Бізнес-навігатор. 2024. Вип. 2 (75) С. 174-183. <https://doi.org/10.32782/business-navigator.75-30>.

97. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14>.

98. Про віртуальні активи. Закон України № 2074-IX від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.

99. Про затвердження Положення про відкритий банкінг в Україні : постанова Правління Національного банку України від 25.07.2025 № 80 / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25072025_80.

100. Про затвердження Положення про регуляторну платформу для тестування послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг, платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях. Постанова правління НБУ № 39 від 30.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0039500-23#Text>.

101. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах.
Закон України № 4336-IX від 20.04.2025.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80/#Text>.

102. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17>.

103. Про затвердження вимог щодо забезпечення кібербезпеки об'єктів критичної інфраструктури. Наказ СБУ № 518 від 19.06.2019.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/518-2019-%D0%BF#Text>.

104. Про затвердження Інструкції про виконання міжбанківських платіжних операцій в Україні в національній валюті. Постанова Правління Національного банку України № v0016500-23, від 08.02.2025.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0016500-23#Text>.

105. Про затвердження плану заходів на 2025 рік з реалізації Стратегії кібербезпеки України. Постанова Кабінету Міністрів України № 204-р від 07.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/204-2025-%D1%80#Text>.

106. Про затвердження Положення про регуляторну платформу для тестування послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг, платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях : постанова Правління Національного банку України від 30.03.2023 № 39 / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_30032023_39.

107. Про затвердження Положення про захист інформації в критичних інформаційних та комунікаційних системах. Постанова Кабінету Міністрів України. Закон України № 80/94-ВР від 20.04.2025.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

108. Про е-гривню – цифрові гроші Національного банку. Національний банк України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia>.

109. Про електронні комунікації. Закон України № 1089-IX від 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>.

110. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон

України від 05.10.2017 № 2155-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2155-19>.

111. Про Міністерство фінансів України. Положення № 375 від 20.08.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>.

112. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/679-14>.

113. Про Національну програму інформатизації. Закон України № 2807-IX від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>.

114. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України № 2163-VIII від 19.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

115. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1591-20>.

116. Про Систему BankID Національного банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/bank-id-nbu>.

117. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Постанова Кабінету Міністрів України № 67-р від 17.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>.

118. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації. Розпорядження КМУ № 167-р від 03.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>.

119. Про цифровий контент та цифрові послуги. Закон України № 3321-IX від 10.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text>.

120. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України № 2664-III від 01.01.2024,. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.

121. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від

14.12.2021 № 1953-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1953-20>.

122. Ревенчук С.К. Банківська система. Львів, «Магнолія 2006», 2025. 400 с

123. Регламент про ринки криптоактивів (MiCA). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj>.

124. Регуляторна пісочниця як драйвер розвитку фінтеху: світовий досвід та перші результати в Україні. URL: <https://fintechinsider.com.ua/regulyatorna-pisochnyczya-yak-drajver-rozvytku-fintehu-svitovyy-dosvid-ta-pershi-rezultaty-v-ukrayini/>.

125. Рубанов П.М. Fintech інновації як детермінанти розвитку національної економіки: автореферат дис. д-ра екон. наук : 08.00.03, 08.00.08 / П. М. Рубанов ; Сум. держ. ун-т. Суми, 2020. 36 с.

126. Семенюк І. Цифрові платформи в банківському секторі: перспективи та виклики. Харків: Основа, 2022. 275 с.

127. СЕП. Факти та цифри, 2025 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/SEP_fakti_ta_cifri_graf_2025.jpg?v=16.

128. Сидоренко І. А. Адаптація законодавства до фінансових інновацій в Україні: проблеми та шляхи вирішення. Київ: НАДУ, 2021. 190 с.

129. Система BankID НБУ у 2025 році: зростає попит та довіра користувачів / Національний банк України. 03.02.2026. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/sistema-bankid-nbu-u-2025-rotsi-zrostaye-popit-ta-dovira-koristuvachiv>.

130. Стан та тенденції на ринку платежів України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Payments_seminar_pr-05-2025.pdf?v=14.

131. Степаненко В. Цифровізація банківських послуг та новітні технології. Вісник НБУ. 2021. № 6. С. 45-52.

132. Статистика НБУ. URL: <https://p4.bank.gov.ua/ua/statistic/nbustatistic>.

133. Стратегія Національного банку до 2025 року: фокус на активізацію економічного зростання та цифровізацію. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalniy-bank-do-2025-roku-fokus-na-aktivizatsiyu-ekonomichnogo-zrostannya-ta-tsifrovizatsiyu>.

134. Терещенко І. О. Цифровізація та інноваційні банківські технології в Україні: реалії та перспективи. Економіка та держава. 2021. № 8. С. 19-26.

135. Тимчак М.В., Король С.Ю. *Функціонування та перспективи розвитку ринку банківських послуг в рамках банківської системи України : нормативно-управлінський аспект.* Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія Економіка. 2023. Випуск 1 (61). С. 161-165.

136. Україна запускає Sandbox для стартапів із ШІ та блокчейну URL: <https://digitalstate.gov.ua/uk/news/tech/ukrayina-zapuskaye-sandbox-dlia-startapiv-iz-shi-ta-blokcheynu>.

137. Фінансовий ринок у цифрах. Національний банк України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-lyutomu-zagalna-kilkist-nebankivskih-finansovih-ustanov-zmenshilasya-na-visim-kompaniy>.

138. Федорова І. Проблеми цифровізації банківського сектора в Україні. Харків: Право, 2021. 250 с.

139. Харченко О. Правове регулювання інноваційних банківських продуктів: монографія. Київ: Дакор. 2021. 310 с.

140. Чепурко І. О. Регулювання фінансових технологій у Німеччині: досвід та перспективи для України. Львів: ЛНУ, 2020. 234 с.

141. Шевченко В. В. Перспективи регулювання цифрових активів у фінансовому секторі України. Київ: КНЕУ, 2021. 220 с.

142. Шпак Ю, Кожина А., Драган І. Цифровізація та стандартизація у сфері публічного управління. Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Державне управління». No3(33), 2025. С.440–453. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-3\(33\)-440-453](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-3(33)-440-453).

143. Юр'єва А. С. Фінансові стартапи і блокчейн-технології: правовий аспект. Харків: ХНУ, 2021. 232 с.

144. Яременко Л. Цифрові банківські продукти: юридичні аспекти впровадження. Вісник економічних досліджень. 2020. № 2. С. 23-30.

145. Andrii Kaminskyi; Nataliia Versal; Oleksii Petrovskyi; Nataliia Prykaziuk. Prykaziuk N. Dynamic framework for strategic forecasting of the bank consumer loan market: Evidence from Ukraine. Banks and Bank Systems. 2023. 18(3). P. 87-100. doi:10.21511/bbs.18(3).2023.08.

146. 'Arizona's Regulatory Sandbox. URL: www.azag.gov/sandbox.

147. Auer R., Cornelli G., Frost J. CBDCs and Payment Systems: The Road Ahead. Journal of Financial Regulation. 2021. № 7(2). 123-145. URL: [10.1093/jfr/fjab009](https://doi.org/10.1093/jfr/fjab009).

148. Autorité des Marchés Financiers. URL: <https://www.amf-france.org/fr>.

149. Babina T., Bahaj S., Buchak G., De Marco F., Foulis A., Gornall W., Mazzola F., Yu T. Customer data access and fintech entry: Early evidence from open banking. Journal of Financial Economics. 2025. Vol. 169. Article 103950. DOI: [10.1016/j.jfineco.2024.103950](https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2024.103950).

150. BaFin. URL: https://www.bafin.de/EN/Homepage/homepage_node.html.

151. Bank Secrecy Act, 1970. URL: <https://www.fincen.gov/resources/statutes-and-regulations/bank-secrecy-act>.

152. Baranova V., & Viunyk O. (2025). Development of new formats of banking activity in the conditions of digitalization. Financial and Credit Systems: Prospects For Development, 2(17), 28-42. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-2-03>.

153. Baranova V., Ivanchenkova L., Mostova A., Lagodiienko N., & Holubkin S. (2025). Conditions and determinants of digital transformation of financial services market participants. Financial and Credit Systems: Prospects For Development, 3(18), 45-62. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-3-04>.

154. Berlin Group API Standard. URL: <https://developers.paysera.com/en/open-banking/v1.3/>.

155. Brenner S., Schwarz T. Cybersecurity in the Digital Economy: A Regulatory Perspective. *International Journal of Law and Technology*. 2023. № 19(2). P. 22-40.

156. Bundesbank. URL: www.bundesbank.de.

157. Cambridge Centre for Alternative Finance. The Global State of Open Banking and Open Finance Report. Cambridge, 2024. URL: <https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2024/11/2024-ccaf-the-global-state-of-open-banking-and-open-finance.pdf>.

158. Chime. URL: www.chime.com.

159. Chainalysis. URL: <https://www.chainalysis.com/>.

160. CFTC and SEC Announce Historic MOU Between Agencies. URL: <https://www.cftc.gov/>.

161. Clark J., Marin G., Ardic Alper O.P., Galicia Rabadan G.A. Digital Public Infrastructure and Development: A World Bank Group Approach. Washington, DC: World Bank, 2025. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099031025172027713/pdf/P505739-84c5073b-9d40-4b83-a211-98b2263e87dd.pdf>.

162. Competition and Markets Authority (CMA) URL: www.gov.uk.

163. Directive (EU) 2015/2366 of the European Parliament and of the Council on payment services in the internal market (PSD2). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015L2366>.

164. Directive (EU) 2014/65/EU on markets in financial instruments (MiFID II). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0065>.

165. Digital Operational Resilience Act. URL: <https://www.mhc.ie/hubs/legislation/digital-operations-resilience-act>.

166. Digitalisation of banking in the UK: statistics for 2025 and beyond. URL: <https://ventionteams.com/uk/finance/banking/statistics>.

167. Digital operational resilience for the financial sector / EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/digital-operational-resilience->

for-the-financial-sector.html.

168. Digital Operational Resilience Act (DORA) / European Insurance and Occupational Pensions Authority. URL: https://www.eiopa.europa.eu/digital-operational-resilience-act-dora_en.

169. Deutsche Bundesbank. URL: <https://www.bundesbank.de>.

170. EBSI. URL: <https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/sites/spaces/EBSI/pages/447687044/Home>.

171. Ehrentraud J., Ocampo D.G., Vega C.Q. Regulating fintech financing: digital banks and fintech platforms. FSI Insights on policy implementation. 2020. No. 27. URL: <https://www.bis.org/fsi/publ/insights27.pdf>.

172. eIDAS Regulation / European Commission. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/eidas-regulation>.

173. European Central Bank (ECB). URL: www.ecb.europa.eu.

174. European Data Governance Act / European Commission. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/data-governance-act>.

175. EU-Geldwäscherichtlinie: Gesetz der Bundesrepublik Deutschland vom 15.11.2019. URL: https://www.bundesrat.de/SharedDocs/dru_cksachen/2019/0501-0600/598-19.pdf?__blob=publicationFile&v=1.

176. Financial Conduct Authority (FCA). URL: <https://www.fca.org.uk/>.

177. Financial Services and Markets Act 2000. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/8/contents>.

178. Federal Reserve is the U.S. URL: www.federalreserve.gov/publications/annual-report/2020/annual-report-2019-2020/innovative-and-inclusive-financial-centre/smart-financial.

179. FedNow. URL: www.frb services.org.

180. Feyen E., Frost J., Gambacorta L., Natarajan H., Saal M. Fintech and the digital transformation of financial services: implications for market structure and public policy. BIS Papers. 2021. No. 117. URL: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap117.pdf>

181. Foundations of Digital Finance and Innovation (FDFI). URL: <https://www.walbrook.ac.uk/libf/professional-qualifications/digital-banking/foundations-of-digital-finance-and-innovation-fdfi/>.
182. Gaidosch T., Islam E., Khiaonarong T., Ravikumar R., Wilson C. Good Practices in Cyber Risk Regulation and Supervision. IMF Departmental Paper No. 26/001. Washington, DC : International Monetary Fund, 2026. URL: <https://www.imf.org/-/media/files/publications/dp/2026/english/gpcrrsea.pdf>.
183. Gaidosch T., Islam E., Khiaonarong T., Ravikumar R., Wilson C. Good Practices in Cyber Risk Regulation and Supervision. IMF Departmental Papers. 2026. Vol. 2026, Issue 001. DOI: 10.5089/9798229026185.087.
184. Gramm-Leach-Bliley Act. URL: <https://www.ftc.gov/legal-library/browse/statutes/gramm-leach-bliley-act3>.
185. Harman J., Gleave C. Digital Transformation in Banking. Banking Law Journal. 2021. №7. 82-96.
186. Innovative and Inclusive Financial Centre URL: <https://www.mas.gov.sg/publications/annual-report/2020/annual-report-2019-2020/innovative-and-inclusive-financial-centre/smart-financial-centre>.
187. ISO/IEC 27001. URL: <https://www.standardsdirect.org/>.
188. Ivanova, T., Kozhyna, A., Lelechenko, A., Derun, T., Slobozhan, O. Digital transformation in public administration: Evaluating the adoption and impact of technological innovations in government operations. (Цифрова трансформація в державному управлінні: Оцінка впровадження та впливу технологічних інновацій на діяльність уряду) Salud, Ciencia y Tecnologia/ Serie de Conferencias 3, 2024. URL: <https://conferencias.ageditor.ar/index.php/sctconf/article/view/615>.
189. Jessica Rusu. Ten years of FCA innovation: impact and opportunity. 17.10.2024. FCA. URL : <https://www.fca.org.uk/news/speeches/ten-years-fca-innovation-impact-and-opportunity>.
190. Khudoliy, L. (2025). Methodology for researching the banking services market in Ukraine. Economics and Business Management, 16(1), 92-107. <https://doi.org/10.31548/economics/1.2025.92>.

191. Khodzhaian, A.A., Ignatyuk, A.I., Korneev, V.V., Khodzhaian, A.R. Modeling of the structuralshift impact on economic dynamics of Ukraine's development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 2021, (2), pp. 170–177.

192. Komisja Nadzoru Finansowego. URL: <https://www.knf.gov.pl/>.

193. Kostiuk V., Faichuk O., Muravskyi O. Mechanism for the Implementation of Remote Banking Services in the Context of Modern Challenges and Threats: monograph. Tallinn: Teadmus OÜ, 2024, 168 p.

194. Koval T., Mykhailov V. Digital Transformation in Banking: The Ukrainian Perspective. *Financial Law Review*, 2022. № 10(1). P. 25-35.

195. Kovalenko S. Blockchain as a Tool for Ensuring Transparency in Banking. *Bulletin of Banking Law*. 2022. № 4. P. 33-41. URL: 10.2139/ssrn.3924039.

196. Li M., Wang R. (2023). Chatbots in e-commerce: The effect of chatbot language style on customers' continuance usage intention and attitude toward brand. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 71, article number 103209. URL: 10.1016/j.jretconser.2022.103209.

197. Mbank. URL: <https://finance.ua/ua/banks/mbank>.

198. Maistro S. Regulatory and legal support of state regulation of the activities of banking institutions in Ukraine. Collection of scientific papers "Public administration and state security aspects". Vol. 2/2 2025. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27612/1/Maistro.pdf>.

199. Mandych, O., Skudlarski, J., Babko, N., Blyzniuk, O., Lysak, H., Kot, O. (2023). *Methodological research of financial sector digital transformation trends in banking. Technology Audit and Production Reserves*, 2 (4 (70)), 10–14. doi: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2023.276408>.

200. Markets in Crypto-Assets Regulation URL: https://narvi.com/blog/mica-eu-regulation?gad_source=1&gad_campaignid=21509316153&gbraid=0AAAAApDd4elMgL4I4Gn1PiCNO86t3Z1Oc&gclid=CjwKCAjw687NBhB4EiwAQ645dlW99q9

WPfVvVTMc4q3Np9Rh3I4yKzmF8PeNzHcc3pPRYKLW7VHrKBoCIYUQAvD_
BwE.

201. Mishra P., Singh G. Digitalization in Banking Sector: Opportunities and Challenges. *Global Business Review*. 2022. № 23(4). P. 654-670. URL: 10.1177/09721509211021245.

202. Money Services Businesses. URL: <https://www.unit21.ai/fraud-aml-dictionary/money-services-business>.

203. Monobank. URL: <https://monobank.ua/contacts>.

204. Monzo. URL: <https://monzo.com/>.

205. Payment Services Act. URL: <https://web.archive.org/web/20210512200803/https://www.mas.gov.sg/regulation/acts/payment-services-act>.

206. PKO Bank Polski. URL: https://www.pkobp.pl/?srsltid=AfmBOoquYpHavjiFhjPspbJiqqVJ21NuyeH_Toma8HB4gNqMKflml5k7.

207. Project Ubin: Central Bank Digital Money using Distributed Ledger Technology. Monetary Authority of Singapore. <https://www.mas.gov.sg/schemes-and-initiatives/project-ubin>.

208. Public Law 111 – 203 – Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. URL: <https://www.govinfo.gov/app/details/PLAW-111publ203/summary>.

209. Rašticová, M., Versal, N., Prykaziuk, N., Balytska, M., Dudnyk, Ja. Digital banking and (in) equality: a systematic overview. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 1(60), 2025. 49–62. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.60.2025.4657>.

210. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation) / EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>.

211. Regulatory Sandbox / Financial Conduct Authority. URL: <https://www.fca.org.uk/firms/innovation/regulatory-sandbox>.

212. Regulation (EU) No 910/2014 of the European Parliament and of the Council on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market (eIDAS). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0910>.

213. Shevchenko O. Regulatory Challenges of Digital Banking in Ukraine. Journal of Financial Law. 2023. № 12(1). P. 67-74. URL: 10.5604/01.3001.0015.2349.

214. Society 5.0. URL: https://www8.cao.go.jp/cstp/english/society5_0/index.html.

215. TARGET Instant Payment Settlement (TIPS). URL: <https://www.ecb.europa.eu/paym/target/target-professional-use-documents-links/tips/html/index.en.html>.

216. TARGET Instant Payment Settlement (TIPS). European Central Bank. URL : <https://www.ecb.europa.eu/paym/target/tips/html/index.en.html>.

217. United States Securities and Exchange Commission. URL: <https://www.sec.gov/>.

218. Varo. URL: www.varomoney.com.

219. Verheliuk Y., Hantsiak M., Fomov D. Digital transformation of the banking system: global guidelines for Ukraine. Finance of Ukraine. 2025. No. 3. P. 45–57. DOI: 10.33763/finukr2025.03.045.

220. Victor Chatenay. More than one-fifth of fintechs in the UK regulator's sandbox have collapsed. 27.04.2021. URL : <https://www.emarketer.com/content/more-than-one-fifth-of-fintechs-uk-regulator-s-sandbox-have-collapsed>.

221. World Bank. Artificial Intelligence for Financial Sector Supervision: An Emerging Market and Developing Economies Perspective. Washington, DC: World Bank, 2025. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099110525115015626/pdf/P180967->

538291e2-656d-4682-adba-4f314244f6fd.pdf.

222. Xie C., Hu S. Open banking: an early review. *Journal of Internet and Digital Economics*. 2024. Vol. 4, No. 2. P. 73–82. DOI: 10.1108/JIDE-03-2024-0009.

ДОДАТКИ

Додаток А

Інформація щодо кількості діючих структурних підрозділів банків України
станом на 01.01.2026

№ з/п	Код банку	Назва банку	Код банку	Група банку	Усього по територіях
1	2	АТ "Укрексімбанк"	322313	Банки з державною часткою	23
2	6	АТ "Ощадбанк"	300465	Банки з державною часткою	1131
3	29	АТ "БАНК АЛЬЯНС"	300119	Банки з приватним капіталом	32
4	36	АТ "Райффайзен Банк"	300335	Банки іноземних банківських груп	292
5	43	АТ "АЛЬТБАНК"	320940	Банки з приватним капіталом	3
6	46	АТ КБ "ПриватБанк"	305299	Банки з державною часткою	1058
7	49	Полікомбанк	353100	Банки з приватним капіталом	14
8	62	АТ "ТАСКОМБАНК"	339500	Банки з приватним капіталом	88
9	72	ПрАТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ"	334840	Банки з приватним капіталом	1
10	88	АТ "КРЕДОБАНК"	325365	Банки іноземних банківських груп	64
11	91	АТ АКБ "Львів"	325268	Банки з приватним капіталом	21
12	95	АТ "ОКСІ БАНК"	325990	Банки з приватним капіталом	11
13	96	АТ "А - БАНК"	307770	Банки з приватним капіталом	199
14	101	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	313849	Банки з приватним капіталом	24
15	105	ПАТ "МТБ БАНК"	328168	Банки з приватним капіталом	44
16	106	Акціонерний банк "Південний"	328209	Банки з приватним капіталом	38
17	113	АТ "Полтава-банк"	331489	Банки з приватним капіталом	71
18	115	АТ "ПУМБ"	334851	Банки з приватним капіталом	219
19	123	АТ "БАНК "ГРАНТ"	351607	Банки з приватним капіталом	17
20	128	АТ "СКАЙ БАНК"	351254	Банки з приватним капіталом	4
21	129	АТ "БТА БАНК"	321723	Банки з приватним капіталом	1
22	133	АТ "АСВІО БАНК"	353489	Банки з приватним капіталом	49
23	136	АТ "УКРСИББАНК"	351005	Банки іноземних банківських груп	217
24	142	АТ "Ідея Банк"	336310	Банки з приватним капіталом	72
25	146	АТ "БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	320371	Банки з приватним капіталом	15
26	153	АТ "ПРАВЕКС БАНК"	380838	Банки іноземних банківських груп	39
27	171	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	300614	Банки іноземних банківських груп	124
28	205	АТ "МетаБанк"	313582	Банки з приватним капіталом	21

29	231	АТ "ЮНЕКС БАНК"	322539	Банки з приватним капіталом	19
30	240	АТ "КОМІНБАНК"	322540	Банки з приватним капіталом	42
31	242	АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	322001	Банки з приватним капіталом	14
32	251	АТ "ПІРЕУС БАНК МКБ"	300658	Банки іноземних банківських груп	14
33	270	АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	305749	Банки з приватним капіталом	33
34	272	АТ "СЕНС БАНК"	300346	Банки з державною часткою	137
35	274	АБ "УКРГАЗБАНК"	320478	Банки з державною часткою	209
36	286	АТ "АБ "РАДАБАНК"	306500	Банки з приватним капіталом	33
37	288	АБ "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	300647	Банки з приватним капіталом	4
38	290	АТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	300506	Банки з державною часткою	9
39	295	АТ "ІНГ Банк Україна"	300539	Банки іноземних банківських груп	0
40	296	АТ "ОТП БАНК"	300528	Банки іноземних банківських груп	66
41	297	АТ "СІТІБАНК"	300584	Банки іноземних банківських груп	0
42	298	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	320984	Банки іноземних банківських груп	4
43	305	АТ "ВСТ БАНК"	307123	Банки з приватним капіталом	33
44	311	АТ "БАНК ТРАСТ-КАПІТАЛ"	380106	Банки з приватним капіталом	0
45	313	АТ "УБРР"	380883	Банки з приватним капіталом	0
46	320	АТ "БІЗБАНК"	380281	Банки з приватним капіталом	29
47	329	АТ "НЕКСЕНТ БАНК"	380366	Банки іноземних банківських груп	0
48	331	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	380441	Банки іноземних банківських груп	0
49	381	АТ "МОТОР-БАНК"	313009	Банки з державною часткою	7
50	386	АТ "КБ "ГЛОБУС"	380526	Банки з приватним капіталом	32
51	387	АТ "АГРОПРОСПЕРІС БАНК"	380548	Банки з приватним капіталом	6
52	389	АТ "МІБ"	380582	Банки з приватним капіталом	13
53	392	ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК"	380634	Банки з приватним капіталом	171
54	394	АТ "БАНК 3/4"	380645	Банки з приватним капіталом	5
55	395	АТ "СПБ"	377090	Банки з приватним капіталом	5
56	407	АТ "Дойче Банк ДБУ"	380731	Банки іноземних банківських груп	0
57	455	АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	380797	Банки іноземних банківських груп	0
58	553	АТ "БАНК АВАНГАРД"	380946	Банки з приватним капіталом	0
59	694	АТ "КРИСТАЛБАНК"	339050	Банки з приватним капіталом	37
60	774	АТ "РВС БАНК"	339072	Банки передані ФГВФО	1
61	695	ПрАТ "ПЕРЕХІДНИЙ БАНК "ЮТЕ БАНК"	370140	Банки з приватним капіталом	0
Усього					4815

Джерело: [70]

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

Публікації в наукових фахових виданнях України

з державного управління за напрямом, з якого підготовлено дисертацію:

1. Баранов О.О. (2024). Організаційно-правові механізми регулювання інноваційних послуг банківських структур в умовах цифровізації. *Наукові інновації та передові технології. Серія Управління та адміністрування*, №4(32), С. 31-40. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/issue/view/226>

2. Баранов О.О. (2024). Напрями вдосконалення діяльності банківських установ в умовах цифровізації, закордонний досвід. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія Державне управління*, №4(22), С. 292-303. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4\(22\)](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/issue/view/227/323>

3. Баранов О.О. (2025). Особливості механізмів публічного управління технологіями FinTech в банківському секторі України (в умовах воєнного стану). *Суспільство та національні інтереси. Серія Публічне управління та адміністрування*, №1(9), С. 302-314. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1\(9\)](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/issue/view/312/412>

Опубліковані праці апробаційного характеру:

4. Баранов Олександр. Публічне управління процесом цифровізації банківських структур. *Шевченківська весна – 2023: публічне управління та державна служба : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 29 берез. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 340 с. С. 101-103. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2028/files/64782da7-cb8b-48ff-9710-268197951e8c.pdf>*

5. Баранов Олександр. Сучасні виклики для управління банками в контексті мегатренду цифровізації. *Глобалізаційні виклики: урядування*

майбутнього : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26–27 квіт. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 380 с. С. 162-164. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf>

6. Баранов Олександр. Оцінка безпеки діяльності банківських структур в умовах війни. *Політичні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання*: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 26 трав. 2023 р.) / за ред. Г. П. Ситника, Л. М. Шипілової. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2023. 54 с. С. 45-47. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4213dddc-7924-44b4-bd33-8077f584a981.pdf>

7. Баранов Олександр. Організація безпекового середовища України суб'єктами публічного управління: аналіз та стратегічні орієнтири. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього* : матеріали щоріч. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 квіт. 2024 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Т. П. Паламарчук. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 358 с. С. 145-148. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2109/files/96b2c931-691f-4363-8347-6e4c48948b9e.pdf>

8. Баранов Олександр. Управління розвитком територіальних громад в повоєнний період та перспективи їх економічного зростання. *Шевченківська весна – 2024: публічне управління та державна служба*: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 20 берез. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Т. П. Паламарчук. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. 232 с. С.182-184. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2098/files/9427a194-d677-4d5b-a160-8a71cd1ce836.pdf>

9. Баранов Олександр. Роль банківських структур у розвитку територіальних громад України: євроінтеграційні вимоги та виклики повоєнного відновлення. *V щорічний Всеукраїнський круглий стіл до Дня місцевого самоврядування в Україні Євроінтеграційні тренди розвитку*

місцевого самоврядування: виклики війни та повоєнної відбудови: матеріали щоріч. Всеукр. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 10 груд. 2025 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. С. Колтун, Ю. Ф. Дехтяренка. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2025. 138 с. С.5-8. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2280/files/c892209e-4a69-45bf-8fd6-0b58d73e59e5.pdf>

**Довідка про участь у науково-дослідній роботі ННІ ПУДС КНУ ім.
Т.Шевченка**

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ**

04050, м. Київ, вул. Академіка Ромоданова, 12/2
телефон (044) 481-44-03

10.02.2026 р. № 074-16-08.5-20/21

ДОВІДКА

про участь у науково-дослідній роботі

Видана БАРАНОВУ Олександр Олександровичу з підтвердженням про те, що він дійсно брав участь у виконанні у 2025 році на громадських засадах науково-дослідної роботи «Теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій запровадження інноваційних управлінських технологій у місцевому самоврядуванні» (номер державної реєстрації 0123U102412).

Довідка видана на підставі витягу з протоколу № 6 засідання вченої ради Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 30 грудня 2025 року про затвердження анотованого звіту (для завершених науково-дослідних робіт) по кафедральній науково-дослідній роботі кафедри регіональної політики, тема науково-дослідної роботи «Теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій запровадження інноваційних управлінських технологій у місцевому самоврядуванні» (на громадських засадах) за 2023-2025 роки.

Директор Інституту

Лариса КОМАХА

Підготував: Дехтяренко Ю.Ф. 431-48-69

Довідка про впровадження ТВБВ №10005/029 філії Житомирське обласне управління АТ «Ощадбанк»

ДОВІДКА
про практичне впровадження результатів дисертаційного дослідження
Баранова Олександра Олександровича
«Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах цифровізації»

Результати дисертаційного дослідження на тему: «Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах цифровізації» на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» використано у практичній діяльності ТВБВ №10005/029 філії Житомирське обласне управління АТ «Ощадбанк» в межах організації управлінських процесів та надання банківських послуг з використанням цифрових технологій.

У діяльності ТВБВ №10005/029 філії Житомирське обласне управління АТ «Ощадбанк» було враховано наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження щодо формування та реалізації організаційно-правових механізмів управління банківськими структурами в умовах цифровізації, зокрема у частині:

- удосконалення організації управлінських і адміністративних процедур у процесі надання банківських послуг із використанням цифрових каналів обслуговування клієнтів;
- застосування електронного документообігу та цифрових інформаційних систем під час внутрішньої організації роботи відділення та взаємодії з центральними підрозділами банку;
- урахування підходів до управління цифровими ризиками, пов'язаними з інформаційною безпекою, захистом персональних даних та кіберзахистом у процесі надання банківських послуг.

Ніна ТУРЧИНА

Довідка про впровадження АТ «Укрсиббанк»

UKRSIBBANK
BNP PARIBAS GROUP

**АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УКРСИББАНК»
(АТ «УКРСИББАНК»)**

вул. Андріївська, 2/12, м. Київ, 04070, Україна — тел.: 0 800 505 800 або 729 (з мобільного) — ukrsibbank.com,
адреса для листування — office@ukrsibbank.com, адреса для консультацій — info@ukrsibbank.com
Ідентифікаційний код юридичної особи 09807750

від 11.02 2026 № 8/Н

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційної роботи
Баранова Олександра Олександровича*

*«Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах
цифровізації»*

Видана Баранову О.О. про те, що значна частина матеріалів дисертаційного дослідження на тему: «Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах цифровізації» була впроваджена у діяльність фінансової установи та застосовано в роботі підрозділів, які відповідають за організацію банківських операцій, управління ризиками, інформаційну безпеку й дистанційне обслуговування клієнтів.

У межах практичного застосування були розроблені рекомендації для вдосконалення внутрішніх процедур організації дистанційного обслуговування клієнтів; запропоновані заходи з правового регулювання електронної ідентифікації та електронного документообігу; методичні підходи до підвищення ефективності управління ризиками при проведенні цифрових фінансових операцій; комплексні рішення щодо забезпечення інформаційної та фінансової безпеки в умовах використання сучасних цифрових технологій у банківській сфері.

Запровадження зазначених результатів дозволило оптимізувати процеси надання фінансових послуг у дистанційному форматі, підвищити рівень обслуговування клієнтів, знизити операційні ризики під час здійснення електронних платежів, вдосконалити процедури внутрішнього контролю та заходи з забезпечення інформаційної безпеки.

Окрім того, матеріали дослідження активно використовуються при розробці внутрішніх методичних рекомендацій і прийнятті стратегічних управлінських рішень щодо впровадження цифрових банківських технологій.

Начальник БЦ ПРУ

Онуфран І.В.

Довідка про впровадження Банк «Український Капітал»від 12.02 2020 № 5/4**ДОВІДКА***про впровадження результатів дисертаційної роботи
Баранова Олександра Олександровича**«Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах
цифровізації»*

Видана Баранову О.О. про те, що значна частина матеріалів дисертаційного дослідження на тему: «Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах цифровізації» була впроваджена у діяльність фінансової установи та застосовано в роботі підрозділів, які відповідають за організацію банківських операцій, управління ризиками, інформаційну безпеку й дистанційне обслуговування клієнтів.

У межах практичного застосування були розроблені рекомендації для вдосконалення внутрішніх процедур організації дистанційного обслуговування клієнтів; запропоновані заходи з правового регулювання електронної ідентифікації та електронного документообігу; методичні підходи до підвищення ефективності управління ризиками при проведенні цифрових фінансових операцій; комплексні рішення щодо забезпечення інформаційної та фінансової безпеки в умовах використання сучасних цифрових технологій у банківській сфері.

Запровадження зазначених результатів дозволило оптимізувати процеси надання фінансових послуг у дистанційному форматі, підвищити рівень обслуговування клієнтів, знизити операційні ризики під час здійснення електронних платежів, вдосконалити процедури внутрішнього контролю та заходи з забезпечення інформаційної безпеки.

Окрім того, матеріали дослідження активно використовуються при розробці внутрішніх методичних рекомендацій і прийнятті стратегічних управлінських рішень щодо впровадження цифрових банківських технологій.

**Директор Департаменту
інформаційних технологій, Член Правління**

Балла І.В.

Довідка про впровадження АТ "Фонд декарбонізації України"

ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО
З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНИ
**АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ФОНД ДЕКАРБОНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ»**

вулиця Січових Стрільців, 60, м. Київ, 04050, тел.: 067-521-14-21
E-mail: office@fdu.com.ua, сайт: www.fdu.com.ua, код ЄДРПОУ 38519070

ДОВІДКА

про практичне впровадження результатів дисертаційного дослідження
Баранова Олександра Олександровича
«Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах
цифровізації»

Цією довідкою засвідчуємо, що результати дисертаційного дослідження О.О.Баранова на тему: «Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур в умовах цифровізації» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» використано у практичній діяльності Акціонерного товариства «Фонд декарбонізації України», пов'язаній з фінансуванням інвестиційних проєктів, оцінкою кредитоспроможності клієнтів, управління ризиками, а також супроводом фінансових операцій.

Зокрема, використано методичні основи для організації дистанційного обміну інформації необхідної для проведення оцінки кредитоспроможності і цифрової взаємодії з клієнтами; рекомендації щодо впровадження електронної ідентифікації користувачів і документообігу при укладанні фінансових договорів; пропозиції з удосконалення оцінки ризиків при кредитуванні інвестиційних й енергоефективних проєктів; способи забезпечення інформаційної безпеки та захисту даних у процесі електронної взаємодії; рекомендації для цифровізації внутрішніх операцій ухвалення рішень і контролю фінансових процесів.

Олеся МІЩЕНКО

Довідка про впровадження ННІ ПУДС КНУ ім. Т.Шевченка

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ**

04050, м. Київ, вул. Академіка Ромоданова, 12/2
телефон (044) 481-44-03

17.02.2026 р. № 074-16-01-31

ДОВІДКА

**про практичне впровадження результатів дисертаційного дослідження
Баранова Олександра Олександровича
«Організаційно-правові механізми розвитку банківських структур
в умовах цифровізації»**

Довідка засвідчує, що основні теоретичні положення, висновки і рекомендації, які містяться у дисертаційному дослідженні О. О. Баранова на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» враховано та частково використано в навчальному процесі Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Зокрема, при розробці навчально-методичного забезпечення з дисциплін «Публічні фінанси» та «Бюджетний процес» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Публічне управління та адміністрування» використані матеріали розділів щодо місця і ролі банківської системи у фінансовій системі держави; Національного банку України як особливого центрального органу державного управління; механізмів державного регулювання розвитку банківських структур; цифровізації публічних фінансів, зокрема використання електронних платіжних систем, електронного документообігу, цифрових платформ обміну даними, BankID та інших інструментів е-урядування; управління фінансовими та цифровими ризиками у процесі виконання державного і місцевих бюджетів.

Директор Інституту

Лариса КОМАХА